Křesťanský muž.

Zrcadlo pro křesťanské pohlaví mužské.

Kniha původně francouzsky sepsaná

od

P. V. Marchala,
apoštolského missionáře.

Zčeštil

Matěj Procházka,
prof. gymnasialní v Brně, starosta „Dědictví ss. Cyrilla a Methoda".

Nákladem „Dědictví ss. Cyrilla a Methoda"
na rok 1875.

V BRNĚ 1875.

V komisi u Ant. Nitsche v Brně, Bedřicha Grosse
v Olomouci a Karla Řivnáče v Praze.

Tiskem akciové moravské knihtiskárny.

Bibliotéka poučná,

vydávaná

Dědictvím ss. Cyrilla a Methoděje.

Číslo XII. na rok 1875.

Křesťanský muž.

Zrcadlo pro křesťanské pohlaví mužské.

Kniha původně franc. sepsaná

od

P. V. Marchala,

Zčeštil

Matěj Procházka.

V BRNĚ 1875.

V komisi u Ant. Nitsche v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci a Karla Řivnáče v Praze.

Esto vir!

Buď mužem!

III. Král. 2., 2.

Předmluva.

Netoliko pohlaví ženské, nýbrž i pohlaví mužské rádo se dívá do zrcadla, a činí-li to, aby nahodilé škvrny na tváři spatřilo a je setřelo, kdož mu to za pouhou marnivost vykládati bude? Každý zajisté, jenž u veřejnosti ve slušné spůsobě se ukázati chce, také o slušnou těla čistotu dbáti musí.

Jsouť pak také zrcadla pro duše, do nichžto tyto hledíce své úhony poznati a při skroušené vůli i setříti mohou. Zrcadlem takovým byla kniha v loni pod názvem „Křesťanská žena“ Dědictvím pro ženské pohlaví vydaná. Letos klade se k docelení čili k doplnění celku zrcadlo podobného druhu do rukou pohlaví mužského pod záhlavím „Křesťanský muž.“ Může v něm každý sezříti obraz čili vzor muže, jakým sám býti má; může však také v něm spatřiti své vlastní škvrny čili může poznati, jakým býti nemá; nebo i vady i úhony pohlaví mužského se zde na výstrahu vyličují. A blaze těm, kteří hledíce v zrcadlo to a poznavše své škvrny neobmeškají je se sebe smýti, aby se vzoru

pravého křesťanského muže, v zrcadle tom vystavenému, dle nejvyšší možnosti připodobnili.

Kdo knihu „o ženě křesťanské“ v loni vydanou pozorně přečetl, pozoroval zajisté, že čtení takové jest lahodné ovoce se stromu ušlechtilého, a bude se, vezma do ruky tuto knihu „o muži křesťanském“ od téhož spisovatele, už napřed těšiti, že také v ní oblažen bude ovocem chutným a spásodatným, i — nezmýlí se. Jest to původně dílo výtečného francouzského kněze V. Marchala, apoštolského missionáře, který už celou řadu výtečných spisů v jazyku francouzském vydal, o nichž v pravdě říci lze, že se staly majetkem čili vlastnictvím téměř všech národů evropských; nebo pro svou výbornost jsou skoro na vše jazyky evropské přeloženy. Neupřílišujeme tvrdíce, že kněz Marchal se řadí k velikým duchům francouzským, jakýmiž byli Feneleon, Bossuet a jiní.

Poněvadž původní spisovatel knihy „Křesťanský muž,“ právě jmenovaný kněz Marchal, při spisování díla tohoto především své krajany Francouze na zřeteli měl, položil do textu svého některé věci, kteréž ač výborně Francouzům svědčí a jim zcela přiměřeny jsou, pro národ náš buď naprosto se nehodí aneb jen malou měrou naň vztahovány býti mohou. Za tou příčinou nezbývalo při překládání spisu toho leč nějaké změny na původním textu podniknouti, a tytýž zcela jiné myšlénky vložiti. Tak na př. v V. hlavě nade-

psané: „Hrdina“ mluví původní spisovatel o druhu smilstva našemu národu, Bohudík, docela neznámého. To jsme tedy mlčením pominuli. Za to však jsme v témže článku učinili doplněk. P. Marchal jakožto Francouz mluví jen výstražně o nemírném pití vína, jakéž ve Francii na mnoze panuje, nepodotýká však nic o nemírném pití kořalky a piva, kterýžto neřád nemírnosti bohužel právě v našem národě u velké míře zavládá. Zde tedy nutno bylo učiniti přídavek na výstrahu těm, kteří neřádem tím zachváceni jsou. V IX. hlavě s nápisem „H v ě z d a“ mluví P. Marchal o národní hrdosti a líčí do podrobna, nač Francouz hrdým býti může, i dokládá: Dle všeho toho jest to tedy veliká čest býti Francouzem, ale nesmírně větší čest jest: slouti a býti křesťanem. I zde vymáhala přiměřenost změnu původního textu. V X. hlavě s nápisem: „Smíme-li se ještě rozpakovati“ mluví francouzský původní spisovatel také o novém blouznění „spiritismus“ nazvaném, což jsme jakožto něco našemu národu neznámého úplně mlčením pominuli. Za to však snažili jsme se nauku o pekle tam vystavenou více ještě objasniti a odůvodniti a tím čtenáře u víře naší více utvrditi.

Nepřejeme nic snažněji než aby spis tento byl lékem čili protijedem proti jedovatým spisům několika zaslepenců v národě našem, kteří pod rouškou svobodomyslnosti a osvěty hledí v národ náš vštípiti nauky a zásady, jimiž už množství lidu u jiných

národů otráveno bylo; nebo naukami těmi olupuje se člověk o svou pravou Bohem danou důstojnost, snižuje se na zvíře a uvádí se v zhovadilost. Právě pohlaví mužské, po úplné neodvislosti a neobmezené svobodě baživé, dává se nejsnadněji naukami takovými svésti, ač nad bílý den zřejmo, že dotčené nauky nejsou výplody zdravého rozumu, nébrž že pocházejí ponejvíce ze srdce hnilobou mravní nakaženého aneb ve zkáze mravní již naprosto zatonulého.

Proti takovýmto zhoubným naukám budiž spis tento spasným kazijedem a hojná síje nejspanilejších cností křesťanských vzejdiž z něho v srdcích těch, pro kteréž určen.

V BRNĚ, v den úmrtí sv. Cyrilla, apoštola Moravy, 1875.

Překladatel.

HLAVA I.

Na tom mně nic nesejde. Na to já nedbám.

Život lidský podobá se plavbě na moři. Jako plavec potřebuje kružidla, či střelkostroje, aby poznal směr, kterým se k cíli svému bráti musí, nejinak potřebuje muž pevných a dobrých zásad, aby pravého cíle života svého dosáhnul. Nebo co znamená slovo „žití“? Žití není tolik co rozkošně neb dobře se míti; žití slove tolik co k nějakému cíli se nésti. Který pak jest cíl tento, a jakými prostředky lze nám ho dosáhnouti? Toť zajisté ta veliká otázka, kterou člověk přede vším jiným sobě klásti a rozřešiti povinen, aby podle toho veškerou činnost svou zaříditi mohl. K tomu vzal od Boha dar, kterýž jej člověkem činí — dar rozumu.

Zdali však právě tato otázka lidi našeho času zaměstknává? Bohužel, v opak toho pozorujeme, že lidé o všechno jiné pečují, jenom o tuto otázku nedbají. Protož slyšíme jedny se tázati: Bude-li válka? Jiní opět táží se: Jak stojí akcie? Stoupají či padají? Jiní zase:

Jak vypadnou žně? Není-li obchod nenadálými pohromami ohrožen? Všecky tyto otázky zaměstknávají hlavy lidské; parní síla musí při provádění všech možných záměrů pomáhati, a elektrická síla v telegrafu musí páru předstíhati, aby netrpělivost člověka rychleji ukojena byla. Postaví-li se však otázka: A jak jest se životem člověka? Zdali mu skutečně vytknut cíl, jejž náboženství naznačuje? Je-li to vše pravda čili to klam? postaví-li se takováto otázka, jak as zní odpověď z úst přemnohých mužských? Pro Bůh! slyšeti na mnoze odpověď: A co mi na tom sejde? Já o takové věci nedbám aniž chci jimi si hlavu lámat.

Tímto spůsobem viděti muže, kteří aby neviděli světla, stinnou se okrývají oponou, viděti muže, kteří bezstarostně spí aneb drzostně nejdůležitější věci mimo sebe pouštějí. Já však pravím, že taková bezstarostnost jest pošetilostí největšího politování hodnou.

I.

V sedmém křesťanském století dorazil hu břehům Anglicka věrověst, který obrátil se ku králi Nortumbrův, aby jej s veškerým jeho poddaným lidem pro víru Kristovu získal. Král svolal zemskou národní radu, aby se o tom usnesla. Náčelník vojínův, člen velerady této, povstav jal se mluviti takto:

„Snad si, o králi, zpomínáš, co se tobě nejednou už za dnů zimních přihodilo: Tys seděl s vůdci vojenskými a vojíny za stolem,

an na krbu blažně hřejný oheň hořel, jenž celou síň velmi dobře vytápěl, ješto venku déšť, sníh a vítr burácel. Tu vlítl ptáček v síň, prolítl ji celou a jako jedněmi dveřmi vlítl, tak druhými dveřmi zase vylítl. Jenom na okamžení téměř radoval se ptáček z toho, že ani bouří ani deštěm netrpí; blažený okamžik ten byl velmi krátek; nebo rychle zase vyletěl a jako ze zimy přišel, tak se zase do zimy navrátil. I život lidský podobá se skoro jen jednomu okamžiku. Co ho předešlo a co po něm následuje, nevíme. Jestliže tedy to nové náboženství (křesťanské) nám o tom více jistoty a bezpečnosti podá než to naše pohanské, pak jest slušno, abychom je přijali*) a jím se řídili.“

Patrno, že moudrost sama mluvila ústy tohoto vojína nevzdělaného. Kéž by mnohý vzdělanec našich dnů aspoň něco z tohoto zdravého rozumu lidského byl zdědil, pakby zajisté už po malém uvážení řeči této pošetilost své nedbalosti poznal. Nebo s čím se dá země lépe porovnati nežli s touto síní krále Nortumbrického? Z pouhého „nic“ vstupuje člověk v tuto síň (zemi) jako bojácný ptáček, o němž vojín mluvil. Přemnozí nemají ani toho štěstí, aby křídla svá na blažném ohni krbu ohřáli. Chudoba, práce a bolest jsou po celý krátký život zemský jejich po-

*) Podle sv. Bedy, z jehož církevního dějepisu Anglicka toto vypravování vzato, byl to král Edvin, jenž vévody svého království svolal, aby s nimi o přijetí křesťanské víry porokoval. (Díl II. hl. 13.)

dílem. Jiní, jimž prozřetelnost něco lepšího popřála, jichžto počet však skrovný jest, sedí na okamžik jakožto hosté za stolem štěstěny; ale rychle jako pták, mine čas a brzo, ať šťastni neb nešťastni, bereme se všichni chudí i bohatí, letmo protějšími dveřmi, které nazýváme smrtí.

A protož je-li otázka na světě, na jejímž rozřešení nám záležeti musí, jest to zajisté otázka tato: Jelikož přítomnost tak krátká ale budoucnost tak dlouhá jest, co asi přinese mně budoucnost? Co mně třeba činiti, aby budoucnost pro mně příznivě se utvořila, aby tedy buď mé blaho, jestliže v čas zemského života na mne se usmívalo, prodloužila aneb mi náhradu dala, pakli pohromy můj život ztrpčovaly?

Otázka tato jest už na polo rozřešena, jestliže si ji jen klademe! Nebo zdravý rozum odpovídá nám významnými slovy nevzdělaného náčelníka vojínův: Jelikož náboženství mně k rozřešení rozpaků potřebné podává světlo, ano mi úkol či určení moje a cestu k tomu cíli naznačuje, tedy dlužno, abych náboženství svým prvním, svým nejdůležitějším a nejpotřebnějším zaměstnáním učinil.

A předce jsou mužové a zdánlivě i duchaplní mužové, kteří docela jinak se pronášejí, říkajíce: Přítomnost jest krátká, tedy požívejmež rozkoší jejich co nejvíce možná: budoucnost však jest dlouhá, tedy varujme se na ni pamatovati.

Protož nekladou sobě otázku: Je-li nade mnou vyšší nebeská mocnost čili není? Obmezuje-li se celá má úloha touto bídnou zemí, jako úloha mého honicího psíka, jenž líže ruku moji, čili mám duši nesmrtelnou? Mají-li žádosti mé jediným býti pravidlem života a působení mého, čili mám jednání své podle zákona nezměnného zaříditi? O všech věcech chtějí tací lidé něco věděti, jenom ne o této věci. K tomu prý nemají kdy. Majíť kdy hověti nejpošetilejším nápadům zkažené přírodní povahy své, ale nemají kdy obírati se skoumáním otázek, jejichž rozluštění neznati nikdo práva nemá! Majíť kdy, rozložiti kapku vody v částice anobrž i titěrkami se zanášeti, ačkoli tak krátký jest život zemský, že se v písmu sv. jednomu dni přirovnává, a předce nenalézají kdy, aby v důkladnou úvahu vzali, je-li ještě svět jiný, kde jich čeká buď věčná blaženost neb neblaho věčné! Majíť kdy, tělo, kteréž v prach se rozpadne, hejčkati a samým jemu lichocením je ve zkázu uvésti, ale nemají kdy ubezpečiti se o tom, je-li jiskra, kteráž tělo to oživuje, nepomíjejicná čili není? „Snad, říkají, snad jest náboženství jen vymyšleninou; snad jsou sliby jeho jen návnadou a výhrůžky jeho jen strašáky, kteréž vlastnictví mé proti chtíčům méně zámožných ochraňovati mají. Snad kněží. nejsou leč policejní úředníci, kteří hlásáním mravouk životem se protloukají, dobývajíce si tím chleba právě jako já si ho dobývám prodáváním sukna a

obchodem!“ A na toto mizerné slůvko „snad“ spoléhaje, žene se takový netečník bezstarostně řekou života dolů, kde ho na konci neočekává leč výhlídka, buď na vždy zahynouti aneb věčně nešťastným se státi!

Jen s tíží zajisté pochopiti lze, kterak člověk v takovém stavu klidně a spokojeně žíti může; že pak ještě na takové pošetilosti si něco zakládá, jest v pravdě politování a hořkých slzí hodno. Co asi netečník ten sám v sobě myslí, jestliže vůbec na něco myslí? Paskal, (francouzský filosof † 1662), takto jeho myšlénky jakožto vnitřní rozhovor duše líčí:

„Kdo mne na tento svět postavil, nevím; co tento svět jest a co já sám jsem, jest mi též neznámo. Trávím život svůj v hrozné neznalosti všech věcí. Nevím, co mé tělo, co má duše, co mé smysly jsou; i nejušlechtilejší část má, která myslí a chápe co mluvím a která o všem, co v obor zkušenosti mé padá jakož i o sobě samé rozjímá, nezná sama sebe více nežli ostatní věci. Vidím sám sebe zakleta do jakéhosi koutu širošírého všehomíra; vidím nezměrné prostory, kteréž mne obkličují, a nevím, proč právě na tomto a ne na jiném místě se nalézám; nevím proč krátká lhůta mému životu vyměřená právě v tento bod (místečko) a ne v jiný bod buď věčnosti přede mnou uplynulé aneb v bod příští věčnosti padá. Vidím kolem sebe věčnosti, kteréž mne pohltí jako částečku aneb stín, jenž na okamžik trvá a pak na věky

zmizí. Jedno toliko s jistotou vím, totiž že umru; co a jaká však tato smrt, tato nezbytná smrt pro mne bude, o tom právě nejméně vím.“

„Jakož nevím, odkud pocházím, rovněž tak nevím, kam jdu; jedno toliko vím, že při vykročení ze světa buď na věky v niveč aneb v ruce přísného Boha padnu; avšak nemohu říci, který z obou osudů mne potká.“

„Jsem tedy v nynějším stavu bídou obsypán, mdlobou k zemi skloněn, temnotou obestřen. A z toho soudím, že mám dni života svého tak tráviti, abych na svou budoucnost nemyslil a že mám chtíčům svým hověti, nepřemýšleje o tom aniž se proto uvnitř trápě, byť bych i v nebezpečí zabíhal, že věčnou pohromu vezmu, je-li vše pravdou, co se mi praví. Snadby mně možná bylo, v těchto rozpacích nabyti nějakého světla; ale to by mne tuze mnoho práce stálo a k tomu nemám pražádné chuti. S pohrdou shlížím na takové, kteří se s takovými starostmi sužují; bez opatrnosti a beze strachu odvážím se tak hroznému osudu vstříc jíti; smrt, jížto ponenáhlu se blížím, najde mne v této nejistotě o věčném osudu mém.“ (Pasc. Myšlénky. II. díl 11. čl.)

Táži se už: Není-liž to tolik jako v pošetilosti do nejzazších konců zaběhnouti? Viděti bylo už lidi, kteří na sopce Vesuvu tančili, ale bylo jim možná před jejími ohnivými výbuchy utéci; tolikéž slyšeti bylo, kterak lidé k smrti odsouzení na stínadle zpí-

vali; avšak smrt, jížto vzdorovali, byla jim nezbytná. Kterak ale člověk klidně a bezstarostně žíti může, nevěda jednak, zdali za čtvrt hodiny věčná propast nerozevře pod ním jícen svůj, jinak ale věda s jistotou, že hrozícího nebezpečenství unikne, všímne-li si ho jen a přesvědčí-li se o jeho velikosti, toť přesahuje všeliké pochopení lidské. Aspoň možnost, že pravda jest, co náboženství praví, musí každý uznati; možno jest, musí každý říci, že velkolepý děj, jenž vliv svůj na celý svět a na všecka století vyvíral — katolicismus totiž — přece není výsledkem nevědomosti neb klamu; možno jest, musí každý vyznati, že pro spravedlivce upraveno jest nebe a pro bezbožníky že přichystáno peklo. Kdo však možnost tuto připouští a předce tak žije, jakoby to možno nebylo, ten zajisté nejzáhubnější šíleností pojat býti musí, šíleností, nade kterou každý, jenž bližního miluje a cenu duše zná, trne a žasne.

Následné podobenství nám to více osvětlí: Učiniž tobě někdo návrh řka: Příteli, zahrejme si, ale pod těmito výminkami: Vyhráš-li ty, chci tě v tento večír nejlepším rýnským vínem svým v míře tobě libé častovati; ztratíš-li budeš oběšen.

Kdo z nás chtělby se na takovou hru odvážiti, byť i tisíckráte více se podobalo, že vyhrá nežli že ztratí? Kdoby se chtěl v nebezpečenství ztráty vydati, byť nebezpečí to jen malé bylo? Nikdo zajisté, dokud při rozumu jest, neučiní něco takového. Ale

netečník ve věcech náboženských hrá nesmírně nebezpečnější úlohu nežli tato jest. Nebo dejme tomu, žeby vyhrál t. j. že není věčnosti ani šťastné ani nešťastné (nebe, peklo), jaký pak má z toho zisk? Když se na konci svého života octne, jemuž nikdo ujíti nemůže, bude celá jeho útěcha tato, kterouž si sám dá: Jsem spokojen, nikdy jsem kolenou svých před Bohem neskláněl, nikdy jsem nechodil do kostela, jako valní zástupové rozšafných lidí — a co mám z toho na konci? Nic! Jsem spokojen, neděli jsem nesvětil a pondělek jsem prohýříval — a co mám z toho? Nic! Jsem spokojen, rouhal jsem se Bohu a dával jsem pohoršení věrným ženám; rozum svůj utápěl jsem ve víně aneb v jiném lihovém nápoji; hněvem a nevěrností vynucoval jsem manželce hořké slzy — a co mám z toho konečně? Nic! — Toť ten zisk, jejž netečník ten ze své hry má, nepočítaje v to opovrženost jeho u všech rozumných lidí, kteří ho znali, a proklínání od těch, kteří se stali obětí jeho nepravostí. Jak ale, prohrá-li? Běda mu! Nebo „hrozno jest, dí apoštol (v listě k Žid. 10, 31.), upadnouti v ruce Boha živého,“ Boha to, jehož netečník zneuznával a jímž pohrdal. Nyní však přidávám: Netečník dozajista a beze vší pochyby — prohrá. Nebo tvrditi, že vyhrá, byloby tolik jako tvrditi, že všickni apoštolé, všickni papežové, všickni církevní učitelé buď nevědomými křiklouny aneb chytráckými podvodníky byli; tvrditi, že netečník ten vyhrá,

bylo by tolik jako tvrditi, že všecky nepravosti, které vždy na straně nevěry byly, přednost mají přede ctnostmi, které ve křesťanstvu zkvetly; že všickni ničemníci mají pravdu a všickni poctivci jsou pojati sebeklamem a bludem; že všickni vrahové a katané jsou právi, nikoliv ale nevinné oběti jejich ukrutnosti. Tvrditi, že netečník vyhrál, jest tolik jako tvrditi, že zločinci jsou pravými mudrci tohoto světa, svatí Boží však že jsou pravými blázny, a všecko, cokoliv člověčenstvo velebí a nazývá velikostí duše, velikomyslností a obětovností, že není nic jiného nežli pokrytstvím a šalbou; tvrditi, že netečník vyhrál, jest tolik jako tvrditi, že nejlépe jedná, kdož beztrestně všech možných, nedovolených, nemravných prostředků užívá, aby si tím rozkoše tohoto života rozhojnil!

Byloby ovšem málo lidí, jejichž netečnost by tak závažným důvodům odolati mohla, kdyby jen potud se přemohli, aby o tom opravdově přemýšleli; nebo kde jest někdo tak rozumem pominulý neb pokažený, žeby chladnokrevně věčné zátratě vstříc kráčel? Protož netečník, k němuž zde mluvím, jinou se béře cestou: aby si neztrpčil rozkoší života, jímž celé své žití obětuje, odhodlává se, nemysliti na (věčnost). I dává se (před ní) na útěk jako nevěrný dlužník před zrakem věřitele svého anebo jako kupec v úvěru klesající před účetními knihami svými, protože se bojí, aby nemusel v nich svůj úpadek čísti. Z toho vysvětliti lze jeho ba-

živost po zaměstknání, jeho horlivost v obchodech, ve hrách, zábavách a v roztržitostech všeho druhu; odtud pochází u něho strach před samotou a odtud se dá také vyložiti, proč pro mnohou věrnou manželku tak nesnadno bývá rozveseliti muže, který v lhostejnosti své teskní, dlouhou chvíli má a stárne.

„Lidé, dí tentýž mudrc Paskal, nemohouce vynalézti prostředku proti smrti, bídě a nevědomosti, a přece šťastnými býti chtíce, rozhodli se na tyto zlé věci nemysliti. Toť všecko, co k útěše své vynalézti mohli. Tato však útěcha jest prabídná, protože zlo nevyléčuje, nýbrž jen na krátký čas zakrývá a tímto spůsobem pravému vyléčení v cestě stojí. Ale touto podivnou převráceností povahy lidské stává se také, že velmi trapná strast dlouhé chvíle k velikému užitku sloužiti může, ana člověka mocně pobádá, aby pravého vyhojení svého tam hledal, kde ho jedině nalézti lze; ješto zábavy a povyražení, jež člověk za největší dobro pokládá, právě v největší zlo se pro něho proměňují, protože ho od toho zdržují, by pro své strasti pravého léku vyhledával.“

Bůh dal člověku kmetsví (stáří), aby chatrností těla a dlouhou chvílí ku přemyšlování přiveden byl: kdo se touto cestou vésti nedá, zůstane vždy předmětem politování, ne-li předmětem ošklivosti.

Viz tam toho starce, který neustále Božího volání nedbaje, k vynalézavé lásce

božské necitelným byl; neníť zajisté trapnějšího pohledu nežli jest pohled na něho. Člověčenstvo pokračující zůstavuje jej osamělého na hranici věku brzo zapomenutého; i praví mu: „Zůstaň zde a nech mne samého kráčeti; nebo pro tebe už nastala chvíle, abys se v duchu sebral.“ — Zdraví mu ubývá, obrazotvornost jeho hasne, síly jeho hybějí, oči jeho se tmějí, hlava lysí, nohy nechtějí více sloužiti; všecko mu přivolává: „Konec se blíží! Bude brzo po tobě veta!“ A tu už svět, jenž toliko lichotivá a klamná mu podával slova, ukazuje se mu v celé své ukrutné skutečnosti. Spolustarci vstupujíce do hrobu volají naň tajemně při pohřbu svém: „Dnes my, zítra ty!“ Ale nešťastník ten nemá pro všecka tato vnukání leč zatvrzelého srdce. Ještě by rád mdlýma rukama svýma zadržel minulost, která jako sen před ním mizí; ještě by rád se připnul k mamům a klamům, které neúchranně jako stín před ním utíkají. Hle, vizte, jak nádherně vystrojen, s úsměchem a klamem ve tváři, při kvasích a hodech světa sedí, ač vábných rozkoší jejich více okusiti nemůže; jak se ku podivení všech podle jinochů tváří; jak až v nezvedenost zabíhá, aby si několik ztracených hodin jakožto almužnu vyžebral!

V rodině držívá žezlo panování oběma rukama s tuhostí zoufanlivou a chrání svou vrchní moc. K veliké zálibě jsou mu licoměrné pocty vzdávané od těch, kteří něco z jeho dědictví uloviti doufají; jest mu kra-

tochvílí, naděje, kterých snad nikdy splniti nemínil, jim za rozmary dlouhého tyranství prodávati. Chápe se též všelikých umělých prostředků nádhery a zjemňuje dle požadavku nejvyššího sobství svůj život, aby trudnomyslnost svou zapudil; vyhledává povyražení v tisícerých tretkách, aby nebyl nezpokojován vážným předmětem, z něhožby šel hlas: „Člověče, podívej se také sám na sebe!“ Ale kterak možná jemu, podívati se na sebe samého? Okusilť všech radostí života a všech také zneužil. Ve všech číších omočil své rty a ze všech čerpal žízeň, kteráž jeho dlouhé noci bezesnými činí. Z minulosti nevyplývá mu žádná potěšující myšlénka, zbýváť mu z ní jen nechutenství, ošklivost aneb malomocná bolest; budoucnost však poskytuje mu jen temnou výhlídku a tudíž drží se úzkostlivě všemi silami přítomnosti. Ale smrti již to příliš dlouho trvá; ona tedy přikvapuje a a odklízí tento hnusný život hanby ze země a žádná upřímná slze nesvlažuje hrob jeho!

Šťastný muž, kterýž ve víře hledá svou vodící hvězdu a v cnosti svou radost má! Stáří jeho rovnati se bude starému věku patriarchův, „dobrému kmetství“ Josuovu, o němž dí písmo sv.: „Umřel v dobrém kmetství.“ Ovšem jest hmetství dobré, je-li koruna jeho cnost a skytá-li mu víra útěchu. Stáří takové má cosi slavnostného a úctu vynucujícího do sebe, ale spolu zahrnuje v sobě také něco útlého, příjemného a dojímavého. Se slabotou a spanilostí věku dětinského spojuje zkušenost

mnoholetou. I podobá se krásnému podzimnímu slunku, kteréž zlatými paprsky ovoce celuje, jež k dozrání přivedlo. Pohled na takového starce naplňuje srdce naše radostí a úctou. Láskou k němu se vinouc obstoupá jej svojina; naděje jest mu berlou. Beze strachu hledí smrti vstříc, protože bez úhony žil. Jako král Alexander plavě se ku břehům šťastné Arabie blízkost země té z blahovůně naň zející poznal, tak cítí zbožný kmet brzké vyplnění svých tužeb a nadějí z blahovůně nebes kteráž naň dýchá. Poslední vzdech jeho jest jako vzdech sv. Ludvíka na zříceninách Kartaginy umírajícího chvalozpěvem; nebo „pravá cnost sama,“ dí velký myslitel, „podržuje i v náručích smrti svou důstojnost a velebu.“

Procitněte tedy vy, kteří v pošetilé netečnosti život svůj prospáváte, procitněte, aspoň proto, abyste se přiučili umění, dobře umříti!

II.

1. Bezstarostnost netečníkova není však jen pošetilostí, nýbrž jest i zločinem a sice zločinem nejprvé páchaným na společnosti lidské, jížto ona zhusta velikou svízelí jest.

Společnost lidská potřebuje ku zdárnému životu především domácího pokoje. Pokoj jest klidnost v pořádku. Není však žádného pořádku bez zákonů, není žádných působných zákonů bez svědomí, není žádného svědomí bez zahájení a posvěcení zákonů a není žádného posvěcení bez náboženství. Umožněte,

aby náboženství v srdcích veškerého lidstva vzkvétalo a uzříte, že společnost lidská všady bude pokojná a šťastná. Nebo při takovém stavu věcí jest každý v držení svých práv, protože každý plní své povinnosti. Bohatec si to za štěstí pokládá, že může oblažovati bratra svého. Řemeslník neproklíná ani svou chudobu ani svou práci. Skloňuje-li se pod břemenem útrap života, hned se zas zvedá, jakmile rukou svých pozdvihuje k nebi; vzezření k výsosti té vlívá sladkou útěchu v srdce jeho. Zastihnou-li jej hlad a strasti všeho druhu, ukazuje mu náboženství na Boha, jenž na kříži stejný osud s ním sdílel. Svírají-li jej náhnětky svědomí, vede jej náboženství ku knězi, jenž srdci jeho zjednává úlevu, an mu těžké břímě trapných tajností snímá. Nechtějí-li údové těla mu sloužiti, staví mu náboženství milosrdnou sestru k lůžku, kteráž mu ránu uvazuje, ctíc v rozboleném těle nesmrtelnou duši. Jest trpěliv a na vše oddán protože Boha miluje a blahou nadějí se kojí. Tolikéž může bohatec klidně beze strachu před zuřením rozjitřeného lidu, pokoje domu svého požívati.

Čeho však dopouští se muž, jenž sice pravdy náboženské nepopírá, ale také potřeby neuznává, jich aspoň slovíčkem se dotknouti, anobrž je jakožto neužitečnou věc stranou klade? Zlým příkladem svým béře lidu víru, útěchu a naději, dráždí jej k zlosti, an jeho chtíče podněcuje, i praví mu mimovolně: Lidé milí, neposlouchejte kněžů, zakazují-li

vám krádež a vraždu; podle pravdy nestává leč jediného práva, práva silnějšího; nebo pravím vám, že při smrti jest po všem veta; naděje vaše jest klamem, ráj váš pouhým vnadidlem!

Jaké pak teprv budou následky toho, jestliže zlého příkladu toho nedává obyčejný, sám o sobě stojící muž, nýbrž dávají-li ho naši továrníci a velobchodníci? Kdo směří všecky záhubné jeho následky? A přece se právě toto žalostné divadlo v nynějšku zrakům našim naskytá.

Nebo odpočítáme-li několik tím chvalnějších čím řídčejších výjimek, jaký mnedle jest náboženský názor našich veleprůmyslníků a vůbec mužů největší vliv v naší době majících? Možno zahrnouti jej v tato slova: Bůh jest při vládě světa zbytečným faktorem (činitelem). Nechť si jen podrží nebe, nám pak ponechá zemi. K čemu pak jest modlitba aneb pamatování na prozřetelnost? Modlitbou naší jest činnost, prozřetelností naší jest pokrok ve státním hospodářství a zdokonalení strojů (mašin).

Tento svůj názor také uvádějí ve skutek. Ukáží-li se někdy, zvláště o velkých slavnostech, ve chrámích našich, děje se pro to, aby dělníkům nepřítomnost jejich nebila příliš do očí. Za nepohodlí, jež tím podnikají, odškozují se chováním úmyslně neslušným, aby se totiž dělníci z jejich příkladu učili, jak k nejvznešenějším tajemstvím náboženství našeho netečným býti možno. Jestliže z opa-

trnosti aneb ohledem na svobodu svědomí ještě toho dbají, aby při četném dělnictvu továren náboženství příslušnými jeho sluhami zastoupeno bylo, přece občas také znáti dájí, že to s naukami a úřadem knězů přísně neberou.

Naši veleprůmyslníci nepřestávají však ještě na tom, oni také jiným své nauky vnucují. Za dřívějších časů bylo pěkným zvykem, že řemeslničtí tovaryši rovněž jako venkované o některých dnech práci zastavili, aby sobě oddechnouti a svým náboženským povinnostem dostáti mohli. Neděle byla jim časem Bohu zasvěceným a nikdo se neopovážil čest jemu náležitou ztenčovati. Dělník těšíval se na den takový, v němž zase byl pánem svým a blahosti v kruhu rodinném požívaje, na Boha a na duši svou pamatovati mohl. Co však udělali z neděle velcí průmyslníci ve Francii a v některých částech Německa (a poněkud i u nás v Rakousku za doby nedávno uplynulé, v níž ještě veliký průmysl velmi květl)? Postavili průmysl na tak protispolečenský a protináboženský základ, že dělníkům v jejich područí stojícím přečasto nemožno bylo neděli světiti. Krutost tato postoupila tak vysoko, že dělníci, chtíce zůstati křesťany museli hladem mříti, byvše propuštěni z práce.

Co však z nesvěcování neděle může pojíti nežli veliká nemravnost a rozpustilost lidu? Vede-li se všecko jeho myšlení a dychtění jen k věcem zemským, pak budou peníze nutně a výlučně jeho modlou a rozkoš

jeho jediným a nejvyšším cílem. Kristus Pán řekl: Co platno člověku, byť celý svět získal, ale na duši své škodu vzal? Lid však obrátí to slovo a řekne: Co na tom sejde, ztratí-li člověk duši svou, když si jenom dosti vydělá peněz, aby si za ně koupil svět a jeho rozkoše?“ Než počkejte, pánové, až úvěr klesne, nesnáze obchodní vzniknou a stroje vaše státi budou, i uzříte, kterak lid, jejž jste o víru připravili a jenž z vašich nauk výsledky vyvozovati bude, kterak lid ten hněvu svému upostraní. (To se aspoň dvakrát už ve Francii strašnými výbuchy zlosti dělnické vyplnilo, totiž r. 1848, v němž po několik dní v červnu krutý boj mezi dělníky a mezi zámožnými měšťany zuřil, a r. 1871, když v komuně Pařížské beznáboženské dělnictvo neslýchané vraždy a loupeže páchajíc, téměř podzvířecký život vedlo.)

Pokrok ve věcech hmotných může ovšem pojistiti blaho a bezpečnost života tělesného, ale bohužel béře nám nejednou život duše, kterýž pravým jest blahem naším. Muž v času věřivém, rolník středověký, nalézal ve víře své nevyčerpatelný zdroj sladkých nadějí a vznešeného nadšení, i miloval život s takovou vroucností, jakáž daleko sahá nade všeliké ponětí naše. Svět hmotný byl sice k němu tvrd; ale on v něm jen na polo žil. Ješto nohy jeho lípěly ke hrudě zemské, vzlétala duše jeho k výšinám nebeským. Bůh, andělé a svatí byli jeho útěchou. Před jeho zrakoma rozvinovala se nádhera slavností cír-

kevních; nade svou hlavou viděl jako otevřený ráj v největším lesku. Srdce jeho bilo vroucnou láskou, úctou a vlastenectvím.

Obrazotvornost jeho ponořovala se s rozkoší v tajemství jemu neznámého, nesmírného všehomíra. V rodinném kruhu, v lesích a na nivách, ve dne i v noci, hovořila s ním, obdávala a okouzlovala jej celá tlupa nadpřirozených bytostí, kteréž z jeho tichého života utvořily svatou zkazku, romantickou povídku, báseň buď barvitosti líbezné aneb děsné. Za našich dnů jest život lidu jednotvárný jako přímá čára, rovnáť se koleji železničné; lučba, matematika a nejetnost či netečnost vzaly lidu všelikou poesii (básnířství.) Kde však jednotvárnost jest, tam panuje obyčejně dlouhá chvíle; tam jest mnoho takových, kteří zívají jako do vozu železničného vtlačení a číslovaní cestovníci, kterým síla parní nedovoluje, něco viděti a tudíž v nich tím více netrpělivosti probouzí. Jsouť pak i dobře ošacení a vykrmení i dobře placení dělníkové, kteří už vědí, že to není Bůh, jenž hřímá, kteří ani v dobré ani ve zlé duchy nevěří; pracovávají v neděli ale v pondělí opíjejí se a pociťují naposledy jen nechutenství a nespokojenost se sebou samými. Jejich duši nedostává se pokrmu, mzda denní nedosahuje výše od nich žádané a tudíž rozlobeni táží se, proč a podle kterého zákona jest jedněm seděti na tvrdém lůžku, ješto jiní na měkkém polštáři se kolébají.

Neodvracujme zřetele svého od dějin.

Před jedním stoletím zmocnila se bohapráznost stavů vyšších; brzo po tom přešla na měšťanstvo a naposledy vnikla i do lidu z nižších vrstev. Zmocnila-li se však bohapráznost i lidu tohoto, pak běda těm, o nichž se lid ten domnívá, že jim záviděti dlužno! L. 1848 pozdvihl lid ten poprvé hlasu svého a hlas ten polekal náležitě bohaté měšťanstvo. Synové Voltairovi (bohatí přívrženci arcinevěrce Voltaira z měšťanstva a z jiných zámožných tříd) úpěnlivě prosili církev o pomoc; kněži přivoláváni, aby v ochranu vzali právo majetku. To byl sice hold strachem vynucený, ale „bázeň jest začátkem moudrosti.“ Dejž Bůh, aby naši průmyslníci a peněžníci svému vlastnímu prospěchu lépe porozuměli a své povinnosti plnili! Uspořiliby tím společnosti lidské nových křečí, postavila by se tím hráze všelikému rušení svobody svědomí a především došlo by právo Boží zase slušné úcty!

2. Ano, právo Boží. Nebo co jest náboženství nežli spravedlnost k Bohu? Netečnost v náboženství jest tedy zločinem, kterýmž se na nejsvětější právo Boží sahá.

Pokusme se, i toto podobenstvím vysvětliti. Tys na př. otec rodiny a máš syna; vychoval jsi jej s útlou láskou; i namaháš se všemožně, abys mu kromě čestného jmena své rodiny také slušný dědičný podíl zůstavil. Ale přese všecka dobrodiní této tvé laskavosti ukazuje se syn ten k tobě zcela lhostejným a chladným. Vstávaje ráno nepozdravuje tebe; léhaje na večír neříká tobě

„dobrou noc!“ a během dne jde po svém zaměstknání aneb po své rozkoši právě tak jakoby nebyl tvým synem a jakobys nebyl jeho otcem. Co soudíš o takovém synu? Ty pravíš a sice vším právem, že to syn nevděčný a nezdárný; nebo porušuje otcovská práva tvá a neplní povinností, jež mu dětinná láska k tobě ukládá. Ale pozor! soudě tak o synu, odsuzuješ sám sebe, an v hrozné k Bohu lhostejnosti žiješ a nekonečně více trestu zasluhuješ nežli tento nepřirozený syn.

S útlejší láskou nežli kterýkolvěk otec na zemi miloval nás Bůh od věčnosti. Toto tělo, jehož spanilost tak často znesvěcujeme, jest dar jeho. Oči naše utvořil On, abychom velikost jeho v zrcadle tohoto světa zříti mohli, dříve nežli ji v jeho vlastní bytnosti spatříme. Sluch náš otevřel On, abychom slyšeli hlas jeho. Ontě způsobil nám rty, abychom k němu mluviti mohli. Do vnitra tohoto mistrovsky vzdělaného díla vložil laskavou rukou rozum, živé to světlo, jehož paprsky příbuzny jsouce samému světlu Božímu určení mají, aby někdy na věky se s ním spojily při radostném úchvatu, jejž spůsobí patření na Boha. Poněvadž ale všecko to dobrotivému Bohu ještě nestačilo, chtěl i temnost, která jej našim zrakům zastírala, rozptýliti, a proto tělesně a osobně se nám zjevil. Pro nás podniknul chudobu, pro nás trpěl a slze cedil, pro nás na kříži, na nějž jej ruce lidské přibily, umřel. Po všech těchto projevech lásky obrátil se ku člověku žádaje na něm

aspoň jeden pohled, jeden projev vděčnosti. — Ale co činí lhostejník? Jako nevděčný, této přesažité lásky nehodný syn, zamítá lásku Otce nebeského aniž jí splácí. Nejvyšší poctu, kterouž dluží Otci tomu, vzdává sobě samému aneb klamným tvorům; i zavírá oči své, aby Ho neviděl, zavírá uši, aby Ho neslyšel, zavírá ústa, aby mu neodpovídal. Zbabělým sobstvím zpitomělý sedí u stola dobročinného Otce tohoto a krmí se dobrodiními, jež mu podivuhodná štědrota Jeho podává aniž se táže, odkud ona dobrodiní pocházejí. Co mi na tom sejde! odpovídá, jakoby řekl: Buď si, že mám v nebesích Otce, jenž mne a k mému užitku i slunce, kteréž mou setbu k dozrání přivádí, i vzduch, jenž mne občerstvuje, i víno stvořil, ježto mé srdce obveseluje. Buďsi, že Bohočlověk krev svou jakožto cenu výkupní za mne dal. Náboženství nás o tom ujišťuje a chce nám to vše také nevývratnými důkazy dotvrditi; mně toliko třeba chtíti, abych pevného přesvědčení o tom dosáhl. Ale mně se líbí více Boha neznati a jej urážeti nežli pohodlí svého se odříci, kdybych Jej poznal.“

A tak žije dále v jednotvárném nevděku svém a činí po právu všem, jenom ne Tomu, jenž jest pánem všeho; miluje všecko, jenom ne toho, jenž to všecko stvořil. S nevýslovným zármutkem pohlíží naň Bůh, an lépe než kdokoliv ví, v jaké neblaho nevděčník sám sebe vrhá a z jaké blaženosti sám sebe oblupuje. Bůh sčítal všecky tlukoty srdce

jeho a hle, ani jeden z nich nebil jemu. On proskoumal duši tu až do nejtajnějších záhybů. On viděl modly rozkoší a všelijakých libůstek, jimž nevděčník ten kadil; nebo jako do nějaké všebožnice (do chrámu všech bohů, pantheonu) postavil si je všechny nevděčník, jenom pro pravého Boha nebylo tam žádného místa.*) „Slyšte nebesa a ušima pozoruj země; nebo Hospodin mluví. Syny jsem vychoval a vyvýšil, oni pak pohrdli mnou. Vůl zná vládaře svého a osel jesle pána svého; Israel pak mne Boha nezná a lid můj nic toho nepovažuje.“ Běda! přijde zajisté a musí přijíti den, v němž zavzní hlas: „Vystřídejte se úkoly (role).“ Zde na pozemsku jest to Bůh, jenž na dvéře tluče, prosí a zapřisahá. Netečník však zůstává hluchým, bezcitným, neuprosným. Ale přijde čas, že procitne, že se k lásce tak dlouho zanedbávaného Boha obrátí volaje: Smilování! Smilování! Tu však láska bude hráti úkol netečnice a Pán spláceje řekne též: „Co mně na tom sejde!“

„Kterýž přebývá v nebesích, smáti se bude jim a Pán posmívati se jim bude.“ (Žalm 2, 4.) „Hospodin posmívati se bude bezbožnému, nebo vidí, že se přibližuje den jeho.“ (Žalm 36, 13.) „Vracejí se domů k večeru a hlad trpěti budou jako psi.“ (Žalm 58, 7.) „Až dokavad maličtí (na rozumu) milovati budete dětinství (nerozum) a nemoudří ne-

*) Is. 1, 2. 3.

náviděti moudrosti? Obraťte se k domlouvání mému: hle pronesu vám ducha svého a oznámím vám slova svá! — Poněvadž jsem já (moudrost Boží) vás volala a odpírali jste, poněvadž sem kývala rukou a nebylo žádného kdo by to pozoroval; poněvadž zhrzeli jste všelikou radou mou a domlouvání mého nedbali jste, tedy i já také v zahynutí vašem smáti se budu a posmívati se budu, když přijde na vás to, čehož jste se báli. Když připadne na vás náhlá bída a zahynutí jako bouře když nastane, když přijde na vás soužení a úzkost: tehdyť volati budou ke mně a nevýslyším jich; ráno přivstanou a nenaleznou mne. (Přísl. 1, 22—28.)

Vím dobře, že jsou lidé kojící se nadějí, že tomuto nebezpečenství ujdou. Nebo počítají takto: Později chceme k tomu prohlídati, abychom nejbezpečnější cestu volili. Než táži se počtářů těch: Kdo vás učinil pány času? Smíte-li se tím bezpečiti, že Bůh duši Vaší za hodinu od Vás nepožádá? Uložíteli se k večeru ku spaní, kde to máte zaručeno, že ráno ještě vstanete? Což nevíte, že právě labužníci nejčastěji náhlou smrtí přikvačeni bývají? Nebo krev nejraději poráží právě ty, jejichž život jen z krve záležel. Než dejme tomu, že byste nenáhlé přibližování se smrti měli zaručeno, kterak smíte doufati, že v úzkostech nemoci, v onom posledním okamžiku, jenž čas od věčnosti dělí, náležitě dostojíte povinnosti, jejížto vyplnění

i při zdravých silách a jasném rozumu velmi pracné jest?

Jsem dalek toho, abych neskončené milosrdnosti Boží kladl meze aneb přísnějším byl, nežli církev, kteráž žádného za zavržence nepokládá. Vím však také dobře, že k obrácení třeba žele a lítosti. Kterak ale v posledním okamžení možno bude, želeti života, jenž nebyl leč výsledkem tak neustálé a rafinované (zchytralé) špekulace? Arciť může milost Boží všeho dovésti, ale aby obrácení takového netečníka možno bylo, jest potřebí zcela mimořádné milosti a obzvláštní přízně Boží. Zdali však padesáte v netečnosti a snad i v nemravnosti promrhaných let nějaké oprávnění aneb jen dost malou čáku ku takové přízni poskytuje? Jakou pak důvěru lze míti v lítost a žel člověka, jenž na poslední dechnutí čeká, aby se k Bohu navrátil?

Žalem takovým béře netečník na sebe tvářnost, jakoby ještě naposledy Bohu se posmívati chtěl; nebo zdá se mi jakoby tím řekl: Tedy octnul jsem se na skonu svém; dokud sem rozkoší života požívati mohl, činil jsem to netáže se, komu za život svůj odvděčiti se mám? Dokud jsem Tebe, Bože můj, urážeti mohl, činil jsem to, nedbaje na Tvou spravedlnost aneb na Tvoje výhrůžky. Líto mi, že život můj tak krátek; nebo v pravdě nejsem ještě toho syt, užívati života a Tebe urážeti. Poněvadž ale všecko se chýlí ku konci a svět mě vyvrhuje a hrob mě čeká, jdu k tobě pro ten případ, žebys

skutečně byl a žeby kněží mluvili pravdu; i odevzdávám Tobě, jak tito dobře říkají, svou mrtvolu!

Bratři, kteří takto v noci lhostejnosti prospáváte život svůj, vězte, že jsme se do vás více nadáli velkodušnosti nežli takové zaslepenosti. Nečekejte na poslední hodinku abyste ze sna svého procítli. Pak budete ji moci s důvěrou vstříc jíti.

Jindřich VIII., král Anglie, jenž od církve římské odpadl, protože mu papež nedovolil, podle rozmaru jinou si manželku vzíti, poručil arcikancléři svému Tomáši Morovi, aby k němu přišel a předkládaje mu listinu řekl: „More, podpiš listinu tuto.“ — „Králi,“ odvětil arcikancléř, „nemáš práva, na mně něco takového žádati; nikdy podpisem svým nepotvrdím, že jsem odpadl od víry.“ „Což pak,“ vece král, „nevíš, že srážím hlavy těm, kteří se naporučení mému podrobiti zdráhají?“ — „Tobě králi,“ dí Morus, „volno mně sraziti hlavu, ale mne donutiti ke skutku, jejž svědomí mé odsuzuje, toho nedovedeš, to není v tvé moci!“ Brzy na to byl kancléř uvězněn v Londýně a očekával každou hodinu svého usmrcení. Tu vstoupí k němu do žaláře milovaná manželka jeho a proud slzí vylévajíc padne mu okole šíje řkouc: „Příteli! k čemu tato tvrdošíjnost? Třeba jen slovíčka na papíře a zůstane mi milený manžel a děti mé nebudou sirotky.“ — „Drahá přítelkyně,“ odvece Morus, „co myslíš, jak dlouho asi ještě žíti mohu?“ — „Nejméně aspoň

dvacet let,“ odvětí manželka. — „Tak dlouho to tuším nebude,“ odpoví Morus, „ale dejme tomu, že se tak stane, což pak chceš, abych pro 20 let, jež bych žíti mohl, obětoval blaženost věčnou? Nikoli! Nikoli! Ostříhej Bůh tebe a milých dítek mých, já pak chci především spasiti svou duši, svou nesmrtelnou duši!“

Kéžby všickni ospalci a netečníci u věcech víry následovali vznešeného příkladu tohoto velikého muže; kéžby místo říkadla: „Co mi na tom sejde!“ raději za vzor si obrali jeho moudrost a jeho zmužilost, kéžby těšíce se z úplné volnosti zvolali: Především chci spasiti svou duši, svou nesmřtelnou duši!

HLAVA II.

Stačí-li to?

Jest slovo, kteréž v každé řeči výborně zvučí, proti němuž i já také nikterak bojovati nechci; jest to slovo: čest.

Čest — tento slavný ač zkomolený výplod tří činitelův, ustavičného podání, svědomí a svobody, poslední to papršlek božského evangelia, jenž i v srdcích lidí, kteří nauku jeho zapomněli anebo ji zamítli, ještě blahodějné účinky zůstavuje — čest, dím,

hrá v nynější společnosti lidské velmi důležitou úlohu a spojena jsouc s několika předpisy přirozeného nám od Boha vštípeného zákona mravního, jest velikému množství našich mužů jediným náboženstvím.

Soustava mravního chování těchto mužů dá se tuším v tato slova zahrnouti: Uchovej Bůh, abych se kdy úmyslně oddal životu nemravnímu, jenž člověka, bytost rozumem obdařenou, k nerozumnému zvířeti snižuje. Hanebné žití takové není hodno dobře zvedeného ducha a přímého srdce. Já názor materialistův, kteří popírajíce ducha, jen hmotu uznávají, jakožto skvrnu člověčenstva zavrhuji; mně buď rozum a nikoliv zvířecí pud vůdcem. Vy však, hlasatelé evangelia, mluvíváte o jakémsi vyšším, nadpřirozeném životě, jemuž nerozumím; i rozkládáte před zrakoma mýma zcela nadlidský pořádek věcí, jenž prý se povýtečně zakládá na skutečném ději vtělení božské osoby; vy slibujete mi pro celou věčnost blahoslavenství, jehož velikost žádná mysl lidská pojmouti nemůže. Jakožto prostředek k dosažení cíle toho předkládáte mně víru v Ježíše Krista, předpisy evangelia, svátosti a Bůh ví co jiného. Vznešenosti výhlídek takových obdivuji se, chápu také, že tak velkolepá soustava stálému zachování kázně v lidu velice prospívá a proto chovám k náboženství nejvyšší úctu. Co se mne týče, necítím, upřímně se přiznávaje, žádného v sobě podnětu, abych se nad svou přirozenost povznesl, jakož se i pod ní sní-

žiti nechci. Nechci ani příliš hluboko dolů jíti, ani příliš vysoko lítati; nechci býti ani zvířetem ani andělem, chci zůstati člověkem. Necítím v sobě dosti síly a odvahy, abych se podrobil povinnostem, jež mi náboženství uložiti chce, a protož rád svým kuchyňským služkám nechávám, co vy rájem svým nazýváte. Dovedu zajisté žíti podle rozumu a podle zákonů cti. Spravedliv ku každému jsa, neopovážím se jiným činiti, co sám rád nemám; a Bůh dozajista neodepře mi jedinou odměnu, kteréž si žádám, ono přirozené každému „poctivci“ připravené blaho.

Porovnáme-li soustavu tuto s předešlou netečníkovou, nemůžeme leč pokrokem ji nazývati; nebo čest a rozum ceníme všickni vysoko.

A zajisté jest to čest, kteráž pokolení lidské od mnohé chabosti chrání. Právě pro to, že čest propůjčuje slovu platnost a důstojnost přísahy, stává se ona také bez všeliké pomůcky zákonitých forem, bezpečnou podporou spravedlnosti. Cti se to připsati musí, že mnozí mužové naší doby lepší jsou nežli jejich zásady; jejich poctivost, ač nedůsledná, skytá našemu malověreckému věku pořáde ještě mohútnou záštitu.

Cit pro čest unáší zhusta k veliké obětovnosti. Loď anglická, na níž kromě mladých žen a nemocných silný pluk vojínů byl, plavila se k osadám. Najednou zmocnil se lodníkův hrozitánský strach; nebo loď, dostavši štěrbiny, počala tonouti. Kapitán ne-

měl leč jednu bárku s vesly, do kteréž jen málo pocestných vměstnati se mohlo; po krátké poradě usnesli se, že bárky té k zachování žen a nemocných použito býti má. Celý pluk ve zbrani postavil se v řadu a nechal okolo sebe táhnouti ty, kteří jeho velkodušnému sebe obětování za svůj život povinni byli. Bárka pak plula ku břehu, ješto loď za tím tonula a propast množství udatných mužů pohltila, kteréž cit pro čest hrdinami učinil.

Než nechtíce se se šířiti o velikých rekovských činech dosvědčujících, čeho srdce lidské ještě schopno, podotýkáme jen, že i každý, který beze všeho sebezapírání vždycky a všude jakožto poctivec se jeví, naší hluboké úcty hoden jest. „Jsem křesťan," dí muž ušlechtilého srdce (Lacordaire v konferenci Tolosanské), ale jsem pln soucitu pro poctivce. Představuji si ctihodný obraz takového muže, jenž nikdy nebyl společnosti břemenem; jehož srdce nikdy nepomyslilo na nějakou nespravedlnost a jehož ruka nikdy něco takového nespáchala; který šetřívá nejen majetek, život a čest druhův, nýbrž i jejich mravní zdokonalování; jenž vždy dostává slovu svému; jenž vždy byl věrným v přátelství, upřímným a pevným ve svém přesvědčení; jehož nerozviklal měnivý a proudem měnivosti vše unášející čas; kterýž netrval tvrdošijně ve svém bludu ale také byl dalek oné drzosti v odpadlictví, kteráž se větroplaše dopouští věrolomnosti na svém vlastním přesvědčení."

Muže takového sobě vážím a ctím, ale přes to vše musím ho politovati. Velkou cenu má cit pro čest v ušlechtilém srdci. Ale stačí-li to? Nikoli. Nebo ku vštípení dobrých mravů v člověčenstvu, obzvláště pak k věčnému spasení člověka jest cit pro čest příliš mdlý a nepostačí k tomu nikdy.

I.

1. Poněvadž čest (příznivé o nás mínění jiných) nemá jiného potvrzení než které mu veřejné mínění propůjčuje, tedy jest ona jen velmi sypkým základem mravnosti a to především proto, že není nestrannou ve svých zákonech. Pohybujíc se také ve přílišnostech a blouznění, jest pustošivou náruživostí; náruživostí, která na tom, jenž ji zkrotiti chce, více ráznosti vymahá nežli všecky ostatní náruživosti dohromady. Čest jest náruživost, kterou netřeba jmenovati, an každý ví, jak mnoho trapného namahání jej vítězství nad ní stojí aneb jak těžce, jsouc vítězitelkou, jej svírá.

Jest pak čest (jakožto příznivé o nás mínění jiných) ve všem, co se na ni potahuje, ku člověku velmi shovívavá. Dovolujeť mu skoro všeho se podejmouti, co k ukojení smyslnosti směřuje, aniž se táže, přibírá-li chtíč smyslný k sobě bezectného společníka (hřích) čili nic?

Dejme tomu, že ty, jenž to čteš, jsa úředníkem, zaujímáš ve světě velmi čestné

místo. Tu přijde k tobě chudá žena, náramnou nesnází sklíčená. Nemajíc pražádné podpory, prosí tebe úsilovně, bys buď svou obratnost aneb svůj úvěr na to vynaložil, aby z nesnáze vyvázla. Ty ji necháš čekati a hodně prodlíti, až porozumí, za jakou cenu jí podporu svou prodati chceš . . . . Zdaliž přestáváš proto býti poctivcem? V očích světa jsi pouze obratným člověkem, který velkým i malým výhodám svého postavení dobře rozumí.

Tys ještě mlád; Bůh ti dal příjemnou tvářnost, otec tvůj shromažďuje pro tebe hezké jmění. Tu hle potká tebe na cestě aneb snad pod tvou vlastní střechou dívka, jejížto srdce tak nestarostné a nevinné jest jako planina, kterouž opustila, aby u tebe ve službu vstoupila. Ty, chtěje odpor její snadněji přemoci a nad jejími vrtochy zvítěziti, ukážeš jí bleskotající klenot dokládaje: Já si tebe za manželku vezmu! A hle, dívka jest na vždy zhanobena; bez pomoci, bez prostředků jsouc, vidí, že s břemenem strašným vržena jest do světa, jenž na ni s pohrdou plije! — V čem záleží její provinění? Byla tak nešťastna, že v okamžiku zaslepenosti tobě před Bohem přednost dala, byla tak zpozdilá, že slovu tvému a přísaze tvé uvěřila!

Cit pro čest tedy, jak tyto případy dosvědčují, i při nejnevěrnější zradě, při porušení nejsvětějších povinností zamhuřuje oko; rozhřešuje od činů, které v pohromy a v zoufalý stav mnohý rodinný kruh uvrhly a před Bo-

hem pravými zločiny jsou. Obzvláště za našich časů jsou celá hejna novin, které zlopověstné lichváře, veliké vilníky a zchytralé velepodvodníky za poctivce vyhlašují a jim, kdykoli o nich mluví, přímětek „poctivce“ přikládají.

Jestliže pak veřejné a příznivé o nás mínění velmi shovívavo jest k muži, bývá naopak tím neuprosněji přísným k ženě. Měla-li to neštěstí, že po dlouhém odporu přece klamu a proudu uchvacujícímu podlehla, vtiskne jí, této slabé spoluvinnici, veřejné mínění věčnou plamu ve tvář, ješto zatím hlavního vinníka ušetřuje. Nad to nadevše bezectnost, která za trest křehkost ženskou stihá, padá také na otce oklamané dívky, na manžela nevěrné manželky. Svět metá na ně úsměšky, protože nešťastni jsou.

2. Čest (příznivé jiných o nás mínění) jest slabým základem mravnosti, protože jedině a výhradně úctou lidí vydržována jsouc, nevědomky v licoměrné jednání zabíhá.

K synovi do světa jdoucímu řekla druhdy křesťanská matka: „Synu můj, nedůvěřuj lidské cti; po západu slunce zbývá z ní maličko!“ Slova tato zahrnují v sobě velikou pravdu. Cit pro čest může u člověka býti přičinou, že se té které křehkosti bojí dokud jest den, t. j. dokud lidé jej vidí a veřejné mínění jej popuzovati může. Jak mile slunce zapadlo o veřejného mínění tu není, aby svědomí jeho zastupovalo, pak

se citu pro čest více zamlouvá, zhostiti se břemena lidskými zraky naň vloženého.

Proto o nekřesťanských „poctivcích“ dobře řekl veliký myslitel: „Noc je přirozenou spoluvinnicí, která vždy ke všem nepravostem ochotna jest; její svůdná úslužnost jest příčinou, že vůbec v noci méně dobře se chováme nežli ve dne. Světlo nahání nepravosti strachu, právě jako sova se bojí světla; noc však vrací nepravosti sílu, ana cnost stává se v noci bojácnou. Noc nehodí se pro člověka (co do mravního směru) a přece poněkud oddáni jsme této povolné bohyni.“

Nejeden člověk nasbírá jmění chytráckými a nespravedlivými prostředky; jednání jeho příží se sice dosti blízko trestního zákona, ale on má to štěstí, že se přece na něj nenarazí a že požívá v pokoji pocty, která se obyčejně výživě čestné vzdává. Když však nějaký ubožák za příčinou politování hodné neopatrnosti, — snad aby příteli službu prokázal — proti pravidlům poctivosti se proviní, chtěje upřímně škodu za 24 hodin zase odčiniti — přece, bývá-li při tom polapen, pozbývá cti a zůstává jí navždy pozbaven, nebo čest jest jako příkrý skalnatý ostrov bez břehu; kdo jen jednou, třeba nevinným pádem, s něho dolů sletí, nadarmo se namáhá, vzhůru naň vylezti.

Ale jakou útlost a shovívavost má naproti tomu náboženství, jehož jho mnozí

zpozdile se sebe střásají! Bojujeť (ono) proti pýše, ale ve vážnosti má důstojnost. Nikdy nepokořuje člověka před člověkem, ale ponižuje jej toliko před Bohem. Nikomu nevtíská v čelo plamu nepočestnosti, neboť nezná skvrny, která by se upřímnou lítostí nedala smazati. Laskavě objímá děti své i žalářem snížené i na stupních stinadla stojící. Svědomitě zakrývá u sebe rány tajně mu zjevené; stírá prohřešky už u veřejnost vešlé a umí jméno hříšnice, Majdaleny, tak očististi, že i nejcudnější matka se neštítí, jméno toto svému dítěti dáti.

Čím jest to tedy, že lidé ponejvíce před útrpnými zákony církevními přednost dávají neuprosným zákonům cti? To pochází odtud, že před Bohem není tmy, kteráž by nepravost zakrývala, že není u něho mužův, kteří by zločince v ochranu brali, protože zrak jeho „zpytuje srdce a ledví“. V pyšných zákonech cti tkví více bojácnosti, nežli se domníváme. Člověk takový, jemuž jen zevnější čest jest náboženstvím, nejednou rohořčuje se v pýše své nad tím, že zákonové cti nepřetrženě nad ním bdějí. Aby sobě pooddechnul, rád by čas od času řekl: „Však mne nikdo nevidí!“ Život soukromý skytá mu náhradu za násilí, jež sobě u veřejném životě činiti musí; pakli se však kritika (sudba) opovažuje sejmouti závoj s jeho soukromého života, tu křičí strašně, že svatyně jeho soukromosti byla znesvěcena. To přímělo velikého myslitele až ku přehnanému výroku:

„Co ničema jest nevím; ale co poctivec jest, vím, i mohu říci, že jest to něco ošklivého.“*) (Dáváť se jmeno „poctivce“ ve světě zkaženém a bohaprázdném i takovým mužům, jejichž náramná necudnost a vilnost celému světu známa jest.)

Žádáte-li sobě makavého důkazu o tom, jak dobře se srovnává pokrytství s tak nazvanou poctivostí, slyšte výrok filosofa Paskala: „Náboženství katolické neukládá nám povinnost, abychom spáchané hříchy své každému vyjevili, ono připouští, aby všem lidem zůstaly tajny; toliko jednomu (zpovědníkovi totiž) máme vnitro srdce svého odhaliti; toliko před jedním máme se ukázati, jakými jsme. Před tímto máme závoj klamu se sebe sejmouti, tak přikazuje náboženství naše; ale ono také tohoto jediného (kněze zpovědníka) zavazuje, aby co mu svěřeno, svatě tajil a tak se choval, jakoby co mu povědíno, ani nevěděl. Možná-li něco laskavějšího a útlejšího vymysliti? A přece zdá se zákon tento zkaženému člověku příliš přísným a právě požadek tohoto velmi mírného zákona (jednou aspoň v roce se zpovídati) byl pro jednu velkou

*) Když zpověstné smilnici Nino-ně de l' Enclos vytýkali pohoršení, jež lehkomyslností svou lidem dává, odpověděla: „Já jsem poctivá žena, co chcete ode mne více?“ Tato pro nevěrce nevývratná odpověď jest spolu nevývratným odsouzením poctivosti, kteráž se nezakládá na víře a která nemá za korunu ctnost. Odpověď ta odhaluje ohavnou strannost tohoto velmi pohodlného náboženství — pouhé zevnější cti — a to už samo stačí dosvědčiti, že Bůh není původcem takového náboženství.

část Evropy postačitelnou příčinou, že od církve katolické odpadla. Pro Bůh! jak nespravedlivo a nerozumno jest srdce lidské, kteréž ani vůči jednomu činiti nechce coby poněkud vůči všem činiti mělo? Neníť zajisté chvalno, že klameme lidi.*)

Ale dejme tomu, že by čest t. j. veřejné o nás mínění jiných bylo dosti nestranné ve svých zákonech a dosti upřímné v celém jednání svém, čehož však, jak jsme viděli, nebývá, přece by takovéto mínění jen velmi křehkým základem mravnosti bylo, protože se mu nedostává vážnosti potvrzovací (sankce.) Nechci nikterak tvrditi, že kolik jest nevěrců, tolik jest zlodějů, aniž pravím, že všichni, kteří se zpovídají, neúhonní jsou. Ano naopak, chtěje býti spravedlivým, musím se přiznati, že za našich dnů nejeden z těch, kteří kostel nenavštěvují, poctivější a laskavější jest nežli ten který z oněch, jenž chrám navštěvují. Ale při tom přece tvrdím, že v takovouto poctivost na jakési filosofii založenou nemám velké důvěry.

Za času trpkých zkoušek církve panoval v Britanii a Gallii Konstancius Chlorus, mírný to vládař. Stál právě uprostřed důstojníků svých, an doručen mu od nadvládařů

---

*) President Hainaut — poctivec v pravém smyslu slova — vyjádřil se po svém obrácení takto: „Právě teď shledal jsem všecky hříchy své, abych se jich v upřímné zpovědi sprostil. Hojnost jejich teprv pozorujeme, když je vyklízíme.“ — Ale právě proto, aby nemuseli vyklízeti, vyhýbají se tak mnozí z řečených poctivců posvátné soudnici pokání, dělajíce se, jakoby věřili, že zpověď jest vynálezem kněžův.

Diokleciana a Maximiana rozkaz, aby každý křesťan, jenž chce Kristu věrným zůstati, odsouzen byl k smrti. „Nyní tedy víte, řekl Chlorus k okolostojícím, jaká jest vůle nadvládařů, mých soudruhů. Mnozí z Vás, jak mi známo, přijali víru Kristovu; slyšeli jste, jaké pokuty mají zastihnouti ty, kteříž by se zpírali klaněti se bohům římským; rozhodněte se.“ A tu již někteří ostali Kristu věrnými, jiní pak odpadli; načež císař Chlorus k odpadlíkům dí: „Vy jste mně k vůli víru svou zapřeli; kliďte se, vašich služeb nechci více; nebo kterak člověk, jenž se Bohu svému zpronevěřil, bude věren knížeti svému, jestliže vlastní zisk jej k věrolomnosti poháněti bude?“

Císař tento pravdivé pronesl slovo. V čem záleží cnost člověka, jenž nemá Bohem zjeveného náboženství? Podobáť se cnosti lehkomyslných ženštin t. j. záleží v pouhém nedostatku příležitosti ku zlému. Přistupiž jen pokušení jemnějšího druhu k němu. On buď na př. v nouzi, pokušitel bohatý však nabízej mu hojnost zlata a slibuj mu, že to nikterak prozrazeno nebude. Musil bych se věru klamati, kdyby takový člověk nepřivolil k věrolomnosti té a nevolal jako onen nevěrný Říman Brutus na poli válečném u Filip: „O cnosti, tys pouhým prázdným zvukem!“ Poctivost jeho, podobná soše Babylonské se zlatou hlavou a hliněnýma nohama, bude se ihned viklati a zboří se.

Snad se mi odpoví, že prý cnost poctiv-

Diokleciana a Maximiana rozkaz, aby každý křesťan, jenž chce Kristu věrným zůstati, odsouzen byl k smrti. „Nyní tedy víte, řekl Chlorus k okolostojícím, jaká jest vůle nadvládařů, mých soudruhů. Mnozí z Vás, jak mi známo, přijali víru Kristovu; slyšeli jste, jaké pokuty mají zastihnouti ty, kteříž by se zpírali klaněti se bohům římským; rozhodněte se.“ A tu již někteří ostali Kristu věrnými, jiní pak odpadli; načež císař Chlorus k odpadlíkům dí: „Vy jste mně k vůli víru svou zapřeli; kliďte se, vašich služeb nechci více; nebo kterak člověk, jenž se Bohu svému zpronevěřil, bude věren knížeti svému, jestliže vlastní zisk jej k věrolomnosti poháněti bude?“

Císař tento pravdivé pronesl slovo. V čem záleží cnost člověka, jenž nemá Bohem zjeveného náboženství? Podobáť se cnosti lehkomyslných ženštin t. j. záleží v pouhém nedostatku příležitosti ku zlému. Přistupiž jen pokušení jemnějšího druhu k němu. On buď na př. v nouzi, pokušitel bohatý však nabízej mu hojnost zlata a slibuj mu, že to nikterak prozrazeno nebude. Musil bych se věru klamati, kdyby takový člověk nepřivolil k věrolomnosti té a nevolal jako onen nevěrný Říman Brutus na poli válečném u Filip: „O cnosti, tys pouhým prázdným zvukem!“ Poctivost jeho, podobná soše Babylonské se zlatou hlavou a hliněnýma nohama, bude se ihned viklati a zboří se.

Snad se mi odpoví, že prý cnost poctiv-

cova nestojí na nohách hliněných, jelikož se zakládá na jeho mravním citu, na svědomí. Arciť může svědomí obyčejné ctnosti podporou býti; nebo hlas svědomí jest hlas samého Slova Božího, jenž osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět. Ale jak snadno hlasu tomu přikázati aby mlčel, obzvláště když obtížným jest! jak snadno zkaleno bývá světlo i dosti jasně zářícího svědomí! A co teprv se stane, budou-li naň silněji bouře pokušení dorážeti? Tu třeba mu všemožných opíradel, aby svědomí vrch podrželo, tu nestačí mu povolný bůh filosofický, tu třeba mu živého Boha křesťanův s jeho neklamnými výroky, s jeho ohennými plameny a s jeho nebeskými korunami. Co učinil Kristus, když anděl temnosti přistoupiv k němu všecka království světa mu ukazoval a pokoušeje ho řekl: „Toto všecko tobě dám, jestliže padna pokloníš se mně.“ Kristus neodvolával se jako onino mudrčtí poctivci na zájmy, na zákon občanský, na rozum, na svědomí; neboť dobře věděl, že zlý duch výborně se zná do filosování. A protož zkrátka a rázně odvětil: Psáno jest: Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti budeš.“ (Mat. 4.) Důvod tento jest zajisté důraznější nežli všecky sousudky filosofův. Satan poražen prchnul.*)

*) Francouzský filosov Rouseau (Rusó), který si podle rozumu svého a chuti své boha udělal, klade v jednom spise svém čtenáři otázku: „Co bys učinil, kdyby možná bylo, obohatiti se už tím, že bys nevycházeje z Paříže pouhou vůlí svou nějakého starého mandarina (vysokého úředníka) v Kytaji zabiti mohl?“ Ne-

II.

Kdyby čest, (čili příznivé o nás mínění jiných) také k tomu stačila, položiti takový základ mravnosti, žeby tím trvalý mír na světě pojištěn byl, předce by nikterak k tomu nestačila, aby tak nazvaného poctivce také spasila pro věčnost.

1. Neníť čest spůsobilá, učiniti zázrak takový a sice nejprvé proto, že každé přímé k Bohu povinnosti docela zanedbává. Zohavujeť tak strašně všelikou mravnost, že nejpotřebnější základ všech ctností, nábožnost, úplně zneuznává. Žádá pouze od člověka, aby plnil povinnosti své k bratřím dle zákona přírodního: „Nečiň jinému, co sám nechceš, aby on tobě činil.“ Tu však patrně nemožno, aby Bůh člověka spasil, který si po celý život z něho nic nedělal, a který jen pod tou výminkou ku bratrům svým spravedliv byl, aby všelikou k Tvůrci spravedlnost urážeti směl.

Člověk není neobmezeným pánem; jest sluha, protože tvor jest. Arciť může klamný všebožnický názor některých mudrců lichotiti jeho hrdosti a jemu právo přiřknouti, vydávati se za Boha: „Já jsem, který jsem.“ Ale zdravý rozum ukazuje mu, že nepochází sám od sebe, že vzal jsoucnost svou od jiného; a to stačí, aby si připamatoval mo-

---

vím sice co by čtenář na to odpověděl, kdyby však jen pouhým byl poctivcem, toužícím toliko po zábavách v divadle, pak bych se věru o starého mandarina toho velmi obával.

dlitbu ve svatém evangeliu: „Otče náš, jenž jsi na nebesích!“

Ale Otec tento v nebesích pravil k lidem: Milovati budeš Hospodina Boha svého z celého srdce svého, z celé duše své a ze všech sil svých (Deut. 6, 5.); nevezmež jmena Hospodina Boha svého nadarmo; nebo nebude Hospodin za bezvinného míti, kdožby vzal jméno Pána Boha svého nadarmo. Šest dní budeš pracovati; ale sedmý den jest den Páně. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ani ty, ani syn tvůj, ani dcera tvá, ani služebník tvůj, ani děvka tvá. (Exod. 20). Ostříhejte tedy a čiňte cokoli Hospodin Bůh vám přikázal; neuchylujte se ani v pravo ani v levo, ale po cestě, kterouž přikázal vám Hospodin, Bůh váš, choditi budete, abyste živi byli a dobře bylo vám. (Deut. VI.) A budou slova tato, kteráž já přikazuji tobě dnes, v srdci tvém a budeš vypravovati je synům svým a je rozjímati sedě v domě svém i jda cestou, léhaje i vstávaje. (Deut. VI., 6 7.)

Tyto-li zákony ukládá sobě tak nazvaný poctivec? Nikoli! On dobrovolně odmítá od sebe všeliké Bohem zjevené náboženství, osvobozuje se ode všech předpisů křesťanských a vzdává se věčného evangeliem nám slíbeného blahoslavenství. Předstíraje, že každému volno býti musí, dobrodiní nabízené odmítnouti, přestává na tom, choditi za kolísavým vnukáním vymyšleného náboženství a Bohu libovolně sloužiti dle příkladu Ženevského mudrce Rusó-a. Ale taková mudrcká

soustava jakéhosi přirozeného náboženství páše na Bohu křiklavé bezpráví, ana neuznává vrchní moc, kterouž On jakožto tvůrce nade tvorem svým má.

2. A kterak možno kdy dokázati, že Bůh, dobrovolně stvořiv člověka, sobě nevyhradil práva, dílo své dále vzdělávati a je povolávati k cíli nevyrovnaně ušlechtilejšímu a nad jeho přirozený stav daleko povýšenému? Naopak: tytéž děje, které nevývratně dosvědčují, že Bůh zjevením svým v přímý poměr ku člověku vstoupil a tím nadpřirozený pořádek utvořil, ukládají nám také povinnost, chopiti se milosti této a na ní založené oslavy; neb jinak jest nám na pokutu za to podstoupiti zaslouženou zátratu. Jestliže hlina, dím se sv. Pavlem, nemá práva k hrnčíři říci: Proč jsi ze mne učinil nádobu hanby? tedy také jí nekonečně méně přísluší právo, jemu vytýkati, proč ji učinil nádobou cti.

Namanuje se mi zde přirovnání. Tys na př. zásluhou svou k vysoké důstojnosti ve státě se povznesl i čítáš mezi předky svými celou řadu velezasloužilých mužů; dům tvůj navštěvují nejváženější osoby. Pro dovršení štěstí tvého dala ti Prozřetelnost syna a ty řekneš jemu: Slyš, synu můj; ty víš, jak jsi mně drah; žádám však také od tebe, abys splnil naděje moje; vzhledem na svou vlastní čest a z lásky k tobě žádám, abys byl synem otce svého hodným a jeho rodu i jmenu čest dělal. Ale syn odpoví: Otče;

úmysly tvoje jsou sice dobré a děkuji za ně; líto mi však, že se k něčemu jinému přitažena cítím; tys general a ministr, ale mně se více líbí, býti zedníkem. Co mu na to odpovíš? Totě tobě volno, řekneš, zednictví jest čestné řemeslo; já však jsem tobě něco lepšího určil a jelikož ty mou dobrotou opovrhuješ, budiž tobě povědíno: Neukazuj se více ani u mého stolu ani v mém domě.

Právě tak naloží Bůh s tím, kterýž raději pouhým tak zvaným poctivcem než-li křesťanem býti chce. I poslal král služebníky své povolat pozvaných na svatbu, ale nechtěli přijíti. Opět poslal jiné služebníky řka: Aj oběd svuj připravil jsem, ale pozvaní nebyli toho hodni. Jděte tedy na rozcestí a kteréžkoli naleznete, pozvete na svatbu. I vyšedše služebníci jeho, shromáždili všecky kteréž nalezli a naplněna jest svatba hodovníky. Vešed pak král pohledět na hodovníky, uzřel tam člověka neoděného rouchem svatebním. I dí jemu: Příteli, kterak jsi sem vešel, nemaje roucha svatebního? On pak oněměl. Tehdy řekl král služebníkům: Svázavše ruce i nohy jeho uvrzte jej do tmy vněšné; tam bude pláč a skřipot zubů.“ (Mat. 22.)

Hosté pozvaní jsme my. Svatební roucho naše jest nadpřirozený život; nešťastník svatebního roucha nemající a nemohoucí se omluviti jest tak nazvaný poctivec světa se svým rozumem, se svým vymyšleným náboženstvím, se svou rozšafností a se všemi těmito ctno-

stmi, jichž dle výroku duchaplného biskupa Bossueta, plno jest peklo.

Pro vykoupení duše naší dal Ježíš Kristus svůj život; k osvícení rozumu našeho zůstavil nám svou nauku; k našemu řízení předepsal zákony; k našemu posvěcení ustanovil svátosti, oběť a kněžství; k našemu spravování založil církev. Tři a třicet let vynaložil na provedení veledíla svého, jež v jeslích započal a na hoře Kalvárii dokonal. Co pak vůči tomu tvrdí mužové, o nichž tuto mluvím? Vyjadřují se, že každému volno, v osvětě evangelia a v zásluhách kříže buď podíl bráti, aneb je odmítnouti. Jim Ježíš Kristus není ani prorokem od Boha osvíceným, jemuž by se věřiti mělo, ani pravým zákonodárcem, jehož dlužno poslouchati; tím méně jest jim Kristus nezbytným vykupitelem, bez něhož nelze dojíti spásy. Jim jest kříž jen praporem sekty, k nížto přidružiti se docela volno jest. Slovem: dle jejich mínění smrt od Syna Božího ku spáse všech lidí na kříži podstoupená může prý v praktickém (úkonném) životě i od těch, které za tak vysokou cenu vykoupil, za nepodstoupenou považována býti. Ale proti takovému tvrzení zpírá se zdravý rozum lidský, jemu odporují všickni výrokové Kristovi a podání křesťanské. „Jdouce, řekl Pán, vyučte všecky národy křestíce je ve jmenu Otce, i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám. (Mat. 28.) Jdouce do světa veškerého kažte evangelium

všemu tvoru. Kdo uvěří spasen bude, kdo však neuvěří, bude odsouzen.“ (Mar. 16.) Ó mudrci! ty chceš toliko od Otce souzen býti, jejž původcem přírody nazýváš; evangelium však odpovídá tobě: „Aniž zajisté Otec soudí koho, nébrž veškeren soud dal Synu, aby všichni ctili Syna, jakož ctí Otce, jenž poslal ho.“ (Jan 5.) Sestru neb matku svou necháváš skloňovati koleno při jménu Ježíše Krista; sobě však vyhražuješ právo, abys při jmenu tom státi směl. Ale Bůh Syna svého přepovýšil a daroval jemu jméno, aby ve jménu Ježíše všeliké koleno klekalo nebešťanů, pozemčanů a podsvěťanů a každý jazyk vyznal, že pánem Ježíš Kristus ve slávě jest Boha Otce. (Fil. 2, 9—11.)

Aby nám hlouběji dal pocítiti potřebu života nadpřirozeného, dí Kristus dále: „Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Zůstane-li ratolest na vinném kmenu, může mnoho plodů nésti; jinak nenesouc vyvrhne se ven a uschne a seberou ji a na oheň uvrhnou a hoří.“ (Jan 15, 5, 6.) Svatý Augustin, jejž světští mudrcové rádi nejrozumnějším ze všech učitelů církevních nazývají, nerozpakuje se ke slovům těmto připojiti následovnou poznámku: „Aby se ratolest nedomnívala, že by sama ze sebe něco plodů vydati mohla, přidal Pán: „Nebo beze mne nic nemůžete činiti.“ Nedí: Můžete něco málo (spasitelného) činiti, nébrž praví: Nic nemůžete činiti. Tedy ani něco málo ani něco velkého nemůže člověk ku své spáse provésti, nezů-

stane-li s Kristem, vinným kmenem, ve spojení. Nečerpá-li z kořene vinného kmene oživující šťávu, nemůže sám ze sebe ani dost nepatrného plodu nésti. Dřevo vinného kmene má do sebe tu zvláštnost, že odříznuto od kmene k ničemu se nehodí, ani ku stavbám, ani ku prácem polním. Touž měrou, kterouž dřevu tomu čestno, ve spojení s kmenem vinným zelenati se pěknými ratolestmi a nésti hrozny a vydávati výborné víno, nejušlechtilejší to plod, touž měrou stává se dřevo to opovrženým, je-li od kmene toho odloučeno. Nezbývá tedy nic jiného, nežli voliti mezi kmenem a ohněm. Nezůstane-li ve vinném kmenu přijde na oheň; aby tedy nebylo v ohni, zůstaniž ve vinném kmenu.“*)

Každému tedy volno voliti; buď přijmiž za pravdu, božskou důstojnost Kristovu a pak se podrob všem jeho výrokům; aneb ji budeš popírati, pak ale nemáš ani práva se mudrcem nazývati; nebo ve jmenu rozumu zamítáš co nejrozumnějšího na světě jest, křesťanství.

---

*) Sv. Augustin (ve spisu Tract. 81 in Jo. 15). Aby se slova tato nezdála mnohým přílis příkrá, podotýkám, že se jen vztahují na ty, kteří úmyslně nadpřirozený život od sebe odmítají; nebo nechci v ničem upřilišovati. Kdožkoli nevinně v bludu jsou, mohou, ať jakékoli sektě náležejí, přijímajíce hlavní pravdy křesťanství a dle nich žijíce, spaseni býti a nadpřirozené blaženosti dojíti, protože dle ducha jsou katolíky. Co pak se týče těch, kteří v nepřemožitelné neznalosti nauk a příkazův křesťanských žijí, ty bude Bůh podle jim známého a vrozeného zákona souditi; budou-li ostříhati zákona toho tak pilně jak jej znají, dá jim Bůh zcela zvláštním spůsobem nadpřirozeného osvícení dojíti.

4. Přirozené, pouhým rozumem lidským vymyšlené náboženství a čest jakožto příznivé jiných o nás mínění nestačí naposledy také proto ku spasení člověka, že i to maličko dobrého, co se z podnětu jejich děje, barvou marnivosti poškvrněno bývá.

Jaký mnedle cíl má před očima tak prozvaný poctivec i tenkráte, když dosti má do sebe rekovnosti, aby sám sebe obětoval? Jde mu toliko o vlastní úctu, o úctu druhův. Co ho pohání k úkonům jeho? Bývá to polovědomý pocit povinnosti, zápal bez rozvahy, slepá slávychtivost a obzvláště veliká porce marnivosti. Říká se zhusta: Muž přirozenou povahou svou kloní se více k hrdosti, žena více k marnivosti. Ale chvály této nezasluhují zajisté mužové všickni. Ač chvála tato jest skrovnická, předce jest pro mnohé jen pouhým lichocením. Aj viz toho onoho muže, jak marniv jest; čili nevidíš, jak se s mnohou podlízavostí o to zasazuje, aby se mu dostalo stužky do dírky knoflíkové? Nechci tím nikterak nějaký stín vrhnouti na (francouzský) řád čestné legie. Mužové, z nichž tato legie (pluk) se skládá, ctí kříž zhusta více, než-li kříž ten je ctí. Pravda však jest, že za našich dnů vlády, za příčinou přílišného a ponejvíce neodůvodněného žádání řádů, v jich udělování plýtvají. Zdá se mi, že to tak jde jako v nějakém soukromém učebném ústavu, kde učitelky, aby žádnou matku neurazily, každé žákyni nějaké vyznamenání udělují, nazývajíce je bu-

didlem. Toť příčinou, že čestný kříž, nejsa více významem pravé zásluhy, za pouhý úřední význam od mnohých považován bývá; a bude-li se tak pokračovati, stane se, že už holé nemití takového znaménka čestného bude nejjistějším prostředkem k jeho nabytí.

Ale žízeň tato, kterouž tak mnozí mužové po vyznamenáních prahnou, jest tím více politování hodna, an Hospodin Bůh na nich — i na jejich domnělých zásluhách — nic nenalezne, co by odměny zasluhovalo. Mužové ti netoliko vlády v nesnáze uvádějí a rozumnějším mužům námětkem vtipů jsou, nýbrž oni také Boha olupují o to, co jemu náležejí.

Při stvoření světa měl Bůh sice i naše blaho ale především svou čest na zřeteli. Jako žeň z pole vlastníkovi náleží, tak náležejí všecky pocty světa vlastně Tvůrci a On jest na ně velmi žárliv. Milerád rozdává všecka ostatní dobra, ale slávy své, jak dí prorok, nedá nikomu jinému. A proto nenávidí člověka, který ve svých skutcích jen své vlastní slávy vyhledává. Nenávidí ho jakožto lupiče, který se mezi člověčenstvo a mezi jeho nejvyšší velebnost staví, aby schytal pocty, jež toliko Bohu náležejí.

A za tou příčinou i nejušlechtilejší čin jen pod tou výminkou hoden jest příští odměny, vykonán-li ve stavu posvěcující milosti a s úmyslem Bohu se zalíbiti a jej oslaviti.

Proto dává nám výstrahu Pán řka: „Varujte se spravedlivost svou či-

niti před lidmi, abyste uviděni byli od nich; jinak odplaty nebudete míti u Otce svého, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 5, 1.) Bůh jest spravedliv a proto dává jen odměnu za práci, která pro něho vykonána byla. Ale přežalostno jest pozorovati, kterak tak mnohé rozšafné duše kráčejí cestami jen přirozené, čistolidské ctnosti, kteráž žádné zásluhy před Bohem nemá, poněvadž nebyla pro něho konána. Myšlénka tato zachvívala mnou, kdykoliv jsem po velké bitvě zraněné vojíny ve špitale navštívil; viděl jsem hrdiny ty, kteří ještě hrdinnějšími se býti zdáli v trpělivosti, s kterouž bez reptání, bez rouhání snášeli strasti své, než-li v zápalu, s nímž vítězství dobyli; zpomněl jsem si na jejich padlé druhy a pravil jsem sám k sobě v rozboleném srdci: Jak mnoho ušlechtilé krve, jak mnoho ušlechtilých obětí jest zase pro věčnost ztraceno! Když jsem napotom tyto reky k svým prsům přitisknul a jejich upřímnou zpověď vyslechnul; když oni líbajíce bledými rty obraz Ukřižovaného volali: „Milost a slitování o Bože! Odevzdávám se do Tvé vůle a milerád umírám na rány, jimiž za vlast jsem zbodán byl; propůjč mně toliko, abych v Tvé lásce umřel, jakož jsi Ty pro spásu mou život dal!“ — když tak se dělo, ó tu přeplývalo srdce mé nevýslovnou radostí, nebo viděl jsem, že víra, naděje a láska z těchto hrdinských duší mučenníky byla učinila.

Bratři rozmilí! chcete-li posvátný poklad cti u sebe nositi, noste jej bez úhony! Ať jsou zkoušky vaše sebe trpčejší, snažte si vždy uchrániti útěchu tu, že byste beze lži opětovati mohli slovo krále v bitvě u Pavie přemoženého: „Všecko jest ztraceno, jenom ne čest!“ To jest, necítím v prsou svých ani závaží nějaké nespravedlnosti, ani úhony nějakého sprostáctví. Varujte se však říci: To stačí. Byloby to pro vás velikým neštěstím. Raději rcete: Ode dneška chci své cti dáti pevný základ a chvály hodné dovršení; chci jí jedinou pravou odměnu zjednati: budu nejenom poctivcem, nýbrž budu křesťanem jak v řečech tak v skutcích. — Cesta k této spasonosné ctnosti bude vás tím méně práce státi, an jste vedeni pocitem cti už polovičku její vykonali; A vyprší-li konečně hodina smrti vaší, budou vás nejen lidé se slzami litovati, nébrž, co všecko nekonečně nadvažuje, Bůh uštědří vám naději, jakožto záruku života věčného.

HLAVA III.

Světlárna čili maják.

Alexander, král Macedonský, koupaje se v chladných vlnách řeky Cydnus, přivalil si z toho nemoc, kteráž jej na pokraj hrobu

uvedla. Lékař jeho Filip připravil mu nápoj; dříve však nežli jej pil, dostal od svého nejlepšího přítele tohoto výstražného psaní: „Alexandře, nevěř lékaři; nebo podkoupen penězi perskými zamýšlí tě otráviti.“ Když lékař k němu přišed nápoj mu podával, podal mu i Alexander jednou rukou dotčené psaní ale druhou rukou vzal koflík a vypil jej jedním douškem. Dějepisci oslavují toto jednání královo a lidé obdivují se jemu až podnes, ale čemu se v tom obdivují? Patrně tomu, že Alexander s nebezpečím života uvěřil člověku na jeho slovo!

Místo, kteréž u Alexandra zaujímal lékař Filip, zaujímá nyní církev u velikého bolavce, jejž člověčenstvem nazýváme. Duchovní lékař (církev) podává bolavci tomuto trpký nápoj, mravouku evangelia, řkouc: Pij, na mé slovo; nebo nápoj tento chová v sobě život pro čas a věčnost. Ale člověčenstvo leká se obětí, jichžto ctnost žádá a nechce následovati hrdiny dávnověkého. Místo co by mělo církvi na slovo věřiti, zdráhá a rozpakuje se; dříve než z ruky její koflík vezme, táže se, jsou-li její zásliby neklamné, vskutku-li mluví ve jmenu Božím a má-li k tomu výhradné právo. Pro toto ustavičné se dotazování mohla by se církev sice uraženou cítiti; ale ona přece všemožnou pozornost nám věnujíc, nežádá od nás bezvýminečné víry na slovo, nébrž předkládá našemu rozumu dověrný list svůj. Vizme, co v něm obsaženo.

I.

Chtíti čtenářům dokazovati jsoucnost Boha, byloby tolik jako je potupiti. Vždyť pak rolník na poli, opíraje rámě své o pluh, pozdvihuje v přirozeném vzletu srdce své k nebi, odkudž mu déšť a slunko přichází, i učí své dítě znáti Otce na výsosti, jehož dobrota a moc se mu všady jeví. Nuzník vyslovuje jeho jmeno, umírající vzývá jej, zlosyn bojí se ho a spravedlivec velebí jej. Vrací-li se vojín vítězoslavně domů, ví, komu za to k díkům jest povinen; byl-li poražen, zná svého pomocníka. Není místa, není času, není příležitosti, není citu, v němžby se Bůh nejevil aneb jmenován nebyl. I zemská láska, ať sebe více na svou moc spoléhá a ve svou nesmrtelnost důvěřuje, neodvažuje se, bez Něho se obejíti; proto na stupních oltáře žádá potvrzení svých častých a drahých slibů. — I zlost neutišuje se a myslí, že úplného výrazu svého nenalezla, dokud tomuto převelebnému jmenu nelála; ano v rouhání samém vzdává víra, kteráž bezděčně v tomto zločinu se jeví, Bohu clo své. A co teprv mám říci o přísaze? Ten který člověk chová v srdci tajemství, na němž jeho blaho a čest visí; on jediný o něm na světě ví, on jediný jest jeho soudcem! Ale pravda má věčného spoluvědomce — Boha. Spravedlnost lidská, ukládajíc přísahu, volá Boha na pomoc; chceť, aby srdce lidské zápasilo s mocí přísahy. Má-li kdo do sebe tolik ničemnosti, že se

odváží důstojnost její porušiti, nečiní to bez hlasitého odmlouvání srdce a bez jeho záchvějů; děsíť se vlastního činu, jakožto nejpodlejšího a nejzpozdilejšího zločinu. Co však jest tak významného ve slovích: „Přisahám Bohem?“ Ovšem jest to jen jmeno, ale jmeno Boží; jmeno Toho, jehož slávu vypravují nebesa, jemuž se všickni národové vždy klaněli, jemuž chrámy stavěli, jemuž kněze zasvěcovali, k němuž modlitby odesílali, jemuž oběti zábitné vzdávali; jestiť to nejsvětější, nejvznešenější, nejslavnější jmeno, kteréž ústa lidská vyřknouti mohou! — Bohapůrce jest podivín (divous) jelikož nestvůrou jest.

Bůh však dal člověku rozum a darem tím učinil jej králem přírody. Z toho světla rozumu pocházejí všecka ponětí, jimiž se spravujeme skoumajíce pravdu, krásu a dobro; z něho máme zásady, na kterých všeliké vědy se zakládají; on jest ve všech pravdách, které bezprostředně a světle chápeme, neklamným. Neklamnost tuto popírati byloby tolik, jako všecky základy jistoty bořiti a tvrditi, že Bůh člověka jen k nejhroznější pochybovačnosti stvořil; byloby to tolik, jako zneuznávati nejen vážnosti a právomoci církve, kteráž také všecky politování hodné útoky na rozum zavrhla, nébrž především zapírati neomylnost věčného slova, kteréž osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět.

K jaké moci rozum člověka se povznésti může, vidíme my dnes lépe, než všickni naši

předkové, popatříme-li na obdivu hodné věci, které provedli lidé pomocí rozumu svého. Nebo tomuto ušlechtilému daru se to připsati musí, že člověk velmoře skrocuje a co pán na jeho nepřehledných vlnách jezdí; že nejvzdálenější břehy skoumává a všecky země svým žádostem a přáním podrobuje. Ale netoliko na celou zem rozšířil člověk rozumem svou vládu, nébrž pozvednul zraků svých také ku blankytu nebes, pojmenoval a vypočítal běh hvězd, jejich západ, jejich návrat předpověděl a rozřešil tajemství jejich zatemňování. I ovzduší, jež do sebe vdýchá jakož i světlo slunečné, jež je osvěcuje, rozložil v částky jejich. Skrotil blesk a vede ho po drátu, aby byl službovolným nástrojem jeho neunaveného snažení. Ale i to nestačilo mu; všecky viditelné světy učinil podnožím přemyšlivosti své, chtěje na těchto stupních vystoupiti na nebe, aby co z neskončeného Boha viděti lze ve tvorech (jako v nějakém zrcadle), poznal a více a více v poznání jeho bytnosti a jeho vlastností vniknul.

Jakko-li však velká jest moc rozumu, přece má také své meze. Nebo chceme-li pravdě svědectví dáti, musíme vyznati, že nemohúten jest rozum náš, aby nás k cíli určení našeho přivedl. Má sice dosti do sebe světla, aby nesčíslné vymyslil otázky o našem určení, ale nemá dosti světla, aby je sám sobě zodpovídal.

Jest-li, táže se rozum, duše naše přirozenou povahou svou nepomíjejicná? Proč jest

sloučena s tělem? Proč v určité době se od něho odlučuje? Kam jde, opouštějíc toto dočasné vězení? Co jest smrt? Na které místo sestoupili otcové naši a kde nás očekávají? Na všecky otázky tyto, které nás svrchovaně zajímají, umí rozum náš jenom toto pověděti: „To jest přetajemné!“ Plato (starý řecký pohanský filosof) tvrdí na to všelicos, Cicero (latinský filosof) pochybuje o tom a Epikur (řecký poh. mudrc) popírá tvrzení ta. A když později, po věku víry (středověku), duch lidský filosofii zase její domnělou neodvislost zjednati chtěl, začal Kartesius (francouzský filosof) opět tak jako Plato, Bayle (franc. fil.) následoval Cicerona v pochybnostech, a Voltaire (franc. fil.) skončil jako Epikur popíráním. Ani dvou století nepotřebovala filosofie, aby tento osudný kruh proběhla, jehož výsledkem není leč tvářnost společnosti lidské, zásad bezpečných pozbavené, tvářnost společnosti rozpoltěné na tisícero za pravdu se vydávajících domínek, z nichžto každá má své hlasatele, své naděje, své trudné osudy, a kteréžto domínky bojujíce proti sobě, aby něco vystavily, toliko v tom se shodují, že sobě vespolně napomáhají, aby všecko zbořily.

Čím to, že rozumu lidskému, jenž tak hluboko vniká do tajemství přírody, hned tak temno bývá, jedná-li se o to, co s naší osobou nejúžeji souvisí a nás se nejpředněji dotýká? Příčiny toho není nesnadno nalézti. Všecky úkazy přírody jsou děje do očí bijící; matematické zákony, na nichž se zakládají,

projevují se netoliko ve viditelných a ohraničených tvarech, nýbrž náležejí také k neproměnitelné podstatě věcí. Bůh sám oznamuje se nám všímmírem, jehož poslední příčinou nemůže leč nekonečná věčná bytost býti. Tak prostředkem rozumu držíme v rukou dva konce záhadného řetěze; poznávámeť konečnost a nekonečnost, vesmír a Boha. Jinak ale se to má s naším určením, s naším úkolem. Určení toto nevstupuje před naše zraky jako nějaký viditelný úkaz přírody; určení to obsahuje do sebe minulost a budoucnost, které obě v temno zahaleny jsou; určení to nepravidluje se zákonem v podstatu věcí vetkaným. Mohli jsme býti, ale mohli jsme také nebyti; mohli jsme jeden den aneb také tisíc let žíti. Život náš jest takořka poměrem mezi dvěma svobodnýma bytostma, bytostí konečnou a bytostí nekonečnou. Ale jak možná, poznati vůli jiného? Kterak má rozum neomylně uhodnouti, že to co mohlo býti ale také nebyti, něco skutečného jest? Snadno a bezpečně poznává rozum náš možnost; ale možnost sama už jest velikým tajemstvím. Tak bez rady nalezám se postavena před onu věčnost, kterouž duch můj vůkol sebe jakožto přirozený obzor mého bytí shledává. Jsem-li v něm (bytí) pro jedno století, pro jednu hodinu čili pro vždy? Je-li věčný Ten, od Něhož pocházím, také mým věčným podílem a cílem? Kdybych jasně poznával, že tomu tak není, nebyloby tu už žádného tajemství; rovněž

tak by ho nebylo, kdybych jasně poznával, že tomu tak jest; ale já se svým rozumem kolísám se mezi „Ano“ a „Ne,“ protože oboje poněkud možno jest. Kdo mně pomůže z tohoto pochybování? Kdo mne, při nestateči rozumu našeho, z této možnosti přivede k nutné bezpečnosti?

Můžeť ovšem ten který učenec po dlouhém a namahavém studování si bezpečnou zjednati odpověď na některé otázky týkající se určení našeho. Ale zdaliž je to v pravdě toliko jeho rozum, kterýž jej tak daleko dovedl čili nebyl mnohem více rozum jeho, třebas on toho ani sám neuznává, světlem křesťanského zjevení osvícen a posilněn? A byť by také jeden tak daleko dospěl, co pak učiní miliony lidí, nemajících k takovým studiím ani vtipu, ani kdy, ani chuti? Budou-li snad onomu jedinému na slovo věřiti? Čili nemá jim nic záležeti na jejich věčném cíli a na prostředcích k jeho dosažení? Nemají-li také znáti pravdy, kteréž umožňují, aby člověk podle důstojnosti rozumných tvorů žil?

Mimo to jest možnost poznání od dobré vůle k takovému poznání ještě velice vzdálena. A nad to nade vše leží mezi oběma a mezi chtěním, poznané také činiti, nesmírná propasť. Kdo pomůže netoliko učenci, nébrž i pospolitému, pracemi a starostmi obřemeněnému lidu přes tyto propasti? Co pak dokázal v této věci rozum pohanský sám sobě zůstavený? A co činí i dnes

rozum ten pro věčné určení člověka, jde-li svou vlastní cestou?

O rozume lidský! čím více chápeš vznešenost úkolu svého, tím více musíš u věcech náboženských svou nestateč a mdlobu přiznati.

2. Potřebuje tedy člověk jiné světlárny nežli rozumu, aby se šťastně dostal do přístavu utěšené bezpečnosti.

Světlárnou touto jest zjevení Boží. Co zjevení jest, chci objasniti podobenstvím. Ty sedíš na př. vedle člověka, jenž mlčí a ty mlčíš také. Těla vaše dotýkají se sice vespolně, ale mezi dušemi leží propasť. Ty kladeš sobě otázku: Kdo jest ten člověk? Neznámť ho. A on řekne totéž o tobě. Jak mile jsi však upřímné slovo k němu promluvil a s ním v důvěrný hovor se pustil, pak poznávají a dotýkají se vzájemně vaše duše. Mělo mezi oběma prostředkem slova zjevení místo.

Co lidé dělají, aby se vespolek poznali, to učinil také Bůh. On promluvil. Pověděl nám, čím sám jest, čím my jsme, co jeho jest vůle a jaké radosti připravil těm, kteří jeho vůlí se spravují, a jaké tresty ustanovil oněm, kteří vůli jeho tvrdošijně odpírají. Zkrátka, zjevil nám netoliko tajemství své bytnosti, nýbrž i chod a pořádek svých úmyslů a záměrů.

Tohoto zjevení přidržuje se člověk vírou. Víra jest příčinou a základem všech ctností, v nichž nadpřirozený život záleží; nebo bez

víry, jak dí apoštol, nemožno jest, líbiti se Bohu. Víra pochází ze spolupůsobení milosti se svobodnou vůlí naší, proto ji sv. Tomáš Akvinský nazývá úkonem rozumu, jenž se odhodlává ku přijetí božské pravdy silou vůle, božskou milostí pohybované.

Které pak ze všech kladných náboženství zasluhuje víry naší? Na to odpoví rozum: To, ve kterém zjevení božské obsaženo. Ale čím to rozeznati máme? Nebo ohlídneme-li se aneb podíváme-li se do dějin, postřehujeme všady nauky sobě odporující, bohy a bohoslužby sobě vespolek protivné, kněze a oltáře, jenž se vespolně vylučují. Kterak bude možno při takovém rozkladu poznati pravou archu, v nížto zjevení boží uloženo?

Na tyto stížnosti rozumu odpovídá křesťanství: Já samojediné třímám pravdu, protože samojediné od Boha pocházím. Důkaz toho pak podává takto:

Veškera náboženství kteráž ve světě jsou, dají se na tři uvésti: na modloslužbu, kteráž Boha s člověkem tožní; na muhamedanství, kteréž člověka od Boha odlučuje a na křesťanství, kteréž člověka s Bohem spojuje. Vizte, mezi čím voliti máte; nebo tyto tři víry bojují o přednost. Aby člověk z bezbožectví skutečného se vydobyl, stává pro něho jenom tré bran: buď musí býti modloslužebníkem, aneb muhamedánem aneb křesťanem. Tu však snadno poznati lze, které z těchto tří náboženství tím pravým, od Boha ustanoveným a jak

v naukách víry i mravův tak v bohoslužbě neztenčeně zachovaným náboženstvím jest.

Kladu každému poctivému muži otázku: Cítíli při skoumání modloslužby neb muhamedánství, že by se v nich něco božského ozývalo? Ať odpoví na to buď „Ano“ anebo „Ne“! Zdali při otázce této nějaké rozčilení ve svém svědomí cítí? Pohání-li ho pohled na Jupitera (pohanského boha) aneb na Muhameda, aby sám sebe tázal: Zdali v nich není Bůh? — Nikoliv! nikdy rozumný člověk tato náboženství ani pochybou nepoctí; nikdy nebude pokoušen, aby o nich aspoň slovíčko „snad“ pronesl.

Důkazy však, které křesťanství pro svůj božský původ uvádí, jsou tak jasné, že nemožno jich váhy nepoznati. Kéž by se mi podařilo, je v úplném světle a s celým důrazem vystaviti! Pokusím se některé z nich, nepouštěje se do podrobnosti, uvésti.

Křestanství jest náboženství od Ježíše na svět přinešené. Chceme-li věděti, zdali pravdou jest, třeba jen znáti jeho božskost a k tomu dostačí zodpovídat otázku, je-li Kristus Bůh.

Abychom věděli, je-li Kristus Bůh, je-li více nežli skoro božský člověk, třeba jest nejprvé se ptáti, zdaliž sám sebe za Boha vydával. Na tuto otázku odpovídá evangelium, že Ježíš Kristus jak před svými učenníky, tak před veškerým lidem i před svými soudci stále se za Boha vydával, že pro tyto jasné výroky raději na kříži umříti,

nežli zapíráním svého božství potupné smrti ujíti chtěl. Je-li toto docela jisto, pak mám právo z toho souditi, že Kristus jest Bůh.

Pokládal-li sám sebe za Boha a nebyl jím, tedy směl bych říci, že byl blouznivcem, nebo jen blouznivec může tak svrchovanou měrou sám sebe strany své osobnosti klamati.

Sám-li však ve své výroky nevěřil, pak byl méně než blouznivcem, pak by byl .... bolí mne nesmírně, že mám takového výrazu užiti, pak by byl podvodníkem, a člověk, kterýžby v naší době sobě tak počínal, zasloužil by, aby jej odvedli buď do Charantonu (ústavu choromyslných v Paříži) aneb do vězení na galejích. Rozumný člověk nezná tu žádného východiště. Buď zaslouží Kristus nejvyšší pocty, aneb zaslouží opovržení a nenávisť všech přemyšlivých lidí; toliko jeden z těchto dvou úsudků může býti pravdou.

Mimo to vydával se Kristus netoliko za Boha, nýbrž dokázal také, že Bůh jest. Dokázal toho an dosvědčil, že lid israelský byl jeho předchůdcem, lid to ve svých dějinách předkřesťanských tak podivuhodný, že jemu v řízení Božím rovného na světě nebylo; Kristus dokázal božství svého také tím, že způsobil, aby všecky velké děje ve všech říších tak se sběhly, by člověčenstvo na jeho panování připravily. Dokázal toho dále tím, že nejen vznešenější nauku přednášel, nežli všichni mudrcové světa, nýbrž že přednášel nauku, která po 18 století plodí mudrce, světce i světice Boží. Dokázal toho

an se před zraky lidskými jakožto tak dokonalý vzor objevil, že ani jeden z četných jej následujících svatých na to nároky nečinil, aby Ho dostihl. Dokázal toho, an co rozený žid a ukřižovaný vynutil světu nejvyšší úctu, ačkoli tělo a krev proti tomu se byly spikly. Tato úvaha přiměla sv. Augustina k výroku: „Buď se obrátil pohanský svět vida zázraky od apoštolů působené, a pak jest křesťanství původu božského, anebo se obrátil svět pohanský neviděv jich, a pak jest obrácení světa toho bez divů sběhlé mnohem podivnějším zázrakem nežli všechny zázraky, kteréž by kdo popírati chtěl.“

Dokázal Kristus božství svého, an před očima velkých zástupů lidstva provozoval nad přírodou, nad životem a smrtí moc, kterouž jen Bůh provozovati neb uděliti může. Rozsíval téměř všady zázraky kudy kráčel, křísil mrtvé a vstal sám z vlastní moci z hrobu. Tyto děje popírati bylo tolik, jako tvrditi, že apoštolů nikdy nebylo, a velkolepý děj ten, jejž křesťanstvím nazýváme, že jest účinkem bez příčiny; aneb jest to tolik, jako tvrditi, že apoštolé buď sami byli oklamáni, aneb jiné klamali. Kdo se domýšlí, že v ději z mrtvých vzkříšení Lazara aneb v ději z mrtvých vstání Kristova apoštolé ošáleni byli, musí tvrditi, že oči, že smyslové naši při věcech docela makavých nás klamati mohou a takový musí v nejhroznější pochybovačnost upadnouti. Kdo by však apoštoly za klamatele pokládal, věřil by, že lidé, kteří ani časné ani věčné

výhody neočekávali, se usmrtiti dali, aby pro pouhý žert vyučovali lžem. *)

Chtěl-li by kdo evangeliu upírati cenu nezáporně dějepisného díla a z něho nějaký čirý výplod lidský učiniti, potkal by se s nemenšími nesnázemi. „Vymyslitel takového díla, dí sám nekřesťansky smýšlející mudrc Rousseau (Rusó), bylby obdivu hodnější nežli rek, který se v něm oslavuje.“

Pryč s těmito bídnými rozpaky! Křesťanství stojí tu před člověčenstvem se svou nejdůraznější mocí přesvědčivou, učí a pojednává o nejvyšších pravdách ústně i písemně a naplňuje svět slovem svým a knihovny učeneckými díly. Kamkoli se obrátíme bije nám křesťanství do očí, a proti mudrcům světa staví své světce, proti učencům světským staví své učence církevní, proti veleduchům světa své veleduchy křesťanské. Táhnete-li se ku pohanskému mudrcovi Celsovi, jmenuje vám křesťanství učeného Tertulliana neb Origena; odvoláte-li se na Porfyria, (mudrce pohanského), jmenuje vám sv. Augustina; ozbrojíte-li se Voltairem (nevěrcem fransouzským), uvede vám Bossueta (duchaplného francouzského biskupa.)

---

*) Velmi zhusta, dí sv. Jan Zlatoústý, stává se, že právě ti po smrti v zapomenutí přicházejí, kteří za živa nejútleji milováni byli. Zde pak (u apoštolů) nalezáme opak toho. Apoštolé Ježíše Krista za jeho živobytí pozemského opustili a zapřeli, ale když na kříži byl umřel, dali za něho život svůj. Museli tedy Jej co opět z mrtvých povstalého viděti.

Čtyři tisícové let předcházely je (křesťanství) jakožto poslové podání a divové Boží; od osmnácti set let kráčí ono (křesťanství) stejným krokem se všemi potřebami a požadky člověčenstva a nenechává ani jedné námitky bez odpovědi, ani jednoho bolu bez útěchy.

Ale křesťanství ještě více učinilo. Všechna ostatní náboženství jsou neschopna napraviti veřejné mravy a mohou tím méně člověka posvětiti uvnitř, ješto křesťanství v této věci tak mocným se ukázalo, že člověka až k bohopodobnosti pozvedá. Kdo neobdivuje se na př. čistotě duše, kteráž přes tolikeré slabosti křesťanské společnosti přece tu onu vyvolenou duši ozdobuje? Kdo nepozoruje úctu, jižto všickni ve svědomí svém vzdávají ctnosti? Kdo neznamená s obdivem zápasy a snahy těch, kteří i po pádu zraky své ku praobrazu vší svatosti pozdvihují, anobrž i tonouce v nepravosti ještě křečovitě se drží naděje a dobré vůle k nápravě sebe samých?..... Arciť nevyplenilo křesťanství všecko zlé, protože toto v padlé povaze lidské své kořeny má; ale ono všemu zlému a špatnému u veřejném mínění vtisklo plamu hanby, vypudilo zlé ze všech veřejných míst a pronásleduje je až do nejtajnějších skrýší, i oslabilo je v životě většiny lidstva a vytisklo je ze srdce mnohých. Kdeže jest křesťanská matka, kterážby nepůsobila v jeho službě a nevlívala ctnost čistoty a počestnosti do duší, kteréž ji Bůh dal? Dříve nežli křesťan upadne v louži pokaženosti, vodila jej cesta

duchovními radostmi čistoty, a v jeho vzpomínkách zůstávají stopy její, kteréž žádným poškvrněním docela setřeny býti nemohou. S vírou křesťanskou nesrovnává se žádná nepravost, anobrž víra ta zatemňuje se anebo docela zhasíná v těch, kteří proti svým náruživostem už bojovati nechtějí. Ani muhamedán ani pohan nemusí od víry své odpadnouti, aby uchlácholil svědomí pro svůj hanebný smyslný život; ale křesťan má Boha, před nímž se zardíti musí; makavý to důkaz, že pravda jen na jeho straně jest. *)

II.

1. Ale i křesťanství rozpadlo se náruživostmi lidskými v části a trvá až posavad v několika větvích. Katolictví, protestanství a řecký rozkol jsou jako rozličné větve křesťanství. Která pak z těchto tří společností zahrnuje v sobě zjevení božské celistvé a neporušené? Kde nalézti křestanství ryzé?

---

*) Pravda křesťanství dá se lépe cítiti nežli dokázati; jenom třeba, abychom ji cítiti chtěli. Jestliže Bůh pro pravdy svého zjevení nám žádných matematických důkazů dáti nechtěl, tedy činil to pro šetření svobodnosti vůle naší. — Co se hlubokosti jeho velkých tajemství týče, nejsou tato proti rozumu, nýbrž jsou podle rozumu. Pokusiž se, obsah velké nádoby přelíti v nádobu menší a zajisté bude jedna část tekutiny přeplývati. Nejinak jest to se zjevením nám od Boha daným. Nekonečný rozum, božské slovo, přelívá se takořka v náš obmezený rozum; část tekutiny, t. j. část světla nám podaného, přeplývá a právě to, co přeplývá, jest to, co ve zjevení Božím nepochopitelným, tajemným nazýváme.

Na to odpovídám: Katolictví jedině jest pravým křesťanstvím.

Chtěje důkazy o tom podati, pomíjím rozkol řecký, poněvadž tento jsa skoro jen ve stavu mumie není leč živořící trup katolicismu, i dím: toliko katolictví jest pravým křesťanstvím, protože ono jediné chová v sobě pravou myšlénku Kristovu. Dokazuje toho předně jeho stáří.

Abychom myšlénku něčí úplně pojali, třeba nám znáti slovo, kterýmž tu myšlénku vyjádřil, jakož i smysl spojený se slovem tím. K tomu opět potřebí, aby ho někdo buď sám byl slyšel, aneb aspoň k těm se odvolati mohl, kteří ho slyšeli. Která však ze všech křesťanských společností, jež pravým slovem Kristovým se chlubí, byla přítomna při jeho kázání na hoře, aneb v Tiberiadě aneb v Jerusalémě? Která byla v Antiochii, aby Petra, která v Korintě, aby Pavla, která v Římě, aby jednoho anebo druhého z obou byla slyšela? Která z těchto společností opakovala u sebe v katakombábh nauku apoštolů a slavila její tajemství, ochotna jsouc, pro víru křesťanskou jíti na smrt? Bylo to jedině katolictví se svými apoštoly, biskupy a mučenníky. Kde bylo tenkráte protestanství? Leželo ve spánku nicoty.

Patnácte století dříve, nežli se Luther před světem udiveným vytasil se slovem: „Čtěte bibli a věřte, co chcete“, nebylo žádné

tištěné bible, protože tisk nebyl ještě vynalezen, a přece už katolictví v osobě apoštolů a jejich učenníkův přijalo rozkaz Kristův: „Jdouce učte všecky národy.“ (Mat. 28, 19.) „Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, pohrdá mnou.“ (Luk. 10, 16.) Patnácte století dříve nežli Luther učinil rouhavý výrok: „Víra sama činí člověka spasena; skutkové k ničemu nejsou,“ slyšelo katolictví Krista řkoucího: „Tak zasviť světlo vaše před lidmi, ať uzří dobré skutky vaše a oslaví Otce vašeho, jenž jest v nebesích.“ (Mat. V, 16.) Patnácte století dříve nežli samozvaní a domnělí opravci víry svatou zpověď jakožto prý ďábelskou novotu zavrhli, zjeveno katolicismu slovo Kristovo: „Jděte. Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. (Mat. 28, 18.) Jakož poslal mne Otec, tak i já posílám vás. Cožkoliv svážete na zemi, bude svázáno i na nebi. Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim a kterým je zadržíte, zadržány jsou.“ (Jan 20, 23.) Dříve nežli protestantství s Cvinglim o nejsvětější svátosti proneslo výklad: „Totoť jest znamení (obraz) mého těla“, už katolictví s Kristem u poslední večeře sedící slyšelo slovo jeho: „Totoť jest tělo mé.“ Dávno před tím nežli se protestantství opovážilo říci: Papežství jest ta veliká smilnice (o níž v písmě psáno), vstoupilo římské popřednictví s památným slovem, ježto žádné kacířství nesmaže, do světa: „Ty jsi Petr, skála, a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou.“ (Mat.

16, 18.) Protestanství jest až příliš mladé a tudíž nepravdivé. *)

Katolictví jest jediný dědic myšlénky Kristovy, protože ono samo k tomu se táhnouti může, že nepřetrženě setrvává v jednotě. Kristus jest „věčné Slovo“; Slovo to jest pravda a pravda netrpí žádné změny. Nejináče se to má s katolictvím; v něm jsou nauky víry a mravův neproměnitelnými. Nadarmo spojují se nadutost vědění, síly a nepravosti, aby na něm nějakou změnu vymohly. Katolictví této trojnásobné nadutosti odpovídá hlasem papežův, učitelův a sněmův církevních: Já neměním; jako věčné Slovo Boží bylo jsem včera, budu zítra a po všechny časy totéž. Bossuet (slavný biskup franc. † 1704) mluví právě tak jako mluvil sv. Augustin († 430); Pius IX. učí jako učil sv. Petr. Děje-li se tak i v protestanstvu? Nikoli. Jako myšlénka lidská ustavičně se mění, tak i protestanství neustálým podléhá měnám a nedědilo tudíž my-

*) Tak pomyslil sobě Bedřich hrabě ze Stolberka. Když jeden z malých knížat německých narážeje na jeho návrat do církve katolické se takto pronesl: „Nedržím nic na lidi, kteří svou víru mění, odvětil onen: „Já také ne; kdyby moji předkové nebyli víru protestanstvím zaměnili, mohl jsem sproštěn býti pracného návratu ke katolictví.“ V tom byl hrabě úplně práv. Kdo ostatně, jak se často stává, tvrdí, že poctivec nesmí víry své změniti, třeba poznává, že v bludu jest, nic jiného tím netvrdí, nežli že všecky víry jsou bludné, anebo že člověk chtěje poctivcem zůstati, také ve svém bludu setrvati a poznanou pravdu zamítnouti musí. Avšak jedno i druhé tvrzení jest rovněž tak nebezpečnou jak trestuhodnou zpozdilostí.

šlénku Kristovu. Marně se protestantismus namáhá, an ke všem kacířům dřívějších časů jakožto předchůdcům svým se táhne, anebo an tvrdí, že církev od Krista na viditelné skále založená neviditelna jest, trvajíc prý toliko v srdci několika vyvolenců; marně se namáhá, an svým novým apoštolům (hlasatelům) poslání bez předchůdců a bez důkazů osobuje; marně důvtipky na důvtipky nahromaďuje; nikdy se mu nepodaří bídný původ svůj zakryti, nikdy nedovede s čela svého setříti plamu, kterouž mu slavný Bossuet ve své nesmrtelné knize vtisknul řka: „Ty měníš, a proto nemáš pravdy!“

Jediné katolictví jest dědicem myšlénky Kristovy, protože ono jediné smí sobě připisovati všeobecnost v jednotě. Bůh chce, aby všickni lidé došli spasení. Ale Kristus také řekl: „Já jsem cesta, pravda a život; nikdo nepřijde k Otci leč skrze mne.“ Tedy musí církev jeho býti všeobecnou (katolickou), aby všickni viděli cestu, aby všickni poznali pravdu a požívali života vedoucího k Otci. Ale protestanství není všeobecné, protože není v sobě jedno a nemůže býti v sobě jedním, ana nejvyšší zásada jeho proti jednotě čelí. Vizte jen a pozorujte, jaký strašný Babylon (zmatek) z něho povstal! Tu vidíte Luterány, Kalviny, Anglikance, Puritány, Pietisty, novokřtěnce, Irvingiany, Unionisty, Konfenssionalisty, Mormony, racionalisty, Supralapsaře, Nonkonformisty; všemi těmito druhy hemží se to v močále nauko-

vém, jejž oni nazývají reformací čili obnovou, a jak jeden z nich sám se přiznal, byloby snadno všecky nauky, v nichž oni se shodují, na nehet jednoho prstu napsati. V opak toho my katolíci zachovali jsme nesešívaný šat Kristův (jednotu víry a církve) skrze všecky časy a prostory bez rozdělení (rozstřižení); my věříme, my zpíváme a modlíme se v Paříži jako v Římě, v Madridě jako ve Vídni aneb v Praze, v Kytajsku jako v Oceanii, majíce všude jednu a tutéž nauku božskou. Ctihodný ve Vatikánu trůnující kmet vyzvídá radu svých bratrů (všech biskupů katolických) a vyzvěděv ji otvírá ústa a pronáší slovo, při němž miliony duší po celém světa oboru s nejvyšší úctou ve všech řečech odpovídají: Credo (kredo), t. j. věřím.

Vy, odloučení bratři (protestanté), nejste to, co uskutečňují přání Kristovo v jeho poslední velekněžské modlitbě: „Otče svatý, zachovej je, kteréž jsi dal mně, aby byli jedno jak i my. Ne za ně však prosím toliko, ale i za ty, jenž uvěří skrze slovo jejich ve mne, aby všickni jedno byli jako ty Otče ve mně a já v Tobě jsem.“ (Jan 17., 11., 20., 21.)

Konečně jest katolictví samo jediné pravým a ryzím křesťanstvím, protože ono jediné zdědilo plodnou lásku Kristovu, kteráž zplozuje svatost života. Ovšem počítá protestanství mezi svými přívrženci mnoho ctihodných mužů i paní a zplodilo mnoho krásných duší a snad i mnoho pobožných

srdcí. Kde však jsou jeho světcové a světice? Katolictví snadno se jimi vykázati může. Kamkoliv katolictví vniká, i tam, kde jako símě mezi skály padlo, zapouští svatost života své kořeny. Ode dne úmrtí Páně na hoře Kalvarii nepřestala obětovná láska, kterouž svět za pošetilost vydává, vyhledávati a vyvolovati sobě ve světě své oběti čili ušlechtilé duše, kteréž ve službě lásky za jiné se obětují; ale nápadným spůsobem a jako s oblibou žarlivou vyvoluje si láska ta oběti své jen z lůna římskokatolické a apoštolské církve. Nám (katolíkům) jediným zůstalo dědictví kříže, dědictví zázrakův, dědictví svatosti a dědictví sebeobětovné, plodné lásky. Tedy jest Kristus s námi. A co mám dále říci? Mezi všemi věrami jest víra katolická nejpřísnější; ukládá neustálý boj proti zlým pudům lidským a žádá nepřetrženého sebeumrtvování. Ale právě toto jest makavým důkazem jejího božského původu. Nebo toliko Bůh mohl s takovou smělostí a s takovým zdarem lidstvu předepsati mravnost, která všem jeho náruživostem přímo se protiví. Víra katolická jest božská, protože ona jediná dovedla vyléčiti rány padlé přirozenosti naší, vyhledati působných prostředků k mravnému obrodu jejímu a všecky jí se protivící síly překonati. Právě tím zjednala si víra katolická tu nevyrovnanou přednost, že ode všech čistých duší bývá milována, ale ode všech pokažených srdcí nenáviděna.

Z toho dá se také vyložiti podivuhodná

důvěra, kterouž katolík v hodině smrti osvědčuje. Při blížení se smrti cítí se člověk nestrannějším ve svých úsudcích, an na žádné zájmy neb prospěchy ohled bráti nemusí. Za tou příčinou také mnozí netečníci, nevěřící i kacíři v tomto rozhodném okamžení k církvi dříve od nich zneuznávané se vracejí, aby s její pomocí mohli nastoupiti velikou cestu do věčnosti. Zdali pak kdy viděti bylo katolíka, jenžby octnuv se na pokraji hrobu, svou víru byl změnil, pochybnosti a náhnětky ve svém svědomí nad svou vírou byl cítil a náhle v netečníka, v nevěrce neb kacíře se byl proměnil? Dějiny nemohou mně žádného takového zjevu ukázati; znám však dobře a rozumím, co řekl Jindřich IV., král francouzský při svém návratu ke katolictví: „Opouštím pohodlnější stránku, abych se přidal k tomu, co bezpečnějšího jest.“

Odkud to však pochází, že tolik mužů za naší doby nemá víry? Příčina toho záleží v tom, že víra jest ctností, která předpokládá jednak milost božskou, jednak naši dobrou vůli. Milosti dosahujeme modlitbou a dobrá vůle zračí se v pilnosti, s kterouž se o víře poučovati dáváme.

A nyní dovolím si, mužům, kteří tak rádi pravdy náboženské popírají a o nich pochybují, postaviti následné otázky: Zdaliž pak jste si kdy práci vzali přečísti vážnou knížku pojednávající o Bohu, o zjevení Božím a o jeho důkazích? Zdaliž jste kdy do

kostela vkročili, abyste slyšeli slovo Boží a zdaliž jste při tom myslili: Nuže, já vstupuji sem, abych pravdu hledal, maje upřímnou žádost ji nalézti a nalezenou s ochotným srdcem přijmouti? Zdaž jste, vidouce u večír klekati k modlitbě svou choť, svou matku neb dceru, při tom sobě myslili: Kéžbych i já činil, co tyto činí? Kéžbych se pokorně modlil, zvláště s tím úmyslem, abych od Boha dosáhl daru víry, jehož nemám? Jsou-li mužové ti upřímní, odpovědí mně, že jim to nikdy nenapadlo! A přece nelze víry rovněž tak jako vědy bez nějaké námahy ducha nabyti. Nenamáhá-li se duch, ochabuje a přestává býti mocí neb silou; odvrátí-li se duch od nějakého předmětu, začíná tento pro něho nebyti. Co jsou matematické vědy pro ducha, jenž nikdy o zákonech čísel, prostory a pohybu nepřemýšlel? Co jest filosofie mužovi, jenž se nikdy sám sebe netázal, co jest bytí, co jest idea (vida čili myšlénka vzoru), co jest absolutné (nevztažité) a co relativné (vztažité), co jest příčina a co jest účinek? A za toutéž příčinou tážeme se, co jest víra člověku, kterýž nikdy na poměr tvora ke Tvůrci vážně nepomýšlí?

Ostatně abychom rozuměli, jest třeba, abychom rozuměti chtěli; kdo však chce rozuměti, nesmí se porozumění takového strachovati a aby se nestrachoval, musí tolik velkodušnosti do sebe míti, aby když milost a světlo do duše září, sám k sobě říci mohl: Nuže, buď mužem! shoď se sebe jařmo k zemi

tě tlačící; navrať statek, jehož si přílišným chytráctvím nabyl; roztrhni pouta (hříchů), kteréž tě už tak dlouho svírají; navrať se k Bohu, zachovávaje věrnost své manželce! Dokud však muž této velikodušnosti do sebe nemá, vždy najde nějaké skvrny na slunci a temnosti tam kde pravda na bíledni jest.

A bohužel, přemnoho jest mužů, kteří té velkodušnosti nemají! Přemnoho jest takových, o nichž se říci může se žalmistou Páně (35, 4.): „Nechtěl vyrozuměti, aby dobře činil“, t. j. nechtěl rozuměti víře obávaje se, že by rozuměje, přavdou přinucen byl, jednati ctnostně! Hle, toto zlo (nedobrá vůle přemnohých mužův) odnímá nyní kazatelům všelikou naději a zavírá jim téměř zdroj výmluvnosti. Oni by rádi jako druhdy prorokové viděli, jak bujná, úštěpačná i rouhavá a v kalu se brodící nepravost pod ranami slova Božího padá. Ale nepravostníků těch není viděti v našich kostelích; utíkajíť před pravdou, bojíce se náhnětků svědomí. Toto zlo přivozuje také malomyslnost u spisovatelův, kteří si ušlechtilejší cíl nežli jest zábava aneb zkáza člověčenstva, vytknuli; nebo jejich spisové buď se docela nečtou aneb čtou se toliko od těch, kteří protože ctnostni jsou, žádného nedostatku pravdy nemají.

Lodní kapitán, prodlévající před několika lety v Tuloně (franc. městě), stavěl tam všady svou nevěru na odiv, čímž ovšem své přátely velmi kormoutil. Laskavou rukou došla ho kniha, která mu jadrně a rázně po-

dávala důkazy o pravdě víry naší. I slíbil, že knihu tu přečte a skutečně dostál slovu svému. Čta pozoroval, že síla důvodův roste a že v duchu jeho svítati počíná. Tu však zvítězila nad duchem zlá vůle i zvolal: „Ó ten bídník, jenž tuto knihu psal! naposledy by mne ještě přímo do zpovědnice uvedl! Já mám docela jiná a zanímavější zastaveníčka!“

Toť krátká historie mnohých mužův. V kterém asi věku a po jakých studiích rozhodli se mužové tito tvrditi, že náboženství jest bludem? Stalo-li se to snad ve čtyřicátém roku věku jejich, kde náruživosti se už mírní a rozumu přibývá? Nikoli, nýbrž stalo se to v květu mladosti. Až k tomuto květu neměli žádných pochyb, nehádali se o víře, nýbrž prostě a pokorně ctili pravdy s mlékem mateřským vssaté; čista jako jejich srdce byla i víra jejich. Sotva však k mužnosti dospěli a silný osten žádosti v sobě cítili, za pomněli se v zločinné netrpělivosti jak nad tajemstvími přírody tak nad tajemstvími Božími, i oblekli se ve zbabělou ostýchavost, vyznávati svou víru a pozbyli onoho studu, kterýž jest strážcem nevinnosti. Ve dvaceti letech věku svého odpadli od Boha, zapřeli víru matky své, pohrdli náboženstvím a proměnili mladistvou duši svou v pustinu. Po takovém pádu vytknuli sobě za cíl nějaký ctižádostivý záměr lidský, věnujíce všechny snahy své buď slávě zbraní, aneb slávě učenosti aneb nějakému méně ušlechtilému avšak výnosnému zaměstnání; opatření si dobré bu-

doucnosti bylo jedinou pákou jejich činnosti. Neučili se nic více než-li co k uskutečnění jejich snu přispěti mohlo; dny a noci obětovali tomuto soběckému obrazu; toliko smyslnosti, druhé stránce sobětnosti lidské, také potají hověli. A právě od té doby, co tento politování hodný sen ovládá ducha jejich, není jim náboženství leč holou zpomínkou na první léta a zdá se jim buď lidskou slabotou aneb pokrytstvím býti. Neuznávají za hodné, aby aspoň jednou o něm přemýšleli aneb četli. A stalo-li se snad, že zaslechnuvše o slovútném kazateli, do kostela vkročili, nepokropivše se vodou svěcenou jako sprostí smrtelníci: naslouchali slovům kazatelovým s onou hrdostí, kteráž se nikterak nemůže odhodlati, aby od svého dřívějšího protináboženského úsudku upustila. Otevrou-li nějakou knihu, činívají to s předsevzetím, že ihned ji zavrou, jakmile v ní zpozorují slovo, kteréž se jejich náruživostem protiví; předplatí-li se na noviny, vyvolují jen ty, které je neburcují z jejich netečnosti a jejich zvědavost u větší míře ukájejí.

Kterak, tážeme se tu, možno, aby víra osvěcovala duši, která tímto spůsobem zavírá oči, aby neviděla? Světlo i pokoj přislíbeny jsou toliko lidem dobré vůle.

Přemilí bratří! střezte se takovéto zaslepenosti. Chcete-li dojíti poznání pravdy, modlete se a nezavírejte zraků svých. Když druhdy lid israelský pustinou arabskou do země zaslíbené putoval, vedl jej po cestě té

sloup brzy temný brzy ohnivý. Bezpečně kráčel lid Boží za tímto sloupem, jehož ohnivá strana v noci mu svítila a jehož temná strana jej ve dne před vedrem slunečním chránila. Pustinou tou jest svět; zaslíbenou zemí naší jest nebe; lid Boží jsme my; sloup nás vedoucí jest víra. Používejmež světla jejího, abychom jím zapudili temnosti ducha; ale nedivme se, že sloup ten má také do sebe temnoty. Tak to Bůh sám uspořádal a sice proto, aby nás od příliš ostrého světla chránil, kteréžby nám svobodu vůle a tím i zásluhu odňalo. Blahoslavení, kteří neviděli a přece uvěřili, dí Spasitel. Nejlepším prostředkem k odvarování pochyb náboženských jest, ostříhati a zachovati srdce v takovém stavu, aby si přálo, by náboženství pravdou bylo.

HLAVA IV.

Zlaté tele.

Aby někdo byl křesťanem, nestačí mu, jen věrou ostříhati pravdy, třeba mu také víru tu ve skutcích a ctnostech provozovati. Ctnost pak záleží v tom, že duše všeliké jednání své přispůsobuje zákonu Božímu a vnuknutím svědomí, a protože všeliké jednání naše z podnětu lásky vycházeti má, tedy na-

zývá sv. Augustin cnost dobře spořádanou láskou. Láska tato předpokládá, že člověk vírou nad náruživostmi zvítězil. Mezi náruživostmi však, kteréž srdce lidské sobě podmaniti usilují, jsou hlavně tři, ježto ostatní v sobě zahrnují: lakomství čili nezřízená láska k penězům, pýcha čili nezřízená láska ku slávě a cti, a smyslnost čili nespořádaná láska tělesných rozkoší. Tyť jsou ony tři náruživosti, kteréž duchem světa nazýváme a ty právě pustoší svět a zalidňují peklo. U sv. Jana (I., 2., 16.) jmenují se: žádost očí, žádost těla a pýcha života.

Čteme v písmě sv., že Mojžíš sestupuje s hory, kde s Bohem byl rozmlouval, s náramnou bolestí uzřel, kterak lid zlatému teleti se klání. Za našich dnů bohužel modla tato až příliš mnoho ctitelů má, počet jejich pořáde se množí, a židé, kteří dříve výhradně zlatému teleti se klaněli, této výhradnosti pozbyli. Kdykoli víra ve společnosti lidské klesá, přibývá hned v ní ctění této modly. Jakmile lid zamítá všechny naděje nebeské a k zemi praví: „Tys moje vlasť,“ a k rozkoši dí: „Tys moje všecko“: pak zmocňuje se ho žízeň zlata; nebo zlatem lze ukojiti všechny chtíče. Kdo už zlato má, chce ho ještě více míti, a kdo ho nemá a myslí, že všecka blaženost jen v bohatství záleží, toho závist a lakota povedou od zločinu k zločinu.

Nikdo sice nepopírá, že zlato (peníze)

výborným prostředkem jest v ruce toho, kdo nejsa od něho jako otrok od pána ovládán, náležitě ho užívati umí. Vím také, že zlato (peníze) jest špatným pánem (činíc člověka otrokem chtíčů), ale výborným služebníkem. Nebo je-li ve službě velkodušného muže, pojišťuje mu netoliko dovolené požitky života, nýbrž umožňuje a zabezpečuje mu také vědu (pokrok u vědách), svobodu a nejdražší ze všech mocí, moc, mnoho dobrého spůsobiti a mnoho lidí oblažiti.

Avšak pochybuji, že by zlato pro přemnohé, zvláště pro ty, kteří horoucně po něm baží, tolik užitku mělo, co jich práce stojí; — anobrž tvrdím právě opak toho.

I.

Především není zlato s to, aby člověka v pravdě oblažilo. Stalo se druhdy ve starobylosti, že král, povolav k sobě prvního ministra, řekl mu: Rychle čiňte přípravy, neb mám veliký úmysl. „Oč běží, pane?“ tázal se ministr. Oč běží? Co pak nevidíš, že země Epirská jest pro krále Pyrrha příliš malá, a že v tak úzké zemi ani dýchati nemohu? Chci Italie dobýti. „A pak?“ — Pak třeba jen kroku dále a vydobudeme Sicilie. „A pak?“ — Pak jsme za několik dní v Kartagině. „A pak?“ — Pak budeme náramně bohatými, mocnými a odpočineme sobě. „Pak, doložil ministr,“ budeme muset umříti neodpočinuvše

sobě,“ a konec podniku toho ukázal, že ministr měl pravdu.

Toť krátká historie každého lakotou ovládaného člověka. Jako tento panovník jsou mnozí rozmrzelí nad tím, že božská prozřetelnost jen malou říši — jen malé vladaření, jen malé vlastnictví — jim dala! Přemnozí, nespokojeni jsouce slušným prostředním jměním, vidí všecko štěstí jen v bohatství a pouštějí se v podniky nejodvážlivější, aby uskutečnili sen, jenž příliš zhusta trpkým z klamu vyvedením končívá. Takovéto hle jest srdce lidské, že by rádo celé světy pohltilo a přece nasyceno nebylo. Pouhým zlatem nedá se srdce lidské nikdy ve všech hlubinách svých vyplniti. Prochází-li se dítě v přírodě, zdá se mu, že tam se země končí, kam sahá obzor jeho očí; jestliže pak se mnoho namáhalo, aby došlo až k modrým blankytným zdem, kteréž se mu od země k nebi pnuly, pozoruje k nemalému udivení svému, že kruh obzoru jeho, neproměniv se, jen se vzdálil.

My se svými žádostmi podobáme se velikým dětem. Slyšte slova Šalomounova (Kaz. 2.): „Řekl jsem v srdci svém: půjdu a oplývati budu rozkošmi a požívati budu dobrých věcí. I podnikl jsem veliká díla; vystavěl jsem sobě domy a štípil jsem vinice. Vzdělal jsem sobě zahrady a štěpnice a vysadil jsem je stromovím všelikého druhu; a nadělal jsem sobě rybníků, abych svlažoval jimi les zelenajících se stromů. Měl jsem služebníky a děvky a hojně čeledi doma zro-

zené; skoty také a veliká stáda ovcí měl jsem, nade všechny, kteří byli přede mnou v Jeruzalémě. Nahromáždil jsem sobě stříbra a zlata. Králové a země byli mně poplatnými; zjednal jsem sobě zpěváky a zpěvačky a dovolil si všecky rozkoše synů lidských; na mém stole perlilo se víno v koflících zlatých; já převýšil bohatstvím všecky, kteří přede mnou byli v Jerusaléme. Slovem, čehožkoli žádaly oči mé, neodepřel jsem jim, aniž jsem zbraňoval srdci svému, aby nepožívalo všeliké rozkoše a nekochalo se ve všem tom, co jsem byl připravil. Ale jakž jsem se ohlédl na všecky skutky své, kteréž učinily ruce mé i na práci, při níž jsem se nadarmo namáhal, uzřel jsem ve všech těch věcech marnost a trápení ducha.“ *)

Kéžby nás slova tato méně k udivení nežli ku přemýšlení přiměla. Bůh stvořil srdce naše podle svého měřítka a stará se o to, aby srdce to upokojil a naplnil.

Vím ovšem, že jsou lidé, kteří snadněji uspokojujíce se než Salomo, v hojnosti všech věcí svou blaženost nalézti umějí. Nebo jejich největší oblahou jest, sednouti si ke stolu četnými a chutnými krměmi opatřenému, čísti zábavný román aneb noviny jejich méně správnému smýšlení lichotící, mluviti s přá-

*) Známý muž, který pletichami a šmejdy nashromáždil si ohromné jmění, jež ročně asi 200.000 franků důchodem neslo, řekl k jednomu ze svých přátel: „Mám dlouhou chvíli; skoro mne to pokouší, zahoditi své jmění, abych měl radost, jeho poznovu nabyti.“

tely o politice, o státním hospodářství a o financích; smáti se na večír v divadle a o půl noci odpočívati v měkkém lůžku. I tropívají si posměch ze starostí, které ctižádostivým lidem provedení velikých věcí spůsobuje, i nepřejí si nic jiného nežli jedině toho, aby jejich všední blaženost veždy trvala. Tak jednal král Balthasar. V Babyloně v paláci svém hodův požívaje uprostřed dvořenínů a dvorských dám přál si toliko, aby požitba ta nikdy nepřestala. Ale Bůh měl docela jiný záměr. V témž okamžení, v němž král přání to v sobě choval, psaly tajemné prsty, podobné prstům ruky lidské, osud jeho a jeho hostů na stěnu; v téže noci odvedl Cyrus řeku Eufrat od města a Peršané ihned se k tomu měli, aby stoly hodujících zpřevrátili. — Kdy Pán soudem svým zastihne ty obšťastněné, kteří na Něho zapomínají, nevím; ale tolik vím, že dnové každého člověka sečteny jsou a že jich není mnoho. Vím, že život rychle plyne jako bystřina s hory se valící, rychle jako šíp vzduchem letící a nepoznaně jako brázda, kterou kýl, t. j. hlavní spodní dřevo u lodi, ve velmoři dělá. Vím, že když smrt překročí prah domu, v němž se zlatu klanějí, statkové, po nichž muž tak náramně bažil, jemu loučení nad míru zhořčují a sice nejenom pro jejich ztrátu, kterouž nyní béře, nýbrž i pro náhnětky svědomí, kteréž mu nabytí statkův jeho spůsobuje: nebo nabývání statkův jest plno nebezpečí pro duši lidskou.

2. Blahoslaveni chudí duchem. Blahoslavení, kteří nelnou srdcem k bohatství. Toť první slovo, kteréž vyplynulo z úst Kristových, když s hory vyučoval lid, výrok to zajisté velevýznamný, jehož úlohou bylo, svět celý přejinačiti. Potom zavzněla hrozba: „Běda boháčům!“ Ale k čemu tato klatba? „Poněvadž snadněji jest velbloudu uchem jehelným projíti nežli bohatému vejíti do království Božího.“ (Mar. 10., 25.) Je-li tedy boháčům nemožno, dojíti spásy? Výklad takový bylby rouháním - se Tomu, jenž přišel, spasit všechny lidi, jenž krále od východu rovněž tak přívětivě přijal jako pastýře z Judstva, jenž sv. Ludvíka, krále Francie, a Jindřicha, císaře německého rovněž tak korunoval jako chudého Františka Assisského. Vykupitel náš chtěl nám toliko na srozuměnou dáti, že pro slabost lidskou zlato těm, kteří jím oplývají, pramenem mnohých nebezpečí bývá, kteráž, chtějí-li z nich šťastně vybřednouti, silné ctnosti na nich vymáhají.

Zlato jest nebezpečno, protože tomu, kterýž je má, jakožto první živel zkázy poskytuje čas čili prázdnou chvíli.

Čas bývá nejednou velikým nepřítelem bohatých, protože jest nepřítelem království zemských i pyramid. Čas jest boháčům prázdnou chvílí a prázdná chvíle jest rodná sestra nepravosti touž měrou jakouž práce jest rodnou sestrou ctnosti. Narozen jsa na venkově procházel jsem se rád v pacholetství mezi rolemi potem venkovanův vzdělanými.

Viděl jsem venkovany, an už před východem slunce orají, seno dělají, žito žnou a révu očišťují. Viděl jsem je, když propotivše černou košili svou, jednoduchým obědem se občerstvovali a ve stínu stromu anebo nějakého stavení malého odpočinku požívali a pak k večeru v unavených řadách ku prahům venkovských domů svých se vraceli. Pohled tento vždy mne dojímál i pravil jsem sám k sobě: Bůh bude milostiv duším těmto; byť také všickni nebyli před obličejem jeho čistými, přece mají do sebe to, co nepravosti nahání strachu a ku ctnosti vede; nebo první mzda dne pracovného jest noc plná dobrého spánku bez klamných snů.

Zahálka však má v sobě jed, jenž duši vysiluje a pomalu celou mužnost dokořan vyvrací. Člověk kterýž k zachování života nic jiného nepotřebuje činiti, než žíti a kterýž schopností i sil svých nevynakládá na práce nějakého povolání, brzo se dostane na sráznou cestu, kteráž z vysílenosti vede v dlouhou chvíli a z dlouhé chvíle ve všeliké nepořádky srdce. Teprv na sklonu našich dnů, po vykonané dlužné práci, náleží nám požívati pokoje. Takovému pokoji žehná Bůh. Pokoj jest právem kmetův, a hle! — s jakou důstojností požívá ho kmet, když v kruhu četné rodiny, jejíž blaho utvrdil, u krbu domácího sedě přemýšlí o letech minulých a kochá se ve zpomínkách na všecko dobré, jež vykonal! Ale odpočívati, ješto jsme ještě nic nevykonali, v mládí už odpočívati, tělo a duši po-

nechávati neustálé zimnici předčasného požitku, jest tolik jako sebe samého vrhati v hroznou záhubu. Bera se velkými městy našimi, viděl jsem jinochy pozlacené, kteří sobě pochlebují, že jsou okrasami mladého světa. Jakožto dědicové krásného jména a skvělého vlastnictví mohli ovšem buď mečem neb vědou vlasti platné služby konati, mohli svým duchem, příkladem a oddanností svou království Boží šířiti v duších. Ale jim se zalíbilo, raději za požitbami choditi, jim se zalíbilo, mladými maholnými čili změkčilými býti sybarity (rozkošníky) a útlými voňavkou páchnoucími bytostmi, jenž znají jména všech divadelních hereček a frisérům či vlásenkářům hojným jsou zdrojem výdělkův. Těmto otrokům obraznosti musejí se ustavičně nové myšlénky, pestré pošetilosti, zcela nové zábavy, hodně perná divadla a neupravitelné pokrmy připravovati. Za stolem se rozohniti, koně hladiti, šaty prubovati či zkoušeti, psy laskati, ženské podváděti aneb od nich podvedenu býti, v salonech (světnicích ozdobných) se nadýmati, v divadlech kukátkem hleděti, noc proměňovati v den — v těchto věcech jedině záleží celý běh života jejich. Možná, že pohled na tyto mladé starce obdivem neb závistí proniká jiné, já však nespatřoval jsem v nich nikdy něco jiného nežli metly člověčenstva a v nevoli duše své metal jsem za nimi ostré slovo Ducha svatého: „Lejnem volovým ukydán bývá lenoch a každý, kdožby se ho dotknul, otřese ruce.“ (Ekkli. 22., 2.)

Druhým zkázy živlem, jenž obsažen v bohatství pro každé nemužné srdce, jest nádhera. Člověk jakožto král tvorstva má právo, nositi na sobě některé význaky důstojnosti královské a rozvíjeti je kolem sebe. Kdykoli na přírodě, na umách a průmyslu toho vymáhá, aby mu utvořily byt a roucha jeho osoby a stavu důstojné, užívá právem své svrchované nad nimi vlády. Nádhera tedy, dokud se v mezích rozumu drží, má oprávněný smysl; ve vzdělaných a uspořádaných společnostech jest ona přirozenou známkou nadvlády lidské, nerušíc pořádku, nýbrž jej udržujíc. Zcela podle pořádku rozumu odsoudil Kristus toliko onen přepych ve šperkování a v jemnostech, toliko onu nádheřivost, kteráž nepřestávajíc na tom co potřebno a slušno, netoliko potřebnost, nýbrž i požadavky stavu překročuje, slušnost uráží a po nebezpečné přehojnosti a útratné nákladnosti dychtí, kteráž v záhubu vede.

Nádhera, dí sv. Tomáš, jest matkou chlipnosti. Jako jest cílem jejím, lichotiti pýše, tak jest účinkem jejím zkažení duše ukájením smyslnosti. Nic není tak spůsobilé, vůli ku pádu skloniti jako skvělost strojné krásy, lahodné a příliš měkké lože; nic tak nebezpečno, jako zvykati rozkoším, pochodícím z velmi umělého ukájení těla svého. Tělo budiž jen otrokem duše; zásada tato jest nutnou podmínkou k dosažení ctnosti; otrok však, jenž zvyká všelikému lahodenství, není dalek toho, aby se odbojným stal. Roucho

Dejaniry, kterou kochal Herkules (báječný hrdina Řekův), mělo větší moc nad ním nežli padesátihlavý had Lernejský, jejž on šťastně byl přemohl. (Nebo roucho to spůsobilo mu palčivé bolesti, kteréž svou prudkostí jej k samovraždě přiměly.) Šalomoun nejprvé vyssával Judstvo, aby v rozkoších oplýval a změkčilý život vésti mohl; rozkošmi pak rozmařilý a scháblý bral se ve společnosti žen cizích na výsosti, aby tam Astartě (bohyni smilstva) obětoval. Duch svatý praví o moudrosti, že nepřebývá v domě těch, kteří rozmařile žijí. A Kristus, jenž nám přivolává: „Buďte cudnými,“ ukazuje nám spolu kříž svůj, na němž z lásky k nám tělo své mukám obětoval.

Posléz jest zlato také proto nebezpečné, že kouzelným jest klíčem, jenž všecka srdce otevříti dovede; nebo jako hrozný podkopník hradeb odklízí všecky málo zakořenělé cnosti a klestí všem nepravostem cestu.

I kde jest mnedle muž, jenžby bohatstvím oplývaje zachoval pravou mátornost a pokoru ducha? Člověk takový bylby neméně obdivuhodný nežli vzácný. Protož dí písmo sv. (Ekkli. 31., 6—11.): „Mnozí přišli ku pádu pro zlato a krásou jeho zaslepeni zahynuli. Blahoslavený bohatý, kterýž nalezen jest bez úhony, a kterýž po zlatu nepostoupil, aniž doufal v penězích a pokladech. Kdo jest ten a budeme jej chváliti? nebo učinil divné věci v životě svém. Zkoušen jest ve zlatě a nalezen dokonalým, i budeť jemu

sláva věčná. Mohl přestoupiti (zákon Boží) a nepřestoupil, i zle činiti a nečinil. Protož utvrzeno jest zboží jeho v Pánu a almužny jeho vypravovati bude celé shromáždění svatých.“

II.

Zlato však nejen majitele své snadno přivádí ve zkázu, nýbrž i dobyvatele na cesty velmi nebezpečné vodívá. Nebo kdo neví, jak draze si je lidé ponejvíce zjednávají? Kdož neví, na jak sprosté, dlouhé a zlosynské dráhy zlato zhusta ty svádí, kteří s nenasytnou baživostí se po něm shánějí?

Milton (anglický básník) popisuje v básnickém díle svém „Ztracený ráj“ tvář andělův, kteří při odboji a svržení Luciferově jeho druhy byli a nakresluje nám ve významných obrysech obraz mammony, anděla lakoty. Dle obrazu tohoto nemá anděl lakomství žádného citu pro skvělou zář nebe, jej zajímá jen půda jeho, protože ze zlata byla. Toť povaha, kterouž má do sebe duch lakoty; zmenšuje a snižuje člověka, an zraky duše jeho poutá k půdě zemské a všecky žádosti srdce jeho jen k zisku obrací. Básnictví, umy, výmluvnost, vlast, Bůh, jsou pro jeho duši slova bez významu. Toliko jeden zvuk zamlouvá se jeho sluchu, zvuk peněz a u přirovnání k němu jest každý jiný zvuk a hluk, ať sebe slavnější, břinkotem prázdným. Muž tento, jemuž zlato jest bohem, zná jen jednoho přítele, svou skřínku s penězi; nezná

jen jednoho řemesla, ji naplňovati; nezná jen jedné radosti, na ni se dívati; nezná jen jedné cnosti, raději umříti nežli něco z ní odebrati. Špinavec tento, jehož srdce jest ze železa a jenž samotněji a přece méně poklidně žije nežli kat, špinavec tento slove lakomec — tvor to velmi sešlý, jenž člověčenstvu k ničemu neslouží leč ku posměchu a jenž podobně jako mnohá zvířata toliko smrtí svou nějaký užitek vydává.

O lakomci dí Duch svatý. (Ekkl. 10., 9., 11.): „Nad lakomce nic není nešlechetnějšího. Nic není nepravějšího než milovati peníze; nebo takový i duši svou prodajnou má; poněvadž za života svého zavrhl vnitřnosti své.“ Lakomci a skrblíkovi neprospívá bohatství; nebo k čemu mají peníze býti tomu, jenž se jimi nikdy nasytiti nemůže? Kdo takovým spůsobem poklady sbírá, že při nejnutnějších vydáních sobě výčitky činí, sbírá jenom pro jiné a tito přijdouce rozmaří statky jeho. Kdo jest sám sobě zlý, komu jinému bude dobrý? a nebude se veseliti ve zboží svém. Není horšího nad toho, jenž sám sobě nepřeje a tať jest odměna zloby jeho. Učinil-li také něco dobrého, jistě stalo se to nevědomky a bezděčně. Nenasycené jest oko lakomcovo; nenasytí se až i dokoná vysušujíc duši svou. Nepřeje sobě chleba a hladový sedí za stolem. (Ekkl. 14, 3—10.)

Mnozí ovšem nezabíhají až v takovéto hrozné výstřednosti, ale obětují své penězožízni čest života i vnitřní přesvědčenost.

Dalek jsem toho, abych odsuzoval všechny, kteří některý svůj náhled mění. Byloby podivno, aby muž studující a pozorující ve čtyryceti letech neměl jiných myšlének nežli měl ve dvacátém roce věku svého; vždyť pak přece od té doby mnohému se přiučil. I v politice i v náboženství dají se mnohé změny ve smýšlení omluviti; nebo změny tyto, nezakládají-li se na lakotě, dosvědčují zhusta, že někdo okřeknuv se dřívějšího smýšlení přísahá na nový prápor v politice a v náboženství a to má místo zajisté nejvíce tenkráte, když s mnohými milými staršími náhledy se rozloučiti a mnohé prospěchy obětovati musil. Co se mně nejvíce hnusí, jsou mužové, kteří řídíce se pořekadlem: „Kam vítr, tam plášť,“ jednají jako žáci Zoroastrovy, klanějíce se totiž každé nově vycházející hvězdě. (Zoroaster, zakladatel staroperského náboženství, jež slunci a hvězdám, zvláště ohni, božskou vzdává úctu, žil asi 1300 let před Kristem). Jest jakási horlivost ve službě, kterouž i ti pohrdati musejí, jimžto se prokazuje.

Bylo to roku 1815, když veliký vyhnanec Napoleon I. ostrov Elbu opustiv ku břehům Francie přistál a hlavnímu městu Paříži se blížil. Král Ludvík XVIII. překvapen orličím letem Napoleonovým, jen s tíží z Paříže uprchnul a Napoleon dobyv královského zámku, tuilerií, dopídil se mnohych listů, jež Ludvík rychle utíkaje zapomněl. Otevřev je Napoleon počal čísti. . . . A co shledal? Ti-

též mužové, kteří dříve jemu svatosvatě osvědčovali svou věrnost a oddanost, osvědčovali ji po jeho pádu v těchto listech Ludvíkovi XVIII. nazývajíce jej králem nejkřesťanštějším a jedině zákonitým. Napoleon pamatoval si dobře jejich podpisy. Po několika dnech už došly ho listy od týchže mužův, vyjadřujících ještě vroucněji věrnost a oddanost Jeho císařskému a královskému Veličenstvu (Napoleonovi I.). Uznamenav to Napoleon toliko zkrátka řekl: „Hle, tu máte ty muže!“ Mohl také říci: K dělání povětrných korouhviček lépe se hodí zlato nežli plech a zinek (bílé olovo*).

2. Ctění zlatého telete muže netoliko zneuctívá a snižuje, nýbrž svádí jej také často k tomu, aby svaté zákony spravedlnosti ku svým bratřím porušoval.

Spravedlnost jest cnost mravní, která nás ochotnými činí, každému dáti a nechati, což jeho jest. Záležíť v neporuši-

*) Hlavně lakomost přivozuje liché přátele. Veliký boháč kdysi měl těchto dotíravých a loupežných přátel tolik, že by jej skoro byli už na mizinu přivedli. Co učinil tedy, aby se jich sprostil? Prodal kočár a koně své a oblácel se ve starý, ošoustaný kabát. Přátelé, domnívajíce se, že jest na mizině, neukázali se více. I lepšily se hned vlastnické poměry muže toho a kdykoliv na večír svlékal svůj starý kabát, říkal k němu: „Děkuji tobě starý příteli! tys mně dnes uspořil rozmluvu s pošetilcem, břemeno cizopásníka, prosby pletichářovy, usmívání se frejířky, pochlebování toho kterého dvořáka a pozdravy mnohých netečníkův.“ Starý, obnošený šat jest za našich dnů pravým pokladem pro muže, protože zkouší přátely jako tavidlo anebo že mu je jako v zrcadle ukazuje.

telné úctě, s kterouž každý práva bližního šetřiti má, jakož i v ostříhání vznešené zásady přirozené rovnosti: Nečiň jiným, čeho sám nechceš, aby tobě činili. Spravedlnost vládne tam, kde každý při konání povinností práv jemu náležitých požívá. Mezi rozličnými právy člověku náležitými jest jedno, kteréž lakota často porušuje, totiž právo vlastnictví.

Dle slov žalmistových „dal Bůh zemi synům lidským,“ i řekl člověku: Jdi a panuj nad zemí, kterouž tobě dávám. Tys mistrem nad prací svou; nebo v práci zkoušej a osvědčuj svou činnost t. j. svou vlastní podstatu. Tobě moc nad prací tvou odnímati byloby tolik jako odnímati tobě činnost a tudíž i vládu, kterouž má člověk provozovati nad sebou samým. Jsi tedy mistrem nad prací svou a tím také mistrem nad zemí, pokud tvá práce ji oplozuje; nebo práce tvá jest marná bez země ale i země jest marná bez tvé práce. Vlastnictví tvé neukončuj se tvým životem, nýbrž přecházej na tvé potomky; nebo ve svých dítkách budeš dále žíti. Tenť jest původ práva vlastnictví; právo to zajisté dobře odůvodněné. Občanský zákon potvrzuje, spravuje a chrání právo to, ale nezaložil ho. Kořen jeho tkví ve vůli Tvůrce nebeského, jenž je slavně na hoře sinajské posvětil, prohlásiv rušitele jeho za zločince řka: „Nepokradeš!“

Právo vlastnické jest dobře odůvodněné právo, protože právem nutně potřebným jest. Bez zaručení tohoto práva jest všeliká civi-

lisace (vzdělání lidské) a všeliká dobrá uspořádanost společnosti lidské nemožnou věcí. Bez práva toho promění se svět v krvavé rejdiště náruživostí a chtíčů i bude brzo dalekosáhlým hrobištěm.

Bez vlastnictví není žádného národa. Prvním úkonem národa jest, že sobě nějakou krajinu přisvojí. Všecky války, kteréž národové vespolně vedou, točí se okolo vlastnictví co okolo osy své. Kdyby vlastnictví nebylo dobře odůvodněným právem, nebylaby vlast nic jiného nežli krádež na člověčenstvu spáchaná.

Bez vlastnictví není žádné rodiny. Rodina chtíc se osaditi, musí nějaký podíl dědičný míti; podíl dědičný však jest plodem práce našich předků. Zničíte-li právo dědičné, zničíte tím na polo plodící síly; neb zmaříte tím nejsilnější osten čili pobídku ku práci.

Bez vlastnictví není svobody. Člověk jakožto dokonalý pán plodův své vlastní práce i práce svých předkův, má ve svém vlastnictví půdy moc, kteráž jej proti všelikému pokušení chrání, má v něm útulek, jejž mu sice vyhnanství neb smrt vzíti může, v němžto však on setrvá ve svých dětech, jenž jakožto nosičové jeho příkladův a jeho práva, spravedlivou věc jeho hájiti a utvrzovati budou. Despotismus čili krutovláda nic nepořídí proti národu, v němž šetření vlastnictví a úcta k němu panuje; nebo úcta tato odvrací od něho jednak pokušení, se zaprodati a jednak nebezpečenství, násilnickému nucení se po-

drobiti. Čest a svoboda, tyto dva statky lidské, jenž se bratrsky objímají, pocházejí na zemi z kolébky vlastnictví a odejmutí tohoto jest jejich hrobem.

Toto posvátné právo vlastnictví má však jednoho nepřítele, krádež. Můžeš někomu rozličně spílati a nevyčerpáš přece slovník nadávek; řekneš-li mu však: „Tys zloděj!“ pokryl si jej potupou a hanbou. Ozývá-li se v něm toliko jiskra citu pro vlastní důstojnost lidskou, rozbouří se celé vnitro jeho s nevýslovnou prudkostí; i nebude moci spáti, dokud se od této úhony neočistil. Čím to? Protože slova ta: „Tys zloděj“, neznamenají leč toto: Kliď se, z muže vzdělaného nic tobě nezbylo; nebo z cností, kteréž vzdělanec mívá, neznáš ani poctivosti. Kliď se padouchu, nebo rozloučils se nejen se svým svědomím, nýbrž i s náboženstvím jen málo žádajícím, ježto ctí nazývají. I jmenuji tě nepřítelem, člověčenstvu a všemu, co tomuto draho, nebezpečným. Člověčenstvu dávám spolu výstrahu před tvou lakotou, a vyzývám přátely tvé, aby se střehli slov tvých; nebo zloděj nemá více žádného slova cti; i vylučuji tebe ze spojitosti člověčenstva jakožto opovržlivou, pro žalář neb galeje zralou kořist.

A to jest příčinou, že každý muž, byť i taškář, se hněvá, a užásá, bývá-li zlodějem nazván. A za to buďtež Bohu díky; nebo všeobecná ošklivost, kterouž nectné jméno to vzbuzuje; klatba, kterouž veřejné mínění nad zlodějem pronáší, jest uprostřed nyněj-

ších zmatkův, v nichž tak mnoho zásad za své béře, nejpevnějším hradem společnosti lidské.

Ale při vší této ošklivosti před krádeží, při zákonech a moci, kteráž člověka proti lestnosti a násilnictví lakoty ochraňuje, jsou přece zloději, kterých ani v žaláři, ani na galejích nenalezneš, jsou zloději v halenách i v jemném rouchu, jsou zloději pěší i zloději v kočářích, zloději obratní i neobratní, zloději v mále i zloději ve mnoze. Tak jest tomu už dlouho; pročež bystrý myslitel kdysi pronesl toto štiplavé, snad příliš hrubé slovo: „Šibenice jest jakýmsi lichocením člověčenstvu: čas od času oběšují se na ní tři, čtyři bídníci, aby ostatní věřili, že jsou poctiví lidé!“

Při kopání ve zříceninách města Pompeji popelečným výbuchem sopky Vesuvu r. 79 po Kr. zasypaného nalezen nedávno na prahu domu zkaženého Římana stručný a výrazný nápis, v němž po 18ti stoletích hanbu minulého času toho čísti lze, totiž slova: „Salve lucrum! t. j. Vítej zisku!“ Kéžby naše potomstvo skoumajíc zbytky dějin nenalezlo někdy na prahu našeho věku podobný nápis!

Kromě sprostých darebáků a taškářů jsou také vážení a veselí páni, kteříby — hledíc ku flaškám vínem naplněným — ku svému duchovnímu užitku mohli na sebe obrátiti následné výroky písma svatého: „Pocty a darové oslepují oči soudcův; činí je

němými a odvracejí od nich tresty. (Ekkl. 20., 31.) Dary tajně béře bezbožný, aby převrátil stezky soudu. (Přísl. 17., 23.) Dary člověku všudy volný přístup spůsobují a před knížaty prostranství jemu činí. (Přísl. 18., 16.) Vítězství a cti nabude, kdož dary dává: ale těm kdož je berou, duší odjímá. (Přísl. 22., 9.)

Mnoho jest obchodníků, jejichž „falešná váha ohavností jest Hospodinu.“ (Přísl. 11., 1.) Jsou lichváři v obilí, o nichž dí písmo sv. (Přísl. 11., 26.): „Kdo skrývá (na větší draho chová) obilí, zlořečen bude od lidí.“ Jsou bankéři, jejichž úkolem se býti zdá ospravedlniti přísloví; „Kolik kapitalistů, tolik pijavek!“ jakoby nebylo psáno: „Nebudeš na lid můj nastupovati jako dráč, aniž ho lichvami obtížíš.“ (Exod. 22., 25.) Jsou obřezaní i neobřezaní židé, kteří se vykrmují a vypasují v nespravedlivých koutech kuchyně peněžné, kterouž nazývají bursou.

Bursa, tento chrám lakoty, jest našim malým ctižádostivcům co býval Moloch malým dětem v Kartagině. Bursa!! slovo to samo sebou děsí! Bursa jest onen had na poušti, který bojácného ptáka očarovává a pohlcuje; ona jest jako bahnitý rybník, v němž všecky menší ryby stávají se kořistí několika hroznych ostrovidů (kaimanů); ona jest tmavou jeskyní, ve kterou mnozí se všelikými přeludy vkročují a kterouž s hanbou neb se zoufalostí opouštějí. Stoupání a padání akcií,

prémie (podíl), deport a report: tať slova stojí v barbarském slovníku bursy, kde tolik mužů bez ušlechtilé mysli a bez lásky k vlasti se prohánějí a úpějí, obětujíce slávu svou zisku, nadšení pro národ utlumujíce a kapitolium proměňujíce v kupecký krám.

„Hospodine, kdo bude přebývati v stánku tvém aneb kdo odpočine na hoře svaté? Ten kdož chodí bez poškvrny a činí spravedlnost; kdož mluví pravdu ze srdce svého, kdo nečiní lsti jazykem svým, aniž činí bližnímu svému zlého a pohanění nepřijal proti bratřím svým; v niveč přiveden jest před očima jeho zlostný, ale bohabojné cti; kdož to co přisahá bližnímu svému, drží a neklame; kdož peněz svých nedává na lichvu a darů proti nevinnému nebere. Kdož činí to, nebude zviklán na věky. (Žalm. 14.)

Naproti tomu mužové, jenž pouhým chytráctvím bez práce peněz nabývají, mohou ovšem usmívavě ovoce nespravedlnosti své požívati, protože umějí vymknouti se provazům lidské spravedlnosti aneb je i roztrhnouti; ale zločiny jejich mají veždy dva svědky, před jejichž zraky nechrání žádná temnost. Svědky těmito jsou: nejprvé svědomí, jež dnem i nocí v nich volá: Takovéto úkony jsou krádeže; dále Bůh, jehož klatba obsažena ve výroku: Buď nahraď aneb jsi odsouzen.“

Podnapil-li se muž až ku pozbytí užívání rozumu; má-li zlozvyk, znesvěcovati jmeno Boží; stalo-li se, že surovým činem

neb nevěrností manželku svou ku pláči pohnul: jsou to ovšem prohřešky politování hodné; ale aby se od nich očistil netřeba mu více než aby jich litoval a z nich se vyzpovídal, maje pevné předsevzetí, že chce budoucně jen šlechetně jednati. Jinak však jest to s tím, kterýž těžce porušil zákony spravedlnosti: ať se zpovídá či nezpovídá, lituje nebo nelituje: vždy vleče za sebou závažnou kouli, od níž ho nic neoprostí leč náhrada, která ale jemu tím obtížnější bude, čím dále s ní odkládá.

A pohříchu! mnoho mužův vleče za sebou takovou kouli. Nechuť, kterou oni proti všeliké náhradě cítí, jest příčinou, že vstupují do řady náboženských netečníkův a vzdalují se přijímání svátosti církve. Mezi tak nazvanými a jen domněle silnými duchy, kteří nad tajemstvími víry naší pokrčují rameny a v úštěpačných i utrhačných řečech proti kněžím největší zálibu mají, jsou nejedni, kteří toho nečiní docela bezzištně, chtíce totiž řečmi těmi uchlácholiti svědomí své, kárající je pro křivdy na jiných spáchané. Nebo kdyby nám možno bylo, vstoupiti v hlubiny jejich srdce, shledali bychom tam mnoho zločinů, z nichžto úroky (ovoce jejich) náramně vzrostly.*)

---

*) V čas missie, kteráž mocně otřásla svědomím mnohých, hrnuli se velicí zástupové ke zpovědnici. Starý bankéř, cítě v sobě nepříjemnou jej nudící prázdnotu duše, tázal se lidí do chrámu jdoucích: „Kam jdete?“ Jemuž oni odpověděli: „Činíme co každý dělá, jdeme ke zpovědi.“ „Ke zpovědi!“ je-li to možná?

Vím dobře, že lidé tací vždy mají pohotově záminky, jimiž omlouvají každodenní otálení s obětí, jižto na nich svědomí vymáhá. Obávají se, aby z oběti takové nepošlo pohoršení a jmění jejich nedostalo štěrbin. Bojí se, aby si nezpůsobili necti, jakoby náhrada nedala se s touž obratností potají provésti, s jakouž se provedla krádež. Aby se sami poněkud upokojili, říkávají: Až později. Promluvím s dědici svými, učiním v závěti potřebná nařízení, a jiné podobné. Než co se děje? Přitlumuje se svědomí až konečně úplně mlčí. A co potom? Lakota budoucích podílníků či dědiců stojí na stráži u polštáře umírajícího boháče, aby zabránila k němu přístup knězi, jenž by mu do svědomí mluviti a jej k náhradě pohnouti mohl. Tak zalidňují nevyplněná předsevzetí peklo.

Každý den skoro skytá příležitost k sezření takových věcí. Tu na př. slyší farář, že ten onen znamenitý muž, jejž drahně let nebylo viděti u stolu Páně, blízek jest smrti. Farář pospíchá do domu jeho a prosí, aby jej k nemocnému připustili; ale marná jest prosba jeho; u každých dveří stojí bránící stráž. Farář opakuje prosbu se vší snažností; ale prosba ta se odmítá; nebo předstírají mu, že by rozčilení takové nemocného velmi

---

dí bankéř, a kdybyste mně tisíc franků dali, nešel bych přece k takovému úkonu. „Věřím vám, odpověděl jeden, kdybyste šel ku zpovědi, musel byste snad 20.000 franků vrátiti, a tímto spůsobem učinil byste velmi špatný kšeft (obchod), a takového obchodu vy ovšem nerad děláte.

unavilo. Kněz beznádějně odchází. Druhého dne povolávají ho; nebo už není třeba jeho se báti, už dědicům nic nemůže pokaziti; nebo umírající má už duši na jazyku, zbývá mu jen poslední dechnutí. I vypustí ducha. Dědicové vystrojí mu skvostný pohřeb a podrží pro sebe, co hříšnou obratností sobě vydobyl; ale tím neoklamají Boha. Nebo ana mrtvola muže tohoto slavně se odevzdává zemi a pokrytské slzy hrob jeho smáčejí, otvírá propast jícen svůj, aby pohltila duši s jejími jalovými náhnětky svědomí a zplesnivělými nespravedlnostmi.

Hle, takový konec béře bezpřemná žízeň po zlatě! Pravý křesťan dovede před tak osudným koncem se bezpečně uchrániti; on umí u věcech spravedlnosti s jemností svědomitou jednati; nebo rozšafnost či poctivost jest toliko nejnižším stupněm cnosti; on ví, že cizí statek snad přispívá k dobrému žití, nikoli však k dobrému úmrtí. Neopomíjíť také hájiti svého práva, kdekoli se domnívá že porušeno bylo, ale varuje se rozepří a přelíčení dle nejvyšší možnosti, dobře věda, že lidé rozepře vedoucí zřídka bohatnou a ovšem tím řidčeji se posvěcují.

Pravý křesťan, má-li dluhy, usiluje všemožně o jejich zapravení; i činí taková opatření, aby nemusel na sebe potahovati slov, jimiž písmo sv. (Ekkli. 29., 4—9.) vyličuje dlužníka nepořádného řkouc: „Mnozí za věc nalezenou pokládají sobě půjčku a tudy nesnáz činí těm, kteří jim pomohli. Dokudž ne-

vezmou, líbají ruce toho, kterýž půjčuje a slibujíce zaplatiti ponižují hlasu svého; ale v čas zaplacení žádají o lhůty, mluví slova protivná a reptavá, a vymlouvají se těžkým časem. Mohouce oplatiti, odpírají přece; jsou-li pak k tomu donucováni, oplatí z celé půjčky sotva polovici a chtějí tomu, aby věřitel maličkost kterou mu zplatili, jako za nějakou výhru neb výhodu považoval. Pakli nebudou moci oplatiti co od věřitele vypůjčili, budou zlořečením a utrháním jemu platiti a dobrodiní odplatí jemu haněním.“ *)

Dobrého křesťana však nedrží toliko cit útlého svědomí v mezích poctivosti, nýbrž nezištnost jeho umožňuje mu také, aby celou důstojnost duše své a velkomyslnost srdce svého uchránil a projevil. Jsa neuprosným k těm, kteří statky své lehkomyslně rozptylují, přece rád se unižuje a skloňuje ku pravým nuzníkům jej o pomoc prosícím; přidržujeť se vůbec rady, kterouž starý Tobiáš dal synu svému řka: „Ze statku svého dávej almužnu a neodvracuj tváři své od žádného chudého; nebo tak bude, že i od tebe nebudeť odvrácena tvář Páně. Kterak budeš moci, tak buď milosrdný. Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho; jestliže málo míti budeš, také i z mála rád uděluj; opdlatu zajisté dobrou

*) Někdy radí opatrnost, abychom raději něco málo darovali nežli mnoho půjčili. K sv. Františku Salesskému přišel muž s prosbou, aby mu 40 tolarů půjčil. „Daruji vám dvacet,“ odvětil světec; tak získáte vy dvacet a já tolikéž!

skládáš sobě ke dni potřeby, ke dni soudu! Nebo almužna od všelikého hříchu i od smrti věčné osvobozuje a nedopustí duši jíti do temnosti pekla. Chléb svůj s lačnými a chudými jez a z oděvů svých nahé přikrývej. Neboj se, synu můj; chudý sice život vedeme, ale mnoho dobrého míti budeme, jestliže se báti budeme Boha a jestliže odstoupíme od všelikého hříchu a budeme-li dobře činiti. (Tob. 4.)

HLAVA V.

Hrdina.

Který muž zaslouží tohoto jména? Jistě toliko ten jenž s Bohumírem Bouillonským (francouzským rekem, prvním v Jerusalémě králem † 1100) říci smí: „Jsem silný, protože jsem cudný.“ Než kde takového muže teď najdeme?

Běda světu! Strašnou klatbu tuto vyřknul Vykupitel náš nad rejdy ve světě, v němž všecky náruživosti, ačkoli vespolně se potýkají, přece se do všeho vpravují. Ježíš Kristus znal ducha světa; viděl jeho skutky a pronesl-li bezohledně tak velikou výhrůžku nad ním, činil to jedině proto, že svět bývá kořistí smyslnosti. Smyslnost byla povždy odznakem, jímž se synové lidští od

synův Božích lišili; tať jest spolu propastí, kteráž město ďáblovo od města Kristova dělí; tať zimnicí, kteráž město Babylon učinila význakem všech převráceností.

Slovem „smyslnost“ rozumím nepořádnou lásku ke hmotným požitkům, trvalé vítězení těla nad duchem.

Nepravost tato vnikla v mravy naší odrodilé doby tou měrou, že ona sama zdá se býti cílem všech námah a obětí, které si lidé, honíce se za štěstím, ukládají. Vysílené pokolení naše zvyká jí bez hryzení svědomí, tvrdíc, že život bez této požitby nemá žádné ceny. Cnost jest mu jen prozřetelným opatřením strany tělesného blaha; opatření to pohání člověka k mírnosti, aby smyslných rozkoší tím déle požívati mohl. Veřejné pak mínění jest u věci této náramně shovívavo.

Vzal-li nějaký nešťastník, bídou podněcovaný, bratru svému chléb neb desetník a proneslo-li se to naň, zůstává věčně úhonným bídníkem; maří-li však opovržlivý a změkčilý člověk svůj čas, své zdraví a peníze v prostopášnostech všeho druhu a hromadí-li kolem sebe nenahraditelné zříceniny, z nichžto, jestliže se jen hrob dobře obílí a vyozdobí, ani památky nezůstane: říká se, že jest to muž, jenž žíti umí, a užívaje jmění svého žádnému křivdy nečiní.

Nuže, právě tuto nestvůru od světa na licho posuzovanou chci vám jako přeosudnou metlu člověčenstva a nejmocnějšího dodavatele (liferanta) pekla vylíčiti.

S milostí Boží budu pilen náležité opravdovosti a míry; ale nezapomenu také, že mluvím k mužům a budu tedy mluviti volně.

Muž, jemuž církev vystavila oltáře, sv. Liguori, pronesl následné slovo, které snad každý zkušený kněz svědectvím svým bude moci potvrditi: „Mezi všemi odsouzenci, kteří peklo zalidňují, není ani jednoho, kterýž by také šesté přikázaní nebyl přestoupil, a mezi stem zavržených bylo jich 99 právě pro tento hřích odsouzeno.“ A čím to? Sv. Augustin odpovídá: Příčina toho jest, že nepravost tato mezi všemi ostatními nepravostmi tu přednost má, že po cestách růžových ku hrozné zkáze vede a pak každé východiště z ní zatarasuje.

I.

K dosažení cíle rozumem vytknutého dal Bůh vůli naší služebné ústroje, a aby rozum sám nezbloudil, postavil mu Bůh po boku světlo víry. Ale co činí smyslník, jenž povinnost obětuje rozkoši? Na místo pořádku Bohem zaměřeného klade nejhanebnější bezvládí nepořádku; místo co by měl býti vládařem svých ústrojů, stává se jejich otrokem. „Ješto při jiných náruživostech duch sice přemožen bývá, ale jen od sebe samého, dí sv. Augustin, „bývá při této náruživosti od těla přemožen; poslouchá tedy svého otroka.“ Prvním následkem tohoto nepořádku jest zaslepenost člověka. Zabloudil-li kdo tak daleko, pak nestává pro něho žádného zájmu, jímžby

nepohrdal, žádné cti, kteroužby nezašlapával, žádného statku, jehožby nemařil, žádné důstojnosti, kteréžby neobětoval, žádného přátelství, kteréhožby neporušil, žádného dobrého jména, jehožby nevydával v nebezpečí jen aby ukojil své chtíče. Duch svatý v knize Danielově (13., 9.) chtěje nám hanebný útok dvou starců na cudnou Susannu vypravovati, podotýká výslovně, že dříve nežli se takového hříchu odvážili, „převrátili smysl svůj a schýlili oči své, aby neviděli nebe, ani rozpomenuli se na soudy spravedlivé.“

Ale náruživost tato nejen člověka zaslepuje, nýbrž jej také hanobí. Kromě toho, že poškvrňuje obraznost šerednými obrazy, pamět plzkými zpomínkami, rety drzými slovy, ochromuje také všecky schopnosti duše, ana tělo vysiluje, a béře srdci lidskému co z něho světce neb hrdinu učiniti může, totiž radostivou ochotu z lásky se obětovati. Smyslnost jest především soběcká.

Čeho se pak nadíti lze od člověka, jemuž při všem jednání jen o požitek či o rozkoš běží? Kterak lze spoléhati na člověka, jenž cenu skutku na něm žádaného jen podle smyslného zisku neb smyslné ztráty měří? Jak možná mluviti o oběti při takovém srdci, kteréž jen bije, aby počítalo hodiny hanebného a prchavého času, jehož prchání samou prostopášností urychleno bývá? Sv. Pavel, apoštol národů, dobře zajisté znal povahu této nepravosti, an o modlářích jednaje, řekl: „Nemohou našemu Pánu sloužiti, protože bři-

cho učinili svým bohem, jemuž (oni) slouží.“ (Řím. 16., 18.)

Nepravost tato však netoliko člověka hanobí, nýbrž jej také o jeho důstojnost olupuje. Co pak jest hlavní příčinou oné sprostoty v zásadách v přesvědčenosti a v povaze, kteráž bohužel smutným jest podílem našeho jinak dosti pěkného věku? Příčina sprostoty této leží hlavně v této nepravosti; jenom maličko hlouběji skoumej a nalezneš ji skoro u všech od víry naší odpadlých, jejichžto odpad tak hluboko všechna ušlechtilá srdce zkormucuje.

Vkroč v duchu do Jerusaléma, co spatříš tam v radním domě? Uzříš tam obličej hanou zatemnělý a vedle něho muže, soudce, jenž praví k lidu: „Ejhle člověk!“ Ale pohled na Bohočlověka nehýbá lidem, jenž na tom stojí, aby Pilát jej odsoudil k smrti. Pilát se zpírá jsa jakožto Říman v zákoně dobře zběhlý. Tu křičí zástupové lidu: „Člověk tento musí umříti!“ Pilát i nyní se zpouzí, protože svědomí mu praví, že Ježíš usmrcení nezaslouží. Než viz jak se celá věc končí! „Neodsoudíš-li člověka tohoto,“ volá chatra, „řekneme, že nejsi přítel císařův.“ Slovem tímto dotknul se lid slabé stránky Pilátovy. Kdyby na místě Pilátově byl rázný muž stál, bylaby takto zněla jeho odpověď: „Co mně do toho! Raději praskni svět nežli spravedlnost.“ Ale takovým mužem není Pilát. On sám u sebe rozvažuje řka: V nemilost u císaře padnouti, s jeho přízní spolu pozbyti

služné a sesazenu býti z důstojnosti, kteráž důchodů mých rozmnožení umožňuje, to by až příliš bylo. Kdebys se octnul, ubohý Piláte, jemuž pohodlné obydlí, skvostné hostiny a zábavy rozkošnické tak milé jsou? Raději umlkni spravedlnost, umlkni svědomí; lide, vezmi si tohoto člověka, pověš jej na šibenici, jenom mně nekaziž přízně císařovy."

Trnouce nad touto chabostí, ve kterou svědomí galantního člověka pro samou smyslnost padlo, sebeřme se v duchu i poznáme, že Pilát (vypovězen později do vyhnanství a bezpráví svého lituje) nevzal zbabělost jej hanobící se sebou do hrobu.

Muž rázný jest jako zápasník s vlasy ostříhanými a s údy olejem natřenými; vida jej nevíš, kdebys ho chopil. Upadne-li však smyslný člověk v pokušení, v němž mu jest voliti mezi chudobou aneb odpadlictvím: bude pokaždé chabým: zbabělým bude, protože se bojí o svůj žaludek, jenž dobrého vína žádá, že se bojí své ženy, kteráž drahé krajky na něm vymáhá, a že mu také jde o milostnici, která si drahokamy od něho vymiňuje.

Nepravost tato činí posléze člověka nectným a zoufalým mučenníkem. Netřeba mi vypisovati, co člověk tento na těle trpí. Ať jiní vyličují ohavnosti, které jsem v některých špitálech, v té neb oné komnatě viděl; já toliko těm oněm zpozdilcům přeji spasného naučení, jež by sobě z takového pohledu vzíti mohli. Uzřevše takové následky dotčené nepravosti teprv rozumíme hrozné nauce, kte-

rouž spletená věda vyřkla: „Člověk neumírá, nýbrž on vlastně sám sebe usmrcuje!“ *) Nepravostníci takoví skutečně svou prostopášností sami sebe usmrcují.

Co pak mám říci o mukách duše, jejichž pramenem tato nepravost bývá? Nejednomu takovému nepravostníku stává se, že miluje a nebývá milován, že usiluje se zalíbiti a přece se protiví; že sám hoří ale že se potkává s chladností; že plýtvá úslužnostmi, přívětivostí i sprostotou a přece jen odmítnutí klidí. Nejeden z takových vyznává, že jest pošetilcem a přece nevyléčuje se z pošetilosti té; nejeden z nich trpí nevýslovné bolesti, a nedochází ani té útěchy, že by ho někdo litoval! A má-li nepravostník zdánlivé to štěstí, že druhá strana přivoluje, s čím pak lze porovnati otroctví, jemuž se hříšník ten pro tak klamnou blaženost podrobuje?

Za panování francouzského krále Ludvíka XV., když král a dvůr jeho sídlící ve Versaillu, si příklad brali z tureckého chlipného Cařihradu, a jej v chlipnosti následovali, přišel ruský vyslanec do Paříže a představil se hned s úklonou paní Pompadurce milostnici, kteráž krále úplně ovládala. Po několika měsících sešel se s ním král při slavnosti, i divil se nemálo, že ho ještě neviděl, ptaje se spolu, proč se mu ještě sám nepředstavil. „Veličenství,“ odpověděl vysla-

*) Slovútný učenec pronesl významné od rozkošníků málo uvážené slovo: „Duše dělá si sama tělo své.“

nec, opouštěje Moskvu, tázal jsem se, kam jíti mám, i řekli mi: Jdi zrovna jen k řiditelství (t. j. k dotčené milostnici, která místo krále vše řídila.) Došed sem, ptal jsem se na řiditelství to; i ukázali mi je a já tam vešel!"

S Ludvíkem XV. sdílí tentýž osud muž, jejž zkažená smyslnost ovládá. On vyměňuje si za guvernerství (řiditelství) guvernantku (řiditelku) a jakou to guvernantku!

Popatřte na tyto bohyně ze sádry, u nichž toliko srdce jest z mramoru: u jejich nohou leží milostníci štěstěny a šlechty. Co by mužům těmto příliš drahým a krásným se býti zdálo pro jejich manželky a sestry, to shledávají oni nepostačitelným, aby ukojili těkavý rozmar děvek cikánských, kteréž v komoře nějakého vrátného narozeny byvše, život svůj na lůžku ve špitále ukončují. Co vévodkyně za celý měsíc skoupí, to skupují ženy tyto za jeden večer. Čeho cudná a věrná láska nedostane, dostávají frejířky ty jedním pohledem, jednou haremskou lstí. Aby blaženou domácnost proměnily v peklo, aby z muže duchaplného učinily blázna, aby státníka proměnily v dítě a milionáře v žebráka, a čeho ještě více litovati, aby hňupa překolkovaly ve velikého pána, k tomu jim stačí doba jednoho večera. Pro Bůh! kolik slzí už ony jiným vynutily! Nejedna vážná dívka zkusila toho, kterak zraky snoubence jejího od ní se odvracely i nemohla pochopiti, proč zraky tyto nepravostně zakalené v prostotě a ne-

úhonnosti srdce jejího žádného půvabu více nenalézají. Nejen mladík pozbyl jedním dnem (v němž se nepravosti té oddal) svého pravého povolání, nejeden rozptýlil za jednu hodinu celé své jmění, a to vše stalo se proto, že pokažená mysl proměňuje muže ve skety a ťulpy, kteří jen ty ženy dovedou milovati, od nichž podváděni neb na uzdě držáni bývají. Jsouť oni v pravdě pošetilci bez srdce a bez ducha a kdo jen poněkud je zná, umí sobě hned vyložiti, proč onyno dvorské dámy a tyranky svých milostníků ze stálého štěstí se těšily.

O těchto hrdohlupcích mluvil Pán, an hlasem proroka Jeremiáše (5., 7—9.) volal: „Nasytil jsem je a oni cizoložili a v domě nevěstky smilství provodili. Jsou jako koně vytylí a jako pušťáci (hřebci): jedenkaždý k ženě bližního svého řehce. Zdaliž pro takové věci nemám trestati jich, praví Hospodin, a zdali nad národem takovým nemám se mstíti?“

2. Pod vládou takové nepravosti a pod vlivem takových živlů nedovede muž proud zla toho zastaviti; on ke všemu svoluje, co nepravostný vliv na něm žádá a nezdráhal by se snad i katanem býti. Zdá-li se vám to pravdě nepodobným, tedy slyšte:

Žena boháčova ve francouzském městě měla to neštěstí, že muž její dělil svou lásku mezi ní a mezi souložnicí, kterouž v domě svém choval. Po několik měsíců snášela všecko

trpělivě, jednak pro stud, jednak za příčinou hrdosti, i křesťanské ctnosti a útlocitu; nebo co neštěstí žen nejednou zvětšuje, záleží v tom, že nemohou si ze srdce vyrvati pošetilou lásku k tomu, jenž se jim vysmívá. Kdysi z rána vstoupil starý sluha domácí se slzami v očích v její světnici. „Co jest ti?“ táže se paní. „Netroufám si to milostpaní říci,“ vece sluha. — „Jenom to pověz,“ naléhá naň paní. „Já přicházím, dí on, abych od vás žádal klíče špižírny a sklepu; pán můj zapověděl mi nějaké rozkazy od vás přijímati; jiná prý paní má zde poroučeti.“ Potupa tato projala ji náramnou zlostí; i vrazila hned do světnice milenky manželovy s důrazem vědomé nevinnosti a práva řkouc: „Kliď se odtud, nestrpím tě více zde!“ Nevěstka to uslyševši zbledla a vyšla ze světnice. Netrvalo to však ani půl hodiny a pravá manželka klečíc u nohou souložnice odprošovala ji, se slzami žádajíc, aby jen v domě zůstala a v něm vládla! Tato bojácnost pravé manželky probouzí v nás nevoli a přece byla tato bojácnost taková, že se jí matka bez zardění oddáti může. Nebo vizme, co se stalo. Manžel slyše hluk přiběhl k manželce řka: „Právem a silou zákona zůstává otcovská moc v mojich rukou: jestliže tedy neodprosíš hned tu, kterou jsi urazila, jestliže ji nepohneš k tomu, aby zde zůstala, pošlu dítě do nějaké osady (francouzské v jiném dílu světa) a ty ho jaktě živa neuvidíš!“ Co říkáš k tomu, čtenáři? Můžeť katan někomu hlavu sraziti

a tělo jeho mučiti, ale toho tajemství nemá, aby tímto spůsobem probodnul srdce.

Nejeden mladý muž, jenž se sice podobné ukrutnosti nedopustil, přece v následujícím vypravování mudrcově svůj vlastní obraz spatří (Přísl. 7., 6—27.): „Z okna domu svého skrze mřížky vyhlédl jsem, i vidím mládence, kterýž šel po ulici vedle uhlu domu cizé ženy, i kráčel tou cestou v soumrak u večer dne, ve tmách nočních a v mrákotě. A aj žena vyšla vstříc jemu v ozdobě nevěstčí, připravená k jímání duší, štěbetná a toulavá, nepokojná, nemohouc doma poseděti, jednak vně (před domem), jednak na ulicích, jednak u každého uhlu úklady činící. A ujavši mládence toho políbila ho a tváří nestydatou lahodila jemu řkouc: Oběti za zdraví slíbila jsem a dnes jsem naplnila sliby své. Protož vyšla jsem vstříc tobě, žádajíc tě viděti a nalezla jsem tě. Setkala jsem provazy lůžko své (zavěsila na šandy aby se měkčeji leželo) a ustlala koberci pestrými z Egypta; pokropila jsem ložnici svou mirrou, aloem a skořicí. Pojď, opojme se rozkoší, požívejme, čehož jsme sobě žádali, až do jitra. . . . . Tak zapletla jej mnohými řečmi a lahodností rtů svých přitáhla jej. . . „Dům její jest cestou do pekla, vedoucí do komor hrozné smrti.“ *)

---

*) Takový mladý muž, jenž na tyto cesty zbloudil, brzo pozná půjčovnu a jestliže bydlí nad kanceláří kde se sbírají zástavy, bude moci sám o sobě opakovati pěkné slovo: Já právě vykonávám svůj kšeft.

Když mladý kapitán Nelson přistál k zemi Kanadě v Americe, zapomněl v trestuhodné rozkoši na svou loď a na budoucnost. Někteří z lodníkův jeho pozbyvše trpělivosti, vystoupili na břeh a vyrvali násilně kapitána z náručí, kteréž jej byly spoutaly, volajíce: „Nelsone, vítr věje a čest tebe volá!“

Jinochové vlasti naší, vězte: Jsou náručí, kteréž jako okovy spoutávají, jsou polibky, kteréž ducha usmrcují, jsou prostopášnosti, kteréž hanbou polívají: buďte velkodušní a nepohrdejte hlasem přítele, kterýž jako druhdy přátelé Nelsonovi na vás volá: „Čest vás volá!“

Francie může se mnohou slavnou stránkou v dějinách vykázati; jestliže však měla dobu, nade kterou se zardíti musí, jest to ta, kdy jeden z jeho králů (Ludvík XV., jejž paní Pompadúrka, milostnice jeho, docela ovládala) pronesl slovo, v němž se kromě bezstarostné zaslepenosti i nejhroznější sobětnost obráží, totiž: „Nechte mne požívati rozkoší! Mocnářství toto tuším přece dotud potrvá, dokud já budu!“ Strašné dozajista to slovo, jímž jako říci chtěl: „Možná, že půjdou-li věci tímto během, na moře kalu, v němž se brodím, následovati bude moře krve (jakéž skutečně následovalo v první francouzské revoluci r. 1789 vypuklé, v níž přes dva miliony lidí vykrvácelo). Možná, že vnuk můj krví svou, kteráž čistější jest nežli má, skropí prkna stinadla (jakž se skutečně stalo, an

Ludvík XVI. dne 21. ledna 1793 guillotinou sťat byl).

Možná, že bych výbuchu bouře mohl předejíti a velkomyslnou námahou podepříti slavnou budovu (království), kteráž nyní na všech stranách pod břemenem mých vlastních nepravostí a pod tíží nepravostí mých domácích (dvořenínů) praská! Ale to nemůže býti, nebo k tomu byloby mně třeba cnosti, z nížto mi sotva zpomínka zůstala. Ať zhyne Francie, ať zhyne můj rod, ať zhyne mocnářství, jen když já ukojím své chtíče. Nechte mne jen v mé hanbě na pokoji! (A skutečně padlo mocnářství královské a prohlášená republika dne 22. září 1792 a rod královský ač později na trůn povolán, přece zase revolučně z Francie vypuzen).

Jako král tento, mluví každé v rozkoších zatonulé srdce. Králové, národové a říše veždy asi čtvrt hodiny před svým zahynutím takové slovo pronášeli. Sardanapal, král assyrský měl slovo to na rtech, když hlavní město jeho Ninive ranami Babyloňanův padlo. Balthasar, král babylonský vyřknul je přede svými souložnicemi právě v hodině, v níž Cyrus, Peršan z Babylona odvozoval řeku Eufrat, aby tím snadněji a jistěji města dobyl, což se mu také ihned podařilo. Bohatí kramáři v Tyru učinili slovo to heslem svým dříve nežli město toto, královnou moří jsouc, pádem svým zpravdilo prorockou řeč Ezechielovu; a říše římská hlásala heslo to ve všech končinách zhejřilostí svou v předvečer dne, v němž su-

rový barbar, silný to muž (Odoacer, kníže Herulův), jal se zkažené plémě to kopyty koňskými pošlapávati.

Salvian, (křesťanský spisovatel v 5. století) naznačil rázným slovem smrtelné úzkosti římského ve smyslnosti hynoucího světa řka: „Řím umírá a směje se tomu!“

Nepouštějme dějiny ze zřetele! Jestliže národ užásaje nad osudem jej zastihnuvším sám sebe táže, který dech jemu sílu a život podlomil, tedy mu odpovídají dějiny: že to byl dech Venušin (smilstva). Smrt má toliko jednoho spoluvinníka, totiž nepravost. Lid římský viděl, kterak jeho ulíčené ženy jako bohyně korintské velebeny byly; viděl kterak dědicové hrdin jeho, jsouce úplně zeženštilí si příklad brali na vzdychavých a unylostí prahnoucích souložnicích prostopášného pohanského císaře Heliogabala; lid ten viděl, kterak jinoši jeho utonují ve vražedných rozkoších nádhery a chlipnosti; i vypotil svou krev v rozpustilostech nejumělejší změkčilosti, místo co ji měl vylévati na úrodném poli velkodušnosti pro vlast. Změkčilost tuto však zastíhá spravedlivá a nezbytná pomsta; jednotlivci z národu trestáni bývají hanbou a usmrcením, národ pak celý otroctvím; nebo tak tomu chce zákon Boží a přírodní, aby jako mrtvoly jsou kořistí krkavcův tak mravně sešlí národové byli kořistí krutovládcův (tyranův).

Chlipnost neškodí toliko jednotlivým lidem, rodinám a národům, ona za našich dnů

více než kdy jindy jest nepřítelkyně veškerého člověčenstva.

Dcera cizoložnice Herodiady tančila před zrakoma krále Heroda; tento unešen radostí nad umělostí její pozbyl rovnováhy zdravého rozumu; a nepozbývají-li mnozí, když jsouce při kvasu nasycují baživé oči své pohledem na chlipné pohyby umělé tanečnice? Opojenost Herodova nemohla zůstati bez následků, unešení radostí nad křepčením vilným muselo dojíti mzdy. Ale jaké? „Dej mi na míse hlavu Jana Křtitele!“ Jenom zlopověstnou matkou vedená tanečnice mohla takovouto prosbu pronésti. Herodes nechtěje zpronevěřiti se slovu danému (o té podivné útlocitnosti!) pokynul životní stráži své a hle! po malé chvilce už pasou se chlipné oči na krvácející hlavě svatého předchůdce Páně a nejohavnější zločin vlívá zdánlivě veliké upokojení ve vilné srdce.

Krvácející hlava tato nejenom jest skutečným přesmutným dějem, nébrž chová také do sebe hluboký význam. Znamenáť, že chlipnost potřebuje slzí, zkázy a krve, aby si zjednala své ohavné radosti. „Pro chlipnost,“ dí křesťanský spisovatel Tertullian, „prolívá vrah lidskou krev;“ pro ni připravuje věrolomný svůj jed; nebo jedem tělesné plody mařícím udržuje se hříšný spolek se souložnicí, jedem oprošťuje se nejeden cizoložník svého soupeře a trestuhodné ženy sprošťují se tím břemena, kteréžby jinak jakožto trest jejich provinění k věčné sloužilo hanbě.

Ó synové lidští! Bůh s výsosti nebeské vznášel se nad vašimi nocmi a pohlížel na vás. On spočítal vaše skutky temnosti a hněvá se na vaše bohaprázdné činy. On čeká jen na svou hodinu; nebo „jeho jest pomsta a On bude spláceti.“

II.

Známo mi, že mnozí říkají: Užívejmež jara života a natrhejmež sobě jeho růží; až přijde zima s dlouhými nocmi svými, pak bude kdy účtovati s Bohem.

Dalek jsem toho, abych snad nějaké srdce v malomyslnost uvesti aneb z veliké horlivosti přeháněti chtěl. Milosrdenství Boží jest nekonečné; nebo Hospodin ví z jaké hliny ubohé člověčenstvo vzděláno. Milost Boží nepotřebovala leč okamžiku, aby srdce Maří Magdaleny proměnila a sv. Augustina očistila. Kdo jen poněkud o tom přemýšlí, co peklo jest, nebude v přísnosti přes míru tesati aniž všechny lidi odsuzovati. Přes to vše končívá náruživost chlipnosti často tím, že srdci smilstvím ovládanému, opravdový návrat k cnosti nemožným činí.

Dopustí-li se cestovatel té neopatrnosti, že se v čas odtoku moře odváží na písečný břeh kolem hory sv. Michala, znamená brzo, že jen zdlouhavě dále kráčeti může. Půda pod jeho nohami jest jako lep. Písek jest suchý, ale při každém kroku naplňuje se místo nohou vytlačené vodou. Tu nepozoruje

cestovatel ještě žádné změny; nebo jako rovina rozprostírá se před ním klidně břeh a suchá půda neliší se ničím od mokré. Neopatrný cestovatel kráčí dále beze všech obav. A proč by sám sebe měl znepokojovati? Než najednou cítí v nohou svých jakousi tíži i zapadá o několik coulů hlouběji. Začíná mu býti úzko a on zastavuje se, aby se rozhlédnul a oznal. An se rozhlídá, zapadá do písku až po kotníky; i otočí se v pravo a zapadne až do půl holeně; otočí se v levo a zapadne až po kolena. Tu teprv poznává, že se dostal do písku sypkého. I odlehčuje sobě jako loď v mělčině uváznuvší. Křičí o pomoc, ale marně; nebo břeh jest pustý a píščina tato jest zlopověstné místo, jemuž se každý vyhýbá. Takto odsouzen ke zdlouhavému ale jistému pohřbení má toliko ještě pokdy, viděti blížící se smrt a utíkání života. Nešťastník ten pokouší se opět aby se posadil aneb dále plížil; ale každý jeho pohyb otvírá mu více hrob. Zdvihaje se cítí, kterak písek jej pohlcuje; i křičí k oblakům, pracuje ramenoma, ale zapadá do písku až do prsou. I pozdvihuje rukou svých a vzteklé vysílá vzdechy; ale písek jde mu až na plece. Ještě hlava jeho vykouká. Ústa křičí ale písek je naplňuje; oči se dívají ale písek je zavírá. Ještě vlasy úžasem se ježí na povrchu; ale přejde minuta a břeh jest pustý a klidný, očekávaje jinou kořist.

Toť živý obraz nešťastníka, kterýž smyslnosti své ponechává vládu. Zvyky, v kteréž

upadá, jsou rovněž tak zrádné a neuprosné jako tento písek. Nebo vlívají nešťastníkovi, jejž ovládají, do srdce veliký odpor proti svátostem, kteréž jediné jej vyléčiti mohou; a přistoupá-li k nim přece, činí to měrou takovou, že nehodným přijímáním páše svatokrádež. Tímto spůsobem proměňuje balsam v jed a zrazuje jako Jidáš Syna člověka políbením. A proto i jeho nejlepší předsevzetí jen na krátce trvají, ana vůle pod hanebným jařmem náruživosti zemdlela. Co jsi viděl, synu člověka? Viděl jsem, o Pane, mladého muže toho, jejž jsi miloval; mladého muže toho, jehož laskavý zrak a otevřené čelo všem úctu vynucovaly a všechny radostí naplňovaly. Nevím však, jaký zlý duch nenadále se ho dotknul. Zpozoroval jsem, kterak ohlídaje se poněkud vyhledával samotu, aby v ní ukryl svou podnapilost. Shledaltě, že ovoce to jest dobré k jídlu, a pády jeho během let se množily. Ale i oheň roznítil se v jeho ledvích a pády jeho během dnů se rozhojňovaly. Nenadále zmocnil se ho nepokoj a lituje toho, že rozmrhal pěkný dědičný podíl svůj, řekl sám v sobě: Povstanu! Ale cítil se příliš slabým k roztrhání jej vížících okovů a klesaje nazpět na lože hanby pravil: Abys pokojně v loži tomto spáti mohl, musíš výtky svědomí svého udusiti!“ I viděl jsem jej, an vždy hlouběji klesaje na stejný stupeň se zvířetem se postavil řka: Pojď sem, hovádko; pravili mně, že jsem králem tvým, mně se líbí, raději býti tvým bratrem;

pravili mi, že mám svobodnou vůli, já se té svobodnosti vzdávám, abych jako ty jen pudu svého poslouchal! „Bezbožný, když přijde na hlubinu hříchu, pohrdá.“ (Přísl. 18., 3.) Bezbožný utonuv v hlubině hanby, pohrdá vším, zhrzí sám sebou bez náhnětků svědomí. Ozývá-li se v něm nějaká lítost, jest to jen lítost „marnotratného syna,“ kterýž, ač marně, sobě přál naplniti žaludek svůj mlátem, jež „vepřům se dávalo!“ I viděl jsem jej, kterak záhy starcem učiněn z hanby pošetilosti v hanbě hrobu se octnul! „Člověk, když ve cti byl, nesrozuměl, přirovnán jest hovadům nemoudrým a podoben učiněn jest jim.“ (Žalm 48., 13.)

2. Konečně bývá zhusta zaslepenosť ducha odplatou zkázy srdce. Muž proslulý (Chateaubriand, duchaplný francouzský spisovatel a rozhodný katolík † 1848, jehož spis: „Atala“ od J. J. r. 1805 také na jazyk český přeložen jest) shromáždil v domě svém kolem sebe nejvýbornější spisovatele z Paříže, hlavního města Francie. I odvážil se postaviti na ně otázku: „Povězte mi pánové, kladouce ruku na srdce a zpytujíce svědomí, povězte mi na svou čest, zdaližbyste neměli odvahy, býti katolíky, kdybyste odvahu měli, býti cudnými?“ Všickni se usmívali, ale ani jeden neřekl: Nikoli!

Každodenně potkáváme se i my, obzvláště v hlavních městech, s muži jinak vlídnými a upřímnými, na nichž žádné krátkozrakosti a úzkostlivosti nepozorovati, i přinu-

ceni jsme pohovořivše s nimi, je v srdci milovati. A přece slýcháváme z úst nejednoho z nich to úžasné, srdce prorývající slovo: „Já nemám víry!“ Kdybychom však slyšíce hrozný výraz tento, ruku svou nikoliv na jeho čelo, nébrž na jeho srdce položili, směli bychom se vší ač bolestnou bezpečností doložiti: „Zde, příteli, zde v srdci, a nikoli v rozumu jest kořen tvé nevěry.“ Pro lidi tohoto druhu jest jedno z desatera Božích přikázaní zbytečno, totiž šesté: Nesesmilníš! a obyčejně bolívá je srdce v hlavě.

Nevěra jest posledním pokusem lidského srdce, aby se zbavilo náhnětků svědomí, kteréž náruživou opojenost ztrpčují. Zapírá-li za našich dnů mnoho chabých duší víru Kristovu, pochodí to odtud, že Kristus příliš jest vznešený a božský, než aby se u vyjednávání se chtíčemi těla pustiti mohl. „Tělesný člověk,“ dí apoštol Páně, „nechápe toho, co Ducha Božího jest.“

Takové protivy nedají se srovnati a usmířiti. Kterak mnedle otrok tělesnosti najde přístup k světlu svatého evangelia? Marně bude slova, příklady, život, smrt a krev Spasitelovu na všechny strany otáčeti a obraceti, slova „tělesnost neb smyslnosť,“ jehož hledá, nenajde nikde; všady se potká s výrazem „sebeumrtvování,“ jehož on právě se hrozí, protože od něho žádá, aby svým náruživostem výhost dal; ale toho on učiniti nechce. Za tou příčinou oddává se lhostejnosti u věcech náboženských, a chtěje větší bezpečnosti na-

byti, sbírá všeliké námítky, úštěpačná slova, všeliká pohoršení, kteráž se jeho nevěře hodí a praví sám k sobě rouhavě: Víra v Boha jest bájkou; jeho divy jsou klamy; a jeho církev — zdali neustrojila noc bartolomějskou (r. 1572.), v níž tolik protestantů (Hugenotů) povražděno?*) Nezapalovala-li její inkvise**) hranice pro kacíře, nezotročovala-li ona myšlénky ducha a nepotlačovala-li svobodu? Pryč s Kristem!

Toť posledním požadavkem zkaženého srdce. Tělesnost obyčejně zplozuje pronasledovatele církve katolické; smyslnost zplo-

---

*) Nikoliv církev katolická, nýbrž král francouzský Karel IX. dal mnoho Hugenotů v noci sv. Bartoloměje 1572 povražditi, aby pomstil vraždy, kteréž oni v noci sv. Michala pět let dříve spáchali na katolících a jejich duchovenstvu v Nimesu (městě), kde sobě z uší zavražděných řeholníků udělali náhrdelce.

**) Inkvisice, kteráž tvrdošíjné kacíře na hranici spalovala, byla hlavně ve Španělých zavedena z politických příčin, směřujíc proti Maurům (Mohamedánům) a Židům, kteří se na oko dali pokřtiti ale uvnitř při staré víře své zůstávali, osnujíce potají spiknutí proti křesťanské vládě. Jest-liže za 330ti leté činnosti španělské inkvisice 30.000 lidí odpraveno bylo, nesmíme zapomenouti, že mezi těmito odpravenými byli na mnoze vrahové, spiklenci, mnohoženáči, sodomité, lichváři a co se odpravení kacířův dotýče, nesmíme též zapomenouti, že totéž činili protivníci katolické víry v Anglii, Jindřich VIII. a Alžběta jeho dcera, a knížata v jiných zemích, kde protestantismus násilně uveden a že sami nevěrci ujavše vládu v první francouzské revoluci, za málo let přes dva miliony katolíkův guillotinou a jiným ukrutným spůsobem usmrtili. Nemají tedy i tito — nevěrci — katolíkům co vytýkati, an v zuřivosti a nesnášelivosti nikdo se jim nevyrovná. I doba naše v Prusích a Švýcařích smutné k tomu doklady poskytuje.

díla Luthera a Jindřicha VIII. *); smyslnost byla hlavní příčinou velikých výsledků, jichž Voltaire (hlava nevěrcův francouzských) a jeho tovaryši v boření dosáhli. Ze smyslnosti této dá se vyložiti přízeň, s kterouž svět přijímá všecky vně katolicismu stojící nesmyslné soustavy mudrcké; nebo náruživosti lidské rády utíkají se k nim, vyhlédávajíce i nalézajíce v nich skutečně žádoucího pro sebe pohodlí.

Pozbyl-li tělesný člověk takto své víry, staly-li se mu Bůh, duše, spravedlnost, věčnost záhadnými věcmi, pak vidí sám sebe opuštěna a v krutý souboj se živou přírodou zapletena, kterážto příroda, jako onen písek na břehu mořském kolem hory sv. Michala, všemi otvory těla proti jeho vůli do něho vniká a jej nepřemožně ovládá. Marně snaží se jakousi představou nekonečnosti vymknouti se z této sevřenosti; smyslnost panuje nad ním posléze tou měrou, že hotov jest, jí celý svět obětovati. Moře písku sahá mu přes hlavu a zasypává i pohrobuje ho úplně.

3. Co činí pravý muž, aby se takového svržení uvaroval a hrdinou zůstal? Vzývá Boha o pomoc modlitbou a přijímáním svátostí a jest pilen potřebné opatrnosti a náležité opravdovosti. Při každé příležitosti mírní své chtíče a střeže se labužnictví sta-

---

*) Protestantský král pruský Bedřich II. vyjádřil se o příčinách rychlého a rozsáhlého rozšíření protestantismu takto: V Německu byla hrabivost knížat, ve Francii ješitná baživost po novotách a v Anglii tělesná láska příčinou rychlého a mohutného rozšíření protestantismu.

rých zlopověstných Sybaritův (jejichž labužnictví v přísloví vešlo.)

Pohlaví ženské má ovšem také své chyby; to však slouží mu k věčné cti, že monopol (samotržbu) nestřídmosti a nestřízlivosti ponechává mužům. Nestřídmost a opilství nejvíce panují v pohlaví mužském a jsou nejstinnější stránkou jeho. Kdo v této věci se umí ovládati a nad sebou panovati, ten jest pravý rek. Na ženském pohlaví pozorovati obdivu hodnou střídmost, kteráž mu právě půvabu přidává. Život jeho nese na sobě ráz básnířství; nebo zdá se, jakoby žena jen žila z libovůně, z květin a z ovoce a srdce v ní jakoby více prostory zaujímalo nežli žaludek. Chudé ženy nejednou ještě ústům svým jídla utrhují, aby vynahradily, co muž promrhal a dosti často záleží oběd jejich v trošce slabé kávy bez cukru.

Pravý, křesťanský muž, jenž chce hrdinou býti, bude na stráži přede dvěma nepřátely, kteréž Duch sv. takto naznačuje: „Víno a ženy svodí (od Boha a od cnosti) i moudré a přivádějí rozumné muže k hanbě.“

K obnovení sil člověka a k snadnějšímu podnikání břemen s důstojností jeho spojených, dal mu Bůh víno občerstvující, posilňující a potěšující to nápoj. Ale čím větší cenu darové mají, tím více třeba cnosti, aby se jich nezneužívalo, co bohužel člověk příliš zhusta činí. Tím proměňuje balsam v jed

a pod jeho svůdným vabem mizejí brzo svědomí a rozum. Tu vidíme nuzáka, an svůj domácí krb opouští a do krčmy zalézá, kde ziskuchtivost jemu za trpký pot na okamžik hanebné opojení prodává. I bohatec dává se nejednou tímto sprostáckým chtíčem svésti, zvláště když povědomí nějaké viny jej tíží aneb povědomí nicoty jej k takové náhradě žene. I kdoby si to pomyslil, že kolikrát ani věda a filosofie nestačí, aby muže od takového sebezahození uchránila? Nepochází-li světlo od Boha, má do sebe pomstychtivé hořkosti, kteréž muž rád občas ve víně utápí.*)

Nemírně pité víno bouří smyslnost dle výroku písma sv. (Přísl. 20., 1.): „Víno (nemírně pité) rozbujňuje (necudným činí) člověka a opilství pobuřuje; kdožkoli v těch věcech se kochá, nebude nikdy moudrým.“ Uvaluje též na sebe hněv Boha prorokem (Izai. V., 11.) řkoucího: „Běda vám kteří vstáváte ráno, abyste chodili po opilství a pili až do večera, tak že vínem hoříte.“ Víno a kořalka v nejtěžší chudobu dělníka uvádějí; víno a kořalka svádějí k vyzrazení všech tajností srdce; víno a kořalka dráždí ku vzteklé zlosti, přivozují sváry a připravují o rozum.

*) Víno činí, že člověk, an je pije, na starosti své zapomíná a to právě jest nejsladším vabem jeho. Cnostná manželka postará se o to, aby manžel její nikdy k nestřízlivosti pokoušen nebyl aniž zapomněl, že jest ženat.

„Komu běda? Čímu otci běda? Komu svády? Komu jámy? Komu bez příčiny rány? Komu červenost očí? Zdaž ne těm, kteří meškají na víně (neb na kořalce) a snažní jsou u vypíjení číší svých? Nehleď na víno, když se pěkně rdí, když se stkví ve sklenici barva jeho; ono vchází lahodně v tebe, ale naposledy jako had uštípne a jako bazilišek jed v tobě rozlije. Jsi-li opojen, budou oči tvé hleděti na cizé ženy a srdce tvé mluviti bude převrácené věci. A budeš jako ten kterýž spí uprostřed moře a jako snem pojatý správce lodi, ztratě veslo a řekneš: Bili mne a nebolelo mne (protože jsem o sobě v podnapilosti nevěděl); táhli mne a já nic nečil: Kdy procítím a opět víno (neb kořalku) naleznu?“ (Přísl. 23., 29—35.)

Pro náš československý lid v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku v Uhřích ještě toto přidati dlužno:

Francie jest země bohatá ve víně nejvýbornějších druhův. Známo, že téměř do celého světa se rozvážejí dva druhové vína francouzského, totiž Burdegalské (Bordóské) a Žampaňské. Protož také francouzský původce této knížky, výtečný kněz Marchal, jen o víně mluví a o kořalce, kteráž ač ve Francii známa, jen zřídka se tam pije, ani se nezmiňuje. Francouz má do sebe to hrdé povědomí, že náleží národu velikému a slavnému a má to za nedůstojno sebe, aby tak sprostý nápoj pil jako jest kořalka a opíjeje

se kořalkou aby sám sebe zahazoval. Ale jináče jest to mezi naším lidem československým, jenž jen málo vinohradů v držení má a u něhož i tyto vinohrady přestávají ponejvíce jeho vlastnictvím býti, přecházejíce v držení bohatých židův i nežidův, obyčejně zásadních to protivníkův Slovanstva. Místo pití vína neb piva zavládlo v národě našem pití kořalky a to sice měrou v pravdě úžasnou. Jsoutě celé osady, v kterých strašně řádí tento mor kořaleční; nebo celé tyto osady jsou zadluženy u žida, jenž jim sice horlivě kořalku nalívá ale sám jí nepije. Celá žeň jejich patří obyčejně už napřed dotčenému nalévači kořalky a není pochyby, že za málo let octne se celé vlastnictví osadníkův v rukou jeho a oni že všickni budou toliko jeho dělníky, závislými na jeho milosti.

Nezatracujeme a nechceme vůbec nápoj tento úplně a vesměs zatracovati; neboť víme, že na př. vojsko táhnouc do boje, na válečných pochodech svých bez něho se obejíti nemůže, vímeť tolikéž, že dělníkům hospodářským v čas žní výborné prokazuje služby; víme však také a zkušenost tomu učí, že kdož tomuto nápoji přivyká, ponenáhlu v náruživost upadá, kterouž vším právem nazvati lze morovou hlízou aneb morem kořalečným. Nebo takový člověk na nic nedbá: nedbá na svou čest a důstojnost lidskou, nedbá na svou manželku a děti, nedbá na zkázu svého zdraví a hospodářství, nedbá na budoucnost a věč-

nost. On duchovně oslepl a jest jako pološílený.*)

On nedbá na svou důstojnost lidskou a na svou čest, an se i pod zvíře snižuje a ševerem chodě a se potáceje předmětem posměchu bývá. Jako psovi jest čest nicotou a rozdíl mezi ctí a hanbou mu neznám: rovněž tak stává se kořalečník neschopným pro pocit cti, nerozeznávaje více mezi ctí a hanbou. Válí se v blátě, leží ve příkopě a nestydí se za to právě jako jistá zvířata nečistá (mlatotlaskové), která jmenovati tuto netřeba. Proto dí přísloví: Pálenka je válenka. — Ochlasta se klátí a obžera Boží dar vyvrátí.

Zvíře žije (kromě malých výjimek: včel, mravenců atd.) v přítomnosti, hledajíc jen okamžitého požitku, vyhýbajíc jen okamžitému bolu a nestarajíc se o trpkosti v budoucnu. Právě tak žije kořalečník; hledá jen požitku a rozkoše v přítomnosti a nedbá nic na budoucnost. Peníze jsou mu jako malému dítěti nůž; dokud krejcaru má, nemá pokoje v sobě; náruživost jako železným

---

*) Němci v horním Rakousku, nemajíce vína. nepijí proto přece žádné kořalky, ale připravují si z hrušek a jablek umělé mladé víno čili most a pijí jej s veškerou čeledí svou. Služebnictvo jejich vstupujíc v službu vymiňuje si určitou kolikost mostu toho na každý den. Tolikéž se děje skoro po veškerých krajinách západního Německa, anobrž i na severu v Meklenbursku. Nebylo-li by radno, obzvláště v těch krajích u nás, kde zavládl kořaleční mor, lid ponenáhlu navozovati ku připravování dotčeného mostu a k jeho pití místo kořalky? Viz připravování mostu toho v hospodářské části Hlasu r. 1874.

poutem jej svírajíc honí jej s tím krejcarem do krčmy. Co mu tím sejde, že co on v krčmě hrdlo prolívá, manželka a děti doma hladem mrou a nahotu svou sotva mizernými hadry přikryti mohou? Vraceje se z krčmy domů a slyše výčitky ženy své rozjitřuje se, bouří a roztřískává ve své šílenosti chatrné zbytky svého vlastnictví; bije ženu, bije děti a nutí je z domu utíkati, právě tak jako utíkáme před lítým zvířetem. Snad zdědil krásné a veliké statky od svých rodičů, byl znamenitým celoláníkem v osadě, ale popíjeje kořalku naučil se hospodařiti od desíti k pěti, hospodařil tak, aby kde je, nebylo a nyní snad už ani došek na střeše není jeho. Vímeť o rolníkovi na Moravě, kterýž nejkrásnější statek — dva lány — v osadě měl, ale zabřednuv do kalu této náruživosti kde se mnedle konečně octnul? Všeho statku kořalkou pozbyv a jsa břemenem celé obci přebýval naposledy s četnou rodinou (s manželkou a 11 dětmi) v cizím chlévě, kde jej a celou jeho rodinu kolera jedním týdnem sebrala a na onen svět odstěhovala, čímž obci, kteréž on se svou rodinou jen metlou byl, se náramně odlehčilo.

A pro Bůh! Kolik pěkných statků selských přichází za příčinou chlastu kořalky skoro každého roku na buben? Kořalka vkrádá se do domu jako zloděj, pije ji nejprv manžel, pije ji brzo i manželka, pijí posléze ji také děti, jimžto ji rodičové sami z hrozného nerozumu dávají otravujíce tak mladistvé duše

jejich. A tu se s majitelem statku venkovského právě to děje, co jsme svrchu o cestovateli na břehu mořském u hory sv. Michala pověděli. Nejprvé zapadne v písku po kotníky t. j. celoláník prodává aby ukojil kořaleční náruživost svou, méně drahé věci; pak otočiv se pravo zapadne v písku do půl holeně; na to otočiv se v levo zapadne až po kolena; t. j. zabřednuv v nesnáze peněžních platů na rozličné strany, prodává už dražší věci, krávy, koně, vozy atd. I hází vše od sebe aby si ulehčil jak se ulehčuje lodi v mělčině uváznuvší t. j. prodává pole, lán, dům. Ale každý nový pohyb jeho, spůsobuje mu jen hlubší klesání, on zapadá do písku až po prsa, on z dvouláníka neb celoláníka stává se bídáckým dělníkem, ano písek jde mu až na plece, tak že jen hlava ještě vykouká, on se stal žebrákem. Konečně i hlava se zasypává pískem, on zhyne v největší bídě a psotě.

Hle! tam se ocítá zámožný rolník, kterýž se oddal neřesti náruživého pití kořalky. Propiv rozumu zdravého a poloblbcem učiněn svoluje ke všemu, co lichvář při půjčení peněz od něho žádá a leze slepě do propasti své zkázy. Vypůjčiv si od lichváře stovku dovoluje mu, aby si do knihy pozemnosti dal vložiti tisícku, a tak zpravdivuje přísloví: „Břich tlustý, leb (mozek) pustý. Při pití mnohém, rozum s Bohem.“

Mluv takovému co mluv, pamatuj jej na duši jeho, na svědomí, na soud Boží; všecko

napomenutí takové jde do dýmu jako jeho statek. A jestliže slibuje polepšení, plní se přece na něm přísloví: Opilec slibuje, ale polepší se až se překuje. Opilec se obrátí, až se převrátí t. j. až se do země vrátí. Aniž divu, každý takový bratr z mokré čtvrti posléz jako zhovadí a jest neschopen chápati to což ducha jest. Mimo to jest mu skoro nemožno nelézti tam, kde už věrní druhové jeho, bratři z mokré čtvrti, naň čekají, totiž do krčmy, kde zaznívá řeč jemu velemilá a přelahodná: „Píjme co se do nás vejde; však nám život brzo přejde. To máš k zisku, co máš v pysku.“ A co mu na tom sejde, že z krčmy jde ševerem, čtyrmi cestami a že mu každá ulice, každá cesta jest úzká? Co jemu do přísloví: „Snáze se ulívá než dolívá. Jmění se po nitkách sbírá a provazem vyvleče?“ On počíná sobě tak jakoby k tomu ustanoven byl, dávati výstražné příklady a naplňovati pravdu právě uvedeného přísloví.

Ještě jedna vada vytýká se našemu lidu československému, totiž že umí sice vydělávati, ale že neumí střádati t. j. že neumí hospodařiti, šetřiti a šetřením jmění své množiti a rozhojňovati. O židech je vůbec známo, že opilství neznají, že jsou nad míru střídmí a střízliví a že po dlouhou řadu let přestávají na pouhé kávě a na několika žemličkách anebo že snědí několik bramborů a kousek chleba, aby svůj život zachovali, a že žádný z nich neužívá lepších pokrmů a nápojů, dokud dlouholetým spořením a sebezapíráním vel-

kého jmění sobě nevyzískal. Podobně vidíme na dělnících vlašských, kteří při železnicích v zemích našich pracují, že jsou nad míru střídmí, že žádný z nich se neopíjí, že žádný z nich nepije kořalky, že přestávají na pouhé polentě, ale že za to také zanášejí domů do své vlasti hezkou sumičku peněz a svou rodinu tím obradovávají a poctivě vyživují. Proč bys i ty, náš lide slovanský, neměl sobě tak počínati? Proč bys neměl a nemohl rovněž tak střádati a hospodařiti jako Vlachové tito? Mohli-li ti a jiné, proč ne i ty Augustine? Vždyť pak sám říkáš v přísloví: Kdo šetří ten má. Spoření bohaté koření. Uměj střádati, nebudeš strádati. Schrána dílo přemáhá, t. j. dělej dnem nocí; nespoříš-li, nic platno nebude. Přivykej hospodárnosti z mladu, nepoznáš na starost hladu. Šetrnost jistý výdělek.

V třídě lidu našeho, která se sama intelligentní t. j. osvícenou nazývá, nepanuje ovšem tato hlíza sprostého kořalečnictví, o níž jsme doposud mluvili; za to však právě mezi osvícenci nalezáme dosti takových kteří přese vší osvícenost se nestydí každého večera dusiti pivo v takové hojnosti, že jim světlo osvěty v mozku úplně zhasíná a že nejednomu z nich ještě druhého dne ráno korbel z hlavy vyfukuje, a že mu třeba nechuť k jídlu, kterou ještě druhého dne o polednách cítí, přemáhati hodně soleným pokrmem — slanečkem — a že přes to vše se chuti dodělati nemůže. Tohoto pokynutí přiroze-

nosti však si nevšímaje přece opět na večír žbánek za žbánkem vyprazdňuje a zahřívá si mozek chmelem tou měrou, že jen s tíží domů se vrátiti může, a že doplaziv se do bytu svého, na Abraháma — na Davida volává aneb jak sprostý lid říká, kozla dře. Takový duspivo ač k osvícencům se čítá, nejinak nežli sprostí kořalečníci nic toho nedbá, že nestřídmostí tou zdraví své podkopává a na pozdější léta základy k trapným žaludkovým nemocem klade; nic toho nedbá, že důstojnosti a osvícenosti lidské, kteráž předně v rozumu jasném se obráží, se odříkává a sám cti i vážnosti před jinými osvícenci se olupuje, an zatemněn v mozku okna za kamna vidí; nic toho nedbá, že maje rodinu, promrhává prostředky určené ku poctivé výživě a náležitému vychování jejímu; nic toho nedbá, že jak sobě tak rodině přesmutnou budoucnost připravuje; nebo přijde zima (čas) která se ho zeptá: co jsi dělal v létě. I lze snadno pochopiti, že takový tělesník celý rok do kostela nechodí; nebo k čemu jemu kostel? Tam žehnají křížem, on však se rád toliko čepem žehnává. Tolikéž snadno uhodnouti, že mu ani ve snách nenapadá, očistiti a posvětiti duši svou ve svátostech. On má jen kdy vypitím až do dna čistiti a drhnouti konvičky hospodského. Utonuv úplně ve smyslnosti žije, ač osvícencem se býti domnívá, přece jen život zvířete a sice zvířete velmi nečistého, jež jmenovati neslušno; a nejednou hodně se zadluživ i nevěda kudy

kam, sahá násilně sobě na život i ukončuje ho sebevraždou.

Tak mstí se často vlažnost u víře a z ní pochodíci odpadlictví od Boha u tak nazvaných osvícenců. Domnívajíce se býti moudrými stávají se pošetilci. Vypověděvše zpyšnělým duchem svým Bohu oddannost a poslušnost, zkoušejí toho na sobě, že jako duch jejich Bohu vypověděl podrobenost, také tělo jejich vypovídá podrobenost jejich duchu a že duch jejich stává se otrokem těla. I smrt jejich bez Boha, bez usmíření s ním, jest jenom ohlasem jejich života a dosvědčuje pravdu přísloví: Jaký život taková smrt. A jaký osud čeká jich na věčnosti, kterouž tak rádi popírají, aby beze všech náhnětků svědomí náruživosti své bezpřemně hověti mohli? Vyprázdní-li snad jejich nevěra pravdu výroku sv. Pavla: „Každému člověku určeno umříti, a pak následuje soud?“ Nebe a země mohou pominouti; ale slova Páně o věčnosti bez vyplnění zůstati nemohou.

Tím ukončujíce úvahu o stavu mravním v národu našem, vracíme se opět k původnímu francouzskému textu, jenž kapitolu nadepsanou slovem „rek“ takto ukončuje:

Křesťanský muž osvědčuje své hrdinství neb rekovství obzvláště tím, že sám sebe přemáhá. Nebo největším rekem jest, kdož sám sebe přemoci dovede. Toto sebe přemáhání zračí se hlavně ve střídmosti, ve skrocování hněvu a v cudnosti. Co této poslední cnosti se dotýče, varujž se křesťanský muž

spisů, tanců a divadel k necudnosti podněcujících a vůbec všeho, co krev rozhárává a vůli k hanebnému pádu skloňuje. I uposlechniž rady mudrcovy v příslovích Šalomounových (5.): „Synu můj, slyš mne: vzdal od cizé ženy cestu svou a nepřibližuj se ke dveřům domu jejího, abys nedal cti své a let svých ukrutnému pánu, aby snad nenasytili se cizí jměním tvým a ty by jsi říci musel: I proč jsem v ošklivost vzal kázeň a výstrahám nepovolilo srdce mé? Jako plásť strdi tekoucí jsou rtové nevěstky a hladší nad olej jsou slova její; poslední pak věci její jsou jako pelyněk a ostré jako meč na obě strany ostrý. Nohy její sestupují k smrti a do pekla pronikají krokové její.“

Chci ještě vše, co jsem doposud o rekovství řekl, krátce zobraziti. Za času ukrutného pronásledovníka křesťanů Licinia bylo 40 křesťanských vojínův pohnáno před soudnou stolici asiatského prokonsula, jenž jim velel, aby od víry křesťanské odpadli. Nemoha stálost jejich u víře zlomiti, rozkázal, aby v nejstudenější noci zimní nazí postaveni byli na rybník zamrzlý; na břehu však aby vlažná lázeň připravena byla pro ty z nich, kteří by v stálosti se rozviklali. Všickni setrvali na ledě; toliko jeden uchýlil se do teplých lázní, kde však chtěje se zahřáti, okamžité smrti se dočinil. Pohanský voják, stoje na stráži na břehu dotčeném, pozoroval, že 40 skvělých korun sestupovalo s nebe, že však jedna z nich zůstávala ve

vzduchu viseti, an se spolu hlas slyšeti dal: Jeden schází! Podivením projat přidružil se k ostatním 39 mučenníkům a sdílel s nimi boj i vítězoslávu. Vlažná lázeň, velmi to vábné pokušení pro člověka, jest obrazem smyslnosti. Cnostná stálost ve snášení strohé zimy, vůči chtíčům chlipnosti, jest obrazem cudnosti, a tato stálost v přemáhání chtíčů těch jest nejslavnější vítězství, kteréž pravého křesťana činí rekem a jemu právo dává, aby na sebe potahoval slova Kristova: „Blahoslaveni čistého srdce; nebo oni na Boha patřiti budou.“ (Mat. 5., 8.)

HLAVA VI.

Nabuchodonosor.

Řecký hrdina Themistokles dobyv slavného vítězství u Salaminy (ostrovu) nad Peršany, procházel se s jedním ze svých přátel na břehu moře Egejského, jehož vlny zbytky přemožených Peršanů na břeh hnaly. „Zdvihni a vezmi si tyto na zemi rozptýlené zlaté náramce a náhrdelce,“ řekl hrdina k průvodčímu, „však nejsi Themistokles!“ Chtěl tím říci: Ty můžeš sehnouti se a zdvihnouti rozptýlené poklady ty; nebo tebe nekorunovalo vítězství; já však, jenž jsem Peršany porazil a vlast svou vysvobo-

dil, přestávám na své slávě tak že i zlato pro mne vnady nemá více.

Milování slávy zaujímá mezi náruživostmi mužovými první místo; i byloby nespravedlivo, mužovi to za zločin pokládati; nebo jest to náruživost ušlechtilá, Ona zplozuje učence, umělce a reky; ona zvláště i světce a světice po věčné slávě toužící, poněkud zplodila; nebo Bůh sám nechce náruživost tu v nás udusiti, an sám věčnou slávu nám jakožto cenu za vše cnosti slibuje.

I.

1. Sláva, dí sv. Tomáš Akvinský, pro rozumnou a svobodnou bytost není nic jiného, nežli hold čili pocta své vlastní a známé výbornosti vzdávaná. Každý člověk nejenom má právo nýbrž i povinnost, snažiti se o slávu, kteráž z dobrého svědectví vlastního svědomí jeho vychází. Protož veždy tak jednejž, mysliž a usilujž, aby se ti tohoto vnitřního a slávyplného svědectví nikdy nenedostávalo. O této slávě mluví apoštol, an dí: „Sláva naše tato jest: svědectví svědomí našeho.“ (II. Kor. 1., 12.) Ale člověk má také právo, zasazovati se o úctu svých spolučlověků, pokud úctu tuto, dle dalších slov sv. Tomáše, potahuje na čest Boží, na prospěch svých bratří a na svůj vlastní prospěch.*)

---

*) Každý člověk přeje si, aby od jiných byl ctěn, a toto přání každého člověka dává hlasité svědectví o

Toto dychtění po slávě však nebývá bohužel rovněž tak jako mnohé jiné snažení člověkovo dobře uspořádáno a místo cností stává se záhubnou nepravostí, kteráž mnoho duší zkazí a na svět bouře a strasti přivozuje. Toto nespořádané dychtění po slávě má kořeny své v pýše či v hrdosti. Co jest pýcha? V čem záleží? Záležíť v tom, že člověk v duchu svém přehání svou vlastní cenu a zásluhu. Pohříchu jest mnoho lidí pýchou pojatých; jest mnoho lidí, kteří ač nickami jsou, přece se náramně roztahují, domnívavajíce se, že v harmonii (souzvuku) všehomíra jsou nevyhnutelně potřebným kolem! I lze spatřiti dosti hlupců, kteří si na své domnělé velikosti mnoho zakládají! Získali bychom si zajisté co nejrychleji veliké jmění, kdybychom tyto domýšlivé lidi za jejich pravou cenu skoupiti mohli a pak je tak draze prodávati směli jak oni sami sebe vyceňují.

Pýcha jest tedy veliký blud a netoliko blud, nýbrž i nespravedlnost. Pyšný není jen v tom smyslu sám sobě velikánem, že jest slepým k vlastním chybám svým a jen dokonalost na sobě vidí, nýbrž také v tom

---

jeho velikosti a povýšenosti nad zvířetem Chceť člověk v duchu spolučlověka svého pěkné zaujímati místo; nebo cítí, dle výroku jakéhosi spisovatele, že duch nejpěknějším jest místem ve světě; protož také člověk není sám v sobě spokojen, nezaujímá-li tohoto místa. I snižovatelé člověka, kteří ve svých soustavách jej v jednu řadu se zvířaty kladou, přece od jiných ctěni a váženi býti chtějí a tím sami sobě odporujíce dávají svědectví, že jejich soustavy jsou liché.

smyslu se přeceňuje, že najdou-li se lidé jej zdvořile chválící pro dobré vlastnosti, kteréž má aneb se míti domnívá, že podkuřování to snesmírnou zálibou do sebe vdechuje, až i na povinnost vděčnosti zapomíná. Zapomínáť, pocty jemu prokázané, potahovati na Boha od něhož vše pochází a osobujíc si slávu, olupuje Svrchovaného na výsostech o to, což Jemu náleží.

Proti tomuto bludu a proti této nespravedlnosti klade křesťan pravdu a spravedlnost, kterouž pokorou nazýváme. V čem záleží tato cnost? Zdaliž v tom, abychom nehýbajíce se, nechávali po sobě šlapati aneb pohanění do sebe necitelně hltali? Nikoli; nebo pokora není cynismem, to jest, sprostáckou podlostí nedbalcův a nestoudníkův u Řekův cyniky nazvaných. Čili žádá pokora, aby člověk svých vlastních zásluh naprosto neznal? Pakby ve prospěch bludu žádala něco nemožného. Pokora, dí sv. Tomáš, nezáleží v tom abychom darův Bohem propůjčených neznali aneb jimi pohrdali, Bůh není pyšným a přece jest sám neskončená dokonalost a ví, že tím jest. On ve své podstatě a jednoduchosti jest vše, čím jest a nezhrzí žádnou bytostí, kterouž stvořil. Maria byla nejpokornější děvkou Páně; ale jak chovala se, uslyševši z úst Alžběty nejsrdečnější blahopřání? Zapírala-li zázraky silou Nejvyššího v ní spůsobené a nevyrovnanou velikost, ku které vznešenou důstojností matky Vykupitelovy povýšena byla? Nikoli, nýbrž přijala

pocty jí vzdávané, ale tak že je na Boha potahovala. „Hospodin vzezřel na nízkost děvky své, volá Maria, aj od nynějška blahoslaviti budou mne všickni rodové, že Všemohoucí učinil mně veliké věci.“ (Luk. 1., 48. 49.) Hle, tuto myšlénku obsahuje do sebe velebný chvalozpěv její „Magnificat.“

V pravé a slušné hrdosti, která uznávajíc své přednosti a zásluhy, je na Boha potahuje, nedává se pravý křesťan nikým převýšiti. Pokořuje-li se před Bohem pro své poklésky a pro svou nicotu, přece neplazí a nezahazuje se před lidmi. On vznešeně o sobě smýšlí; nebo pamatuje na to, co Bůh v jeho duši vložil a zná velikost svého zodpovídání a povolání. Protož jedná podobně jako sv. král Ludvík v zajetí a poutech. Jeden ze strážníkův postaviv se před něho s mečem pravil: „Učiň mne rytířem!“ — „Učiň sám sebe křesťanem!“ odovětil král, načež nevěřící muhamedán odcházeje zvolal: Tak hrdého zajatce ještě jsem neviděl.

Záleží-li pýcha v tom, že sami sebe klamně posuzujeme, záleží pokora v tom, že sami o sobě právě soudíme. O sobě právě souditi slove tolik jako svou pravou cenu poznávati, na sobě dobré i zlé spatřovati, za dobré Bohu děkovati, za zlé jej odprošovati, před ním se z toho káti i napravovati. Pokorný dí ovšem sám k sobě: Jsem velik; jsem mistrovským dílem tvůrčí ruky Boží; ve své nesmrtelné duši mám pod vuhodné

schopnosti, kteréž mne nade všechny tvory zemské povyšují. Jsem velik; neb krev Bohočlověka byla moje výkupné; země slouží mně za podnoží a nebe jest má vlast. Ale pokorný přidává také se sv. Augustinem: „Naše přednosti a zásluhy, o Bože, jsou tvé dary!“ Pokorný přiznává se řka: Ať se snad i velikým býti zdám, přece jsem ve skutečnosti jen maličkým, anebo podle pravdy sám ze sebe ničím. Mým pravým vlastnictvím jsou jen křehkosti z hříchu pochodící a zleužívání, jímž dary Boží znectívám. Kdyby jeho lahodná a silná ruka mne nedržela, snadby pro pohoršení má nademnou ztrnuli ti kteří nyní chvalami svými mne zahanbují. Tak mluví pokorné srdce které sebe zná a podle spravedlnosti soudí. Čím světější a Bohu oddanější jest duše, tím více sama sebou zhrzí. V tom podobá se duše ta ovocným stromům, které čím více ovocem obtíženy, tím více své ratolesti skloňují. Jako hvězdy ráno před paprskem slunečným mizejí, tak mizejí dobré vlastnosti duše té před pokorným vzezřením na sebe.

V pravdě pokorný muž nepřestává však na pravdivém posouzení své vlastní ceny, nýbrž dovoluje také jiným jej tak posuzovati a podle toho s ním jednati. Pročež jest dalek toho, aby sám pocty vyhledával, anobrž on se jim vyhýbá. Příkoru od jiných přijímá, nedivě se tomu, poněvadž za to má, že jí zasloužil; pocty však a šetrnost, která se mu prokazuje, překvapují ho protože se

domnívá, že nic nečinil, čímž by si něco takového od jiných byl zasloužil. A přijímá-li pocty ty přece, činí to s obdivu hodnou skromností a říká v srdci svém s Davidem: „Ne nám Hospodine, ne nám; ale jménu svému dej slávu.“ (Žalm. 113, 1.)

Než velmi zřídka jen nalezneš muže, jež by chvála jiných překvapila; zhusta však najdeš takové, kteří sami sobě se klanějí a nemálo nad tím se diví, že se jim nevzdává větší pocta nežli jiným vážným mužům.

2. Ale pýcha jest velikou pokoje rušitelkou ve světě, protože jest kořenem všech nepravostí. Svádí-li marnost ženu ku pohřeškům, svádí pýcha muže ku zločinům. Pokora však jest podmínkou pokoje a svatosti, protože jest základem všech cností. Také náš Spasitel, jsa dobře si toho povědom, nepřestal od jednoho konce svého dlouhého, dobrovolného snížení až ke konci druhému, od jesliček až k hoře Kalvarii, dávati nám příklady pokory. „Sám sebe zmařil t. j. v poníženém spůsobu se ukázal, dí sv. Bernard, aby příkladem svým nám dodal srdce ke konání toho, čemu nás slovy svými učil.“ — A sv. Tomáš Akvinský praví: „Dobře věda, že svět pýchou zhynul, chtěl ponížením sebe sama jej spasiti; dobře věda, že člověk padl, an v pošetilosti své Bohu rovným býti chtěl, chtěl Kristus jej opět povýšiti, an se ku člověku snížil a sám nejnepatrnějším z lidí učiněn jest.

Slovo s příkladem spojujíc pravil: Učte se ode mne — ne, světy tvořiti, hvězdy na blankytu nebeském vysévati, větrům a moři rozkazovati, mrtvé křísiti, nýbrž — tichého a pokorného srdce býti. Podobnou nauku dává nám v podobenství řka (Luk. 18., 10.): „Dva člověkové vstoupili do chrámu, aby se pomodlili, jeden farizéus a druhý celník. Farizéus stanuv toto u sebe modlil se: Bože, děkuji tobě, že nejsem jak ostatní lidé dráči, nespravedlivci, cizoložníci, jakož i tento celník. Postím se dvakrát za týden, desátky dávám ze všeho, čímkoli vládnu. Ale celník zdaleka stoje nechtěl ani očí k nebi pozdvihnouti, nébrž bil se v prsa svá pravě: Bože, milostiv buď mně hříšníkovi! Pravím vám, sestoupil tento ospravedlněn do domu svého nad onoho; nebo každý kdo se povyšuje, bude ponížen a kdo se ponižuje, bude povýšen.“

Veliké toto slovo pravdy božské, neklamné toto proroctví splní se v čase i na věčnosti. „Za pyšným jde ponížení ale pokorného duchem přijme sláva;“ (Přísl. 29., 23.) nebo pokorný dochází záliby u Boha i u lidí, ješto „pýcha v nenávisti jest před Bohem i před lidmi.“ (Ekkl. 10., 7.)

II.

Člověk pyšný sklízí hanbu a posměch. Prahna žízní po chvalách stává se nemotorným. Při každé příležitosti mluví jenom o

sobě a o svých věcech; ale takové řeci o sobě samém vždy se protiví. Hrdopýšek mluvívá o tom, čemu nerozumí, se vší bezpečností jako nějaký znalec; znalci pak slyšíce jej smějí se jeho nerozumu; on jediný nesměje se nad svou pošetilostí. Nic nevěda a chtěje přece něco závažného říci, pronáší samé tlachy machy. Zabředne-li v nějakou hádku, neustoupá ač poznává, že není práv; nikdo však jemu nepřisvědčuje; nebo byťby i pro pravdu bojoval, přece spůsob, jímž to činí, není pravým. Navrhne-li něco, co se mu podle pravdy býti zdá, žádá hned, aby všickni bez okolků návrh ten přijali. Odtahují-li se toho ostatní buď z opatrnosti aneb ze zdvořilosti, plesá v srdci jako veleslavitel vítězství. Uznává papeže dva, z nichžto jeden jest klamný a druhý neklamný, a tímto druhým jest on sám. Náležíť také do počtu těch, nad nimiž se ramenoma pokrčuje, anebo do počtu těch, jichž se lidé vzdalují nesnažíce se ani jich nenáviděti. O něm pověděl Duch svatý (Přísl. 25., 28.): „Jako město otevřené a beze zdi tak jest muž, kterýž nemůže v mluvení zdržeti ducha svého.“ „Rozprávka blázna tlačí jako břímě na cestě.“ (Ekkl. 21., 19.) — „Člověk opatrný tají umění (náhled svůj) ale srdce nemoudrých vyvolává (pronáší na jevo) své bláznovství.“ (Přísloví 12., 23.) „Kdo ostříhá úst svých, ostříhá duše své; kdož pak bez uvážení mluví, pocítí zlých věcí.“ (Přísl. 13., 3.) — „Rtové blázna vplétají se ve sváry a ústa jeho různice vzbuzují. Ústa

blázna jsou ke zkáze jeho; a rtové jeho, pád duše jeho.“ (Přísl. 18., 6., 7.)

Nemaje pravých zásluh zakládá si hrdopyška mnoho na věcech zcela bezcenných. Celým svým chováním a celou svou utvářkou prozrazuje, že po nemožnostech se shání a se domnívá z jiného plemene býti než ostatní smrtelníci, jelikož doufá, že jednoho rána vstávaje, nenadálým úmrtím strýce svého ohromné statky děditi bude.

Zpozdilcům tohoto druhu dávám na rozváženou tuto událost: Turecký císař Bajazet kulhal; mongolský císař Tamerlan byl jednooký. Když tento v bitvě u města Ancyry Bajazeta kulhavého porazil, přivedli poraženého před jednookého Tamerlana. Tento zočiv kulhavého zajatce, dal se do smíchu. Bajazet domnívaje se, že smích ten na něho se vztahuje, tázal se ho: K čemu tento bezpřemný smích, Tamerlane? Čili nevíš, že štěstí, které se dnes na někoho usmívá, zítra záda k němu obrací?“ — Načež Tamerlan vece: „Nesmál jsem se tvému neštěstí, ale uvažoval jsem tvou i svou vadu a myslil sám u sebe“: „Dozajista mají císařstva a bohatství před Tím, jenž na výsosti jest, pramaloucenu, jelikož je propůjčuje lidem tak nestvůrným, jako my oba jsme.“

Nespravedlivé bažení po slávě uvrhuje člověka v hanbu, ano ho podněcuje ke krokům snižujícím. Jsoutě výšiny, jichž dostoupiti jinak nelze leč lezením a jsou též dru-

hové cti a vyznamenání, jež toliko plazivostí a skláněním kolenou koupiti lze, což pravého muže a křesťana docela nedůstojno; nebo pravý křesťan ví, že jeho první povinností k sobě samému jest, sebe samého jakož obraz Boží, jakožto vykoupence Kristova a chrám Ducha sv. ctíti a nikdy se nezahazovati pokrytstvím, podlízáním a patolizalstvím.

O svatá pokoro, která člověka učíš, radostně a oddaně přijímati místo, jež mu v pořádku světa vykázáno, ty veždy budeš nejjistější strážnicí jeho poklidu a důstojnosti! Ze všech stezek, kteréž ku slávě vedou, není přímější nad lásku; ale pokora ví, jak obliby dojíti, protože člověka skromným, trpělivým a tichomyslným činí.

2. Pýcha však přivozuje pokoření, jelikož nejošklivější ráruživosti za průvodčí má. Pyšný nad míru jsa choulostiv, nesnese ani nejmenšího odporu. Cceš-li, aby tobě zůstal přítelem, musíš jej ustavičně chváliti. Protož se mu lidé buď vyhýbají aneb jej šálí; nebo on nerozumí slovům mudrcovým (Přisl. 25, 12): „Kárání jest pro moudrého a pro ucho poslušné jako náušnice zlatá a perla skvoucí.“ — Lepší jsou rány od toho kterýž miluje nežli lestné líbání toho kterýž nenávidí.“ (Přísl. 27, 6.) — „Kdo miluje kázeň, miluje moudrost; kdož pak nenávidí domlouvání, nemoudrý jest.“ (Přísl. 12, 1.) — „Lépe jest od moudrého býti trestánu, nežli bláznů pochlebenstvím zklamánu býti.“ (Kaz. 7, 6.)

Kdo nás obdivuje, klame nás; kdo činí,

abychom obdivováni byli, miluje nás; toho však pyšný neví. Kázni neb domluvě, kterábу mu prospěla, předkládá chválu, kteráž jej zaslepuje a kazí. Nemoha nic snésti, při každé příležitosti hned se rozpaluje. Nepovážené slovo, menší šetrnost, méně pochlebující s ním jednání, anebo nějaká strast, nějaká svízel už stačí, aby ho rozbouřila a zmužilosti pozbavila. Hněv, uraženou pýchou vzbuzený, přivozuje na člověka mnoho bouří. „Jako uhlí mrtvé při uhlí řeřavém se rozněcuje a drva při ohni, tak člověk hněvivý vzbuzuje sváry.“ (Přísl. 26, 21.) Poděsívá děti, vynucuje manželce slze, bývá sousedům terčem posměchu a dosvědčuje pravdy písma sv: „Mluvení proklínajícího činí že vstávají vlasy na hlavě a když se takový vadí, že uši zacpány býti musejí. Vylití krve bývá v různici pyšných; a zlořečení jejich jest těžko poslouchati.“ (Ekkli. 27, 15. 16.) *)

V hněvu neovládá člověk svou mluvu, vykládá si všecko křivě a bývá brzo potom přinucen činu svého litovati. Arabský král zapomněl se druhdy v zlosti tou měrou, že

*) Rouhavost jest velikým hříchem, dí sv. Tomáš, protože jest přímým Boha zneuctěním. Který asi ďas popohání člověka, že ve zlosti nejsvětějších slov zneužívaje, bez ostychu Bohu se rouhá a nejsvětější jméno, jež rtové lidští vyřknouti mohou, zneuctívá, nemaje z toho žádného požitku? Bohu budiž chvála že nemrav ten více mezi sprostým lidem nežli mezi vyššími třídami se nalézá. A i v těchto třídách jsou to obzvláště paní, kteréž tolik velikodušnosti do sebe mají, že rouhavé klení ponechávají jako nějakou smutnou výsadu mužům.

pověvačkou udeřil vyslance francouzského a hle! udeření to pozbavilo ho koruny. A to jest poněkud obrazem každého, kterýž se mírniti neumí. V zlosti spatřuje člověk lidi a věci ve světle docela lichém, mluví a jedná nepamatujíc na možné následky svého mluvení a jednání a zaplítá se ve mnohé nesnáze.

„Lepší jest trpělivý nežli muž silný, dí mudrc; kdož panuje nad myslí svou, jest silnější nežli ten kterýž dobývá měst. (Přísl. 16, 32). — Řeč lahodná rozmnožuje přátely a ukrocuje nepřátely a jazyk milostivý v dobrém člověku spůsobuje mnoho dobrého.“ (Ekli. 6, 5.) *)

Z uražené pýchy vylíhá se závisť, hnusný to, svarlivý a ukrutný zármutek nad blahem bližního, jak dí sv. Tomáš. Písmo sv. nazývá ji hnilobou kostí.

„Když David zabiv Filistinského Goliata se navracoval, vyšly ženy ze všech měst Izraelských, zpívajíce a tancujíce vstříc Saulovi králi s bubny veselosti a cymbálky. A prozpěvovaly hrajíce a řkouce: „Porazilť Saul tisíc, ale David deset tisíc.“ Rozhněval se pak Saul náramně a nelíbila se ta řeč před očima jeho, i řekl: „Dali Davidovi deset tisíců a mně dali toliko tisíc; což mu více ještě přivlastniti mohou, jediné leč králov-

*) Bůh dávaje muži větší moc než ženě dal mu také větší rozum, aby v užívání moci té mírniti se dovedl. Ludvík XIV., král francouzský, porozuměl tomu, an řekl: „Hněval bych se, kdybych nebyl král!“ Podobně vyjádřil se jiný král při nemotorném jednání panoše svého: „Bil bych tě, kdybych nebyl v zlosti.“

ství?“ Protož nelibě Saul hleděl na Davida od toho dne. Druhého pak dne napadl duch zlý Saula a pošetile sobě počínal v domě svém; ale David hrál na harfě jako jindy. I držel Saul kopí v ruce své a vyhodil je, mysle tak sám u sebe, že prohodí Davida až do stěny.“ (I. král. 18, 6—11).

Co se tuto událo Davidovi Saulem, to zhusta děje se s mnohými i vážnými muži, a nejednomu Davidovi jest ztěžovati si na trpké následky, kteréž mu nerozvážené chvály dcer Sionských přečasto spůsobují. Hřmot chvály, kterýž jiného se dotýká, jest všem závistníkům velmi obtížným; než neklamte se závistiví Saulové; bezděčně pomaháte šířiti slavnou pověsť toho, kterého potupiti usilujete i rozhojňujete chvály, jimžto byste rádi zabránili. Vysokost věží měřívá se podle stínu jejich a velikost mužův měří se podle počtu utrhačův.

Nezhojitelný hněv Saulův nemá vždy po ruce kopí; za to však ozbrojuje se utrhačstvím, pomluvami, osočováním a všemi chytrácky jízlivými řečmi, kteréž dobrou pověst lidí jim protivných zničují, různice rozsívají a na hlavu závistníkovu kletby moudrosti věčné svalují, kteráž dí: „Kdo tajně utrhá, podobá se hadu, jenž tajně uštkne.“ (Kaz. 10., 11.) — „Šest věcí jest, kteréž nenávidí Hospodin a sedmou v ohavnosti má duše jeho: Oči pyšných, jazyka lživého, rukou vylévajících krev nevinnou, srdce, kteréž obmýšlí zlé, noh rychle běžících ke zlému,

svědka falešného, vynášejícího lež, a toho kterýž rozsívá mezi bratřími různice.“ (Přísl. 6, 16—19.) — „Slova osočovatelova zdají se býti sprostnými, ale vnikají do útroby těla. Jako kdyby chtěl stříbrnou truskou ozdobiti nádobu hliněnou, tak jsou rtové nadutí se srdcem zlým spojeni. Byť mluvením zakrýval nenávist, přece bývá mnoho ohavnosti ve vnitru duše jeho.“ (Přísl. 26., 22—24.) „Osočovatel poškvrňuje duši svou a mezi všemi bude v nenávisti.“ (Ekli. 21., 31.) — „Ten jenž jest jazyka dvojího, jest zlořečený; nebo mnohé, kteří pokoj mají, zbouří. Rána bičová působí modřinu; rána pak jazyka potírá kosti.“ (Sir. 28., 15—21.)

Ale dejme tomu, že by pyšný nedal se až k takovým ohavnostem unesti, přece cíl, jehož dosáhnouti chce, jemu mnoho práce zavaluje. Příliš pálčivá žízeň cti uráží vždycky samolibost jiných, kteří by právě z té příčiny, pro kterou my slávy hledáme, rádi tomu překazili, aby se cti té někomu jinému nežli jim dostalo.

Co mnedle jest svět nežli bojiště, kde všickni ctižádostiví o nejpřednější místa se prou? Ty na př. chceš býti prvním, ale samolibost má nedovoluje mně býti druhým. Marnivost tvá volá na tebe: „Vstupiž vzhůru!“ Marnivost má dí: Zůstaň a neustupuj! A přece nemožno, aby všecka přiosobování pyšná stejného stupně se dodělala; co tedy činiti? Nutno zvrátiti stupniště, jakož se ve skutku každodenně stává. Římský král Tarkvin pyšný,

uved syna svého do zahrady, ukázal mu makovičky, kteréž nad jiné se vypínaly a řekl: „Všem těmto nad jiné vynikajícím makovičkám utni hlavy, já mám zálibu v rovnosti.“ *) Jako Tarkvin, miluje každý hrdopýška rovnost, pokud se mu nepodaří vyšinouti se v čelo; a jelikož každý svou pýchu má, tedy jest nejjistějším prostředkem proti zkrácení: býti skromným.

Francouzský princ Condé, rozprávěje o svých vítězstvích, říkával: My jsme je porazili! Mluvil-li však o svých porážkách, říkal: Já jsem utíkal! Skromnost tato byla velmi rozumná; nebo nezmenšovala jeho slávy anobrž jej zvyšovala.

A konečně kdyby někomu se skutečně podařilo dosáhnouti hledaného obdivu a cti, přece nemá proč se nad jiné vynášeti. „Sláva, dí sv. Tomáš, jest ničemná, pochází-li z pocty

---

*) Věc ta má se vlastně takto: Ukrutný král římský Tarkvin hrdopýšek (534—509 před Kristem) chtěje lstivě zmocniti se města Gabie, poslal tam syna svého Sexta, kterýž se tvářil, jakoby před ukrutným otcem svým utíkal a u Gabianů útulku hledal. Veda napotom z Gabie války proti otci, přinutil jej pokaždé k útěku (s otcem lestně umluvenému) a získal si důvěru Gabianův tou měrou, že mu nejvyšší úřady svěřovali. I panoval nad nimi jako král. Poslav do Říma k otci věrného otroka, tázal se co dále činiti. Otec netroufaje si, odpověď svěřiti otrokovi, chodil před ním ustavičně po zahradě a neodpovídaje srážel mlčenlivě makovičkám vynikajícím hlavy. Otrok neobdržev žádné odpovědi, vypravoval při svém návratu do Gabie Sextovi toliko co otec jeho v zahradě byl činil. Syn důvtipný hned porozuměv tomu, dal všem náčelníkům města sraziti hlavy katem a s pomocí otce, kterýž rychle s Římany k městu přichvátal, stal se tam králem.

těch kteří zdravého úsudku nemají.“ Ale úsudek světa bývá ponejvíce tohoto druhu. Svět soudívá podle zdaje, zdaj však klame; měřítkem bývají mu jednak předsudkové, jednak vlastní prospěch. Nejednou pronáší svět chválu, ješto by potupení vyřknouti měl. Zřídka kdy cení lidi a věci podle závaží svatosti neb spravedlnosti, a za tou příčinou stává se, že čest, kteráž pravé zásluze přiřknuta býti má, přečasto se za podíl dostává zchytralému ničemovi aneb prostředním hlavám mnoho vysokých příznivců majícím.

Z toho však neplyne, že by člověk opovrhování sebou vyhledávati měl. Vypravuje se v dějinách, že římskému císaři velikých vítězství vydobyvšímu přiřknuta byla čest vítězoslavného vjezdu do Říma. I kráčel v průvodu slavném, an zástupové jásali a slávu mu provolávali. Ale nenadále zbledl a plakal. Otázán byv, proč pláče, odvětil, ukazujíc spolu prstem na jméno nápisu hrobního: „Zde leží muž, kterýž mnou opovrhoval!“ Zpomínka tato stačila, zhořčiti mu kalich radosti — a já úplně rozumím tomuto úkazu, obzvláště bylo-li opovrhování to zasloužené.

Opovrhování takové zničuje všecko, čehokoli se dotkne. Sám Ježíš, nejpokornější ze všech synův lidských, nechtěl, aby v kalichu, jejž pil, kapka takového opovrhování shledána byla.*) Jeho nenávidění takového

*) Praví-li spisovatel, že třeba varovati se opovrhování od jiných jakožto hlavního zla, nesmíme přehlídnouti, že tím jen zasloužené opovrhování míní. Neza-

opovrhování bylo širší a hlubší než velmoře; přestál všeliké příkory a bolesti, nechtěl však, aby uprostřed tohoto strašného proti němu spiknutí všech protivných živlů jemu úcty docela se nedostávalo. Pilát vzdává mu úctu an si ruce myje; dcery Sionské plačíce ho dosvědčují jemu svou úctu a lásku; setník pod křížem stojící a v prsa se bijící prokazuje mu vyznáváním jeho božství nejvyšší čest, celá příroda třesouc se klání se mu a všecky tyto události jsou hlasitým protestem proti zločinu na něm spáchanému a hlas ten činí, že užaslý svět trne a jemu úctu vzdává. Od onoho památného dne nezměnil Kristus svého postavení k světu: buď Jej lidé potupují aneb se jemu klanějí, ale nikdo Jím neopovrhuje.

III.

1. Marně bychom však usilujíce o slávu, na lidi se spoléhali: především nám třeba, Bohu se zalíbiti; nebo On jediný má tu výsadu, že může udíleti nepomíjející slávy a

---

sloužené opovrhování od jiných přijímá ochotně křesťan, kdykoli se Bohu zalíbí, dopustiti naň opovrhování a posmívání, jak se stalo samému Kristu Pánu při jeho umučení a ukřižování. Co pak zaslouženého od jiných opovrhování se dotýče, z toho ovšem nesměla ani kapka do kalicha hořkéko umučení Páně padnouti. Rovněž tak nesmělo a nesmí se nikdy jemu nedostávati úcty, které potřebuje, aby srdce lidská získal. Protož i při všelikém pokoření v mukách a v smrti dostalo se mu za podíl velikého oslavení a podnes vzdávají mu i popírači jeho božství (Strauss, Renan a j.) jakož i nevěrci všeho druhu bezděčně úctu.

nesmazatelné hanby. Má však Bůh v neskončené ošklivosti pýchu. Jeho radost jest, pokorné povyšovati a pyšné pokořovati. Odnímaje jim milost dopouští, že nejohyzdnějším chtíčům se oddávajíce nevýslovnou hanbou sklíčeni bývají; a nebo mají-li do sebe dosti opatrnosti, aby potupě za své zločiny ušli, klade Bůh své trpělivé shovívavosti meze a rychlou smrtí je přikvačuje.

„Navštívím (ztresci), dí Pán, vysokomyslné srdce krále Assyrského a nádhernost vysokých očí jeho. Nebo řekl: Silou ruky své vykonal jsem to a v moudrosti své prozřetelným jsem byl a odjal jsem meze národův (učiniv z mnohých království jedno) a knížata jejich zloupil jsem a jako rek svrhl jsem s trůnu mocné. A jako hnízdo ptačí nalezla ruka má sílu národů a všecky země jsem sebral jako opuštěná vejce a nebylo matky kteráby pérem hnula aneb ústa otevřela a syptěla. Zdaliž se bude sekera chlubiti proti tomu, kdož jí (ní) seká? aneb pozdvihne se pila proti tomu, kdož ní tře? vede-li prut rámě toho, kdož jej zdvihá? A nemohútník tento zdvihá se proti Bohu! Protož pošle panovník Hospodin zástupů na tučné (silné) jeho vyzáblost a pod slávou krále jejich hořeti bude jej spalující oheň.“ (Is. 10, 12—16.)

Dějiny vystavují nám mnoho příkladu hněvu Nejvyššího, jehož žarlivost nepřipouští, aby slávu svou jiným dal. Dává-li pokorným milost, protiví se pyšným. Zejmena jest osud

krále Babylonského Nabuchodonosora s nejvyššího vrcholu slávy až na stupeň zvířete svrženého živým obrazem trestu, jímž Bůh hrdopyšky stíhá.

Zlámal Hospodin hůl bezbožných, prut panujících (tyranů), prut mrskající lidi v hněvivosti ranou nezhojitelnou, podmaňující v prchlivosti národy a je ukrutně pronásledující. Už odpočívá a umlkla všecka země, raduje se a plésá. I to jedloví veselí se nad jeho porážkou a cedroví Libánské; takto jako řkouc: Od toho času, co ležíš, nepřichází nikdo, jenžby nás podtínal. Svět podzemní při tvém příchodu zbouřil se až do hlubin svých; všecka knížata země vstali ze stolic svých, všecka knížata národů vyšli tobě jakožto stínové vstříc. Všickni tito odpovědí a dějí tobě: Což i ty raněn jsi jako i my, a nám podoben učiněn jsi? Snížena jest až do pekla pýcha tvá; spadla mrtvola tvá (do hrobu); molem tobě podestláno a přikryvkou tvou jsou červové. Kterak jsi spadla s nebe dennice, kteráž jsi ráno vycházela? Upadl jsi na zemi, jenž jsi raníval národy! Ješto's říkával v srdci svém: Na nebe vstoupím (budu jako druhý Bůh), nad hvězdy Boží vyvýším trůn svůj, posadím se na hoře úmluvy, na stranách půlnočních. Ale do pekla stržen jsi, do nejhlubší propasti. (Is. 14, 5—15).

Nedivme se těmto úžasným soudům hněvu Božího. Pyšní chtějí se rovnati Bohu a právě pro to jest Bůh jejich nepřítelem.

Svět jest dílo jeho; On sám jest jeho

původem, jeho silou a životem; člověk jest toliko nástrojem jeho ruky. Pročež jemu samému náleží všecka sláva a všeliká čest. Toť jeho vlastnictvím a sice jediným, kteréž sobě vyhražuje a na které žarliv jest. Pyšný požívá sice vlastnictví jeho správě svěřené ale důchody z něho nedává Tomu, jemuž náležejí; jeho samolibá pýcha jest tudíž před očima Božíma loupeží, kterouž v práva Nejvyššího zasahá. Kadidlo, ježby k trůnu Boha věčného vstupovati mělo, schytává a podržuje pro sebe, podobně jednaje jako onen turecký císař, který se opovážil, v Cařihradě na velký oltář chrámu sv. Žofie se posaditi, aby přijímal pocty a úklony mravně pokleslého lidu.

Tím se dá vysvětliti, proč si Bůh obzvláště v srdcích pokorných libuje. Jest mu radostí obsypávati je milostí, protože netřeba se u nich báti věrolomnosti; jest mu radostí, je povyšovati, jelikož povýšení vděčnost jejich rozhojňuje aniž hlavu jejich závratem podjímá.

2. Pýcha vede muže k hanbě věčné, protož že jej odvádí od toho co by jej k věčně slávě vésti mohlo, totiž od cnosti a víry, od poslušnosti srdce i ducha. Muž jest silen a povědom síly této, kteráž jej králem činí. Povědomí to stává se však v jeho srdci, neostříhá-li ho, předchůdcem pýchy, která jej odbůjcem činí, an zapomíná, že tvorem jest. Za příčinou přílišného pocitu vlastní síly odmítají za našich dnů mnozí mužové od sebe

náboženské povinnosti jako nějaká zneuctívající prý tyranství. Nechuť ku klekání u nich jest tak veliká, jakoby nohy ocelové měli; pokornou modlitbu k dosažení pomoci Boží vykonati, pro odpuštění hříchů upřímně se vyzpovídati a jiné náboženské povinnosti vyplniti stojí je náramného sebepřemáhání. Každá povinnost taková zdá se jim býti vnuceným jařmem a sice netoliko pro námahu, kteréž žádá, nýbrž také a to obzvláště pro autoritu (právomoc) toho, kterýž ji předpisuje. „Nebudu sloužiti!“ Neuposlechnu! volá pyšný.

Bůh však toliko učelivé syny své korunovati bude a jen poslušný muž zapěje píseň vítězoslavnou!

Muž poslušný zapěje píseň vítězoslávy, protože pokorně skláněl vůli svou pode jho zákona a rozum svůj otvíral tajemnému světlu víry, světlu, jež Bůh maličkým zjevuje, ale před pyšnými skrývá.

Slovútný muž řekl druhdy: „Málo vědy odvádí od náboženství a mnoho vědy zase k němu nazpět vede.“ To však jest toliko pod tou výminkou pravda, je-li pokora průvodkyní a strážnicí vědy: nebo pyšná věda byla vždycky spoluvinnicí nevěry.

Pýchou učenců v nazýváme směšnou domýšlivost ducha do sebe bláznivě zamilovaného, kterýž se v zrcadle svých vědomostí zhlídá jako druhdy mládenec (báječný) Narcissus v jezeře a kterýž by rád s Bohem

jako sobě rovným zacházel, jelikož všeliké obmezování jeho vědění se mu urážkou jeho moudrosti býti zdá. On nestuduje, aby pravdu poznal, nýbrž aby ji popíral. Jeho zálibou jest, všecko mlhami zahalovati a námitky dělati. Zírá-li na hvězdy, činí to s úmyslem, aby v nich shledal tajemství věčnosti světa a dokázal, že prý Mojžíš, an o stvoření hvězd mluví, buď bloudil aneb lhal. Sestupuje-li (jakožto geolog — zemězpytec —) do lůna země a proskoumává-li vrstvy její, podniká to proto, aby si tam nabral zbraně proti učení o potopě světa, o které jinak všickni staří národové, národ židovský i národové pohanští všech dílův světa vypravují. Pátrá-li v hrobkách egyptských neb v zříceninách babylonských, chce tam mermomocí nalézti nápis, který odporuje zcela osvědčeným ústním podáním národův. Jeho věda není nic jiného nežli souboj se živým Bohem křesťanův. Anebo pěstuje vědu, jen aby věděl, neprose Boha za osvícení, nemysle na něho aniž se táže, zdali krok, jejž na této dráze činí, jej také cíli tomu přibližuje. On vidí jenom jednotlivosti ale nevidí je v souhrnném celku jako nešťastný, jinak slovútný hvězdozpytec Arago, kterýž před několika lety v Paříži umřel, neodkryv mezi hvězdami od něho skoumanými tu, kteráž by jej s mudrci od východu byla k jeslím Spasitelovým přivedla.*)

*) I my jsme všecky četné svazky astronomie francouzského hvězdozpytce Araga bedlivě prošli, ale jména Božího ani na jednom místě jsme nenalezli. Jinak

Co pak ještě více odpírá víře, jest ona velmi povšední zkaženost kterouž pýchou nepravosti nazvati chci.

Křehkosti bídného těla našeho nejsou všecky nepřekonatelnými překážkami víry; vždyť víra sama jest původem cudnosti, a Ježíš Kristus pronesl proti farizeům slovo pro zbloudilá srdce velmi potěšivé: „Ženy, jež vy špatnými nazýváte, předejdou vás do království Božího.“ (Mat. 21., 31.)

Jest nepravost, kteráž se pokořuje; jest nepravost, kteráž sebe poznávajíc, sama sebou pohrdá a pokorně v prsa se bije. Nechci tím říci, že nepravost ta Bohu příjemná jest; ale Bůh může ji zhojiti, jako zhojil lotra na kříži pnícího. Jest pak také nepravost morem pýchy prostoupená, nepravost květoucí, růžová, sama s sebou spokojená, kteráž se vypíná, směje a ušklebuje. Této nepravosti nenávidí Bůh a tato jest víře nepřekonatelnou překážkou, protože v ní (v této nepravosti) sjednocují se dvě převrácenosti, kteréž jinak, jak se zdá, se vylučují a jejichž sběhnutí duši lidskou poslední opory dobrého pozbavuje. Už pýcha sama pro sebe jest Bohu tak nesnesitelná, že přednost dává pokorné nepravosti před pyšnou cností, jak svrchu uvedený výrok Páně dosvědčuje. V jaké tedy

---

jest to v německých spisech astronomických od Mäedlera aneb od Littrova („Divové nebes“), v nichž se na četných místech Bohu, tvůrci všehomíra, čest vzdává. Rovněž tak to shledáváme ve stručné české astronomii od p. dr. Studničky. Překl.

ošklivosti míti musí nepravost vypínavou? Za našeho času však není bohužel úkaz tento velmi řídkým. Mnohý muž, ač otrok nejsprostějších náruživostí a nejhanebnějších rejdů, vynáší se hrdě neúhonným svědomím, odvolává se při každé příležitosti na svou rozšafnost, na svou čest, na svůj důvtip, a nazývá bezmezné oddávání — se chlipnosti, líbeznou a milostnou křehkostí. Polovičku století vynakládají mnozí mužové na to, aby zneužili nezkušenosti mládeže a krásu cnosti zkazili a uvrhnuvše přemnohé duše v propast zkázy, nevolají s Davidem: Slituj se nade mnou, Hospodine! nýbrž staví se přímo s pyšnou tváří před Boha a táží se úštěpačně, proč tak málo osvěty ve svých dílech ukázal! Bůh nespíchá, aby na toto rouhání odpověděl. On mlčí a ukolébává je v sen samospokojenosti a to jest prvním jeho trestem; k sesílání na ně trestu druhého dočekává hodiny své, na niž trpělivě proto čekati může, že věčným jest.

Bratři, kteří tyto řádky čtete — vy zajisté dovedete ujíti hanbě krdopýškům od lidské i božské spravedlnosti připravené; vy pravou tichomyslnost a pokoru srdce zachováte, poslouchajíce rady od Krista učeníkům dané: „Víte, že knížata národův panují nad nimi a kdo velmoži jsou, moc provodí nad nimi. Ne tak bude mezi vámi, ale kdož chce mezi vámi prvním býti, bude vaším sluhou; jakož Syn člověka nepřišel, aby mu posloužено bylo, nýbrž aby posloužil a dal život

svůj na vykoupení za mnohé.“ (Mat. 20., 25—28.)

Hle! nejsvětější Spasitel náš nechtěl nám uložiti oběť, kteréž by nebyl sám nejprvé svým příkladem vzdal. „Před slavností velikonoční věda Ježíš, že přišla hodina jeho, aby přešel z tohoto světa k Otci, milovav svoje, co byli na světě, do konce miloval je. A když nastala večeře, když ďábel už vnukl v srdce, aby zradil jej Jidáš, Šimona Iškariotského, věda Ježíš, že všecko dal jemu Otec v ruce a že od Boha vyšel a k Bohu jde, vstal od večeře a složil šaty své a vzav rouchu přepásal se. Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati nohy učedlníkův a utírati rouchou, kterouž byl přepásán. . . . Když tedy umyl nohy jejich a vzal oděv svůj, ustoliv se opět řekl jim: Víte-liž co jsem učinil vám? Vy oslovujete mne Mistře a Pane a dobře pravíte, jsemť zajisté. Já-li tedy umyl jsem nohy vaše, pán a mistr, i vy máte druh druhu umývati nohy. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jako jsem já učinil vám, tak i vy činili.“ (Jan 13., 1—15.)

Ku konci stůj zde ještě zpomínka z dějin: Napoleon I. vypovězen jsa na ostrov Elbu prchnul odtud, aby opět ujal vesla vlády ve Francii. Dostav se šťastně na břeh zátoky Juanské odvážil se drsnatou cestou vedoucí přes Alpy sněhem pokryté. Po veleobtížném pochodu odpočinul si několik okamžiků v chyši, v níž bydlela stará žena s dvěma kravama. Občerstvujíc unavené tělo při ohni

z roždí obrátil se k selce nevědoucí, jaké hosti pod svou střechou má a tázal se jí, neví-li nic nového z Paříže. Selka nemálo se divíc takové neobyčejné otázce ovšem záporně odpověděla. — Tedy vy nic nevíte, co dělá král? tázal se opět Napoleon. „Král?“ ptala se stařena s podivením ještě větším, „král? snad říci chcete císař! Ó ten jest ještě pořáde tam dole (pod horami ve Francii).“*) Napoleon pohlédnuv na průvodčího svého Druota řekl: „Hle, Druote, co nám to prospívá, pobuřovati svět, abychom jej slavnou pověstí jmena svého naplnili?“ Napoleon byl v tom práv. Nebo takovýmto spůsobem jednati jest tolik jako namáhati se náramně, abychom buď v zapomenutí aneb v kletbu upadli. Moudřeji počíná si křesťan; přestává na tom, činiti dobré a béře za vděk svědectvím dobrého svědomí svého; on ani nenásleduje nízkosti či podlosti jedněch ani nezávidí štěstí druhým; nechává prach klaněti se prachu, sám však říká u sebe: „Bůh mne vidí, a je-li On semnou spokojen, nepřeji si více.“

---

*) Patrně nevěděla selka nic o tom, že Napoleon I. byl už z Francie na ostrov Elbu blízko Toskánských břehů vypovězen a že zatím, co Napoleon na Elbě meškal (od polovice května 1814 až do 26 února 1815), ve Francii vládnul král Ludvík XVIII.

HLAVA VII.

Perle manželů.

Bůh všemohoucí vstaviv korunu na tvůrčí dílo své tím, že stvořil člověka podle obrazu svého, řekl sám u sebe: „Není dobré člověku býti samotnému; učiňme mu pomocnici podobnou jemu.“ Jinými slovy: Spojmež spanilost se silou, útlost s mocí. I vpustil Hospodin přetajemný sen na Adama a když tento usnul, položil Hospodin ruku na jeho srdce, odňal část štítu je pokrývajícího a vzdělal z něho ženu.*) Vzdělal, dí písmo svaté, kte-

*) Stopy tohoto vypravování o vzdělání ženy ze žebra Adamova nalezáme ve zkazkách všech starých známých národův i v zkazkách národův teprv novověkou plavbou mořskou nalezených. U Řekův byla kost z pračlověka Pelopsa vzatá a v ženu Demeteru proměněná žebrem, a žebro božskou rukou jemu v náhradu do těla vsazené ukazovalo se ještě dlouho později dle Plinia v Elidě, městu peloponeském. I ve Špartě nazývali proslulou matku dioskurův Ledu pleuronií t. j. ze žebra mužova — pleuron — pochodící jakož i latiníci pannu virgo t. j. z muže pošlou (de viro sumta) jmenovali. — Tolikéž u starých Indův vzala žena Kali, kteráž smrt na svět přivedla, původ svůj z kosti, kteráž jest jádrem její bytnosti. Ale i národové novou plavbu mořskou nalezení vypravují totéž ve svých zkazkách, jako na př. obyvatelé ostrovův tovaryšských u Australie a vůbec obyvatelé všech ostrovův jižného moře od Nové Zelandie začínaje až k dalekému ostrovu velkonoč-

rýmžto podivuhodným slovem, jehož Duch sv. užívá, na rozum se dává, že nejvyšší umělec chtěl dílo mistrovské, chtěl něco velkolepého, vděkuplného a dokonalého utvořiti a všemi poklady svého důvtipu jej vyozdobiti.

Probudiv Bůh muže ze sna, přivedl k němu tu, kteráž určena byla aby blaho s ním sdílela a je zdvojnásobňovala. Adam zočiv ji byl u vytržení; nebo v ní viděl sám sebe a pronesl toto první slovo lásky: „Tato jest nyní kost z kostí mých a tělo z těla mého: tato slouti bude mužice (mužatka), nebo z muže vzata jest. Pročež opustí člověk otce svého i matku a přídrží se manželky své a budou dva v jednom těle.“ (I. Mojž. 2, 23—24.) *)

---

nímu u Australie jakož i obyvatelé různých skupin ostrovů Sandvičských, kde všady první žena se nazývá Ivi aneb dle anglické výslovnosti Eve, nad čímž křesťanští misionáři poprvé k těmto divochům zavítavší nemálo se podivili. — I v Americe vypravovali divoši u řeky Orenoko misionáři Gilimn, jenž 18 let se u nich zdržoval, stvoření prvního člověka a z něho pošlé ženy skoro docela tak jak to písmo sv. vypravuje. A v Mexiku, když tam poprvé Evropané přišli, nalezli u pohanských obyvatelů netoliko obraz první ženy s hadem a s dvěma jejími syny, z nichžto jeden poráží druhého, nébrž slyšeli také název její, Tonakacihua t. j. paní z našeho těla. I v staroněmecké zkazce vychází podle Eddy první žena z boku aneb ze žebra prvostvořeného člověka Ymira, praobra t. j. Adama. Viz Lückenův spis: „Traditionen.“ 1869 str. 59—66. Pozn. překl.

*) Svatí otcové snem Adamovým vyrozumívají vytržení mysli, v němž Adam vzděláním Evy z kosti jeho jednotu i nerozlučnost manželského svazku poznal, což on také ihned při uzření Evy vyslovuje. Nebyla pak Eva vzdělána z jeho hlavy, protože nemá žena

I požehnal jim oběma Bůh a řekl: „Rosťtež a množte se.“ Tenť byl první před celým nebem uzavřený, Bohem samým zaměřený a požehnaný sňatek manželský. Více zajisté nepotřeboval Bůh činiti, aby manželům dal na rozum, jaká podřízená rovnost mezi nimi panovati, jak významný, útlý, těsný a svatý svazek je v jednotu pojiti má.

V plnosti času přišel Kristus, aby spojení takové přítomností svou na svadbě v Kaně Galilejské poctil a posvětil. Přišel, aby na novo jednotu a nerozlučnost sňatku manželského vyslovil, rozlučnost manželství pak a mnohoženství na věky zakázal. Než ještě více učinil Kristus. Povznesl svazek ten na svátost, kteráž vypodobňuje spojení Kristovo s církví a kterouž věřící jen ve stavu milosti přijímati mají. Otcové církevní znajíce dobře strasti a nebezpečenství stavu manželského, vyslavují důstojnost jeho chvalami. Církevní spisovatel Tertullian dí: „Manželský svazek uzavírá se církví, bývá obětí potvrzen, kněžským posvěcením zapečetěn, od andělův ohlášen a od Otce nebeského utvrzen.“

Vstoupí-li muž v tento posvátný stav s náležitou opravdovostí, podporuje stav ten

---

nad mužem panovati, ani z jeho nohou, protož nemá býti jeho otrokyní; ale vzdělána jest z jeho boku, protože co tovaryška či společnice má jemu po boku kráčeti. Mimo to vyznamenává spící Adam Krista na kříži pnícího a Eva církev svatou z jeho probodnutého boku prostředkem vody — křestu sv. a prostředkem krve — svátosti oltářní — vyšlou.

Pozn. překl.

nemálo jeho mravnost, an jej silnějšími a světějšími vazbami k vyplnění povinností víže. Jakožto manžel a otec vidí kolem sebe malý svět, jejž ochraňovati, milovati, obsluhovati, vzdělávati a potěšovati povinen. V tomto malém světě chce všecko z jeho potu žíti, jeho příkladem se utvrzovati, jeho dobrými a výtečnými skutky se honositi, zkrátka, všecko chce skrze něho dojíti blaha. Cítění takového s velkou odpovědností spojeného postavení utvrzuje muže na cestě pořádku, kterouž kráčí, anebo jej na cestu dotčenou nazpět vede, jestliže ji opustil a cit ten z nejednoho bezbožce už dobrého křesťana učinil.*)

Než bohužel zřídka nalézti muže, kteří vznešenost stavu toho pochopujíce rozumně v jej vstupují a povinnosti s ním převzaté spůsobem křesťanským vyplňují! Jedni žení se, aby se dopídili vyšších úřadů, jiní aby se pomstili na soupeři, a zase jiní aby svému posavádnímu toulavému životu konec učinili. Moudrý však se žení, aby povolání svému dostál a při tom umí opatrně voliti.

I.

„Mezi dcerami jest jedna lepší nežli druhá. (Sir. 36, 24). Kdož má ženu dobrou, klade základ k blahobytu svému, má pomoc

*) Starý mládenec jenž z pouhého sobství se neženi, jest netoliko neplodný, směšný a zkažený tvor, nýbrž i také metlou. Chtěje na útraty všech lidí žíti, uvádí mnohou domácnost v nepořádek, zastrašuje manžely a jest tím vinen, že jest mnoho starých panen.

vedle sebe a bezpečnou podporu, na níž jako na sloupu dům čili hospodářství jeho spočívá (36, 26). Dobré ženy blahoslavený jest muž; nebo počet let jeho dvojnásobný bude. Žena statečná obveseluje muže svého a léta života jeho naplňuje pokojem. Ať jsou manželé ti bohati čili chudi, vždy jsou dobré mysli a každého času obličej jejich veselý jest. Spanilost ženy pečlivé obveseluje muže jejího i vlívá sladkost duši a sílu kostem jeho. Jako slunce kteréž vychází světu na výsostech Božích, tak i krása ženy dobré jest k ozdobě domu jejího.“ (Sir. 26, 1—21.)

„V opak toho spíše všelikou ránu sneseš, ale ne ránu srdce, a všelikou nešlechetnost (sneseš) ale ne nešlechetnost ženy. A není hněvu nad hněv ženy. Mezi sousedy svými sedě těžce vzdychá muž její, vzdychá v tichosti, slyše o ní mluviti. Žena zlá spůsobuje zármutek srdce, zasmušuje tvář a svírá duši. Při ženě žarlivé jest jazyk bičem, se všemi se sděluje, všem žaluje; jest jako rozviklané jho; kdož ji má jest jako ten kdož uchopí štíra. Žena opilá veliký hněv vzbuzuje a pohanění a mrzkost její nebude přikryta. Lépe jest na poušti bydleti nežli se ženou zlou. Střecha, skrze kterouž ustavičně kape v den zimy a žena svárlivá jedno druhému podobné. Kdo drží ji, jakoby chtěl vítr držeti a olej v své ruce zavříti. Otec a matka dávají domy a bohatství ale Bůh sám dává muži ženu rozumnou.“ (Sir. 25; 26; Přísl. 20; 27.)

2. Křesťanský jinoch činí také potřebná opatření, aby vcházeje ve sňatek manželský, dostál nejpřednější podmínce blaha, totiž spravedlnosti. Ano spravedlnosti! Ač snad mnohý nad tím se podiví, přece tvrdím, že u přemnohých sňatků této podmínce se nevyhovívá. Arciť jsouť listiny k uzavírání sňatku potřebné pečlivostí notárovou všecky v pořádku. Manželství, pravá to úmluva dvou rozumných bytostí, záleží v tom, že sobě vespolně sebe darují. Tu však právě — při tomto vzájemném sebedarování — přichází na jevo dotčená nespravedlnost. Mnohá mladá manželka jest přinucena, svadebné roucho své změniti s rouchem ošetřovatelky nemocného! Mnohá dostala jen zřícenin či trosek mužových, jen křehkostí a neduhův jeho, a nikoliv muže celého! Mnohé mladé manželce dostává se za její čistou a neporušenou mladost v záměnu svadlá duše mladého starce, zrezovatělé srdce a rtutí obtížená krev jeho! Nebo manžel ten už snad jakožto pacholík dvanáctiletý vyháněl ze sebe sílu mužskou mrzkým sebe samého poškvrňováním, a co jinoch brzy s tou, brzy s jinou se milkoval a v drzostné chlipnosti své nezdráhal se i s nevěstkami obcovati; pročež jsa na těle a na duši zkažen, přinucen byl pro tajnou nemoc svou i lékaře hledati, kterýž jed do jeho těla vniklý rtutí vyháněti musel.*)

*) Je-li mnoho nešťastných manželek, pochází to odtud, že jen málo jest manželův, o nichž říci lze: „Vyšel mlád ze svého mládí.“

Kéžby jinochové naši pamatovali na přísloví: „Smilstvo jako louže: neodteče ale vyschne. Hříšné slasti vedou ku propasti. Buď za mládí starcem (chladným ku všelikým vnadám pokušení), abys byl ve starosti mládencem. — Kéžby uvážili slova, jimiž duchaplný kněz (Lacordaire) oslovuje jinocha řka: „Příteli, synu matky své, kteráž tebe v cudnosti manželské zrodila, bratře sestry své, jejížto cnost do sebe vdycháš a ostříháš, prosím tebe, nezničuj a nezneuctívej sám v sobě pokladu, jenž tebe mužem činí. Buď cudným, příteli můj, nepoškvrňuj sám sebe, neplýtvej jádrem těla svého, ostříhej ve slabém těle čest duše své, hleď zachovati v plnosti a celosti pramen, z něhož život plyne a při němž láska kvete. Uchystej příští snubní komnatě své svatou lásku a taková objetí, kteráž zemského i nebeského požehnání hodna jsou. Buď cudným, abys dlouho milovati a dlouho, ano vždy milován býti mohl. Jestiť někde na světě slabá, tichá od Boha tobě určená bytost. Mimo očí všech zachovává potají věrnost, kterouž tobě slíbiti chce. Ano, ona už pro tebe žije, ač tebe ještě nezná; ona své náklonnosti tobě věnuje, a nepromíjí sobě nic, coby někdy proti nejtajnějšímu přání tvému čeliti mohlo. Ostříhej srdce svého pro ni jako ona srdce svého ostříhává pro tebe; nepřinášej jí trosky a zbytky mužské síly své na výměnu za mladost, kterouž ona pro tebe chová; jako ona už napřed v časné lásce sama sebe tobě obětuje, tak vzdávej i

ty této lásce v tajných hlubinách náruživého pudu svého spravedlivé, byť těžké, oběti (ustavičným těla svého přemáháním).

3. Jinoch křesťanský ostříhaje zákonův spravedlnosti při úmluvě snubní, chce také při tom volnosti používati.

Netane mi na mysl, škoditi při tom vážnosti rodičův. V tak závažné věci, jakou manželství jest, jsou rodičové přede všemi jinými přirození vůdcové dětí svých. Jako oni povinni jsou dětem dobře raditi, tak jest i povinností dítek na jejich radu dbáti; nebo rada tato vůbec z nejupřímnější lásky pochází a na dlouholeté zkušenosti se zakládá. Než dlužno také aby rodičové povážili, že v okolnostech, na kterých blaho neb neblaho celého života visí, zneužívání vážnosti rodičské velmi se podobá zločinu zavraždění dítěte. Za tou příčinou neodváží se rodičové pro zemské ohledy svévoli svou předkládati vůli Boží, i nebudou pannu od zasnoubení, v kteréž s božským ženichem vjíti chce, odvraceti a jí jho nenáviděné vnucovati. Chce-li však srdce své darovati muži, dlužno, aby při volení muže toho také v radě domácí hlas měla. Vždy nalezej dítě u otce a matky laskavé vysvětlení, nikdy však neshledej u nich sobeckého tyranství.

Zdali však za našich dnů rodičové své povinnosti tak rozumějí? Nejedni z nich prohlídají v této věci jen k zevnější slušnosti, kterouž jim rodinné svazky aneb jiné poměry zdánlivě přikazují. U jiných rozho-

duje jen vlastní zisk utvářkou lásky útlé se pokrývající. Anglicko a Francie mohou se chlubiti, že obchod s otroky černými, skvrnu to civilisovaných národů, skoro docela potlačily; jest však skvrna z naší moderné společnosti ještě nesmazaná a škvrnu tu nazývám já směle . . . čachrování s bílými.*)

Sprostý čachr tento vleče každodenně mnohou krásně ověnčenou oběť k oltáři, kde na ní ostýchavé slovo lži vynucují. Bič tento společnosti nese vinu toho, že mnozí nešťastní manželé původce svých útrap v srdci proklínají a kapku za kapkou hořký obsah kalicha polykají, jenž toliko se životem samým vyprázdněn býti může.

Jinoch šlechetně smýšlející nechce spoluvinu v tak zkázyplném svazku míti a přivoluje ke sňatku s nevěstou jen tenkráte, když tím úplně bezpečen jest, že jiný, silnější a sladší cit, nežli cit poslušnosti u nevěsty ku přijetí svazku manželského rozhodoval. Tato obapolná volnost a svoboda jest podstatnou podmínkou lásky; a ženitba bez lásky není leč keř růžový bez růží.

Obapolně svobodná volba propůjčuje nejradostnějším citům vzlet srdce. Oba cítí se blaženými, že voliti mohli a ještě blaženěj-

---

*) „Máti milá, dím tobě otevřeně, že ho nemiluji, že jest mi pro svou škaredost ošklivý!“ — řekla dcera. Načež matka vece: „Dcero má, jest ovšem škaredý, ale co chceš? Musí to přece býti; vždyť při této ženitbě jest všecko výborné, kromě něho!“

šími, že voleni byli. V nesmírnosti času a prostoru, uprostřed neščíslných dobrodružství zemského putování setkaly se dvě bytosti: neznajíť se, ale toliko jeden pohled vespolný . . . . a už poznávají se, jakoby od věku se byly umluvily, a poctívají se předností a vyznamenáním, kteréž čistému a ctihodnému citu slušné hrdosti vyhovuje. S panenskou vnadou tohoto slavného okamžení nedá se nic porovnati. Ať se bouřky zdvihnou a mnoho dojmů setrou, tento dojem zůstane veždy ve své mladistvé svěžesti u obou křesťanských manželů, takže vždy s novým zápalem pohlížejí na blažný okamžik, v němž došly té slávy, že mohli voliti a voleni byli. Bez svobody není možno voliti. Svobodnost volby propůjčuje teprv cenu tomu, čemu jsme při volení přednost dali; nebo přednost ta slouží jen potud ke cti a spůsobuje jen potud radost, pokud jest výkonem neobmezované vůle.

4. Na tom však křesťanský jinoch ještě nepřestává: aby si blaho a štěstí své pojistil, žádá od své vyvolené bezpečné záruky nezlomné lásky.

Snad hledí na bohatství. Vždyť bohatství jest krásnou mocí, je-li v rukou muže moudrého a šlechetného. Ale v bohatství nezáleží ještě plnost blaha; často nelze ho ani štěstím jmenovati a mnozí snad ze smutné zkušenosti říkají: „Chceš-li se zničiti, vezmi si jen bohatou ženu.“

Snad hledí při volení své budoucí choti

na onen kouzelný půvab, již krásou nazýváme. Nebo byť tato nepřinášela veždy blaha, přece má větší cenu než bohatství, poněvadž plodí lásku. Dejme tomu, že někdo vše pro nás učinil, cokoli vynalezavá láska vnuknouti může; že zaplatil naše dluhy, čest nám zachoval a skvělou pověst zjednal; že i život svůj nasadil, aby nás z nebezpečenství vytrhl, co učiníme my za to jemu? Nepochybně projati jsouce vroucnou vděčností, pomyslíme na to, jak bychom jemu uznalost svou za tolik dobrodiní osvědčili, i bude nám bolestno shledati, že nejsme s to, abychom vděčností svou jeho dobročinnosti se vyrovnali. Ale přes to vše nepropůjčíme člověku tomu té důvěry, té nevýslovné oddannosti, kterou si krása jedním pohledem v mladistvém srdci získává! Před krásou odříkává se jinoch hrdosti své a třesa se bez zardění uklání se. Na její pokynutí pokládá se za šťastného, že může život svůj pro malichernost vydati v nebezpečí. Opojen nevýslovnou radostí plésá, splácí-li mu krása (krasavice) lahodným usmíváním to potěšení, kteréž mu zdvihnutí rukavičky její spůsobilo. Pročež i Dante, veliký básník vlašský, an ráj ve své básni líčí, kde se svou milou Blaženou se potkává, skoro toho blízek jest, při pohledu na ni v rozkoši utonouti, což ona znamenajíc nucenu se vidí, jej z tohoto unešení vytrhnouti slovem, kteréž lépe než všecko ostatní kouzelný a vše překonávající půvab cnosti doličuje: „Pohleď aspoň maličko na

blesk, jenž kolem tebe se stkví; nebo v očích mojich není celý ráj.“

Nepřestává tedy jinoch moudrým býti, neopovrhuje-li také tímto půvabem (krásou). Ale jest ještě poklad, jehož s mnohem větší pečlivostí hledati má, protože žádný jiný poklad nemůže podati blaha, jež poklad tento připravuje, an v lásce utvrzuje. A který jest poklad ten? Slyšte:

Abraham jsa už věku sešlého, poslal služebníka svého Eliezera, aby synu jeho Isákovi vzal ženu ze země, ze které Abraham původně vyšel. Eliezer přijev se svými velbloudy do země této (Mezopotamie- Meziříčí), nechal velbloudů odpočinouti před městem Nachorovým u studnice vody večer, toho času, kdy ženy vycházely k vážení vody. I modlil se řka: „Hospodine Bože pána mého Abrahama, přispěj mi dnes ku pomoci; hle já stojím blízko studnice vody a dcery obyvatelů tohoto města vyjdou vážit vody. Učiň, aby děvečka, kteréž řeknu: Nachyl věderce svého ať se napiji a kteráž odpoví: pí, ano i velbloudům dám nápoj, aby tou byla, kterouž jsi připravil služebníku svému Izákovi a po tom abych poznal, že jsi učinil milosrdenství s pánem mým.“ (I. Mojž. 24.)

Starý sluha tento nedí: Učiň, ať nejbohatší neb nejkrásnější tou jest, kterouž jsi za manželku pánu mému určil, nýbrž klade za známku vyvolení Božího výkon cnosti (úslužnosti). Nevylučuje tím ani bohatství ani

krásy, ale chce, aby vše to ctností korunováno bylo.

Cnost, krása to nesmrtelné a čisté duše — tať jest nejdražší perle, kteráž všecku cenu převyšuje. Tak smýšlel druhdy mladý Ludvík, kníže Durinský. Zasnouben jsa s Alžbětou, kněžnou uherskou slyšel, kterak dvořenínové všelicos budoucí nevěstě jeho vytýkali. Odpočívaje s jedním ze svých rytířů po honbě na odlehlém místě tázán byl od něho: „Co zamýšlí Výsost Vaše učiniti se slečinkou, kterouž jsem k Vám přivedl? Vezměte-li ji sobě za manželku čili ji nazpět pošlete k otci jejímu?“ Tu zdvihnul se Ludvík z trávníku, na němž byl odpočíval a ukazuje rukou na horu před nimi stojící, tázal se: „Vidíš-li horu tu před námi? Kdyby od úpatí až k vrcholu celá ze zlata byla a všecko to zlato mně patřiti mělo pod tou výminkou, abych Alžbětu poslal nazpět: přece bych toho nikdy neučinil! Ať si lidé myslí a mluví jak mluví: já dím, že ji miluji a že nic na světě nemiluji tak jako ji. Alžběta má jest mi pro její cnost a zbožnost stokrát milejší nežli všecky poklady světa. Pověz jí to a dej jí tento dar v základ mé nezměnitelné věrnosti.“ Při těchto slovích hledal ve své kapse a vytáhl z ní orientalské (z východu) zrcadlíčko, k němuž obrázek Ukřižovaného připevněn byl. Rytíř odevzdávaje Alžbětě dar tento opakoval jí slova, kteráž byl kníže pronesl. Alžběta usmívala se s velikou radostí a otevřevši zrcadlo i

obraz Ukřižovaného spatřivši políbila jej a přitiskla k svému srdci.

Jinochu milý, obdivuj se a následuj toho! Nebuď lehkomyslným. Brzy snad státi budeš u stupňův oltáře, budeš své zasnoubence slibovati, že ji vežd y milovati chceš. Sezdáš-li se s cností (s ctnostnou), pak můžeš to beze lži říci; nebo bude to v moci tvé; láska tvá odolá všem bouřím, všem pokušením i samému č a s u — času, jenž s unavením přivozuje přání změny, času, jenž na čele a v tváři vyrývá vrásky, jenž slabosti a onu všeobecnou sklíčenost s sebou přináší, kterouž ochablostí stáří nazýváme. Nepříteli tomuto odolá láska tvá; nebo cnost jest jako dobré víno, které čím starší tím výbornější bývá. Cnost vůbec nestárne; nebo opírá se o věčnou krásu Kristovu, od něhož i svou libovůni má. Jako kněz může i cnost přese všecken počet let říci: „Přistoupím k Bohu, jenž obveseluje mladost mou.“ Dáš-li se však sezdati jen s penězi aneb s křehkým tím zbožím, jemuž krása těla říkáme, pak mlč a nevyslovuj slůvka „vždy“; nebo na rtech tvých bude slovem lživým. Jedna pohroma už může tě připraviti o blaho (bohatství), kteréž tě do stavu toho lákalo; jedna strast, jedno utrpení stačí pěknou tvář zhyzditi, černé vlasy zbíliti a vypadání zubův způsobiti. Nejkrásnější palác stane se brzo vetchým sezděním. Co pak ti potom k milování zbude? Na první radost tvou bude následovati nechuť a věčnost slibu tvých bude se drobiti

a po kusích ztráceti; nebo věčnosti té nemá do sebe látka (bohatství, krása), s kterou jsi se dal sezdati.

Než probůh! co vidíme ve světě? Obyčejně žení se akcie s akciemi, pole s poli a vinohrady, tituly se zlatem. Mužové mají dosti do sebe podlosti, vymýšleti cesty a prostředky, i na pokrytce si hráti, aby takovým sňatkem dobrý obchod učinili; při uzavírání tohoto obchodu jsou nad míru úzkostlivi a starají se o všecky možné věci, jenom o jednu věc nedbají, aby se totiž dověděli, jsou-li také od budoucí choti milováni. I nerozpakují se, ženu, kteráž si je brzo zošklivi, nešťastnou učiniti a vyhražují si právo, za opovrhování manželčino jinde sobě útěchy a odškození hledati.

Anebo co dále pozorovati? Béře se při vyvolení nevěsty ohled buď jen na obličej aneb na zdvořilost, takže říci lze: Obličeje žení se s obličeji, zdvořilosti se zdvořilostmi a to vše děje se pod vládařským vlivem čtení románu nějakého anebo v pomíjejícné opojenosti při nějakém bálu. Kdo však stará se při tom o cnost? Kdo si jí nadevšecko váží a všemu jí předkládá? V opak toho mnozí bohužel se jí bojí! Místo coby dle příkladu Tobiášova požehnání Boží pro tak důležitý krok, pro tak radostné tajemství sobě vyprošovati měli, začínají tím, že náruživou zimnicí, která se ovládati neumí, Boha urážejí. Protož také brzo mnoho vzdechů v tomto domácím kruhu slyšeti; proto mnozí

nešťastníci jen dva krásné dni ve svém životě znají: den svatby a den pohřebu.

II.

Nestačí však, aby křesťan svátost manželství pod výminkami přijal, jež víra, rozum a srdce přikazuje; nýbrž třeba mu také tolik velikodušnosti, aby povinnosti tím uložené též plnil.

V čemž záležejí povinnosti tyto? Pro manžela záležejí v tom, aby učinil opatření k dosažení účelu manželství potřebná. Účelem této svátosti jest další udržení a potrvání člověčenstva na zemi, zkrocení a utišení smyslnosti a půvab života rodinného. O dvou prvních účelích nechci mluviti an věc ta velmi choulostiva jest. Abych útlého citu čtenářova šetřil, chci toliko jeho svědomí se dovolávati a jemu připomenouti, jak velice jest obávati se, aby snad jediný syn nerozplakal brzo otce i matku buďto svým životem aneb svým úmrtím.

Přecházím ku poslednímu účelu, jenž záleží v půvabu a ve vzájemné pomoci, kterouž spolužití obou manželů poskytuje.

V okamžení, v němž jsi před kněze vstoupil, podal jsi mu prsten, jejž on posvětil a jenž pak na prst nevěsty navlečen jest. Co znamená tento prsten? Nemá-li pro tebe nic jiného býti nežli trochou zlata beze všeho významu a života? Nikoli! Prsten dotčený jest význakem veliké myšlénky a

s ním jsou veliké povinnosti jako srostly. Viz tam ten prapor, jenž s vrcholu nějakého veřejného stavení povívá. Sám o sobě co jest on jiného nežli kousek plátna na žerdi upevněný? A přece vějí a vlní se v něm sláva a hrdinské činy celých minulých století. Ano v záhybech trojbarevného capartu tohoto přebývají srdce milionův lidí, kteří týmiž zpomínkami se rozněcují, touž národní hrdostí projati jsou a touž láskou národní unášeni bývají. Milionové mužův, je-li toho třeba, ochotni jsou krev svou proudem prolívati, aby capart tento očistili od pohanění jemu učiněného.

Co pro celý národ jest prapor, to buď manželovi posvěcený prsten svatební; buď mu památným znakem slibův jeho, buď mu znakem dvou duší, které v radostech i v žalostech nepomíjejícné lásky navždy v jednu duši spojeny jsou!

1. Z tohoto prstenu aneb raději z lásky, jejížto znakem prsten svatební jest, vyplývá pro manžela především povinnost nezlomné věrnosti.

Svazek manželský hned z počátku od Boha samého v jednotě a v nerozlučnosti zřízen. Náruživost lidská během času sice dvou vlastností těchto si nevšímala a v mnohoženství i v rozlučnost manželství zabředla, ale obnovivá moc křesťanství, opírajíc se o svrchovanost božského mistra, svazku tomuto původní posvátnost zase vrátila. „Budou dva v jednom těle,“ řekl Kristus, a sice

jen dva a tak vroucná bude jednota tato, aby jako dva v jednom byli; anebo raději: nebudou více dva, nýbrž toliko jedno. Nejenom osudové jejich, nýbrž i jejich podstaty co nejvroucněji se spojí.

Pak končil Pán slovy: „Co tedy Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj.“ (Mat. 19., 5.)

Církev věrna jsouc nauce Pánem jí odevzdané říká nad snoubenci modlitbu tuto: „Bože jenž jsi sňatek manželský tak velikým tajemstvím posvětil, aby jejich spojení napodobňovalo svaté spojení Ježíše Krista s církví: Bože, jenž jsi ženu s mužem spojil a nejpodstatnějšímu ze všech spolků takového požehnání propůjčil, že ani trest hříchu dědičného ani zahynutí lidstva při potopě světa požehnání to zničiti nemohlo: Bože, v jehož rukou jedině jsou všeliká srdce, Ty, jehož prozřetelnost všecky věci prohlídá a mocně řídí, tak že nikdo nemůže rozloučiti, co Ty spojuješ a nikdo neblahým činiti, co Ty žehnáš, prosíme Tebe, spoj duše těchto příštích manželů, kteří tvoji sluhové jsou; vlívej v jejich srdce upřímnou, vzájemnou přítulnost, aby v Tobě jen jedno byli, jako Ty jen jeden jsi, Ty jediný pravý, Ty jediný mocný Bože!“

V tom shoduje se i srdce lidské s církví, s evangeliem a s první knihou Mojžíšovou. Nebo láska nestává mezi třemi, nýbrž mezi dvěma. Nemožno si pomysliti přítulnost stejného spůsobu a stejné vroucnosti

mezi třemi dušemi lidskými. Láska nesnese žádného dělení. Oddává-li se srdce, oddává se toliko jednomu; jediná moc Ježíše Krista byla s to, aby rozšířila srdce lidské, nezmenšujíc sílu jeho. Milujeme-li v pravdě, chceme vždycky milovati. Kde jest bytost tak podlá, že by počítala okamžik, od něhož začínajíc by už milovati nechtěla? Jakou přítulnost a oddanost může míti a sobě zasloužiti ten jenž s tou, kterouž miluje a ode které též milován jest, tak žije, jako by jí jednoho dne už neměl více milovati? Kdo z nás naopak, miluje-li upřímně, nechová v sobě přesvědčení — i pro oklamaného čestné přesvědčení, že věčně a se vším zápalem mladistvé síly milovati bude?

Vímť dobře, že srdci lidskému jest bojovati s vrtkavostí, a rodina že mnoho trpkých zkoušek přestáti musí; vždyť celá podstata naše skládá se z nedokonalostí. Ale právě manželskému svazku jest uloženo, postaviti hráze nestálostem srdce a rozpustilostem sobství Svazkem tím uvádí se láska nazpět v hranice spravedlnosti; chtíče a žádosti obětují se povinnosti. Člověk zavazuje se přísahou, aby proti vlastní nestálosti se ohradil. Za srdce odevzdané vyměnil si jiné; pro spáchání nevěrnosti musel by křivopřísežníkem, zlodějem, anobrž i ohavným padouchem se státi.

Ó vy manželové, jenž tyto řádky čtete, uspořte manželce sklíčenost srdce, s kterouž pro nevěrnost na ní spáchanou by zvolati

musela: On mne už více nemiluje; Bůh nevložil v osobu mou tolik bohatství, abych oblažila srdce, kteréž mně náleží. Mně pro Bůh! zůstávají všecka břemena a pouta, mně zůstávají opustěnost a slze, jiná však má jeho lásku a všecky jeho poklady!“ Raději následujte rady mudrce řkoucího (Přísl. 5., 18—19.): „Vesel se se ženou, kterouž jsi v mladosti své pojal. Budiž tobě líbezná jako laně a milostná jako srnečka; něžná láska její ať tě opojuje všelikého času, a toliko v milování jejím kochej se ustavičně.“

2. Prsten svatební připomínej manželovi také druhou povinnost k manželce, totiž úctu která jí náleží.

Nejdražší, nejhlubší a nejkrásnější láskou a nejdokonalejším obrazem blaženosti člověku na zemi dostižitelné jest spojení či úvazek mezi manželem a mezi jeho pravou společnicí. Kde však láska jest, tam jest i sdílení důstojnosti t. j. tam druh druha ctí. Láska nikdy nepotupovala, ona v opak toho jest šetrná, ona ctí a poctu vzdává. Jestit to jako milým snem duše naší milovati ty, kteří pod námi stojí, abychom tu radost měli, že jsme osoby milované na stejnou výšku s sebou pozdvihli. Právě proto, zdá se mi, má sláva, které šlechetný muž buď pro svou udatnost buď pro svůj důvtip dochází, nějakou do sebe cenu, že klada slávu tu k nohám manželčiným, ji tím povýšiti a poctiti může.

Ostatně má žena z dvojí příčiny právo žádati na muži aby ji ctil; vymáháť toho

předně její důstojnost, za druhé její slabost. Protož by šlechetný manžel si to za velikou hanbu pokládal, kdyby se tou měrou zapomenul, že by se společnice své trýznivou rukou dotknul. Takováto nelidskost vylučuje manžela ze světa vzdělaného a proměňuje ho v surovce (barbara) a sice v nešťastného surovce; nebo muž, jenž ženu svou bije, páše vraždu. Šlechetný neobává se, žeby přílišnou něžností pochybil. Nikdy nedovolí si v přítomnosti třetího pronésti proti manželce slovo odporné neb urážlivé; anobrž prozřetelným jsa jako Tobiáš varovati se bude toho, aby manželce své dal záhy pocítiti, že jistá práva má a že mistrem jest. Zpomeneť si, že manželka čistá jako anděl, kteráž poprvé v komnatu nevěsty vstoupá, jako Kolumbus, odekrytel nového světa (Ameriky), na neznámé moře se vydává. Láska jest nejsladší všech libozvuků a žena jest jako citera, která čím jemnější jest, tím kouzelněji zní. Moudrý manžel zpytuje struny citu, a zná měnivé kladení prstů i ostýchavé klaviše. Protož varuje se potrhati tyto struny neslušným chováním, nešetřením povinné úcty buď z nepozornosti aneb z netrpělivosti lásky za všechny meze slušnosti zabíhající.

„Muži, volám se sv. apoštolem (I. Petr 3, 7.), — prokazujte se k ženám v manželském s nimi obcování podle umění (rozumně), jakožto mdlejší nádobě ženské udílejíce cti, poněvadž i ony jsou spoludědičky milosti života věčného.“

3. Prsten svatební klade také manželovi před oči povinnost ochraňovací.

Praví-li se o dítěti, že jest anděl potřebující ochraňujících jej lidí; může se i o manželce říci, že jest anděl, jenž potřebuje ochránce; a tímto ochráncem jest manžel. Jako mladý jilm révu vzhůru zvedá a jejími ratolestmi se zdobí, nejinak jest manžel podporou manželce a její spanilost slouží mu k radosti. K vyplnění této povinnosti dal mu Bůh rozsáhlejší vědomosti, silnější ramena a trvalou zmužilost.

Společnice jeho jest mu však též andělem, jenž mu pomoc a útěchu skytá. Jí náleží vésti do podrobna správu malého království, jež nazýváme domem či domácností. Manželka budiž manželovi milostnou posilou, okřepením jeho trpělivosti a zdrojem čerstvého života; manželka stírejž pot s jeho čela, ochlazuj horkost jeho krve a poskytuj unavené hlavě jeho občerstvující odpočinek v lůně svém, i zkrocuj hněv jeho nakloňujíc jej k odpuštění. Klesne-li muž pod ranou neštěstí aneb pod břemenem viny své, oddechne volně a nadějně v náručích křesťanské choti své. Bude-li strádati na loži, bude mu choť jako kouzelnice, kteráž všecko předvídá, vše uhodnouti a dechem svým oživiti umí a jejíž srdce jej od ospalosti ostříhá.

Za tak velkou míru něžné lásky manželčiny dluží jí manžel ochranu své síly. Ochrana ta záleží v tom, — aby jejího života, cti a zdraví hájil; aby slabost a mdlobu její všemi úslužnostmi

obdával, kterých od jeho rázné ruky žádati smí, a aby o její výživu a o její blaho buď náležitou pozorností aneb pilnou prací se staral. Zdá se mi, že tato úloha mužovi, jenž ví, že choť jej miluje, jen příjemná býti může. Kdykoliv rolník neb řemeslník při své každodenní práci pro oddechnutí maličko odpočívá, jest anděl vedle něho, kterýž se dotýká jeho očí, který mu pot z čela stírá, klesající rámě jeho posilňuje a srdce rozšiřuje. Andělem tímto jest zpomínka na drahou manželku, kterou při domácím krbu, ve stínu zůstavil, aby dítě kolébala a večeři připravila; neboť ona očekává ho, aby mu v čelo vtiskla polibek, nejkrásnější to mzdu denní. Takovou mzdou byl sv. Josefu nevýslovně sladký pohled Mariin, umílení-se Ježíška k němu a jeho objetí, jehož i andělé jemu záviděti mohli; tím odplacena mu dostatečně práce, kterouž milerád podnikal, aby jim každodenní chléb opatřil.

Aby manžel dostál povolání svému, býti ochráncem manželky, chovej se on tak, aby vždy zaujímal v domácím kruhu důstojné postavení. Ontě hlava rodiny. Počínej si tedy ne sice co tyran, ale co pán a objevujž na sobě vlastnosti pána. Chce-li manžel od manželky milován býti, musí v očích jejích velikým zůstávati. Musela-li však manželka nad svým manželem se dáti do smíchu, není už také daleká toho, aby ho nenáviděla; směje pak se manželka veždy nad svým manželem, kdykoli jej malým býti shledá. Třeba

jí v něm spatřovati bytost, jížto, aby se velikým stala mužem, nic neschází leč příležitost. Potřebujíc ochránce chce manželka ochránce silného míti; nebo ví, že jen o to se opírati možno, co odolati může. Jako hvězdy v noci proto svítí, že odrážejí světlo slunce, tak chce i manželka v slávě muže svého se skvítí; a je-li vada, které mu prominouti nemůže, záleží ona v tom, že se manžel manželce v slabotě rovná.

4. Naposledy připomíná prsten svatební také manželovi, že netoliko svou manželku milovati, nýbrž sám dosti milostným býti má, aby ji oblažil.

„Láska, dí sv. Jan Zlatoustý, jest jádrem či duší tichomyslnosti, střídmosti a všech domácích cností; nic jí neodolá. Silná jako smrt jest láska. Neříkej: mám hrdou, prchlivou a rozmarnou ženu. Pomni, že jest slabý tvor, ty však že jsi muž. Proto jsi ustanoven hlavou, abys slabotu té, která tobě poddána býti má, snášel. Ochrana tvá nebudiž tedy utlačováním. Rozkazování tvé budiž počestné; pakli tu, kteráž vedle tebe v domácnosti rozkazuje, potupou obsypáš, uškodíš sám nemálo cti domácí vlády své. Vzpomeň sobě na den, v němž jsi choť svou z ruky otcovy obdržel; jako drahocenný poklad svěřil jí tobě spoléhaje na tvou čest a na tvou věrnost. Domácnost tvá měla od toho okamžení státi se i její domácností a ty měl jsi jí býti vším. Ona po Bohu dala tobě děti a s nimi i jmeno otce; nebuď jí tedy tyranem. Jakákoli po-

hroma tebe pro ni zastihne, přece nerozhojňuj bolest její tím, abys hanu na ni kydal. Nebo kdybys i všeho byl pozbyl, přece by největší neštěstí tvé toliko v tom záleželo, že jsi nedovedl, s ní žíti v pokoji.“ (Homil. 26. k epišt. 1. ke Kor.)

Manžel jest poněkud pro svou manželku tím, čím sv. Petr pro vyvolené byl; držíť v rukou svých klíče ráje.

Aby společnici své bránu ráje či blaha otevřel, zpomeň si křesťanský manžel, že manželka duši má, duši kteráž má potřebu i právo žití. Žití tomuto manžel napomáhej a jeho vzlet usnadňuj, nikoli však nepodlomuj mu křídla. Žena přiučuje se všemu od toho, kteréhož miluje; a protož může manžel podle toho, jak svému povolání rozumí aneb ho zanedbává, z tohoto dítěte (manželky), kteréž se k němu toulí, buď těkavého motýla, kterýž jej zničí či dlouhou chvílí znectí, aneb ženu silnou i obdivu hodnou učiniti, kteráž srdce jeho obraduje, protože velikosti jeho porozuměla. Budiž tedy veždy k ní přívětiv, i byť se to jen státi mělo pro to, abys nikdy nebyl žarlivým. Útlému srdci manželčině, u něhož manžel prozřetelnost božskou zastupovati má, dluží on právě to, co Bůh květinám dává, sluneční teplo a krůpěje rosy; jinak s bolestí zpozoruje, kterak květina ta (manželka) záhy zvadne, a kterak ze zsinalé tváře její volati bude hlas: Tys z útlé, milující a křehké ženy své učinil sprosté nářadí; v příkrovci dlouhé chvíle

udusil jsi duši, která nic jiného si nežádala než žíti a se obětovati; z nerozlučného úvazku, jenž před pádem chrániti a k nebi vésti měl, učinil jsi řetěz vězňův. Jenom láska dává život; ty však dal jsi smrt, protože pro samé rozkošnictví a požitbářství jsi milovati nemohl.

Chce-li manžel manželku oblažiti, bude se ostražitě varovati vad, kteréž mnohým ženám milejší a dražší jsou nežli ctnosti. Bojí-li se např. žena toho, že bude matkou, uveď jí na mysl příklady na důkaz, že se tím vlastně jen veliké slávy a velikého štěstí bojí. Chce-li žena manžela přemluviti ku sprostáckému jednání, odpověz jí manžel: Moje drahá, zůstaňme neznámými, nemůže-li to jinak býti, ale zůstaňme poctivými. Chce-li jej zaplésti ve své spory a jednu část svého hněvu ženského jemu vnutiti, vyhýbejž se pasti té a zachovej si přátele, kteří jeho vážnosti hodni jsou. Připojuje-li k své spanilosti slze a mdloby, aby s pomocí jejich dosáhla ukojení drahocenných rozmarů svých, buď on sice dobrotivým a přívětivým k ní, ale spolu neuprosným.

Manželky mají právo, na svých manželích žádati všech cností, kteréž právě jsou opak chyb od nich nenáviděných.

Sv. František Salesský měl bratra, který sice byl knězem jako on, jehož povaha však na prosto prázdna bylo těch krásných a milostných vlastností, jimiž světec Boží se vyznamenával. Když jednoho dne mezi sebou

hovor rozpředli, v němž slabá stránka bratrova více než jindy na povrch vynikla, řekl mu světec: Víš-li, že jsi jednu ženu učinil šťastnou? — Kterou? táže se bratr. „Tu, odpovídá světec, kterouž jsi sobě nevzal!

Jest zajisté dosti takových manželů, kterýmžby se totéž říci mohlo a jsouť to obzvláště manželové marnotratní, svéhlaví, svárliví a žarliví.*)

Manželové křesťanští! zpytujte sami sebe s okem nestranickým a ptejte se, není-li nic ve vašem jednání neb ve vaší povaze, coby cnost vašich manželek příliš tvrdé podrobovalo zkoušce! Nebuďte k nim trpkými! Přičiňujte se šlechetně, abyste vadu napravili dobrou vlastností, abyste nepravost nahradili cností; čiňte to především z lásky k Bohu, pak ale také z lásky k těm, jimž za své štěstí povinni jste. Zjednejte jim zejmena tu radost, kterou snad ode dnů mnohých v tichosti na Bohu vyprošují, abyste totiž spolu s nimi na cestě k lásce věčné vedoucí kráčeli.

---

*) Znal jsem škaredého a žarlivého manžela, kterýž sám pro svá novorozeňátka čepečky kupoval, paní svou pod klíčem jako v zajetí držel a jen někdy na odiv vyváděl, když ji totiž vlastníma rukama jako španělskou madonnu vyšperkoval. — A zase jsou jiní manželové, kteří až příliš kouří nepamatujíce, že paní dává přednost libovůním před smradem. Opět jiní utíkají z domu jako z nějakého žaláře; jim bývá kasino neb kavárna domácím krbem. Kéžby pomněli, že manželka strádající dlouhou chvílí aneb zasmušilostí, nemá-li hrdinské cnosti do sebe, nejednou sama sobě za to náhradu dává, aby se potěšila.

Nad míru bolestné divadlo naskytá se za našich dnů zrakům Nejvyššího, když s trůnu svého na naše města pohlíží. Pod touž střechou, u téhož stolu, v témž svazku spatřuje oko to jednu vyvolenou a jednoho zavržence; věřící manželku, a nevěřícího manžela, t. j. zbožnou choť a lhostejného chotě; manželku která každodenně se modlí a manžela, který už neumí více kříž dělati; manželku, která každého osmého dne ke stolu Páně přistupuje a manžela, který se nikdy u stolu toho neukazuje, zkrátka: manželku která znajíc své náboženství, je miluje a vykonává, a manžela, který neznajíc svou víru, ji zanedbává anebo ji osočuje. Jaký to probůh! rozdíl, jaké to protivy!

Kterak možno, v úplnou sjednocenost přivésti srdce, jejichžto myšlénky, přesvědčení a naděje v tak příkrém odporu stojí? Kterak lze doufati, že na vždy se milovati budou, kteří tak různými cestami kráčejí? A kterak možná, blahocitně se milovati, panuje-li mezi nimi obava, že se brzo v té rozloučenosti, kteráž buď Nic aneb věčnost přivodí, se nebudou více moci milovati?

Bratře, nikda-li jsi v očích společnice své, jejížto přívětivá usmívání a útlá péče tebe den co den občerstvují, nepozoroval jakousi mlhu trudomyslnosti, jenž tobě na rozum dávala, že její štěstí není úplné? Ona ovšem z útlé šetrnosti k tobě mlčí, přestávajíc na tom, aby se potichu za tebe modlila a snad potají i slze vylévala. Kdyby

si však troufala mluviti, řekla by tobě, co jsem právě řekl, a nejkrásnějším dnem byl by pro ni ten, v němž bys k ní promluvil takto: „Má drahá, od nyníčka buď Bůh tvůj i mým Bohem, tvá síla i mou silou, tvůj vůdce i mým vůdcem; nebo chci tě milovati s radostnou důvěrou, že tě věčně budu moci milovati.“

Svatý Ludvík, král francouzský, dal ve svém prstenu svatebním vyryti posvátný obraz Ukřižovaného s liliovým věncem a se sedmikrásami, kterýmž Francouzové „margaretky“ říkají. Lilie naznačovaly korunu francouzskou, sedmikrásy narážely na jmeno milené choti jeho „Margarety“ (Markyty). Pod tímto španilým význakem stála tři slova, kteráž jakožto hesla všecky předměty lásky jeho naznačovala: „Bůh, vlast a Margareta!“

Křesťanský muži, bratře, heslo sv. Ludvíka budiž i tvým heslem! Pak sestoupí s požehnáním Božím pokoj na tvou domácnost; pak bude „manželka tvá jako vinný kmen plodný po bocích domu tvého.“ (Žalm. 127., 3.) U milého krbu domácího požívati budeš radostí, jejichžto slast tobě náhradou bude za všecky svízele. Naleznete oba vespolně v sobě, druh v druhu, své útočiště a svou radost. Dítky tvé budou jako mladistvé olivoví kvésti a vůkol stolu tvého milostný věnec tvořiti. (Žalm. 127, 3.) Před tvýma radostí zářícíma zrakoma prospívati budou milostí a moudrostí,

jako naděje v libém stínu lásky; i bude možná o tobě říci, co Duch sv. vyřknul o Jakobovi a Racheli: „Zdála se mu léta jako něco málo dnů pro velikost lásky, kterouž měl k ní. (I. Mojž. 29., 20.)

HLAVA VIII.

Otec.

Kde jest ve světě nějaké vážené jméno od té doby, co slovo „král“ v některých zemích svého ozáření pozbylo a samo jméno Boží před zneuctíváním lidského jazyka bezpečno není? Vždyť pak pýcha lidská tak se popnula, že už jméno Boží ani vysloviti nechce; jmenu „otec“ však vzdává se úcta, proti kteréž věkové nic nesvedli a kterouž bouřky rozbrojův s ostýchavou mlčenlivostí pominuly.

Podařilo-li se zmužilosti neb důvtipu nějakého hrdiny, založiti národ aneb osvoboditelem domova svého se státi, dal mu lid jméno „otce vlasti“, co nejkrásnější a nejčestnější název, jejž vděčnost jeho vynalézti mohla. I slovo „otčina“ jest čestný název pro zem, kteráž občana zplozuje, zachovává, chrání a tím u něho místo otcovo zastupuje. „Shromáždění otcové“ (patres conscripti

— zaznamenání ve zvláštním rejstříku) sluli členové římského senátu, onoho vysoce váženého shromáždění, kteréž cizímu poslanci shromážděním králův se býti zdálo. Otcové jmenují se nevyrovnaní mužové, kteří církev Kristovu v památných zápasích jejích obraňovali, a hlava církve této, náměstek Ježíše Krista, sluje papež t. j. otec, jakožto největší ze všech otcův zemských. Posléze Bůh sám jakožto základ všeho bytí, jakožto pramen všeho života a soujem všech dokonalostí, ctí a vzývá se pod věčně velebným jmenem „věčného Otce.“

Bůh jest otec všech tvorů, základ vší plodnosti; On jediný má do sebe nevyčerpatelnou náplň života, jejž z lůna svého, neustále tekoucího proudu životného na všechny tvory vylévá. Od něho vzalo všeliké otcovství na nebi i na zemi jméno své; na nebi, kde věčné Slovo zplodil, na zemi, kde synům lidským ducha života vdechuje.

Se životem však dal Bůh člověku spolu schopnost, život sdělovati a sice život, kterýž předpokládá jednoduchou, nedílnou duši, kteráž jako Bůh schopna jest celá a veždy býti a kteráž ke službě své obdivně zřízené nástroje má. Jako tedy Bůh v nepřístupném světle podstaty své u sebe k jinému nežli sám jest praví: „Syn můj jsi ty, dnes zplodil jsem tebe,“ rovněž tak obdržel člověk jakožto tělo a duše, moc, svobodným vůle výkonem, živou duši i živé tělo,

oboje podle svého podobenství, v život uvésti, tak že i podle svého spůsobu říci může: Syn můj jsi ty, dnes zplodil jsem tebe! Tak člověk poněkud jako tvůrce sobě počíná i propůjčuje se mu nezáporná, s odpovědností závažnou spojená velikost i nepromlčitelná práva.

I.

Z této tvůrčí moci vyplývá královská moc otcova v rodině. Moc tato záleží v nezadatných právech, jež Bohem spolu s otcovstvím naň přenesena byla.

Otci náleží svrchované právo, požehnání Boží nad dítětem vyřknouti a spolu nástrojem býti, jímžto Bůh dítěti kletbu svou oznámiti dává.

Na počátku požehnal Bůh našim prarodičům a z jeho požehnání vyšlo člověčenstvo. Čtyrycet století později požehnal Kristus své apoštoly na hoře, z kteréž k nebi stupoval, a z toho požehnání zrodila se církev. V rodině jest také otec rozdavatelem požehnání Božího.

Ač za našich dnů cít náboženský tytýž velmi ochabnul, přece zřídka nějaký otec výsadu tuto jinak vykonává než s velikým rozechvěním. Jeli ten, jenž otcovské požehnání vyřknouti má, trestuhodným člověkem, pojímá ho velká úzkost, an cítí, že k úkonu svatému se hotoví. Pomysleme sobě, jak jest otci, jehož duše těžkým přečinem proti spravedlnosti aneb proti cti bližního poškvrněna

jest, když vedou před něho desítiletou, jarou a jako lilie čistou dcerušku, aby jí (kupř. ku prvnímu přijímání nejsv. svátosti) požehnání otcovského udělil. Jakmile malá před ním poklekne a očí svých čistých a holubičích k němu pozdvihne s prosbou: „Otče, požehnej mne,“ bude se otec snad tomu vyhýbati a soukromě si slzu stírati; i neopováží se požehnání pronésti, anebo odváží-li se toho, bude se v srdci jako před nějakou svatokrádeží chvíti. Je-li však šlecheten a není-li radost duše jeho při nevinnosti dítěte žádnou svědomí výčitkou pokalena, požehná ji a pocítí při tomto požehnání vroucněji svou důstojnost a povinnost a především zatoužení, aby lepším byl, — tím pak se Bohu o krok více přiblíží.

Tato pak moc a velikost propůjčena otci jen k tomu, aby na dítěti svém vyplnil vznešené Bohem naň vložené povolání: býti náměstkem Božím u dítěte.

2. Bůh svět od něho stvořený nezůstavil sobě samému, nýbrž zachovává a řídí jej silou a dobrotivostí svou. Prozřetelnost jeho pečuje o potřeby všech tvorův, květině dává krůpěje rosní a paprsky slunečné, ptáčku propůjčuje za pokrm mláďat rozličný hmyz a ustrojuje veškerou přírodu jako stůl pro člověka. Tuto prozřetelnost zastupujž otec u svých dítek, an se o zachování a vývoj tělesné jsoucnosti, jejímž jako tvůrcem jest, stará. Aby této stránce povolání svého vyhověl, bude mu

třeba osvědčiti velikou zmužilost a ozbrojiti se opatrností či věhlasem.

Opatrnosti potřebuje, aby byl předvídavým a prozřetelným. Prozřetelnost jeho prozírá k budoucnosti a k budoucím účinkům jeho jednání. Maje vždy před očima účel, odstraňuje vše možné překážky a stává se tudíž zakladatelem osudu své rodiny, kterýžto osud veskrze jen výsledek jeho vlastních rozhodnutí a činů jest, ač nejednou jen slepé náhodě se na vrub píše. Opatrnost budiž tedy cností otcův, jakož i cností králův jest.

Protož každý křesťanský citem odpovědnosti projatý otec varovati se bude všech rozpášností a nepravostí, kteréž celou budoucnost mnohých rodin v nebezpečí uvádějí a v srdci mnohých nešťastných dítek bolný pocit úpadku rodiny zůstavují. Otec střez se, aby hrou a bezstarostností nestal se marnotratníkem, střez se záhubného dobráctví, kterýmž mnoho mladých nepodhlídavých lidí všelikému vykořisťování se přístupnými činí.

Opatrný otec použije také rady mudrce řkoucího: „Kdež ruce mnohé jsou, zamykej vše a vydávej na počet a váhu a co vydáš neb přijmeš, všecko zapiš. (Sir. 42, 7.) Varuj se podvodníků a ošemetníků, neuvozuj každého člověka do domu svého, nebo mnohonásobní jsou úkladové lstivého. (Sir. 11. 31.) Neraď se s tím kterýž tobě úklady činí a před závidícími tobě zataj úmysl. Před rádcem ostříhej duše své. Vyrozuměj prvé čeho

potřebuje; nebo snad jen na svůj užitek při tom pamatovati bude. Snad vrazí kůl do země a řekne tobě: Dobrá jest cesta tvá," a zatím postaví se naproti, aby viděl, co se přihodí tobě." (Sir. 37, 7—11.)

Otec jmena otcovského hodný cítí se sám blaženým a šťastným, když také své děti rozveseliti může; a dovoluje-li mu stav jmění jeho, činiti náklad na mírné hody, sdílí hody ty se svou rodinou a těší se jen z blaha svojich. Jinak jedná otec krkavčí, kterýž za cenu osmidenního potu v nějaké krčmě občasně se podnapíjí a opici domů přináší! Ó! kdyby takový zaslepený otec rozvahu měl, přiložilby pohár, z něhož zapomenulost a zezvíření pije, jen s třesoucí rukou k ústům a dalby si od svého svědomí a srdce vnuknouti, že musí ničemou a velikým padouchem býti otec, kterýž se nebojí, jmění a statek těch, kteří od něho své bytí vzali, svým vlastním hrdlem proháněti a jim v dědictví nic nezanechati leč nouzi a psotu.

3. Bůh řídí své tvory, an je svědomím, rozumem a svobodnou vůlí k mravnému životu a především nadpřirozeným životem k dosažení věčného cíle vychovává a povznáší. Mimo to chtěl tvůrce člověčenstva i jeho učitelem býti a dal mu zjevení, jež jmenovati lze vyšším vyučováním, kteréhož Bůh lidem udělil. K tomuto účelu také založil církev, jejížto jedinou úlohou jest, život Kristův podle času prodlužovati a podle prostory rošiřovati (t. j. učiniti aby v křesťa-

nech všech časů a míst Kristus žil a výkupné dílo své v nich prováděl) a aby jeho světlem i láskou člověčenstvo k dosažení určení svého přivedeno bylo.

Při tomto veledíle jest otec přirozeným pomocníkem a takořka sluhou Božím a církve, a dle sv. Augustina lze otce i biskupem v rodině jmenovati.

Otec jest povinen duši dítětě vychovávati a tudíž také závazek má vyučováním jako úřad zjevovatele u dítěte zastávati. Ovšem může vyučování to všechno vědění lidské obsahovati, jež obzor duchovní rozšiřuje, má však především a povýtečně zahrnovati v sobě ničím nenahraditelnou vědu všech věd, totiž vědění o pravé víře a o pravých povinnostech, vědění o Bohu a o člověku. K tomu však třeba, aby otec náboženství znal, ješto bohužel mnozí otcové našich časů všecko vědí kromě toho, co každý křesťan věděti má. *)

Slovo otcovo má pro dítě právě proto tak veliký význam, že jest otec mu tolik co papež; vždyť dle názoru dítěte má otec

---

*) Veliký učenec, který nedávno umřel oplakán jsa ode všech katolíků, byl před svým obrácením nevěrcem, jinak však poctivcem. Měl dceru, kteráž mu velmi milá byla. Když doba prvního jejího přijímání se přiblížila, dal se otec od její matky pohnouti k tomu, aby ji sám v katechismu cvičil. I vzal knížečku tu do ruky, aby přečtením do obsahu jejího vnikl. Čta shledával vždy něco nového v ní až konečně krásnou shodou všech nauk jemu doposud neznámých překonán byl. I pokleknul a klaněl se Bohu a povstal jakožto věřící katolík; po několika dnech přistoupil spolu s dceruškou svou ku sv. přijímání.

výsadu neomylnosti, an dítě své dle vůle Boží první obeznamuje s pravdou. K poznání pravdy obrací se dítě s otázkami k octi aniž mu na mysl tane, aby odpověď od otce danou zkoušelo.

Tato záře jest důstojnosti otcově dána; aby dětem do srdce vštěpoval cnosti, kteréž je učiní pravými křesťany, cnosti za našich dnů tak řídké, mužné to cnosti pravých poctivců a hrdin. Slovem a příkladem rci otec dítěti: Synu můj, miluj Boha, miluj své bratry a sestry, miluj vlast; miluj spravedlnost a chtěj raději umříti, nežli proti ní se prohřešiti. Skláněj kolena svá před Bohem, nikdy však jich neohýbej před lidmi aniž kupuj zlato neb slávu zradou neb podlostí. Utuž se v dobrých zásadách aniž skoumej, zdaliž jimi časného blaha dojdeš. Budiž raději chudým než podlým a pomni, že jest něco dražšího nad zlato, něco slavnějšího nad přízeň, něco sladšího nad smyslný požitek, totiž svědectví neúhonného svědomí, kteréž s ušlechtilou hrdostí šťastnému nepravostníku odvětiti může: Mohl bych rovněž tak bohatým býti jako ty, kdyby mne to omrzelo, i na dále býti poctivým, statečným mužem a ušlechtilým křesťanem.

Tak druhdy Matatiáš cítě, že se přiblížila poslední hodinka jeho, oslovil své syny Makabejské, řka: „Nyní se zmocnila pýcha a nastal čas trestání a zuřivého hněvu. Protož synové, buďte horlitelé zákona a vynaložte životy své pro smlouvu otcův vašich.

A pamatujte na skutky otcův, kteréž činili za věku svého a dojdete za to slávy veliké a jména věčného. Zdali není Abraham nalezen v pokušení věrným a počteno jemu to za spravedlnost? Josef v čas úzkosti své ostříhal přikázaní a protož jest učiněn pánem Egypta. Finees, otec náš, když velice horlil, vzal smlouvu kněžství věčného. Josue naplniv rozkaz, učiněn vůdcem v Israeli. Kaleb vydav svědectví před shromážděním vzal dědictví země. David pro své milosrdenství obdržel stolici království věčného. Eliáš velice horliv příčinou zákona, vzat jest do nebe. Ananiáš, Azariáš a Mizael věříce, vysvobozeni jsou z plamene. Daniel pro svou upřímnost vysvobozen jest z úst lvů. A tak myslí přeběhnouce rodinu po rodině naleznete, že všickni kteří doufají v Boha, neumdlévají. A protož slov muže hříšníka nebojte se: nebo sláva jeho konečně lejno jest a červ. Dnes se povyšuje ale zítra nebude nalezen, nebo navrátí se do prachu svého a záměry jeho zmařeny budou. „Protož vy ó synové moji, posilňte se a zmužile sobě počínejte při zákoně; nebo skrze něj oslaveni budete.“ (I. Mak. 2., 49. a d.)

Otec zjednávej naukám svým rázností průchod, dávej dětem pocítiti uzdu kázně a nepouštěj nikdy z ruky prapor moci. „Máš-li syny“, dí mudrc v písmě sv. (Sir. 30., 1.), napomínej je a shýbej šíji jejich z mládí. Kdož miluje syna svého, drží jej ustavičně pod prutem, aby potěšení z něho měl napo-

sledy a nemusel tlouci na dvéře sousedův. Chovej syna svého rozmazaně (rozmazleně) a nažene ti strachu; pohrávej s ním a zarmoutí tebe. Kůň neokrocený bude tvrdoústým a syn sobě volný bude doskočným. Nad dcerou kteráž nestydliva jest, upevni stráž, aby dostanouc svobody nečinila po své vůli. Na nestydaté oko její pozor měj a nediv se, nebude-li na tebe dbáti. Jako žíznivý poutník nalezna studnici ústa otvírá a ze všeliké vody nejbližší pije. Proti všelikému kolíku se posadí a proti všeliké střele otevře toul, dokavadž nezemdlí.“ (Sir. 26., 15.)

Ale bohužel zřídka kdy jednají otcové podle rady této! Od té doby co mravnost ochabla a záhubná shovívavost v zákonech zavládla, stojí tu moc otcovská jako docela bezbranná; neníť už jako ona svrchovaná moc, kteráž důtce dodávala důrazu, nic nepozbývajíc z důstojnosti když se snižovala ku podrobenci; nestává tu už onoho patriarchalného kralování, kteréž v pochvale i v poroku míry ostříhati umělo a rozkazům svým jedním pohledem úctu zjednávalo; není tu už onoho vznešeného kněžství, při němž otec dítěti odměňujícím neb trestajícím náměstkem Božím býval. Všeobecná zásada rovnosti přešla ze společnosti státní ve společnost soukromou a zplodila u otcův zvyk, všemu volného běhu nechati, tak že raději nepravosti u dítek přehlížejí nežli aby se namáhali je rázností svou napraviti. Z ukrutné citlivosti připravují dětem svým v budoucnu

bolné pykání, an totiž nechtějí té nepříjemnosti snášeti, aby děti své plakati slyšeli.

Arciť máte vy jakožto otcové dobrotivi a shovívavi býti; i jsem dalek toho, abych tvrdil, že otec před svými dětmi přísnou tvář ukazovati má, že se nikdy k jejich snažení usmívati, že lehké mysli mladého věku jejich nic promíjeti nemá aneb že má přílišnou přísností dobrou vůli jejich podlomovati. Nebo to by bylo tolik jako neznati ducha sv. evangelia a urážeti slušné přirozené city. Běda otci, který dětí svých nikdy jináče nekárá leč s klením v ústech, s prutem v ruce, s hlasem hřímajícím a plamenajícím okem. Jeho bouřlivá tvrdost rozhořčí povahu dítěte, zezvíří (zdivočí) jeho duši, učiní dítě lhářem a pokrytcem a vezme otci všechen vliv na srdce jeho, protože spravedlnost jeví na sobě ve tvářnosti pomsty.

Ale má-li snad, aby dobrotivým byl otcem, zacházeti s dítětem jako s bůžkem a s ním pohrávati jako se zábavnou loutkou? Má-li otec jakožto otrok všech rozmarů dítěte všem jeho dětinským nápadům vyhovívati? Má-li co nyní ustanovil, hned zase měniti, a potrestav dítě takořka za odpuštění je prositi? Má-li se příliš obdivovati nejednou velmi nestydaté odpovědi dítěte? Má-li dospělému synovi promíjeti vzdorné chování a nepoddanost, hrubé odpovědi, velmi pozdní domů se vracení na večír a velmi podezřelé návštěvy, kteréž často zlé záletnictví v sobě zahrnují? Uchovej Bůh! Vždyť pak jest otec

i soudcem v rodině a jemu přináleží, aby z význaků spravedlnosti neodkládal váhy a meče a toliko obvazek okolo očí si podržoval.

Viz strom, okrasu zahrady; viz kterak pozorné oko zahradníkovo jeho povahu a půvaby postřehuje, kterak prozřetelná ruka jeho všecky vlky či pazouchy s něho odřezává, kterak k jeho rychlejšímu zrostu všemožně napomáhá a jej na místo jeho zdaru příznivé sází. Rovněž tak obrací bdělý otec zřetel svůj na přirozené vlohy dítek svých a vykazuje každému místo či povolání, kteréž se pro ně hodí; bázlivému dodává srdce, bezcitné rozněcuje a pohání, nepoddajné krotí a skloňuje, příliš ohnivé zadržuje.

Shovívav jsa při všem, co ku podivinským nápadům dětského a jinošského věku náleží, buď otec křesťanský přísným a neuprosným proti všemu, co svatost mravů a náboženství uráží. V dávání důtky umirňujž se, aby příležitě, kdy toho potřeba káže, tím důrazněji svou důtkou působil; ještě více však umirňujž se v pochvalách, protože snadno mohou býti podnětem ku předčasné domýšlivosti u dítěte. Dobrého jednání jeho nenechává otec nikdy bez odměny, ale odměna ta záleží v pohledu laskavém, v usmívání lahodném, ve slově blahostném; naprosto však varuje se otec světských pobídek, aby dítě k nějakému svatému úkonu pohnul, a tudíž neřekne synovi: „Jestliže první svaté

přijímání dobře vykonáš, daruji ti hodinky.“

Křesťanský otec bdí také nad zábavami a požitky svých dítek, bera sobě za vzor Joba, o němž dí písmo sv. (Job 1., 4—5): „Scházívali se synové jeho a strojívali hody po domích svých každý ve dni svém. A posílajíce zvávali také své tři sestry, aby jedly a pily s nimi. A když vypořádali dny hodů, posílal k nim Job a posvěcoval jich a vstávaje na úsvitě obětoval oběti zápalné za jednoho každého. Nebo říkával: Aby snad nebyli zhřešili synové moji a nedobrořečili Bohu v srdcích svých. Tak činíval Job po všecky dny.“

On bdí nad jejich čtením. „Špatné řeči poškvrňují srdce,“ dí apoštol. Co však jest čtení špatné knihy jiného nežli bavení - se s pokaženým spisovatelem, a to tím nebezpečnější bavení, protože jest vábné, dlouhé a tajné? Tu vidí v záři skvělého slohu šestnáctiletá dívka křehkosti lidstva oslavovány, svatý mrav v posměch uváděný, vidí tu ospravedlňování hanebnosti a omlouvání všeliké nešlechetnosti. Poslušnost vydává se tu za otroctví, svědomí za předsudek, zbožnost za pošetilost, náruživost však vyličuje se všemi svými velitelskými zvuky, se svou šíleností, se vší svou unylostí a poetickým (básnickým) půvabem a šklebením se vražedného chtíče, při čemž dcerka to čtoucí skoro jako bez dechu jsouc v neustálé napnutosti se udržuje. Nachový růměnec oblívá andělodobnou tvář

dcerky, krev její vlní se v zimničném žáru a urychluje tlukot rozechvělého, smrtným pohnutím překonaného srdce.

Arciotec Jákob miloval Josefa jakožto nejmladšího a nejnevinnějšího ze všech synů nade všechny a za tou příčinou také mu krásné roucho dal. Ale závistiví bratří prodali Josefa kupcům Ismaelitským. Pak smočili roucho to v krvi kozelce, kteréhož byli zabili a poslali je otci. Poznav otec krví zbrocený oděv, roztrhnul roucho své řka: „Sukně syna mého jest; zvěř lítá snědla ho, šelma sežrala Josefa.“ Také vy, jestliže jste nevěděli, jak bdíti se má nad tím, co vám nejdražšího, pláčete s Jákobem! Nebo z čistého, milovaného dítěte, jemuž jste oplzlé čtení dovolili, zůstala jen přikrývající sukně, jen obálka; jeho nevinnost však, jeho čisté srdce a holubičí oko — probůh sežrala krutá šelma! Aby vám pak dceruška, kteréž jste to jedovaté čtení dovolili, vynutila slze studu a vzteku, třeba jí jenom ještě nějakého lichotila, a nenaskytne-li se jí takový brzo, pověsí se na kteréhokoliv, jenž se jí namane.

Otec, jména toho hodný, chtěje dostáti povinnosti své k dceři, dorozumí se s matkou její a jen ve shodě s ní jednati bude, je-li matka ta zbožná. A která mnedle matka neměla by býti zbožnou? Hodný otec dodá vážností svou usnešením matčiným důrazu a nebude nikdy podlomovati snahy matčiny seslabováním výroků jejích.

Dále bude o to pečovati, aby jeho vlastní

chování shodovalo se s radou, jižto dětem dává; nebo tímto spůsobem budou rady jeho větší váhu míti; jinak by dítěti nezbylo leč smutně voliti mezi jeho mravními naukami a mezi jeho pohoršlivým životem. O vy všickni, jimž prozřetelnost Boží svěřila slavné kněžství otcovské důstojnosti, vězte, že něco velkého činíte, dáváte-li dětem znamenitým vzkvétáním svých cností příklad života křesťanského! V zátiší rodiny činíte právě to, co všickni kněži na světě činívají: jste důkazem božskosti našeho náboženství, ku kterému se přiznáváte a skoro nevědomky říkáte příkladem svým s důraznou mocí dětem: Milé dítky, tam dole jest peklo pro zlé, tam nahoře jest nebe pro dobré a pro všechny žije Bůh, jenž nás vidí. Pod plavými kadeřemi vašimi a ve vašich mladistvých prsou přebývá nesmrtelná, Kristem vykoupená duše. To není klamem kněží a učitelův, kteří vám to ve škole a ve chrámě vykládají a opakují. Kdyby vás klamali, muselbych já, otec váš, který na základě dlouholeté zkušenosti takové věci lépe zná nežli vy, to také věděti a vy byste mne neviděli více činiti co každodenně činím; — nekonal bych s vámi a s matkou na večír modlitbu, aniž bych obcoval mši svaté v neděli aniž bych o svátcích slavných chodil ke stolu Páně.

Dáváte-li však synovi vás milujícímu a pozorujícímu právě opačný příklad, slyší-li vás toliko mluviti o akciích, o kapitálech, o burse, o povýšení na úřady a hodnosti a o

plánech vašich k takovému jeho povýšení; slyší-li vás v hněvu rouhati se jmenu Božímu; pozoruje-li, že nikdy neskloňujete kolenou, abyste se Bohu klaněli; pravíte-li mu snad mimo to: Synu můj, to a to chci z tebe učiniti, až prvního přijímání s krku zbudeš: pak běda vám! Těrchou moci vám Bohem dané udušujete téměř mladistvou duši, kteráž pozorujíc příklad vaší bezbožnosti aneb lhostejnosti k věcem náboženským, zmate se a sama u sebe řekne: V duši otce mého není žádné náboženské přesvědčenosti, tedy jest náboženství jen klam, kněží jsou buď hlupci aneb klamatelé, cnost jest holé slovo a peklo jen bájka. Mluv matka co mluviž, vzdychej, plač, vše marno. Vždyť otec jednou rukou boří, co matka druhou staví a s úšklebkem odvětí jí syn: Milá máti, náboženství jest dobré pro ženské; aby sestry mé tebe v tom následovaly, vidí se mi býti přirozenou věcí; musím však snažně prositi, abys mne nenutila odsuzovati otce chováním od jeho chování naprosto rozdílným.

Takovéto synovo rozumování dosvědčuje tím hlasitěji zločinu otcova, čím méně tento sám proti tomu něco namítati může. Mohl-li Bůh Kainovi říci: „Co jsi učinil s bratrem svým?“ smí také syn k takovému otci říci: „Co jsi učinil se synem svým?“

4. Bůh řídí tvory své, an časný prospěch jejich prospěchu věčnému podřizuje. Tak např. připouští Bůh, aby spravedlivý

pro vytříbení cnosti své v ohni rozličných strastí zkoušen byl, bezbožník však aby v lůně štěstí a blaha se rozmazlil a to poslední připouští Bůh kolikrát jen pro to aby se ukolíbal v sen a ke dni pomsty dozrál.

Tak jednejž i křesťanský otec. Spravujž se slovem Kristovým: „Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, ostatní bude vám přidáno.“ Já chci, řekni sám u sebe otec, já chci v synu svém vychovati občana pro nebe, byťby se mi také nepodařilo, učiniti z něho milionáře, člena učenecké akademie anebo předsedu vládního. Přede vším a nadevším stůjž Bůh a spása jeho duše, pod tím buď jeho blaho časné. Pak aspoň naučí se syn můj i bez štěstí žíti, pakli ho toto dlouho na sebe čekati nechá.

Pročež vol otec křesťanský pro svého syna takové učitele, jejichžto vyučování jemu u věcech náboženských nejbezpečnější záruku dává. Neběž otci hlavně jen o to, jakými oběťmi by lze bylo, jistě synovi zjednati přístup ku dráze všeliké, na níž zlata neb slávy dosáhnouti možno, nýbrž beř on při tom raději na váhu, pod jakým vlivem synovo srdce, jeho zásady a jeho cnost nejjistěji od škody a zkázy uchráněny budou. I nemůže-li jináč býti, spokojí se otec pro svého syna s nízkým stavem, v němž se narodil, obzvláště skytá-li stav ten jemu více bezpečnosti pro spásu duše. Dává-li konečně Bůh neomylnými znameními otci pokynutí,

že syna jeho k službě své povolal, neodpírejž otec této nejsvětější vůli, nýbrž dovoliž mu toho a poskytni mu podle možnosti prostředky, aby Bohu svému se Samuelem odpověděti mohl: Pane, zde jsem!“

Zdali však jednají tak ponejvíce otcové našich dnů? Tu bohužel slyšeti jen hlas: Chci, aby syn můj prošed osm škol a vysvědčení dospělosti dosáhnuv, buď lékařem aneb soudcem, aneb jeneralem anebo v nejhorším případě aspoň velkokupcem se stal. Chce-li napotom také ještě něco z křesťanství si podržeti, co mně do toho? Viz on sám.

Anebo snaží se otcové, aby syna nad svůj stav vychovali. Toto snažení jest příčinou, že venkov pozbývá obyvatelův, že města se přelidňují, že zkáza mravův náramně se rozmáhá, anobrž že i státní převraty se připravují a vůbec vše se přivozuje, cokoliv sobství a nepravé oceňování věcí ze sebe zroditi může. Pročež nevyhledává se více čest v obvyklém, slušném řemesle aneb v dědičném pluhu, nébrž hledá se v úloze toho kterého povýšence, kterýž nemá ani rázných cností tichého kruhu, z kterého vyšel, ani ozdobné jednoduchosti vyššího kruhu, ve který vstupuje.

Naproti tomu zdá se mnohým otcům syn ve stav duchovní vstupující oklamaným na smrt jdoucím dítětem býti. Pročež zavalují se mu překážky a nedbá-li jich, bývá oplakáván aneb od některých ctižádostivých, světáckých otcův i proklínán. V době, v nížto církev bohatou, mocnou a velectěnou byla,

a vysoko postaveným rodinám v ní kynula bohatá opatství a výnosné hodnosti s velikým vplyvem v zemských sněmích, tenkráte bylo ovšem jinak. Tehdáž drali se tito nejvyšší kruhové společnosti do svatyně Páně a vnucovali jí nejmladší syny své, kteří jak dějiny církevní dosvědčují, nejednou církev v lehkost a potupu uváděli anobrž jí také i na zkázu byli.*) Za našich dnů přetvořily se poměry tyto docela. Duchovenstvo proměnami státními vytříbené a zmlazené ukazuje se zrakům našim jakožto stav svatými skutky, hojnými vědomostmi a cnostmi ozdobený; stav ten přese všechny jednotlivé křehkosti, kterých žádný stav lidský a tudíž i tento úplně prost není, jest přece nejcnostnějším a nejosvícenějším sborem ve státě a tvoří spolu se stavem soudcův a s vojskem ty tři hlavní pilíře, o které se opírá budova společnosti lidské. Ale při tom jest kněz chud, maje toliko malé služné, aniž více výhradně vážen pro svůj stav, nýbrž jen pro osobní cnosti své vážnosti požívaje, tak že nucen jsa neustále bojovati s číhajícími naň rozumáři a smyslnými rozkošníky, nosí sice všecka břemena velikosti stavu svého, ale žádné výhodě

*) Tím nechce spisovatel říci, že všickni z vyšších kruhů pocházející kněží a biskupové církvi na újmu byli. Pamatujme jen na slavného arcibiskupa Pražského Arnošta z Pardubic z rodu šlechtického, na tolik výtečných biskupův Moravských (Prusinovského, Stan. Pavlovského, Fr. Dietrichšteina a j.) tolikéž z rodin šlechtických vyšlých. Všickni tito mužové zůstanou vždy nejkrásnější ozdobou církve. Pozn. překl.

z něho se netěší. Zkrátka duchovní stojí blíže nebi a nemůže se pásti na tuku země a to právě jest v očích mnohých otcův velikým jeho proviněním a jeho velikou pohromou. Protož také duchovenstvo ve svých řadách jen málo miláčků časného štěstí počítá. Jen s řídkými a tím více obdivu hodnými výminkami má mravný, pracující a modlící se lid výhradně tu výsadu, že dává Bohu kněze a vlasti bojovníky.

Slyšte otcové, co vypravuje písmo sv. řkouc: Zkoušel Bůh Abrahama a řekl: Abrahame, Abrahame!“ I odpověděl tento: Tu jsem. A Bůh řekl jemu: Vezmi syna svého jednorozeného, kterého miluješ, Izáka a jdi do země Moria a tam ho budeš obětovati v oběť zápalnou na jedné hoře, kterouž ukáži tobě. Tedy Abraham v noci vstav, osedlal osla svého. A když nasekal dříví k oběti zápalné, odešel k místu, kteréž byl přikázal jemu Bůh. Dne pak třetího pozdvih očí, uzřel to místo zdaleka. A řekl k služebníkům svým: Počkejtež tuto s oslem; já a pachole až tamto pospíšíce, potom když poctu Boží vykonáme, navrátíme se k vám. Vzal tedy dříví k zápalné oběti a vložil je na Izáka syna svého; sám pak nesl v rukou oheň a meč. A když ti dva šli spolu, řekl Izák otci svému: Otče můj. Ale on odpověděl: Co chceš, synu můj? I řekl: Ej oheň a dříví, kde jest oběť zápalná (hovádko k oběti zápalné?) Abraham pak řekl: Bůh opatří sobě oběť zápalnou, synu můj. „Šli tedy spolu.“

„A přišli na místo, kteréž byl ukázal jemu Bůh; a na něm vzdělal oltář a svrchu dříví srovnal. A když svázal Izáka syna svého, položil ho na oltář na hranici dřev. I vztáhl ruku a uchopil meč, aby obětoval syna svého. A hle anděl Hospodinův s nebe volal řka: Abrahame, Abrahame. Kterýžto odpověděl: Tu jsem. I řekl jemu: Nevztahuj ruky své na pachole aniž jemu co čiň; nyní poznávám, že se bojíš Boha a neodpustil jsi jednorozenému synu svému pro mne. Skrze sebe samého přisáhl jsem, praví Hospodin, že jsi učinil tu věc a neodpustil jsi synu svému jednorozenému pro mne: požehnám tobě a rozmnožím símě tvé jako hvězdy nebeské a jako písek, kterýž jest na břehu mořském; vládnouti bude símě tvé branami nepřátel tvých a požehnáni budou v semeni tvém všickni národové země, že jsi uposlechl hlasu mého.“ (I. kn. Mojž. 22.)

To budiž vám, otcové vzorem, abyste, požádá-li Bůh syna vašeho na kněžství, ochotně s Abrahamem odpověděli: Hotov jsem Hospodine, jej tobě obětovati. Vezmi si ho v oběť, pomazávaje jej na proroka. — Jenom když takto vůli Boží se podrobujíce spravedlivými k Hospodinu se ukážete, smíte se také na otcovská práva svá odvolávati.

II.

Bůh jakožto tvůrce má nepomíjející práva ke svému tvoru; máť právo pro svou

nejvyšší moc přikazovati poslušnost, pro svou neskončenou dokonalost vymáhati nejvyšší úctu a pro svou nejvyšší dobrotu a krásu žádati lásky. Podobně má otec právo na dítěti žádati poslušnosti, úcty a lásky a s tím má spolu právo k jejich podpoře, pomoci a ke všemu, co láska v sobě zahrnuje.

Ale mnohý odrodilý syn bohužel porušuje tato práva otcovská a zneuznává všecky povinnosti k původci svého bytí! Nejeden přestupuje rozkazu otcova a pohrdá radou jeho v nejdůležitějších věcech! Mnohý syn stydí se za svého otce, posmívá se mu, okrádá jej a nechává ho v nejhorší bídě a nouzi bez pomoci, a to vše proto, že se takovým synům nedostává oné paměti srdce, kterouž láskou dětinnou nazýváme. O synové! snad se vám mohl nevděk prominouti, dokud jste malými a slaboučkými byli, protože jste tenkráte byli ochráněnci a láska dolů t. j. s rodičů na děti splývati musela. Protože však stáří jest návratem k dětinství t. j. ke slabotě, tedy nastala změna úloh: otec stal se ochráněncem vaším a vaše láska má vzhůru se nésti. Nevděk pochází u mnohých synů odtud, že zapomínají na slova mudrcova: „Synu svému nedávej moci nad sebou, dokud jsi živ a neodevzdávej jinému jmění svého, abys snad želeje nemusel prositi za své vlastní jmění. Dokud jsi živ a dýcháš, nedej se v tom od nikoho zvrátiti. Nebo lépe jest, aby děti tvé prosili tebe nežli abys ty hleděl v ruce dětem. Ve všem co činíš,

drž přednost. Nedávej čest svou poškvrniti. V den dokonání dnův života svého a v čas skonání svého rozděl dědictví své.“ (Sir. 33., 20—24.)

Vím ovšem, že zhusta nevděk synův k otci zaslouženou odplatou za nevděk otcův k Bohu bývá; ale proto přece neslouží zločin k ospravedlnění a k omluvení zločinu druhého.

„Kdo ctí otce svého, těšiti se bude z dítek a v den modlitby své vyslyšán bude. Kdo ctí otce svého, bude dlouhověký. Kdo se bojí Pána, ctí rodiče své a jako pánům sloužiti bude těm, kteří ho zrodili. Synu, pomáhej otci ve starosti a nezarmucuj ho v životě jeho. A schází-li na rozumu, snášej ho a nepohrdej jím v síle své. Kterak velmi zlé pověsti jest, kdož opouští otce svého; a jest prokletý od Boha, kdož popouzí k hněvu matku svou. (Sir. 3.) Pomni, že bez nich ty bys se byl nenarodil a odměň se jim, jako i oni tobě dobře činili. (Sir. 7, 30.) Pamatuj na otce i matku svou, stojíš-li uprostřed velikomocných.“ (Sir. 23, 18.)

„Oko, kteréž se posmívá otci a kteréž pohrdá plodem matky své, ať vyklinou je krkavci potoční aneb snědí je synové orlice.“ (Přísl. 30, 17.)

Tať jsou, o děti, moudrá slova Pána našeho, jenž nikdy neklame aniž oklamán býti může. Moudrý syn ostříhá nauk těch, aby se kletby Boží uvaroval. Přijde zajisté den, v němž ctihodného otce vašeho nebude více mezi živými, brzo snad nespatříte otce,

jenž se nyní ještě o hůl opírá a na slunci se ohřívá. Brzo bude kněz nad jeho rakví říkati modlitby za mrtvé a vy přijdouce domů nebudete více té radosti míti, abyste vlídnou tvář a stříbrovlasou hlavu jeho viděli. Dejž Bůh, aby v okamžení jeho úmrtí prýštily se slze vaše ze srdce laskavého a zkormouceného, nikoli však ze svědomí trestného a pozdě pykajícího!

2. Především pamatujte na útěšivý a spolu strašný výrok písma svatého: „Požehnání otcovo utvrzuje domy synů, zlořečení mateřino z kořene vyvrací základy.“ (Sir. 3, 11.) Vystříhejte se zlořečení toho jakožto nejhroznější pohromy a hleďte se požehnání onoho jakožto nejdražšího dědictví hodnými učiniti.

Chcete-li sobě nějaké ponětí utvořiti o neblahu a blahu, ježto tkví v zlořečení neb požehnání otcově, čtěte pozorně následná slova: „Začal Noe muž oráč dělati zemi a štípil vinici. A pije víno a neznaje moci jeho opil se a obnažený ležel v stanu svém. Vida Chám, otec Chanaánů, že by hanba otce jeho obnažena byla, pověděl to dvěma bratrům svým vně. Ale Sem a Jáfet plášť vložili na ramena svá a kráčejíce zpátkem, zakryli hanbu otce svého a tváře jejich byly odvráceny a hanby otce svého neviděli. Procítiv pak Noe po víně a zvěděv, co mu učinil syn nejmladší, řekl: „Zlořečen Chanaán! služebník služebníkův bude bratřím svým!“ (I. kn. Mojž. 9, 20—25.)

Nuže pohleďněte po odplynulých od té doby čtyrech tisících let na mouřenína (potomka Chamova) kudrnáče s tlustýma rtoma a stlačeným čelem, kterak se ukloňuje fetišu čili modle, jížto se bojí, kterak spílá slunci jej příliš pálícímu a otrocky poslouchá tyrana, který jej buď podle rozmaru zabíjí aneb z lakoty jinému začachrovává. Nyní učiněn potomek ten pouhou věcí jiného člověka, stojí pod žárem slunce v jiném kraji a ryje pracně v suché zemi, do které mu nic není, a zalízá do koutu před bičem tyrana, jenž jím pohrdá, an mu tento v potu tváře zjednává prostředky ku všelikým jemným požitkům bujnosti jeho; i nemá ve svém opovrženém stavu ani poslední čáky všech otrokův, totiž studu nad otroctvím se rdícího a po volnosti dychtícího. Jmeno tohoto černého muže jest: „Chanaán zlořečený.“

I řekl Noe dále: Požehnaný Hospodin Bůh Sémův, budiž Chanaán služebník jeho. Rozšiřiž Bůh Jáfeta a ať bydlí v stanech Sémových a buď Chanaán služebník jeho.“

A nyní ohleďněte se maličko a uzříte barvy a prapory čili vlajky Jáfetovy na všech mořích a ve všech přístavech. Jáfet (bílé plemeno lidstva) jest všady od pólu k pólu (točně země) ve spůsobě či v tvářnosti jeho plavců mořských, jeho kupců, vojínů, konsulů a apoštolů. Jáfet (bílé plémě lidské) skytá národům (ostatním) světlo (osvěty), donáší jim buď válku aneb mír a nosí v záhybech roucha svého osudy světa, t. j. národové bílé pleti, potomci to

Jáfetovi, skoro veskrze křesťanští, jsou národové nejosvícenější, nejvzdělanější a nejmocnější, jsou pánové světa. Kdykoli hlas Jáfetův zavzní, rozčiluje se staré a nové pevnozemí i táže samo sebe: Kdo se to hýbe?

Právě Jáfet to jest, jenž se hýbe se svými básníky, učenci, řečníky a hrdinskými vojíny. Jáfet to jest, jenž se hýbe, an staví železnice, mosty rozpíná nad propastmi, obrněné lodě skládá a ohromná děla lije; Jáfet to jest, jenž se sice na útraty Chanaánovy živí a odívá ale přece také o jeho vysvobození z poroby se zasazuje, nemoha při tom všem sebe tou měrou přemoci, aby černocha ctil. Jestliže z paluby smělé lodičky na vzdálený břeh se vyšine muž nějakým jazykem Jáfetským mluvící a rysy obličeje Jáfetova mající, bude snad černoch, syn Chaánův, spatřiv ho, řváti; ale brzo bude se ukloňovati pánu svému, jejž v bílém člověku uznává, protože v jeho bezpečném chodu a v jeho hrdém oku syna požehnání shledává.

Otcové! vězte, že veliká jest moc vaše. Na synech vašich to záleží učiniti, aby jim moc vaše sloužila k spáse, vám pak přísluší, abyste jen takové prosby k Bohu odesílali, jejichžto vyplnění byste se hroziti nepotřebovali.

Požehnán budiž syn, jenž otce svého ctí; požehnán budiž otec jenž v rodině své jako ctihodný kněz čestně panuje, a dítkám svým kromě ovoce píle a péče své ještě dražší poklad své rady a dobrého příkladu

zůstavuje. Naň potahují se slova mudrcova: „Vyučuj syna svého a budeš míti z něho potěšení a spůsobí rozkoš duši tvé. (Přísl. 29., 17.) Kdož cvičí syna svého, bude chválen z něho a mezi domácími chlubiti se bude jím. (Sir. 30., 2.) O něm platí výrok: „Umře-li otec jeho, jest jakoby neumřel; nebo podobného sobě pozůstavil po sobě. Za života svého viděl jej a veselil se z něho, a při smrti své není zarmoucen aniž zahanben jest před nepřátely. Nebo pozůstavil obránce domu proti nepřátelům a přátelům vděčného odplatitele.“ (Sir. 30., 4—6.)

Umře s nevýslovnou útěchou tou, že jsi zasloužil nápis na hrob, kterýž jest výmluvnější nežli všecky řeči pohřebné, a kterýž se podobá významnému nápisu Pipina, krále frankův takto znějícímu: „Zde odpočívá Pipin, otec Karla Velikého!“

HLAVA IX.

Hvězda.

Jako hvězda na obloze nebeské nestojí osamělá a ze spojitosti s ostatními hvězdami vyloučená, nýbrž svým světlem, teplem a přítěhem na ostatní vplývá: rovněž tak nestojí člověk jakožto ojednělá bytost na zemi,

nébrž jeví se býti jedním z mnohých v sebe vespolně zasahujících a na sebe vzájemně vplývajících členův společnosti. Každý přispívá větší neb menší měrou ku spáse bratrův a k veliké harmonii všehomíra.

Jako lesk hvězdy po obloze nebeské se rozlívá, tak vylívej v oboru mravním každý pravý křesťan světlo do očí svých bratrů, an je velkodušným vyznáváním svých zásad a nezvratnou věrností u vykonávání svých povinností potěšuje a v dobrém neustále utvrzuje. „Spravedliví, dí sv. Řehoř, jsou nám příkladem svým vodícími hvězdami na dráze tohoto života;“ a v témž smyslu pojmouti sluší slova Spasitelova: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, aby viděli dobré skutky vaše a velebili Otce, jenž v nebesích jest.“ (Mat. 5., 16.)

I.

Právě když Kristus stál před Kaifašem, udál se v síni velmi kormutlivý výstup. Jedna z děvek poznavši v Petru apoštola Páně, pravila k němu: „I ty jsi jedním z Gabileanů těch!“ Ale Petr místo co směle měl víru svou vyznati, dopustil se té slabosti, že božského Mistra svého zapřel řka: „Ženo, neznám člověka toho.“ Potupná zajisté to nevěrnost k božskému Spasiteli! Ale v čem vlastně záleželo těžké provinění apoštolovo? Nezáleželo v bohaprázdnosti, ani v nevěře, ani v lhostejnosti k víře; nebo Petr věřil

v Ježíše Krista a miloval jej; ale vina jeho tkvěla v něčem jiném; byl zbabělým, kde srdnatým býti měl; styděl se, kde právě hrdým býti mohl; byl nevděčným, když zavítala doba, v níž uznanlivost svou projeviti povinen byl a v tom záležela těžká vina jeho.

Není-li však děj tento v životě apoštolově dějem přemnohých křesťanův v naší době? Přemnoho bohužel jest slabomyslných, u nichž smýšlení jest lepší nežli život; jsouť to bázlivci, kteří jako před zločinem utíkají, jde-li o to, aby zevnější jednání své s vnitřním přesvědčením v shodu uvedli!

Takové však chování jest především zbabělostí. Voják, jenž utíká před nepřítelem, ruší povinnost svou ze strachu před smrtí; protož volají naň řkouce: Sketo! zbabělče! čili jinými slovy: Ty jsi položil na jednu vážku hlas svědomí svého, volání svých vůdců, čest svého praporu, lásku k vlasti a vše co tě pobádalo k mužnému na nepřítele útoku anobrž i ke ztrátě života, kdyby toho potřeba kázala; na druhou pak vážku jsi položil kouli nepřátelskou, svou krev, svůj život a vše, co na tebe volalo: Utíkej! a tys utíkal, kde o to šlo, abys bojoval, a abys, třeba-li toho i umřel ale na všechen spůsob abys zvítězil. Kliď se! ty nejsi vojín, ba ani muž! — Co však děje se v duši křesťana, kterýž se ostýchá, víru svou před světem vyznati? On praví jako sám u sebe: Arciť před Bohem, před svědomím a pro svůj přísežný slib i nejvyšší

prospěch mám povinnost ukázati se, čím jsem, křesťanem. Ale půjdu-li ke zpovědi a ku přijímání, odvážím-li se na to hrdinství, abych v pátek nejedl masa, co řeknou o mně lidé? Vímť ovšem, že lépe jest poslouchati Boha, než lidí: ale co na tom sejde? já se bojím a nechci se svými přátely se rozkmotřiti aniž jim za terč úsměšků sloužiti. A tak otupuje člověk ten svědomí své, zapírá Boha, ruší svůj přísežní slib a vydává duši svou v nebezpečenství, ne proto, aby snad jako voják nemusel smrti v ústrety kráčeti, nébrž proto aby se nevydal marnému posměchu, kterýž jen zneuctívá toho, od něhož pochází, tomu však, proti němuž namířen jest, jen ku chvále slouží.

Ale nejenom své povinnosti nýbrž i nejsvětější ze všech svobod vzdává se takový bázlivec.

Svoboda svědomí (a v ní spolu za naší doby obsažená svoboda bludu a zlého) zakořenila se v našich zákonech a mravích i považuje se za jednu z vydobývek r. 1789. Zdali svoboda tohoto druhu dobrá či zlá jest, nechceme tuto rozebírati; přestáváme toliko na pouhém dosvědčování, že tato svoboda skutečně trvá.

Než kromě této jest mnohem více oprávněná a nepopíratelná svoboba, svoboda dobrého. Nevyšla „z prohlášení práv lidských v první francouzské revoluci 1789,“ nébrž má původ svůj v nepomíjejicném zjevení povinností lidských. Nebyla zvěstována

na zříceninách nějaké hradby (jako onano práva), ale byla vydobyta v amfiteatrech (divadlech) římské říše, v těchto nesmrtelných termopylách (těsninách), kde deset milionů mučenníkův spolu s krví svou pozůstavilo nápis: „Poutníče! pověz světu, že jsme zde padli, bychom synům svým dobyli práva, Boha milovati a Jemu svobodně sloužiti.“

Avšak co vidíme? V době, ve které po pamětihodných zápasích každému se propůjčuje svoboda zlého, vidíme lidi, kteří se svobody dobrého odříkají. Vidíme lidi kteří se snaží horšími se ukazovati nežli jsou, aby se jenom nezlíbili, a komu nezlíbili? Děvečce! to jest lidem, kteří sami sebou v srdci opovrhují, lidem, kteří vytýkajíce církvi nesnášelivost, inkvisici strašně proklínají, sami však směle rušíce všelikou slušnost, provozují tyranství nejnesnesitelnější, tyranství svědomí, an se pobožným vysmívají a je sobě za terč jízlivých vtipů obírají.

A jest věru s podivením, kterak mnozí bojíce se jich, přijímají na sebe jho jejich tyranství, opomíjejíce před nimi výkony zbožnosti, aby jednak nebyli od nich vyhlašováni za slabochy a jednak aby na sebe vzali tvářnost tak nazvaných velkých duchů! Jakoby to byla slabota, když někdo přese všecky tlachy se takovým ukazuje, jakým skutečně jest a jakoby to byla síla, když někdo se dělá jiným nežli jest a když komukoliv dovolí, aby v nedotknutelné svatyni

jeho duše si na policejního sluhu hrál! Nepochybně chtěl i Petr silným se zdáti, když děvečce, aby ji upokojil, řekl: „Ženo, neznám člověka toho; já učenník Kristův, an vím, že jím opomítáš, kterak mohlbych přesvědčení svému zůstati věrným, věda, že tyto náhledy se mnou nesdílíš? Nikoli, ženo, k tomu jsem příliš srdnatým!“ — Ó té zpozdilosti! ó toho úšklebku!

Vy politování hodné oběti bázně lidské, vy malodušní bratři, slyšte! dobromyslnými a milostnými smíte býti, smíte se varovati všeho směšného a křivého při vykonávání pobožnosti: jinak ale buďte otevřenými a neostýchavými, i nebudeť se vám to za zlé pokládati. Arciť jest uvádění věřících v posměch mocnou ba vražednou zbraní nevěrců, ale přese všechen jejich posměch bude přece zmužilost a srdnatost vždy a všady vysoce vážena.

Bohužel zmocnila se našeho věku veliká chabost povahy duševné a chabost ta jest jako ohromujícím upírem veřejného života.*)

---

*) Při velkém politickém kvasu zvolal po mnohých přípitcích a řečech předsedící řka: Nikdo-li už si nežádá mluviti?“ Jelikož všickni mlčeli, doložil: „Nuže pojďme ke stolu kde káva pro nás uchystána.“ Ale nenadále jeden z přítomných se hlásil ke slovu řka: Pánové, dovolíte-li, povím vám ještě slůvko.“ Mluvte, znělo se všech stran. Načež onen jal se mluviti takto: Ve jmenu Otce i Syna i Ducha svatého. Děkujeme Tobě, všemohoucí Bože, za všecka dobrodiní, kterých se nám Tvou dobrotivostí dostalo, jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův. Amen. „Toť slovo, které jsem říci chtěl. A teď libo-li vám, pánové, pojďme kávu pit.“ Všecko se dalo do smíchu, ale

„Jest to velmi povážení hodná vada naší doby, dí důmyslný dějepisec Guizot (francouz, Memoiry I. str. 204), že tak málo mužů potřebnou sílu ducha a povahy si uchrániti dovede, aby samostatně myslili a podle svého přesvědčení jednali. Duchová i mravní neodvislost jednotlivců mizí pod nátlakem událostí a utíká před vzteklostí křiklounů a před buřičskými požadavky velikých davů lidstva; nad touto pak všeobecnou zotročilostí nestojí ani přímí duchové ani příčné hlavy, ani povážliví ani kvapní, ani vůdcové ani prostí. Všickni ustupují stejnému nátlaku a klátí se týmže větrem. Stejná u všech chabost vyrovnává všecko; jakási nadřízenost a podřízenost jakož i kázeň stávají se vzácnostmi mezi lidem. Zadní muži vedou muže přední (představené), právě proto, že tyto (své představené, své vůdce) pohánějí a nátlak na ně činí, ježto oni sami (zadní mužové, podřízení) nic jiného nejsou nežli nejohnivější a slepí nástrojové tyranův je pohánějících a tlačících (t. j. křiklounův a buřičův.)“

Vám, křesťanští mužové, náleží, abyste se tomuto úpadku povah lidských hrdě opírali. A pročbyste se nad svými zásadami a činy zardívali? Toby bylo tolik jako za nejčestnější a nejslavnější název (ty's statečný křesťan) se styděti.

---

přes to vše tiskli mnozí ušlechtilejší ze společnosti statečnému křesťanu tomu ruku, pochlebně mu pravíce: Vy jste srdnatý muž!

2. Kde jest muž, jemužby vlast nebyla mila? kdo nevypočítává hrdinské činy svých předků skoro se stejnou hrdostí, jakoby sám v nich byl účasť míval? Praví-li někdo: Já jsem Slovan,*) cítí při tom slušnou hrdost, nebo v slově tom zahrnuta jest sláva. Chceť tím říci: Já náležím rodu lidskému, který přes 100 milionů počítá a tedy nejčetnější mezi ostatními národy země jest; já náležím národnosti, kteráž když členové její ještě v pohanství dřepěli, žádného otroctví, žádné nevolnosti a poroby neznala; kde i cizinec hostinsky přijat a jakožto člověk důstojně a vlídně častován býval; kde nevedeny výbojné kruté války proti sousedům, aby byli vydrancováni, oloupeni a v porobu uvedeni, kde naopak pěstována tichá orba, průmysl a všeliké řemeslo; já náležím slovanskému kmenu, kterýž více než tisíciletou má literaturu čili slovesnost ve všech oborech vědy a umy, a výtečnými muži ve všech těchto oborech se vykázati může; já náležím kmenu slovanskému, jenž přišed ku poznání pravdy křesťanské, svatými a světicemi, sv. Václavem, sv. Ludmilou, sv. Vojtěchem, sv. Prokopem, blahosl. Anežkou, svatým Janem Nepomuckým blahoslaveným Janem Sarkandrem a jinými blahoslavenci se honositi může; já náležím kmenu slovanskému, který ač nečetný dovedl statečností svou ubrániti se mohútným naň dorá-

*) Zde jsme místo původního našemu čtenářstvu ne přiměřeného textu položili svůj vlastní. Pozn. překl.

žejícím sousedům a výtečnými knížaty: Břetislavem, českým to Achillem, rytířským Přemyslem Otakarem, Karlem, otcem vlasti a jinými slavnými panovníky se chlubiti může; já náležím kmenu slovanskému, který spolu s ostatními kmeny slovanskými chránil křesťanskou Evropu proti sveřeposti a surovosti bořivých a vražedných Tatarů, který s jiným slovanským kmenem, s Poláky pod jejich králem Soběským odrazil Turky od Vídně a tím západ křesťanský s celou jeho civilisací proti potopě barbarství uchránil; já náležím národu, který už v 14. století se chlubiti může velikým filosofem, Tomášem Štítným a který dříve nežli sama Vídeň si zřídil vysoké školy; já náležím národu, ze kterého vyšel mistr pravého, rozumného spůsobu vyučování, Amos Komenský,*) jehož vyučovací spůsob stal se pravidlem u všech národův; já náležím národu slovanskému, z něhož vyšli fysiologové jako Purkyně a lékařové (Rokytanský, Škoda), kteří světové slávy sobě dobyli, an celý ostatní učený svět v těchto věcech od nich se učil; já náležím národu slovanskému, z něhož i vynálezcové nových věcí (jako Ressl, vynálezce šroubové lodi) vyšli, jichžto vynálezů všickni ostatní národové užívají; já náležím národu slovanskému ze všech kmenů slovanských nejvzdělanějšímu a nejpokročilejšímu, jenž ustavičně obklopen nepřátely, téměř půl

*) Litovati toliko, že Amos Komenský, Moravan, byl náčelníkem sekty bratrův českých, kteří za jeho času k nauce Kalvinově přilnuli.

světu naň dorývajícímu důvtipem a hrdinskou zmužilostí se ubrániti dovedl.

Než jakkoli velká jest sláva, kterouž mi vlast má skytá a jakkoli čestno jest pro mne, že říci smím: Jsem Slovan, a sice Čechoslovan! přece jest název mnohem slavnější nežli tento, jest název nade vši čest vlasteneckou vznešenější, kterýmž více se honositi můžeme nežli jakýmkoli šlechtictvím a jakýmikoli vítězstvími světa, a sice, můžeme-li v pravdě o sobě říci: „Já jsem křesťan!“

„Já jsem křesťan!“ to znamená, rozumí-li kdo tomu náležitě, tolik, jakoby řekl: Vyslovuji to hlasitě, že v pravdě moudrým a v pravdě hrdinou býti chci.

Křesťan jest v pravdě moudrým; nebo pravým okem nazírá na tento svět, stoje na nejvyšším stanovisku, z něhož jedině možno rozuměti pravému účelu člověka, pravému účelu světa. Jeho rozum věrou osvícený odhaluje mu nejhlubší tajemství jak v něm samém tak vně v přírodě; on jedním pohlednutím přehlídá čas a věčnost. On tuší nicotu tvora povýšeného i v jeho největší slávě (jako na př. Napoleona I.), on zná věrolomnost tvora i když polibky dává. On pozoruje na hranici (na konci) rozkoše náhnětek svědomí, na hranici laskavé přítulnosti znamená nestálost srdce lidského, na hranici blaha časného tuší omrzelost, na hranici slávy spatřuje vyvedení ze sebeklamu a na konci všeho zemského opojení vidí rakev.

Toto na svět nazírání činí křesťana opatrným a zjednává mu tu drahocennou výhodu, že ho nic překvapiti nemůže, čehožby nebyl dříve tušil.

Křesťan jest v pravdě hrdinou, předně proto, že nikoli v cizím přispění, nýbrž sám v sobě, s milostí Boží sílu k vítězství napomáhající nalézti musí. Vojínovi na bojišti dodává srdnatosti pohled na spoluvojíny bojující, hlas vůdcův velících, fanfary trubačův, dým prachu střelného a hřímání děl, vlající prapory a vroucí láska k vlasti a především oko knížete, jenž vítězi ukazuje znak slávy. Křesťan však bojuje sám na bojišti neznámém před očima Božíma, a dalek toho, aby při tom vyhledával slávy, raději slávu svých dobrých skutků a svých vítězství nad zlým skrývá, jednaje tak jako druhdy zbožný hrdina Tankred (při první křižácké výpravě do svaté země), jenž vykonav rekovský čin ke cti a slávě Boží, zbrojnoše svého kleče prosil „pro Boha a pro Matku Boží, aby nikomu o tom nic nepověděl.“

Křesťan jest v pravdě hrdinou, protože zmužilost jeho netoliko jeden den nébrž po všechny dny života trvati má. Abys před světem byl rekem neb bohatýrem, k tomu postačuje jediný skvělý čin, po něm můžeš odpočívati a netřeba tobě nikdy více něco podobného vykonati. Křesťanu však náleží, aby ve všech poměrech a ve všech okolnostech sobě stejným zůstal. Bohatýrem či rekem

buď vždycky a na proti všem, nevyjímaje z nich ani podomka svého!

Naposledy jest křesťan hrdinou také proto, že sám proti sobě bojuje. Nepřetrženě nad sebou bdíti, sebe samého všady pozorovati, náklonnosti své obětovati nelibostem, s jednou polovičkou přirozenosti své proti druhé polovičce ve zbrani státi, ve stálém boji s vlastním srdcem žíti, žíti v něm dnem a nocí až do hrobu, pořáde v sobě nositi duši z odřeklosti se živící, toť bohatýrství, jemuž svět nic podobného po boku postaviti nemůže — bohatýrství tak veliké, že lidé, kteří ve dvacíti bitvách svůj život nasadili, potom sami se chabými a zbabělými býti shledávají, běží-li o to, aby sami nad sebou panovali. Proti jiným jsou vítězi, sobě samým podléhají. Snad jsou ochotni, poslední krůpěji krve své pro čest vlasti vycediti, nejsou však s to, aby procítnutí zlosti neb sobství opanovali aneb půvabu kadeře na bílou šíji splývající odolali.

Táži se tedy: Je-li zde něco, nad čímžby někomu bylo se zardíti aneb čímby úsměšky bezbožných ospravedlněny byly?

Co pak jest člověk bezbožný? Jest to nevědomec, který více ve Voltaira (náčelníka nevěrců) věří nežli v Krista a který bludu smyslnosti lahodícímu přednost dává před pravdou spasnou. Jest to zpozdilec, který si posměch tropí ze své duše, z nebe a pekla, z Boha a ze všeho vážného, aby tím více zřetel svůj obraceti směl k titěrkám, kterým

jedině by se posmívati měl. Jest to křivopřísežník, který si za čest pokládá, Boha milého, k němuž v lůně mateřském se modlíval, zneuznávati a jemu se rouhati a sliby při prvním svatém přijímání učiněné rušiti; jest to sketa, který cítě svou chabost, cnosti se bojí, kteráž ráznosti vymáhá, a kterýž aby ukonejšil svědomí své, se posmívá těm, jejichžto srdnatost pro něho ustavičnou jest výčitkou.

A před takovými bídáky lidé se strachují! Není-li to zpozdilost? Když špartanský vůdce Leonidas v termopylské těsninsvou vlast hájil a přísaze věren jsa s houfěcem vojínů svých na smrt neúchrannou šel, obdivovaly se ohromné tlupy Peršanů, proti nimž bojoval, jeho srdnatosti a rekovnosti, ale nikterak se jemu a jeho věrným spolubojovníkům neposmívali. A kdyby se mu byli skutečně posmívali, byl by si hrdina ten posměchu jejich tak málo vážil jako jejich vražedné zbraně! I dokládám zde s velikým biskupem Bossuetem: „Hodně daleko zajisté pokročili v bláznovství kteří nechtějí moudrými býti, protože blázni moudrosti jejich se posmívají.“ *)

*) Hrbatí lidé jsou nejednou přinuceni odrážeti úštěpky jiných a bývají často velmi vtipni. Ale nikdy ještě nenapadlo hrbatému, aby člověku nehrbatému přímý zrůst jako nějakou vadu vytýkal; a nikdy zajisté člověk přímé a pravidelné postavy nebude o tom přemýšleti, jakby se hrbatému připodobnil, aby se mu takto zalíbil. Víra a cnost jsou tolikéž pravidelným zrostem duše. A přece ku podivu zardívají se právě přímé duše, jimžto hrbaté se posmívají. Jest to

3. Křesťan, jenž se ostýchá, víru svou před lidmi vyznávati, není však toliko sketa stydící se za to, co mu ke cti slouží, nýbrž on jest i člověkem velmi nevděčným.

Dejme tomu: ty bys byl na př. řemeslníkem neb sedlákem neb kramářem a tobě by se mnoholetou spořivostí a ujímáním sobě samému podařilo, synovi skvělé dáti vychování tak že s pomocí Boží znamenitého a šťastného zaopatření dojíti mohl a nyní bohatým a velikým pánem jest. Ty obradován zdarem takovým pospícháš do domu syna blahem oplývajícího doufaje, že mu blaho to, sdíleje ho s ním, zvýšíš. Ale tento uzřev tebe zdaleka, nejde tobě vstříc, aby tě uctivě a radostně přijal, nébrž zardívá se před svými přátely a známými pro tvůj sprostý oděv, pro tvou venkovskou mluvu a pošle k tobě své služebníky, by ve jmenu jeho tebe prosili, abys se opět vrátil domů. Co bys sobě o takovém synu pomyslil?

Nazýval bys jej ničemou, dítětem bezcitným a nevděčným a celý svět by tobě za pravdu dal. Nuže, kdo se za svou víru před lidmi stydí, právě tak jedná proti Otci nebeskému, jako tento povýšenec jednal proti zemskému otci svému.

Před časy když římský konsul důležitého vítězství dobyl, prokázala mu vlast vítězoslávu. Sedě na voze ze slonové kosti, za

---

právě tak jako když volati lidé, tvoříce v nějaké krajině většinu, nevolatým se posmívají, že hrbolu toho nemají.

kterým přemožení nepřátelé v okovech kráčeli, táhl vítězoslavný vůdce ve slavnostním průvodu vzhůru ke chrámu na kapitoliu. Přes to vše bylo otrokům v týž den dovoleno, vítězi nějakou nadávku říci; tímto spůsobem měla hřmotná radost vítězoslávy poněkud zmírněna býti. Ale vítězoslavný bohatýr nedbal tohoto spílání, jež nebylo pro něho snížením, nýbrž jeho velikost zvyšovalo, an spílání si nevšímaje s hrdostí radostivou po stupních do chrámu vstupoval, v němž vítězosláva jeho se dovršiti měla. A právě tak jednají všecky veliké duše. Berou se na vítězoslavném voze cnosti životem zemským a vlekouce za sebou spoutané náruživosti, vstupují, pohrdajíce posměchem otrokův, vzhůru k výšinám nebes.

II.

Dobrý křesťan svítí, ku vzdělání svých bratří, příkladnou věrností u vykonávání svých povinností.

1. Dobrý příklad působí více nežli dobré slovo, dle přísloví: „slova hnou, příklady táhnou, aneb: slova znějí, příklady hřmějí.“ Příklad jest působným předně proto, že projevuje pevnou přesvědčenost. Každé cnostné jednání jest výrazem pevné přesvědčenosti, protože jednání cnostné předpokládá úsilí překonávající vlastní povahu přirozenou a vítězství nad náruživostmi vydobyté. Člověk kochající se ve všech lahůdkách bujného

života a nic neodpírající své smyslnosti, člověk, kterýž před světem docela hmotný, toliko rozumným zdravoslovím spravovaný život na odiv staví, neprojevuje tím zajisté žádného důkladného přesvědčení. Ku zřízení takového života netřeba žádné námahy a tudíž také žádné nezbytné opory. Tu stačí, jíti za pouhou náchylností své přirozenosti a nejprázdnější pochybilství bude s to, ady hýbalo bytostí, kteráž odřeklost, zdrželivost a ujmu ani sama sobě nepředpisuje, ani sobě předpisovati nedá. Pakliže však muž nade všemi i nejněžnějšími pokušeními zvítěziti dovede, aby čistoty srdce svého ostříhal, choti své věrným zůstal a dětem svým jmena před Bohem i lidmi neúhonného zanechal, anebo jestliže jako duchovní ve stínu vlastní skromnosti práce své věnuje spáse a podpoře bratrův, tedy projeví svým počínáním přede všemi, kteří skutky jeho spatřují, netoliko poznání v pevném přesvědčení zakořeněné, nýbrž i živou víru — živou víru, pravím, nebo jest mnoho cností, kteréž vymáhají mnoho sebezapíravosti a odřeklosti, jížto se pouhý rozum bez víry nikdy nepodrobí.

Za tou příčinou nebude také nikdo jenž nestranně soudí, nauku katolickou podezřívati, jako by ti kteří ji hlásají, nečinili toho z upřímného přesvědčení. Čili nevyronila se nauka ta ze srdce ukřižovaného Boha? Zdali apoštolští zvěstovatelé její nebyli muži, kteří svědectví, jež jí vydávali, i krvavou smrtí svou potvrdili? Nebyla-li zpečetěna krví

nesčíslných mučenníkův? A není-liž to nejrozhodnějším potvrzením, jež člověk vůbec pravdě dáti může, jestliže i krev pro víru svou vylévá? A zdaliž i v naší době nenese církev katolická dvojí korunu na hlavě své, korunu vědy a korunu cnosti, třeba se v ní tytýž i některé zkormucující pohoršení a některá malicherná náruživost jeví? Vím co kněz dobře, že za našeho času více než jindy lze nalézti lidi, kteří o naší upřímné přesvědčenosti náboženské pochybují, protože nechtějí věřiti v cnost katolického kněze. Jimžto však my, přese všechny úsměchy jejich, směle odpověděti můžeme: Mluvte co mluvte: my jsme upřímni, protože nemáme proč bychom vás klamali; my jsme upřímni, protože i nyní věrověstové naši ve všech nevzdělaných, pustých krajinách země pot a krev svou při zvěstování a ku potvrzení víry naší vycezují; my jsme upřímni, protože vy, nekněží, sami v čas moru, v čas nebezpečných nemocí nás kněze vidíte, kterak k lůžkům nemocným spěcháme nic nedbajíce na nebezpečenství, jež našemu zdraví a životu při tom hrozí; my jsme upřímni, protože jsme, abychom vám úplně náleželi, i rodinných radostí se odřekli, nebo za choť a za rodinu máme vás, a této velké rodině obětujeme se tělem a duší. A pakliže vše to vám nestačí k dokázání naší upřímnosti a pakliže se domýšlíte, že vaše mudrování jest rovněž tak pravdivé a působné, tedy k dotvrzení své domnělé moudrosti nastupte aspoň na

rok na dráhu života, kterouž my kráčíme, abychom upřímnosti svého náboženského přesvědčení vám dokázali a světu ku spáse dopomohli.

2. Cnost před světem svítící jest mocná, protože nás nutí souditi takto: Poněvadž ti a oni dovedou cnostnými býti, tedy jest cnost možna, což sv. Bernard podobným výrokem potvrzuje.

V bitvě na řece Moskvě v Rusku (mezi francouzským vojskem pod Napoleonem I. a mezi Rusy r. 1812) hřímalo s obou stran dvanácte set děl. Když boj se nejvíce rozzuřil, velel nenadále jeden z plukovníků francouzských pluku svému, aby couval. To znamenaje Murat, král Neapolský, jenž spolu bojoval, pokáral bázlivého plukovníka řka: „Ale pane plukovníku, což pak sobě na sketu hráti chcete?“ Načež tento odpověděl: „Králi, pohlédněte na tuto děly rozrytou a mrtvolami posetou půdu, možná-li zde ještě vydržeti?“ — „Já zde vydržím,“ odvecek rál, a slovo to vniklo hluboko v bojácnou duši a vypudilo z ní všechen strach.

Toto bojiště není leč obraz dějiště světa, kde život a cnost zápasí, kde každodenně mnohem více se rozhoduje, než osudy jednoho muže aneb jedné říše, kde se rozhodují osudové nesmrtelných duší! Mnozí strachují se tohoto boje a vůči požadavkům svatého evangelia volají: Pryč odtud! Pryč! Není možná zde vydržeti! Ale co říkáte vy, velkodušní křesťané, k těmto kolísavým a

vrtkavým svědkům svých skutků a cností? Slovo, jímž Murat na plukovníka volal, an tento utíkati chtěl, slovo to metáte i vy do svědomí vrtkavých výčitkou řkouce: Já to vydržím, tedy můžete to vydržeti i vy!

„Já to vydržím!“ tak to hřímá v rozbouřeném svědomí jinocha ku propasti nepravostí chvátajícího, an si na zbožnost své matky, na andělskou čistotu své sestry zpomíná; nebo tyto mu hlásají: Jestliže mohli jsme my cnostnými býti, dovedeš toho při upřímné vůli i ty!

„Já to vydržím!“ tak zní vznešená výčitka, kterouž ctnostný a zapíravý život tisíců poustevníků činí obyvatelům velkých měst na východě, kteří v kalu smyslných rozkoší se brodili a vody necudnosti plným douškem pili, cnost a zapíravost vůbec za nemožnost pokládajíce, ješto poustevníci onino cnostně sobě vedouce poušť zalidňovali a pod žárem kolmo nad nimi stojícího slunce cudně žili a tím i možnost cnostného, sebezapíravého života dokázali.*)

„Já to vydržím!“ tak zněla nauka, kterouž Ludvička, princezna francouzská, bujným dvořenínům chlipného krále Ludvíka XV.

---

*) Mnozí z tak nazvaných osvícenců táží se, k čemu mnichové ti byli, a čím světu prospěli? Odpovídáme: byli k tomu, aby už napřed vyvrátili lichou domněnku těchto mudrců, kteří cnost i nepravost neodvozují ze svobodné vůle lidské, nýbrž základy jejich jedině v podnebí a zeměpisné šířce hledají, a tak všem hříšníkům a nepravostníkům už napřed rozhřešení dávají.

svým příkladem dávala, ana na tvrdém lůžku spávala a oděv z vlny drsnaté nosila a při tom všem blaženost ve tváři jevila, kterouž prostopášní dvořenínové si vyložiti nedovedli.

Tyto mocné v dobrém příkladě obsažené námitky proti zlému jsou příčinou, že mnozí majíce je na zřeteli sami u sebe praví jako sv. Augustin: Dovedla-li to učiniti mravní síla toho neb té, proč bys toho nedovedl i ty Augustine? Kdožkoli pak nemají do sebe tolik ušlechtilosti, aby tak u sebe mluvili, shledávají v příkladech takových výstrahu jim velmi obtížnou, dle výroku jednoho z církevních otcův: „Lidem špatným bývá život dobrých vždycky obtížným; za tou příčinou jsou svatí a světice Boží lidem zlým jako trnem v oku, ale pohoršení, jež kdo dal, vítají s radostí, protože je toto v srdci konejší. Za touž příčinou také výhradně noviny čtou, kteréž všeliké pohoršlivé věci sbírají, přehánějí aneb docela zlomyslně vymyšlené zprávy o takových věcech podávají, kteréžto zprávy čtenářové nepravostní jako lahůdky pohlcují, dávajíce tím sami sobě smutné svědectví o nemravném stavu své duše. Špatný člověk nechce býti sám špatným. Nevidí-li čili nesezná-li podobníkův, bývá mu kolem srdce úzko. Úlevu a pokoj má provinilé srdce jeho toliko tenkráte, když podobně potoku směšujícímu se s řekou do moře plynoucí, svou zpustlost spojiti neb smísiti může se zpustlostí těch, kteří okolo něho jsou. Pak teprv podnáší hřeben (stává

se nadutějším) a praví tiše k Spasiteli svému: Ubohý Ježíši! Ty vidíš přece, kterak tě všecko opouští; půjde-li to tak dále ve světě, nezůstanou tobě leč apoštolé, jeptišky a staré panny. Proč ale také tak příkře a nepoddácně vystupuješ? Věř mi, že třeba, abys nebral na sebe tak kormutlivé tvářnosti, abys něco na svém starém slohu změnil (abys z přísných zásad svých něco slevil); vždyť pak člověčenstvo ustavičný pokrok činí a nechce více slyšeti průpovídek: „Nesesmilniž; zpovídej se z hříchů svých.“ Nadarmo chceš nás neuhasným ohněm gehenny (pekla) děsiti; jest to stará náučná domněnka, kteráž jako mnoho jiných mizí; vždyť nám také rozum praví, že Bůh příliš dobrý jest, než aby mohl všecko všudy odsouditi.*)

Takovou hrůzyplnou bezpečnost spůsobuje pohoršení čili pohoršlivý život v nepravnostném srdci, kteréž výčitky svědomí udusiti chce, a z toho dá se částečně vysvětliti povyk, jejž spisy o pohoršlivých skutcích vypravující anebo ta která pohoršlivá přelíčení u veřejnosti dělají. Ukazuje-li se ten onen duchovní úhonným a trestu hodným, klesá-li na okamžení pod břemenem vysokého

*) Ve větších městech může člověk, říkají, i bez štěstí (bez hojnosti dober zemských) žíti, a my dokládáme: může tam žíti bez štěstí i bez náboženství. Pestré zábavy a vyražení chrání v městech velikých před dlouhou chvílí a pohoršlivé věci, kterých zde jest hojnost a které se vesele páchají, utlumují v srdcích diváků náhnětky svědomí. Tak se srdce všeobecnou zkázou konejší.

povolání svého, vzdychají nad tím zbožné duše a modlí se za něho; svět však — směje se, pronáší jízlivé úštipky a hned musí tisk a telegraf pracovati, aby tu veselou zprávu daleko široko zvěstoval. Totě obzvláštní pochoutkou pro všechny smrduté kozly. Lidé tohoto druhu spatřují v takovém klesajícím duchovním nejen člověka, který na okamžik aneb na den jim se podobným stal, nýbrž vítají v něm šťastnou hvězdu svou, kteráž jim dovoluje říci: Nyní jest zřejmo, že některé cnosti jsou nemožné, protože proti přírodě jsou; zdali chabost a vysílenost ještě pro nás jest zločinem, když sama sůl země (duchovní) jest bez síly?

3. Cnost dobrým příkladem se jevící vzdělává také pochodícími z ní paprsky spanilosti a tať třetí hlavní částkou její moci.

Co do milostnosti a dokonalosti nedá se žádný tvor porovnati s Bohem. Jelikož však cnost k tomu směřuje, aby nás Bohu dle nejvyšší možnosti připodobnila, tedy plyne z toho, že po Bohu není nic krásnějšího, nic milostnějšího nad duši, na níž všecky cnosti stejnou měrou září. Milostnost čili spanilost cnosti — jest právě tím, čeho se některým křesťanům v naší době nedostává; nedostatek tento dá se jen upřímným úmyslem jejich omluviti.

Sv. Pavel v listu k Římanům (15, 2.) dí: „Jedenkaždý z vás hleď se zalíbiti bližnímu svému k dobrému jeho a ku vzdělání.“ Zdá se, že přemnozí o tomto předpisu nic

nevědí. Mají sice do sebe dosti šlechetnosti, aby bojovali proti rozpásaným svět pustošícím náruživostem, málo však snad o to dbají, aby malé náruživůstky své ovládali, kterýmiž přece pořáde bližního urážejí. Jsou-li jednak pokornými, horlivými a obětovnými, mají jinak zase do sebe tu smutnou povahu, že se všem, s kterýmiž jim žíti jest, nesnesitelnými činí, an úzkoprsými, vrtošivými a dráždivými se býti ukazují a tudíž synům světa na ně hledícím tu domínku bezděčně vnucují, že víra jen pro malé duše význam má.

III.

Křesťan svítí dobrými skutky.

1. První rodičové naši zaslechli slovo, kteréž je v povinnosti a v blahu utvrditi mělo: „V kterýkoli den z ovoce toho jísti budete, zemřete.“ Ale proti tomuto výroku Božímu postavil duch temnosti své popírání řka: „Nezemřete, ale budete jako bohové.“ Od toho času rozdělilo se člověčenstvo na dva protivné tábory, z kterých každý pro sebe přívržence získati usiluje. Na jedné straně stojí výrok Boží, pravda, dobré; na straně druhé popírání, blud, zlé. Zlé spojuje se v jednotu, aby sjednocením zjednalo svým skutkům větší moc. Ale i dobré spojuje se v jednotu a touto velikou jednotou jest „církev.“ Tyto dvě jednoty, jsouce ohnisky a nástroji dvou sobě protivných zvěstovatelů, tvoří to, co sv. Augustin nazývá

městem ďáblovým a městem Božím, Babylonem a Jerusalémem.

Každý člověk přicházeje na tento svět potkává se s těmato dvěma kruhoma činnosti a vstupuje do jednoho z nich buď jakožto prostý člen anebo jakožto vůdce v boji mezi dobrým a zlým. Obojetným tu zůstati není možno, a kdyby i možno bylo, pokládalo by se to přece za zločin. Zřídka kdy spasí se duše sama, zřídka kdy přichází sama v zátratu. Ať život svůj v jakékoli temno zahalíme, přece metáť on blahodějné neb zkázné záblesky své na dlouhou řadu pokolení. *) Přestoupí-li např. otec katolický na víru protestantskou, bude věrojatně dlouhá řada potomstva jeho protestantskou a na obrat — vrátí-li se otec protestantský v církev katolickou, bude i potomstvo jeho v nejpozdějších pokoleních bez-

*) Tak měl např. katolický československý kněz, jenž nyní víru katolickou ústně i písemně hájí (M. Pr.), děděčka, jehož sice sám osobně neznal, o kterém mu však matka vypravovala, že při ohlášení patentu tolerančního 1781 byl od protestantů ve V. lákán, aby na jejich víru přestoupil. I strčili mu k tomuto účelu také protestantské knihy do uzlíku, jejž nesa bral se napotom domů do Kn. kde přebýval. Kráčeje cestou cítil se neobyčejně obtíženým. I zpomněl sobě, že příčinou toho jsou knihy, jež mu protestanti vnutili, aby ho pro svou víru získali. Stoje právě na břehu rybníka, vhodil knihy ty do vody a kráčel vesele dále. Čin ten měl velké následky i pro jeho pozdní potomky. Nejen on a jeho rodina zachráněna tím od odpadlictví, nýbrž i potomkové jeho zachováni tím při víře katolické a sice tou měrou, že vnuk jeho nyní jakožto kněz katolický hlásá a obraňuje dle nejvyšší možnosti své víru katolickou.

pochyby ještě katolickým. Žádný z těch podnětů neb pohybů, jenž vyšel od svobodného tvora (člověka), neztrácí se, nýbrž působí ještě po jeho smrti, tak že tvor ten, třeba ztuhlý v hrobě leží, i na zemi ještě žije ve svých dobrých činech aneb ve svých užitečných naukách, aneb v opak toho ve skutcích a naukách zlých. My všickni, ani nejneznámějšího nevyjímaje, necháváme na bohestiplnou hlinu člověčenstva krůpěji padnouti, kteráž k tomu slouží, aby v ní osudové jeho zkameněli, krůpěj to, kterouž buď co útěchu aneb co náhnětek svědomí opět najdeme v den, v němž Pán národy souditi bude. —

Bohužel jest mnoho křesťanů, kteří na tuto pravdu zapomínají; i zdá se jakoby všecko sobě tak zařizovali, aby nepotřebovali ani jedním údem těla hnouti. Jim jest zásadou, nedáti se ničímž a pro nikoho vytrhovati a za tou příčinou vyhýbají se také úzkostlivě všelikému boji. Cnost jejich není leč pravidlem opatrnosti pro zachování zdraví. Jsou činní ale jen tou měrou, aby neměli dlouhé chvíle, chovají v sobě přítulnost k jiným ale jen tolik, aby srdce jejich naprosto neztuhlo, provozují také dobročinnost ale jen pokud toho pro upokojení srdce třeba, i vykonávají také povinnosti náboženské ale jen v té míře, aby se nepotřebovali příliš strachovati smrti.

Bratři, volám já výstražně, zamítejte a potupujte tuto soběckou obratnost; ať svítí

světlo vaše, aby lidé viděli dobré skutky vaše.

Mnozí z Vás jsou už z vděčnosti k tomu zavázáni. Muži křesťanský! chodíš-li ve světle víry, je-li srdce tvé provanuto blahou vůní cnosti, pochází to odtud, že Pán tě přehojnou péčí opatřoval a chránil. Neutonul-lis na velmoři světa, kde tolik lodiček se rozbíjí, jest příčina toho ta, že Bůh kolébku tvou postavil pod něžnou stráž pobožné matky, kteráž po kapkách vlívala v duši tvou čisté světlo a spanilou lásku, jež jí samé, ač strastmi sklíčené milování usnadňovala. Později vida Hospodin, že s patnáctým rokem bouře všelikých pokušení na tebe dorývaly, postavil ti před oči příklad velectihodného otce a věrného přítele, kteří tebe na to navykali, abys sobě vážil všeho vznešeného, co oni sami před zrakoma tvýma činili. A ještě později, když životu tvému opravdovosti přibývalo, Pán k rozhojnění útěchy tvé a k ukonejšení bolův přivedl k tvému srdci věrnou manželku, jejížto zbožná slova, jejížto svatá obětovnost, jejížto důmyslná něžnost tobě jako nějaký vánek z vyšších krajin blahovůni nebeskou na zem přinesla. To všecko neučinil Bůh pro tebe nadarmo; spoléhal při tom na tvou vděčnost očekávaje, že jeho vládu šířiti a jeho jmeno oslavovati budeš. Jako druhdy církev ozbrojovala rytíře, tak opatřil tebe Pán všemi potřebnostmi pro dny svatých bitev, svatých zápasů pro víru a cnost.

Vy, katoličtí bratří, varujte se malomyslnosti, kolísavosti aneb bázlivosti. Nesmlouvajíce se žádnou křehkostí, se žádnou lží, se žádným tyranstvím neb násilnictvím, jakéž lidská společnost naše provozuje, učte se rozuměti jejím potřebám, učte se ji milovati a proti jejím vadám ku spáse její bez pýchy a hořkosti bojovati; ostatně kojte se velkou nadějí! Nic není malátnějšího a nepůsobnějšího nad zlost, kteráž k nadávkám a ku spílání své útočiště béře; naproti tomu však není nic mocnějšího nad vojsko, kteréž ač malé, věrou vedeno a láskou pohybováno jsouc, na praporu svém za heslo má slova na korouhvi Makabeův vetkaná: „Pomoc Boží.“

2. Jsou jiní, jimž tato slavná působnost jest potřebou. Pro člověka silného jest to velmi namahavá práce, zabíjeti čas. Jest zajisté mnoho synů, kteří náležejíce vysokým bohatým rodům, nepotřebují namahavě pracovati, nýbrž ustavičného pokoje požívati mohou, kterým však právě tento ustavičný pokoj dlouhou chvíli spůsobuje; jiným tato ustavičná prázdeň až k omrzelosti života slouží. Kéžby ti a takoví jako Šavel na cestě do Damašku se tázali: Pane, co chceš, abych činil? Takovým řekl bych: Vy se mne tážete, co chce Pán, abychom činili? Já odpovídám: Pán chce, abyste majíce peněžné prostředky, jimi konservativné, katolické noviny a listy podporovali a máte-li od Boha k tomu dosti důvtipu, i sami do nich psali. Pán chce, abyste ve spolky ka-

tolické vstoupili, jejich činnost oživovali a rozhojňovali, a při konání skutkův křesťanského milosrdenství na chudých, abyste se žádnou plískavou cestou ani protivným zápachem chatrné světničky chudého odstrašovati nedávali. A když krásné počasí jarní a letní tebe k venkovskému sídlu poutá, tedy chce Pán, abys usiloval více požehnání nežli obdivu sobě vydobyti, abys radou a činem podporoval orbu a venkovanovi příkladem svým ukazoval, že náboženství, kteréž chudé potěšiti dovede, také z pána učiniti může otce.

Velmi smutnou a politování hodnou vlohu duchovní projevuje ten, kterýž umí sám pro sebe poživám hověti. Mezi dary Božími, jichžto pohříchu náležitě neoceňujeme, jestiť dar, kterýžby nás k nejvroucnějším díkům poháněti měl, totiž dar, jímž člověku možno, říci u sebe samého: Jsem s to, abych jiného člověka oblažil. Vlivem svým, něžně podanou almužnou, několika přívětivými a srdečnými slovy mohu vyjasniti oko a rozveseliti srdce a tím snad i kleslou duši oživiti a ji ze spánku smrti probuditi! V takovémto činu bývají hojná zásluha a sladká rozkoš spojeny v jedno, a jestliže římský císař Titus u večer dne, v němž žádného dobrodiní nikomu neprokázal, žalostně zvolal: „Ztratil jsem jeden den!“ tedy tím právě toliko žal projádřil, jímž projat býti má člověk, jenž nepoužil příležitosti, aby sám sebe dobrým skutkem učinil bohatším a veselejším.

Pocit, jejž velkodušní muž má nad dobrým před očima Božíma vykonaným skutkem, zahrnuje v sobě povznášející a velmi utěšené vědomí, totiž vědomí, že život jeho plyne užitečně a nikoli nadarmo, vědomí, že opět nějaký kámen položil ku stavbě věčné, kteráž k oslavě Boží slouží, právě jak to bylo při pracovnících třináctého století, kteří u velikém množství svůj domov a svůj domácí krb opustivše, tělem a duší se oddali práci, aby někde na břehu cizé řeky vystavěli nádherný stoličný chrám. Spokojeni jsouce s dobře použitým dnem, dívali se každého večera na dílo, aby viděli o kolik se více k nebi zvedá. Když pak po dvaceti neb třiceti ve skromné práci ztrávených letech na vrcholi obdivu hodné věže se zalesknul kříž, pohlédli ještě jednou na rozloučenou k němu s radostnou slzou v oku a pak nezanechavše ani jména svého na těchto nesmrtných, důvtipem jejich oživených a věrou jejich provanutých kamenech, vzali s sebou své děti a znaménko památní i vraceli se k domovu, aby zde v pokoji umřeli, blažíce se povědomím, že něco učinili k slávě Boží a ke cti „naší milé Paní“, nejblaženější Panny Marie.

3. Pro jiné jest hojnější působení povinnost spravedlnosti. Když v 11. století křesťanská Evropa, zastoupená svými biskupy a vojíny na polích Klermontských ve Francii, sobě otázku postavila, zdali hrob Páně v Jeruzalémě ještě déle v rukou Mohamedanův zůstati má, a národové Kristem

obrození mají-li ještě déle mlčenlivě a nečinně trpěti všeliké zneuctívání posvátných míst ve svaté zemi, tu povstal v tomto ohromném shromáždění (l. 1095) mnich, Petr Amianský, kterýž dříve sám byl ve svaté zemi a půdu, kde Maří Magdalena plakala, svými vlastními slzami porosil, a který nyní stoje na výšině pahrbku vykládal jim všeliké příkory, na křesťanech od Mohamedanů ve svaté zemi páchané i o velikém poskvrňování posvátných míst a pak s plným žárem své rozhořčenosti zkřiknul: „Vy vojínové Satanovi buďte vojíny Kristovými!“ A nenadále vypuklo z hlubiny jejich rozbouřeného svědomí volání, jehož ohlas ještě v pozdních časech s těchto hor zazníval: „Bůh tomu chce! Bůh tomu chce!“ (abychom do svaté země táhli a ji z rukou nevěrcův vyrvali.)

Bratři, jejichžto srdcem po mnohých poblouzeních milost Boží pohnula, dovoltež abych vám opakoval slova Petra poustevníka: Vojínové satanovi, buďtež vojíny Kristovými! Vy všickni, kteří jste snad mnohou duši zabili, an jste prostnosti a upřímnosti její nadužívali a číhajíce na její neprozřetelnost z marnivosti její kořistili a konejšením oprávněných obav jejích nad její útlocitností zvítěziti usilovali, nuže, nyní zavítal okamžik, abyste duši tu v cnosti utvrdili, v boji proti zlému povzbudili, a její předsudky zapudivše abyste jí cestu ku slávě věčné klestili. Vy všickni, kteří jste sloužili prospěchům satanovým nepravostnými poměry svými a tresta-

telnou schytralostí svou, buďte vojíny Kristovými, vojíny Spasitele zneuznaného, urouhaného, kterýž vám odpouští a na vás pohlížeje, každému z vás praví: Synu můj, doba náhrady přišla; důvěřuji, že pohanění, jímž tvář má jest zneuctěna, a prach, jenž ji pokrývá, setřeš. „Bůh tomu chce! Bůh tomu chce!“ — Dbej přece na tento prosebný pohled, nezhrdej volajícím hlasem tím, aby život tvůj, bohat v obětech sebezapíravosti a v dobrých skutcích, zasloužil sobě na hrobě za nápis míti slova, ve kterých shrnut jest celý zemský život božského Mistra našeho: „Chodil dobře čině.“ (Skutk. apošt. 10., 38.)

HLAVA X.

Smíme-li ještě se rozpakovati?

Ve čtvrtém křesťanském století žil v Cesareji jinoch z rodu šlechtického, který oplýval vším, co svět za blaho pokládá. Pohnut milostí božskou a osvícen při vlastním přemýšlení, řekl sám u sebe: „Všecko pomíjí, toliko duše trvá.“ I prodav statky své rozdělil peníze mezi chudé a odebral se na poušť. Čin tento stal se předmětem rozhovoru po celém městě. Uslyševši to vilná

ženština uložila si mladého poustevníka svésti. V oděvu žebračky zaputovala do hor k poustevně. Došedši ke dveřům prosí poustevníka, by jí v poustce poskytnul přístřeší a lůžko. Jinoch sice se nejprvé zpírá a nechce ku prosbě přivoliti, ale neustálým prošením obměkčen, vpustí ji dosti neopatrně přece do poustky, roznítí oheň a pak zanotí žalmy. Po několika hodinách vstoupí ženština ta celá přestrojena a co nejvíce vyfintěna před hostitele svého řkouc: „Nikdo nás nevidí!“ Jinoch cítí v sobě veliké rozčilení a třesa se znamená, že jeho pevnost se začíná viklati. Než v tom přijde mu šťastný nápad na pomoc. Sebere do náručí souš vinných ratolestí, vhodí je na oheň praskající a řítí se sám do něho

Nemoha bolest z toho pochodící snésti, vyskočí a volá: „Hle, Martiniane (toť jméno jeho,) užásáš při dotknutí tohoto pomíjejícího ohně a chtěl bys se pro okamžitou rozkoš vydati žárům věčným? I co ti napadlo?“ — To uslyševši a uzřevši ženština lákající, rozechvěla se a padla mu k nohám, prosíc za odpuštění; i slíbila svatosvatě a s mnohými slzami, že chce z prostopášného života svého se káti a úplně se napraviti.

Peklo! hrozné to slovo! v něm tkví osten či podnět k cnosti a s jeho pomocí můžeme ve všech nebezpečích všelikerého pokušení zvítěziti, dovedeme-li právě jako tento jinoch podnětu toho použiti, místo co bychom všecku sílu rozumu svého na to vy-

nakládali, abychom zpomínku na peklo z duše své vypudili. Stává-li pekla čili nestává?

Ale poněvadž za naší doby mnozí z našich tak nazvaných osvícenců se do zapírání trestů věčných tak vžili, jakoby tresty ty holou nemožností byly, jest třeba otázku tu takto postaviti: Jest-li už nade vší pochybnost dokázáno, že není pekla? I odpovídám všem zarytým nevěrcům: Ještě jste žádného makavého důkazu nepodali, že pekla není, anobrž nejedni z vašich náčelníků se přiznávají, že na otázku: je-li peklo, s rozhodným záporem odpověděti nemohou. Tak na př. Rousseau (rozumář) na otázku tu odpověděl: „Nevím toho.“ Diderot (franc. mudrák) vyjádřil se o tom řka: „Nejste s to, abyste dokázali, že pekla není.“ Mladému muži, jenž se takovým důkazem chlubil, odpověděl patriarcha nevěrcův Voltaire: I to jste velmi šťastným, že jste takového důkazu se dopídil; já až posavad nebyl jsem tak šťasten!“ Pochybnosti tohoto druhu ponechává církev filosofům (mudrcům, rozumářům) a místo otázky dotčené předkládá nám tuto výstražnou hroznou nauku: Člověka v hříchu těžkém trvajícího očekávají věčné, pekelné tresty.

I.

V písmě svatém jest nesčíslně mnoho svědectví a výrokův, kteréž hroznou nauku tuto potvrzují. Pomíjeje většinu jejich a Toho, jenž řekl: „Já jsem pravda,“ se táže slyším

z úst jeho následné podobenství jakožto odpověď: „Člověk jeden byl bohat, jenž se obláčel v šarlat a bus (nejtenější plátno) a rozkošil na každý den skvostně. A byl jeden žebrák jmenem Lazar, jenž ležel u vrat jeho vředův plný, žádaje nasytiti se z drobtů, jenž padaly se stolu bohatce a nikdo jemu nedával; ale i psi přicházeli a lízali vředy jeho. Stalo se pak že umřel žebrák a nešen byl od andělů do lůna Abrahamova. Umřel ale i bohatec a pohřben byl v pekle. Pozdvih pak očí svých jsa v mukách, uzřel Abrahama zdaleka a Lazara v lůnu jeho. A on zvolav řekl: Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého ve vodě, aby ochladil jazyk můj, nebo se trápím v tom plamenu. A řekl jemu Abraham: Dítě, rozpomeň se, že jsi dostal dobra v životě svém a Lazar podobně zla; nyní ale tento se potěšuje, ty však se trápíš. A nad to nade všecko mezi námi a vámi propast veliká utvrzena jest, aby ti jenž chtějí odsud přejíti k vám, nemohli, ani ti od onud sem se přepraviti. I vece: Prosím tedy tebe, otče, abys poslal ho do domu otce mého. Nebo mám pět bratrů; ať svědčí jim, aby také oni nepřišli do tohoto místa útrap. I vece jemu Abraham: Mají Mojžíše a proroky, poslouchejtež jich. On ale řekl: Ne, otče Abrahame, nébrž kdyby kdo z mrtvých šel k nim, pokají se. Dí však jemu: Mojžíše-li a proroků neposlouchají, aniž byť kdo z mrtvých vstal, uvěří.“ (Luk. 16.)

Nauka svrchu vyslovena: Hříšníka v hříchu těžkém setrvávajícího očekávají věčné pekelné tresty — tato nauka jest v podobenství Páně o bohatci nemilosrdném úplně projádřena. Mluví se v něm o ohni i o věčném trvání trestu toho; o ohni, an bohatec praví: Trápím se v tom plamenu; a o věčném trvání trestu pekelného an Abraham dí: Mezi námi (blaženci) a mezi vámi (odsouzenci) jest veliká propast utvrzena, aby ti jenž chtějí odsud přejíti k vám, nemohli, ani ti od onud (z pekla) sem se přepraviti. Aby však všeliká pochybnost o věčném trvání trestu pekelného zmizela, doložil Kristus sám o sobě jakožto příští soudce náš, že při posledním soudě k odsouzeným řekne: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného.

V čem ale záleží podstata toho ohně, kterýž se dotýká duší? To určiti není na zemi nikomu možno, a to tím méně, an Kristus peklo také nazývá tmou vnější, kde bude pláč a skřípení zubů. (Mat. 8, 12.) Protož církev sv. na žádném sněmu o podstatě ohně pekelného nic neurčila aniž místo, kde peklo jest naznačila, ona raději se sv. Janem Zlatoústým nás napomíná, abychom nehloubali o tom kde peklo jest, nýbrž o tom přemýšleli, jak bychom jemu ujíti mohli. Tolikéž se žádnému filosofovi nepodaří dokázati, že duše odsouzencův od skutečného ohně trápeni nebývají, o jehož podstatě však si jak svrchu podotknuto, na zemi žádného ponětí učiniti nemůžeme; neboť víme,

že i oheň zemský nemůže pocítěn býti od těla, není-li v něm více duše. Duše to tedy hlavně jest, jenž i oheň zemský cítí; proč by tedy nemohla cítiti oheň pekelný, jí přiměřenější?

Tímto trestem žhavého pocitu nejsou vyloučeny také jiné strasti; naopak, dí sv. Tomáš Akvinský, bude útrap těch tak mnoho a tak rozličného druhu, jak mnoho bylo rozličných věcí na zemi, kterých odsouzenci ke hříchu zneužívali; a jako blažencům každá stvořená věc bude pramenem radosti, tak naproti tomu bude odsouzencům každá stvořená věc, jížto zneužívali, pramenem žalu a bolesti.

Tolikéž jest v trestu pekelném obsažen trest ztráty, že totiž odsouzenci na věky od tváře Boží odmrštěni budou. O tomto trestu dí sv. Augustin (o městě Božím. I. 20., h. 4.), že s jeho velikostí žádná útrapa se porovnati nedá, a jako obmezenému rozumu lidskému nemožno pochopiti blahoslavenství nebeské, kteréž v nazírání na Boha a v požívání jeho jakožto nekonečného dobra záleží, rovněž tak nemožno pochopiti neblaho odsouzenců, kteréž záleží ve ztrátě nekonečného a nepochopitelného dobra. A sv. Jan Zlatoústý (v list. V. k. Theod.) učí, že trest tento více trápí duše, nežli všecka ostatní muka pekelná, anobrž že trest tento peklo vlastně dělá peklem. Zde na zemi jest duše bohaprázdného člověka rozličnými věcmi roztržita a od skoumání sebe samé odvrácena,

ale tam k sobě samé obrácena jsouc pozná a uzří celou ohyzdnost svou a vzdálena jsouc od nejvyššího dobra, pocítí nekonečnou prázdnotu a v tomto zoufalém boji, aby dosáhla jediného a nejvyššího dobra, jež by nekonečnou žízeň její ukojilo, bude jednak svou stále trvající zlobou, jednak neodvolatelným odsudkem Božím věčně od Boha odrážena. Ostatně jest tato útrapa pekelná, poněkud jen pokračováním v neblahém stavu, ve kterém se hříšník na světě nacházel, třebas neblahosti té jsa tisícerými věcmi roztržit, necítil. Zde na zemi odlučoval se hříšník sám od Boha a v tom záleží podstatně jeho vina, tam bude od Boha odloučen a v tom záleží podstatně jeho trest a tudíž děje se jemu jen to, co vlastně sám chtěl. Zde na zemi nechtěl hříšník Boha poznati a nyní na trest za to nebude Boha nikdy viděti; na zemi jsa nechtěl Boha hledati a nyní na trest za to, nikdy ho nenajde, byť jej i hledati chtěl. Zkrátka: co dříve bylo podstatou hříchu jeho, bude nyní podstatou jeho trestu.

Církev sv. jsouc dědičkou nauk moudrosti Kristovy, opakuje ve jménu jeho tuto hroznou pravdu o trestu věčném a zpírá-li se někdo proti ní, vystupuje tím ze stádce Kristova čili z církve, o níž se vším právem dí: „Kromě církve není spásy.“

Ale co by to někomu prospělo, kdyby za touto příčinou od církve odpadnouti chtěl? Má-li snad v protestantství útěchy hledati? Vždyť pak známo, že protestantství, kteréž

tak mnoho nauk křesťanských pustilo, před touto naukou o pekle s jakousi chvějící se ostýchavostí se zastavilo, anobrž nauku tu ještě více vyvinouti usilovalo, an právě pro ni nauku o očistci zamítlo.

Než ohledněte se, vy pochybilci, po všech krajích a po všech časech, zpytujte všecky soustavy náboženské, zmítejte vzhůru všechen prach ze starých zkazek, proskoumejte dějiny a slovesnost (písemnosti) všech národů: všady a vždycky potkáte se zde s naukou o pekle a zaslechnete, co zpívá nejslavnější básník starých pohanských Římanův v Eneidě (VI.) hrdinském zpěvu o zlopašníku Theseovi: „Sedí a na věky seděti bude (v pekle) nešťastný Theseus.“ Ve svatých knihách (vedách) Indů, skoro nejstaršího národu, čteme: Yamas, krotitel, kníže podsvětí sedí v nižší krajině jižné jakožto neuprosný soudce zemřelých. Do jeho bytu Yamapury jest všechněm dušem po smrti těla putovati, aby vzali ortel svůj, dříve nežli se dostanou buď do nebe (Svarga) anebo do pekla (Naraka), anebo k svému očištění nastoupí putování své skrze rozličná těla zemská. — I podle svaté kniky starých Peršanů, Zendavesty od Zoroastra v 7. století před Kristem, putují duše spravedlivých po smrti těla přes most „Činovad“ do nebeského ráje „Gerotmonu“ na hoře Elbor, ješto přívrženci zlého ducha — Ahrimana — zlými duchy uchváceni a do jícnu pekelného „Duzaku“ svrženi bývají, kde za své zlé

činy odplatu berou. Staří pohanští Řekové, s nimiž pohanští Římané skoro veskrze stejné bajesloví měli, též věřili v peklo s věčnými tresty, jež všelijak vypodobňovali. Tak na př. musejí Danaidky, padesát to dcer krále Danaa, protože všecky v jedné noci své manžely zavraždily, v pekle nabírati vody do bezedných sudů, s kteroužto prací věčně věkův hotovy nebudou. — Tantalus, král ve Frygii v Malé Asii, musí za to, že zavraždil vlastního syna a jej za pokrm bohům předložil, aby prý jejich vševědoucnost zkusil, (musí) prý věčně plovati v pekle ve vodě, kteráž mu až k samým ústům jde a ačkoli nejhoroucnější žízní trápen jest, přece voda od jeho rtů věčně ustupuje. Rovněž tak trápen jest nenasytným hladem: před ústy jeho visí nejkrásnější ovoce, kdykoli však nějakou ratolest s ovocem uchvátiti chce, vyšvihne se tato ratolest hned do výšky a ubohý Tantalus musí pořáde dále se postiti. Sisyfos, král v Korintě, zabíjel pocestné. Za to musí v pekle těžký kus mramoru valiti na horu; kdykoli však kus ten skoro na vrchol dovalil, sráží neviditelná ruka mramor dolů a Sisyfos počíná znova svou práci. — Ixion, kníže Thessalský, spálil svého tchána v ohnivé peci. Za to jest v tartaru čili v pekle přivázán na kolo, kteréž bouřný vítr věčně otáčí. — Také staropohanští Němci věřili v peklo, kde sketové a věrolomní lidé věčně trápeni bývají a nazývali místo to nejprvé Niflheimer, pak Hel

(Hölle), ješto slavní bojovníci prý do Walahally, sídla bohův vstupují, kde věčně věkův se radují.

Ale i nejslavnější filosofové staropohanských Řekův, jako Sokrates a jeho žák Plato, zastávali tuto nauku o věčném pekle. Tak na př. v Gorgiáši (spise) dí Plato: „Nespravedliví, kteří zločiny svými stali se nezhojitelnými, nemohou ze svých útrap v hadesu (pekle) žádného užitku čerpati; nebo bývají od svých muk ustavičně trápeni aniž se vyléčiti mohou; jsouť tam za příklady vystaveni a slouží za divadlo všem nespravedlivým, kteří ze země tam docházejí.“ Rovněž tak v jiném spisu Platonově (Phaedoně) se dí, že nezhojitelné nespravedlivce vrhá osud do tartaru (pekla), kdežto čistí a dobří vstupují do čistých a krásných obydlí, toliko zhojitelní (lidé s menšími hříchy) dostávají prý se k řece Kokytu neb Pyriflegetonu (ohnivé řece), odkudž k acheruskému jezeru se ubírají, kde od svých útrap osvobozeni bývají, jestliže jim ti, na kterýchž se na zemi prohřešili, odpustili t. j. Sokrates a Plato věřili nejen v nebe a peklo, nýbrž také v očistec.

Odkud tato všeobecná víra v peklo? Nauku tuto, která všem nepravostem lidským strašně vyhrožuje a rozkoše ztrpčuje, nevymyslili si lidé sami, nýbrž ona jest pozůstatkem z prazjevení Božího, jímžto Bůh sám člověčenstvu oznámil tresty, kterýmiž nad ostříháním přikázaní svých bdíti chce. Tolikéž vyplývá nauka ta z přirozeného citu

spravedlnosti, jímžto národové vedeni jsouce takto soudili: Bůh jest nekonečné dobro, neobmezená, nekonečná svatost; urazí-li ji někdo, tedy dlužno jí dáti přiměřené zadostučinění a tím jest jedině nekonečný trest. Čím větší jest totiž osoba, kterouž někdo spíláním neb nadávkou urazil, tím větší také jest provinění, které tím spáchal a podle toho dlužno, čím větší jest osoba, také tím větší jí dáti zadostučinění. Urazím-li nadávkou soudruha mně rovného, stačí k zadostučinění jakéž takéž odprošení. Urazí-li syn týmž slovem otce, musí mnohem více se kořiti, aby uražené cti otcově zadost učinil. A řekl-li by někdo nadávku tu samému zeměpánu, může tento pro zadostučinění jemu uložiti doživotní žalář aneb jak dříve se stávalo i k smrti jej osouditi. Podle vznešenosti osoby roste tedy nejen velikost provinění, nýbrž i zadostučinění. Poněvadž ale Bůh jest nekonečné dobro, tedy i urážka jeho jest nekonečná a tomu přiměřeně musí i trest za to nekonečným býti a sice nekonečným podle trvání, poněvadž nekonečného trestu podle důsažnosti (intensivity) žádný tvor schopen není.

K tomuto úsudku všech národů, vyplývajícího z přirozeného citu spravedlnosti, přidali svatí otcové církevní ještě tyto důvody, aby tutéž myšlénku ještě jasněji vyjádřili:

Sv. Augustin, (de civ. Dei l. 21., 12.) dí: Odsouzenci provinili se proti v ě č n é m u

dobru, an věčným životem pohrdli. Věčného zla činí se ten hodným, který sám v sobě to dobro, jež věčně trvati mohlo, zničil.

Sv. Řehoř Veliký pak praví: Odsouzenci provinili se aspoň podle úmyslu, podle své vůle zlé věčně, třebas hříšný čin jejich rychle přešel. Nebo každý kdož těžce hřeší, klade svůj nejvyšší cíl místo v Boha v nějaký tvor, chtěje z něho rozkoš míti, a podřizuje tomuto tvoru celý svůj život i přeje sobě, by věčně v tomto hříchu trvati mohl, kdyby mu možná bylo, věčně na zemi žíti aneb beztrestně na věky v tomto hříchu trvati. A protož dokládá sv. Řehoř (dialog. 4., 44.): jest docela podle spravedlnosti, aby nikdy nebyl bez trestu, kdož nikdy bez hříchu býti nechtěl.

2, Když Jindřich VIII., král anglický (1509—1547) zapudiv svou pravou manželku Kateřinu, mladou dvorskou dámu Annu Boleynovu si za manželku vzíti chtěl, odporoval tomu papež a nechtěl nikterak k tomu přivoliti. Král chtěje chtíč vilnosti na každý spůsob ukojiti, odtrhl se od Říma a učinil sám sebe hlavou církve v Anglicku. Kteří pak z poddaných jeho proti tomu se zpírali a jej za hlavu církve v Anglii uznati nechtěli, byli uvězněni a nejkrutějším spůsobem odpraveni. Za krátký čas octlo se šedesát tisíc lidí v žalářích, kteří odtud ponenáhlu vyvlečeni a spáleni byli. I nejzasloužilejší mužové jako biskup Fisher a kancléř Tomáš Morus

byli po dlouhém strádání v žaláři sťati, jiní jako kněz John Hougthons znenáhla mučeni, aby se jim bolů přimnožilo; nejprvé je oběsili, ale hned dokud ještě dýchali, se šibenice je sňali. Pak se jim tělo rozpáralo, srdce a ostatní útroby se odtud vyňaly a na oheň hodily; pak byla mrtvola rozčtvrcena, pečena a upečené kusy na rozličných stranách města Londýna pověšeny. Tak zaváděl chlipný král Jindřich protestantství v Anglicku, nešetře při tom ani šesti manželek kterých sobě vzal nebo i dvě z nich Annu Boleynovu a Kateřinu Hovardovu dal odpraviti. Dvě z nich brzo zemřely a jednu ihned zapudil. Když takto král chlipný zuřil, tu muselo ovšem každé srdce lidské proti této ukrutnosti se bouřiti a v každém svědomí hlas zatracující se ozývati. Spolu podával hlas ten tu útěchu: Jest a musí býti pro nevinné oběti krutosti lidské věčný ráj, jakož pro ukrutné jich katany jest a musí býti věčné peklo.

Za času první francouzské revoluce (1789—1795), v níž nevěrci rouhaví se vlády zmocnivše, přes dva miliony nevinných lidí zavraždili, musel také franzouzský kněz, farář Ampeluiský, před soud revolučníkův v Lyoně se dostaviti. Zuřiví tito fanatikové (šílenci) nevěry tázali se ho úsměšně: „Pope, věříš-li v peklo?“ Vyznavač Kristův nedal se tím zastrašiti, alebrž směle a spolu klidně odpověděl: „Kterak bych neměl věřiti, že jest peklo, popatřím-li na vás a na vaše počínání? Kdybych snad kdy byl něja-

kou pochybnost o tom míval, vy byste zajisté nyní ji úplně zaplašili.“

Podivno, kterak lidé při každé příležitosti zastávají božskou dobrotivost, nezpomínajíce při tom přesvaté vůle jeho. Když ale někdo je samé urazí, tu hned přestává u nich všecko lidumilenství i žádají, aby ublížitel co nejpřísněji potrestán byl.

Arciť nemá člověk práva, někoho odsouditi a zatratiti, ale nemáme také práva ve jménu božské dobroty všem zlopášníkům, rouhačům a nepravostníkům už napřed rozhřešení dávati a popíráním pekla jim věčný blažený život zaručovati, kteréhož nikdy nehledali, o nějž nikdy nestáli a pro nějž všecku schopnost ztratili.

Zpomeňme sobě na ukrutníka Alexandra Jannéa (r. 105 před Kr.) jenž pocházel z rodu druhdy slavného, z rodu Makabejského a jakožto panovník národu židovského všech možných krutostí se dopouštěl. Zabiv vlastního bratra svého nešetřil ovšem svou krutostí ani lidu poddaného. Když za příčinou nelidských jeho činů lid se bouřil, dal jednou šest tisíc židů zavražditi a po druhé za jeden den osm set jich ukřižovati. A co zatím tyto ubohé oběti na kříži úpěly a katané také jejich manželky a děti před jejich očima zabíjeli, slavil on se svými kuběnami skvostné a veselé hody, čině to jako na posměch oněm krvavým obětem. Zdaliž i tu se nebouřilo srdce lidské a nevolal hlas svědomí mocně: Ano, jest a musí býti pro ta-

kové ďábelské srdce peklo, jakož pro nevinné oběti jeho jest a musí býti ráj věčný?

Když pohanský římský císař Nero už před třicátým rokem věku svého zavraždil matku, bratra, manželku, poručníka, učitele svého Seneku, přemnoho příbuzných, senátorů a měšťanů římských, napadlo mu k dovršení zloby ještě také Řím na mnoha místech dáti zapáliti, jednak aby si představiti mohl velikost ohně v Troji, druhdy velmi slavném městě, jednak aby město Řím, ježto se mu pro staré domy a křivé ulice nelíbilo, obnovil a jemu své jméno „Neropolis“ (město Něronovo) dal. Strašný požár ten zuřil po celý týden a ze čtrnácti čtvrtek města jenom čtyry zůstaly od ohně nedotknuty, z ostatních čtvrtí bylo jen rumy viděti. Když za příčinou rozjitření lidu počal se o svůj vlastní život obávati, vynalezl prostředek jeho nešlechetností docela přiměřený, aby vinu se sebe svalil a zášť lidu od sebe odvrátil. Tehdáž byla právě v Římě první křesťanská obec v největším rozkvětu; ale veliké obecenstvo pohanské ještě ušlechtilou povahu křesťanův neznalo, nýbrž o nich jako o židech v Římě nenáviděných velmi neprávě soudilo. Toho se chopil Nero a dal rozhlásiti, že křesťané oheň ten založili. I velel hned také, aby křesťané kdekoli možná, byli schytáni, a aby jednak byli ukřižováni, jednak v kůže zvířecí oblečeni a psům k roztrhání předhozeni, jednak hořlavými látkami obloženi a jakožto pochodně zapáleni při hrách veřejných, které

rozhořčenému lidu římskému k jeho ukonejšení dával. Ukrutný rozkaz tento byl také v plné míře proveden.

Tehdáž i knížata apoštolská sv. Petr a Pavel dosáhli koruny mučennické. S nimi pak, jak dí sám pohanský dějepisec Tacitus, vykrvácelo nesmírné množství křesťanů v nevýslovných bolestech. I pohanský lid, neznaje ještě cností křesťanských, počal křesťanův litovati a tušiti jejich nevinnost. Co zatím křesťané v bolech nejkrutějších se svíjeli a k nebi nejžalostnější vzdechy odesílali, hodoval a kvasil skvostně ukrutník Nero se svými milostnicemi a brodil se v kalu nejohyzdnější chlipnosti. Zdaliž i tu se nebouřilo srdce lidské a nevolalo svědomí mocným hlasem: Ano, jest a musí býti ráj věčný pro nevinné oběti krutosti, jakož jest a musí býti peklo pro nelidské ukrutníky!?

Tato strašná protiva a tento náramný rozdíl mezi vítězící, úšklebně rouhavou a roztučnělou nepravostí a mezi skromnou, trpící a plačící cností, kteráž podléhá, opakuje se ve všech stoletích anobrž na širošírém světě snad každého dne. A protož volá rozbouřené srdce lidské a svědomí hledající útěchy: Musí zajisté přijíti hodina spravedlnosti, aby každý vzal odměnu podle skutků svých. Jest a musí býti ráj věčný pro oběti nevinné a věčné peklo pro jejich rouhavé ukrutníky. Čili má člověk právo a dovolení, aby přirozenost lidskou svlekl a ve krutou povahu dravé šelmy: tygra a hyeny se oblekl?

Ale řeknou přes to vše snad ještě nevěrci: Rozum lidský chápe trest časný, jejž napravující a smírná spravedlnost ukládá; ale nechápe anobrž chvěje se před nekonečným trestem a před spravedlností na vždy zavírající a věčně bezcitnou.

Arciť chvěji se i já při tomto pomyšlení; než obádejme věc tu zevrubněji. Předně divím se tomu, že nikdo z těchto rozumářů nic nenamítá proti věčnému trvání blaženosti nebeské, že se mu to žádnou přílišností býti nezdá a že se dělá, jakoby to úplně chápal. Pánové, odpovídám jim, zdáli se vám za zločin věčné pokání býti přílišností, proč neviní nikdo z vás Boha z přílišnosti neb z plýtvání za to, že cnost věčným blahoslavenstvím chce odměniti? Takový odpor v myšlení lidském dá se snadno vysvětliti: v blaho vpravuje se člověk ochotně, byť i věčně trvalo; ne tak v neblaho a protož musíme souditi, že člověk, chce-li aby radost byla věčná, trest však jen dočasný, jen špinavě soběcky při svém rozumování sobě počíná.

Nezapomeňme též, že Bůh nám v naukách o věčnosti vysvětlení podal, aby nás jimi spravoval, nikoliv ale abychom my nad nimi soud drželi. „Kdybych byl Alexandrem, řekl vojvůdce Parmenio ke králi, přijal bych podmínky míru od krále perského Daria navržené.“ — „Já také bych je přijal, odvece Alexander, kdybych byl Parmeniem.“ — Podobně může Bůh odpověděti každému rozumáři, který se osměluje, neskončenou spra-

vedlnost božskou podle své spravedlnosti obmezovati a přistřihovati.

II.

Bůh však jest netoliko spravedlivý, nýbrž i neskončeně moudrý; a tu již osměluji se tvrditi, že by Bohu této neskončené moudrosti se nedostávalo, kdyby peklo nebylo věčné. Především táži se: Co by se řeklo o zákonodárci, kterýžby k odvarování vražd pronesl tento zákon: Kdo vycedí lidskou krev, musí pokutu peněžní platiti? O takovém zákonodárci soudiloby se jistě, že se pominul se zdravým rozumem. Řeklo by se, že vraždy odvracovati chce i nechce, protože zapovídacímu zákonu svému jen pramalý trest připojil. Právě takovému nespůsobilému zákonodárci podobal by se Bůh, kdyby peklo nebylo věčné.

Bůh při všech dílech svých měl dvojí účel, jednak svou vlastní slávu, jednak naše blaho. K tomuto dvojímu účelu dal nám zákony, z jejichžto věrného ostříhání vyplývá jak jeho sláva tak společenská harmonie na světě a spása člověčenstva na věčnosti. Jest na bíledni, že Bůh k rázným prostředkům sáhnouti musel, aby svobodnou vůli člověka, neruše ji, rozhodně řídil a jí úctu k zákonům vynutil, kteréž k ochraně předrahých zájmů člověka dány jsou. Protož chtěje chtíče naše na uzdě držeti, musil zákon svůj výdatně zahájiti a takovým zahájením jest právě

trest věčný. Každý jiný trest, jakkoli veliký a strašný, bylby nedostatečným. Jen málo jest lidí, kteří ze strachu před očistcem toho kterého menšího hříchu se varují; a přece jsou muka očistcová úžasná; protože však jen dočasná jsou, nenapadá mnohým ani na to pomysliti. Jeden z německých filosofů řekl: Dva miliony let postoupil bych ze své blaženosti věčné, kdybych této určité věci dostati mohl.“ Taková jest povaha srdce lidského, že nic sobě neváží, co konec béře. „Co si já dělám z pomíjejicných věcí!“ zvolal francouz Senancour. Hodina kreráž po 60ti letech přijde, již teď mně po boku stojí! Já však nechci toho, co se teprv připravuje, ponenáhlu blíží, a přišedši hned zase mizí. Já chci něco, buďto sen, buďto naději, která mně na vždy zůstane, kteráž nade vše očekávání veliká a nade vši pomíjejicnost povznešena jest.“ Co pak o blahu a naději platí, musí též o strachu a útrapách platnost míti.

Jakoby nebe obmezené nebylo žádným nebem, rovněž tak by obmezené, dočasné peklo nebylo žádným peklem. Mnozí z těch, kteří proti jsoucnosti pekla se zpouzejí, připustili by konečně všeliké byť sebe větší a delší tresty; toliko jedna věc je rozjitřuje: věčné trvání muky pekelné, což právě důkazem nezbytnosti takového trvání jest. I byliby k ukojení svých náruživostí na okamžik ochotni, o nauku o trestech na věčnosti se opmluviti, a chtěliby pro ukojení svých chtíčů

kráčeti také tou propastí, kterouž vlastně sami si kopají, kdyby jenom propast ta nebyla neobmezená, věčná. Tedy právě to, co člověka rozjitřuje a bouří, jest tím, co jej na uzdě drží.*)

Moudrý a zdravý spůsob vychování dítek žádá, aby obzvláštně pro děti zpurné a nepoddajné visela na stěně ve světnici velká metla, kterážby jim stálou byla výhrůžkou, připomínajíc jim, že neučiní-li zadost moudré vůli rodičův z lásky, budou jí musit zadost činiti trpkým potrestáním metlou. Jest to jako nejzazší prostředek, jehož moudrá láska rodičův užívá, aby tím jistěji zabezpečila budoucí blaho dítek. Odtud se i v přísloví říká: Metla vyhání děti z pekla. Této vyhrožující metle na zpurné děti, podobna jest Bohem zjevená nauka o pekle, kterouž Otec nebeský odbojné děti své na zemi zkrotiti a k tomu přijměti chce, aby nechtíce dobré činiti z lásky k němu, činily to aspoň ze strachu před trestem jeho a tak se věčného uvarovali neblaha. Tedy i tato nauka o pekle

---

*) O velmi bohatém měšťanu římském Luciovi Veratiovi vypravuje se, že velel otroku svému za sebou s pytlíkem peněz plným kráčeti, an on sám zatím pro kratochvíli každému okolojdoucímu políček vyťal ale hned také nejvyšší peněžnou zákonem ustanovenou náhradu skytal, čímž všeliké utíkání se k soudcům a obžalování své už napřed zamezil. Tím patrně uváděl celý zákon v posměch. Podobně bylo by každému zlopášníku zůstaveno s božskou spravedlností zacházeti, kdyby tato neměla věčnosti, aby se tím proti urážkám chránila.

má co nějaká hrozící metla neposlušné syny země sama vlastně vyháněti z pekla.

Objasněme si to podobenstvím. Otec bohatý a spolu otec velké rodiny měl syna zpurného, kterýž nedbaje na žádné laskavé napomínání otcovo právě jako onen marnotratný syn v evangeliu svůj dědičný podíl na otci vymáhal, aby jha poslušnosti synovské úplně zbaven mimo dům otcův žíti a své podlé chtíče bezmezně a ničím nevytrhován ukájeti mohl. Otec ač nerád, po mnohých domluvách a výstrahách vydal mu podíl a syn svéhlavý ihned odcestoval. Přišel brzy do lesa. Nedlouho jím kráčeje zpozoroval s nevýslovnou hrůzou, že obrovský had hroznýš, jenž bůvola, lva, tygra a nejsilnějšího vola obtočiti, jemu kosti polámati a jej pomalu pohltiti dovede, naň na stromě číhá a již již střelhbitě naň slítnouti chce. I třese se jako osyka a utíká rychle nazpět. Ale hroznýš už hromostřelně slítnul dolů na zem a jest mu v patách. Polekaný syn utíká, co jen síla stačí. Ale hroznýš plazí se rychle za ním. I utíká ustrašený dále s rychlostí, jakouž jen zoufalost vlívá, ale hroznýš béře se (aspoň dle šustotu jejž slyší) ustavičně za ním. Posléze nemoha více dechu popadnouti a potem zařícen padne na zem a očekává s hrůzou hrůzoucí a všecken se chvěje strašný okamžik, v němž potvora hadová tělo jeho obtočí, kosti mu rozláme a do své velmi rozšířené tlamy nejprvé hlavu jeho vsoukati počne. Než hroznýš lup svůj, jejž

pronásledoval, už opustil a ustrašený na zemi ležící cestovatel marně se třese. Zpamatovav se a vida že nebezpečenství pominulo, znamená, že na zpáteční cestě této se opět přiblížil domu otcovskému, jenž mu zdaleka tak přívětivě kyne a jej vyzývá, aby se do něho vrátil. I nerozpakuje se, nýbrž přemáhaje všecken falešný stud vrací se rychle do domu, z něhož nedávno vyšel. Otec spatřiv ho diví i raduje se z jeho brzkého návratu. Syn pak se slzami lítosti kleče před otcem, vyznává své provinění a prosí, aby jej opět za syna přijal a slibuje, že od nyníčka všech rozkazů jeho chce ochotně poslouchati a jemu za všechny dřívější urážky náhradu učiniti. I táže se ho otec řka: Synu, což pak tě tak hluboko projalo a tebe ku tak rychlému návratu pohnulo? „Ach, otče, ten had, ten strašný had, co tam na stromě na mne číhal a mne, svůj lup, hrozně usmrtiti chtěl!“ Milý synu, doložil otec, děkuj Pánu Bohu, že poslal na tebe tuto hroznou potvoru. Kdo ví, jak daleko bys byl pobloudil, co všecko bys byl spáchal, v jakých neřestech se brodil a jaké přebolestné mučennictví pro tělo i pro duši bys sobě byl připravil. Hroznýš úžasný, jenž tě stíhal, byl jenom nástrojem v rukou Božích, abys jím od cesty nepravosti a záhuby byl odvrácen a na cestu cnosti a blaha opět přiveden. Hroznýš ten vlastně byl tvým štěstím!

Tentýž jest laskavý úmysl otce nebeského při vychovávání člověčenstva pro nebe,

pro pravý otcovský dům náš, když nás děsnou naukou o pekle, jako nějakým hroznýšem od cesty nepravosti a záhuby odvrátiti a k návratu na cestu cnosti a věčného blahoslavenství přijměti chce. Hrozící metlou pekla vlastně vyhání děti své z pekla; pravíme „z pekla,“ poněvadž peklo v každém od Boha odvráceném člověku už zde začíná a čím déle tato odvrácenost trvá, tím více se peklo už zde v jeho duši utvrzuje; nebo peklo na onom záhrobním světě není než pokračováním a úplným dovršením toho, co nepravostník sám zde na zemi drzostně započal. Poněvadž ale Bůh právě naukou o pekle hříšníka z pekla, které už zde začíná v duši jeho a tam se dovršuje, vyhnati chce, nereptejž nikdo proti nauce této, nébrž uznávejž v ní moudrý vychovávací prostředek otcovské lásky Boží, kteráž nechce smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl.

„Než, řeknou přes to vše rozumáři, snad by nějaký, třebas dlouhý čas útrapy postačil, aby hříšníci na onom světě odkáli své zločiny zde na zemi spáchané.“ Odpovídáme: To by možná bylo, kdyby se skutečně káti mohli. Tomu ale tak není. Předně nedostává se odsouzencům milosti Boží, bez níž káti se nelze, kterouž však stále na zemi odmítali, „na zemi“ díme, kde jedině jest pro hříšníky čas milosti a navštívení Božího. Kromě toho zůstává vůle lidská při závírce života v tom bodu státi, ve kterém se při smrti těla právě nalézá; ona jako ztuhne

a jest nehybnou, protož zůstala-li státi ve stavu odvrácenosti od Boha, zůstane jako ztuhlá v tomto stavu odvrácenosti od Boha na věky, a tudíž vina zemská lpí na ní na věky a poněvadž vina na ní na věky lpí, musí i trest její na věky trvati. Majíť ovšem odsouzenci i v tomto neblahém stavu rozum a cit, ale ztuhlí jsouce ve zlém, nemají ani více vůle, k Bohu se obrátiti, nýbrž nenávidějí Boha a zlořečí jemu stále; nenávidějí Ho, protože jim milost jeho odňata jest a milost ta jest jim proto odňata, že by už sama sebou byla pro ně odpuštěním a prominutím a sice takovým prominutím, o něž oni ani nežádali, nýbrž které by se jim zrovna vnucovalo. Nebo oni jsou v takovém stavu, že jen zlé milují a odpuštění jako za živobytí zemského, zamítají. Bylo by to tedy tolik, kdyby jim Bůh odpustiti chtěl, jako kdyby nenadále mezi nimi se objevil a jim prominutí viny od nich stále odmítané vnutiti chtěl. Bylo by to tolik jako kdyby chtěl nenávistného Jidáše mermomocí s milujícím Janem v tétéž nevýslovné rozkoši nekonečné lásky spojiti. Byloby to tolik, jako kdyby den spojiti chtěl s nocí, světlo jasné s čirou tmou, Krista s Beliálem. To však jsou odpory na věky nesmířitelné!

Ale odvětí rozumáři, hřích spáchá se v okamžení, trest však má trvati věčně, není-li i to nesmířitelný odpor? Odpovídáme: Pohledněte na spravedlnost lidskou, zdaliž tato podvodníka, zloděje, lupiče, vraha jen

na okamžik do žaláře zavírá, protože zločin svůj v okamžiku spáchali? Nenásleduje-li i spravedlnost lidská příkladu Božího, ana trvání trestu neodměřuje podle trvání zločinu, nýbrž podle jeho velikosti a podle zloby zločincovy? Nejednou bývá ten onen zločinec na vždy ze společnosti lidské vyloučen a k doživotnímu žaláři anebo po dlouhém vyšetřování a uvěznění i k smrti odsouzen. Ti pak, kteří se méně na společnosti lidské prohřešili, bývají jen na čas z ní vyloučeni a v žaláři držáni, aby trestem tím ponapraveni opět užitečnými a pokojnými členy společnosti lidské býti mohli. Jestli že však takovýto rozličný spůsob trestání buď na čas delší neb kratší, buď doživotným žalářem aneb i smrtí samou — spravedliv jest se strany lidské spravedlnosti, tedy i se strany Boží není nespravedlivo, jestliže Bůh toho, který se jeho společnosti a obcování čili společnosti svatých nehodným učinil, také na vždy z této společnosti vylučuje a jestliže toho který se na lásce Boží smrtelně prohřešil, také věčnou smrtí t. j. věčným neblahem pokutuje. Nehodným činí se člověk společnosti Boží i svatých každým hříchem proti lásce, proto že láska jest páska, kteráž tuto božskou společnost v jednotu spojuje, t. j. nehodným stává se člověk této svaté společnosti každým hříchem smrtelným, protože tento zpříma lásce odporuje a ji vyvrací; pro hřích všední však člověk toho nezaslouží, aby na vždy ze společnosti Bož-

ské byl vyloučen, nýbrž tu stačí úplně, aby trestem kratším neb delším božské spravedlnosti zadost učinil, právě jak i spravedlnost lidská podobný trest při menších proviněních neb přečinech ukládá.

III.

1. Ostatně činí Bůh vše, aby nás už zde tříbil a očisťoval a k cíli věčného blahoslavenství dovedl. Nebo uspořádal a sosnoval náš zemský život tak, aby byl řadou po sobě jdoucích tříbení a očišťování, kteráž by nás výstrahami a zkusbami k vytknutému nejvyššímu cíli vedla. Náš život zemský tudíž rozličné probíhá doby, ve kterých cnost v rozmanitých spůsobách před naši duši se staví a ji vždy novými půvaby pro sebe získati chce. Dětství, jinošství, mužství i kmetství jsou jako čtyrmi údobími, v nichž cnost veždy v novém půvabu našemu duchovnímu zraku se jeví. Tyto rozličné zjevy cnosti splývají v sebe vespolně v mnohonásobné vystíněnosti a událostmi, jejichžto dojmy se vzájemně zvětšují, tvoříce jeden řetěz z rozličných článků, spůsobují v duši naší nadlidský pokrok, jehož umělá osnova, byť často ani od nás nepozorována, přece v té oné hodině v nás mocně se hýbe a nám jedním rázem úplný obraz našeho života před oči duchovní klade. Nebo kdo mnedle ještě sám na sobě nepozoroval takového čarovně mocného rozechvění, jímž Bůh člověka v nej-

hlubší útrobě rozčiluje a všecko co v životě prodělal, před oči jeho současně staví? Kde jest člověk, jenž vida nemluvně u prsou matčiných neřekl sám u sebe: Jak dobrotiv jest Bůh, že nám putování do života věčného takto začínati dává? Kde jest mladý muž, jenž pije z kalicha rozkoše, nenalezl v něm také hořkou pelynkovou krůpěj, kteráž mu bolně připomínala ztracenou nevinnost? Mnozí mužové jsouce ve čtyřiceti letech a nesouce břímě těžkých starostí, slavného to vlastnictví otcovské důstojnosti, naučili se opět věřiti a pokornými býti. A nepostačují-li všecka tato vnuknutí nebeská k rozptýlení tmy duševné, přichází vysoké stáří a otvírá jako násilně zraky duše, ano ji přinucuje, aby se sama v sobě sbírala. Kmet jest jako plavec mořský, který se všech břehů už dotknul, všelikeré úskalí olovnicí zkušenosti proskoumal; jemu, chce-li do budoucnosti hleděti, jen třeba, na minulost si zpomenouti. Konečně stojí tu smrt jako poslední hromový výblesk s nebe zachmuřeného. Umírající jest už na kraji propasti, mračno zaslepenosti trhá se, on vidí konec života zemského a spolu pozoruje začátek nastávající věčnosti a na této nejzazší hranici nalezá opět Boha své matky, Boha své manželky, kterýž ještě posledním milostivým naň pohlednutím jej zve a jemu, snad ústy milené dcery přivolává: Vzezři ke mně, povzdechni k mému milosrdenství a slitování, teď ještě možné jest usmíření a vyrovnání!

Bůh v pravdě jest dobrotiv a trpěliv. Dalek toho, aby rychle proti hříšníkovi zakročoval, raději jej vábí, volá a shovívavě naň čeká, tak že hříšník, zahyne-li přes to vše, sám toho litovati musí, že vlastní zlobou nesčíslným obratům a spůsobům, jimiž jej božská láska spasiti chtěla, se ustavičně vymykal.

Ale dobrotivost nevylučuje spravedlnosti; nebo láska žádá odměnné lásky, žádá vzájemnosti v milování. Dobrotivost jest láska bez úplatku; dobrotiv jest kdož nejprvé miluje, kdož miluje nezištně a vroucně až k smrti.. Láska však touží po odvetu, i odpouští vše, jenom ne toho, že se jí odměnná láska odpírá. Znamená-li, že přese všechny opakované kroky své, přese všechny oběti své spanilomyslnosti, odmrštěna bývá, usmyslí sobě co dále dělati a odvrací se na vždy! I lze právem tvrditi, že uražená láska jest neuprosnější nežli uražená spravedlnost. Pročež vlašský básník Dante († 1321), jenž básnil o pekle, očistci a ráji, poznavaje důvtipem svým tuto hlubokou pravdu, postavil nade dvéře svého pekla tento významný nápis: „Mnou vchází se do města boluplného, mnou vchází se do věčných útrap, mnou vstupuje se mezi lid ztracený; pusťte mimo sebe všelikou naději, vy kteří sem vcházíte! Spravedlnost vedla vysokého Tvůrce mého; jeho božská moc a jeho prvá (předchozí) láska mne stvořila.“

2. A což pak na květnaté cestě dostává

se člověk k těmto věčným strastem? Rozum i zkušenost dosvědčují nám v souhlasu s písmem svatým, že tomu tak není. Není to vždy hračkou, dočiniti se zátraty. Už na zemi následuje na každé ukojení náruživosti trest, kterýž jako každé zjevení Boží účel má dokazovati, kterak každá náruživost jest bezcestím a kterak klamaví chtíčové a jejich ukájení nevedou ku pravé blaženosti. Tak na př. jarobujná mládež chlipností otrávena chřadne, náruživé hrání při mukách ustavičného strachu rozptyluje i největší zdánlivě nejlépe pojištěné jmění; nestřídmost a opilství podvracuje rozum, toto první svítidlo ducha, zničuje obraz Boží na člověku a přivozuje otupělost, která jednak politování, jednak i smích budí. Bezesná mstivost kuje zlé věci, protože pýše nebylo vyhověno, a oklamaná ctižádost strádá trapným svíráním, kteréž padlé veličiny na smrt soužívá.

Cesta bezbožného jest klamavá. Trestuhodnými rozkošemi přivozují náruživosti u něho jakousi pomíjející podnapilost a omámení, ale napotom vedou jej tím větším skormoucením k zoufalosti. Tak úžasný jest hrdelní soud tento — zoufalost — že bychom o něm pochybovali, kdyby jeho trvání nedosvědčoval každodenně zlopověstný čin lidský, jejž sebevraždou nazýváme, kteráž současně jest účinkem zoufalosti a spolu důkazem jejím. Kdykoli člověku mizí důvěrné doufání v pozemské štěstí a víra mu není více oporou, ani utěšivou ani hrozivou vý-

hlidkou do věčnosti, pak se mu život stává břemenem nesnesitelným. Nebo co pak jest život pro člověka, pro něhož všecko jest mrtvo? Co jest život tam, kde ani pravda neosvěcuje ducha, ani láska nehýbe srdcem a smyslnosti samé vilnost příliš ukájená se už protiví? Co jest život, jestliže štěstí někomu macešsky odpírá svůj zdar a slává svou radost? jestliže žádný přítel jemu ani ruky ani peněz svých nepodává, a jestliže vší útěchy pozbaven vidí se osamocena v náhnětcích svého svědomí? Pak bohužel přichází zoufalému na pomoc šílenost a jednou ranou odesílá on mrtvolu svou červům a svou duši nejvyššímu soudci.

Propůjčte sluch svůj křiku zástupu, jenž ještě nedávno se nad zábavami se štěstím tožněnými řehtal; co slyšíte, jest to zpěv žalostný, čili radostný? Ach, jest to hlasité volání opozděného poznání, jest to křik těch, kterým mudrc v písmě svatém tato slova do úst klade: „Jistě pobloudili jsme od cesty pravdy a světlo spravedlnosti nesvítilo nám a slunce rozumnosti nevzešlo nám. Unavili jsme se na cestě nepravosti a zatracení, a chodili jsme po cestách nesnadných, cesty pak Páně neznali jsme. Což nám prospěla pýcha? aneb bohatství s chloubou co nám spomohlo? Pominuly ty všecky věci jako stín a jako pták, kterýž letí povětřím a jehožto letu žádné znamení nalezeno nebývá. Tak i my zrodivše se brzo jsme zase zmizeli a nemůžeme žádného znamení cnosti ukázati,

ale v zlosti své stráveni jsme. Tak zní řeč hříšníkův v pekle. Nebo naděje bezbožného jako pýří jest, kteréž vítr zachvacuje a jako dým kterýž větrem roznáší se, a jako paměť na hostě, kterýž téhož dne odchází.“ (Moudr. 5., 6—15.)

Jednoho dne ukazoval Pilát lidu Jerusalémskému zraněnou, krví zbrocenou, od paty až k hlavě ranami pokrytou zábitnou oběť volaje: „Ecce homo!“ Ejhle člověk, jak jej rány prutem od mých žoldnéřů a vzteklost jeho nepřátel zohyzdily. Duše vyšší moudrostí osvícená byla by v Kristu nevinně trpícím ale našimi hříchy, jež na sebe vzal, zohyzděném obraz každého hříšníka spatřila a řekla: Ejhle člověk, jak jej náruživosti jeho zpotvořily! Tato veliká zábitná oběť stojí vždy před námi, zraněná, stenajíc pod břemenem pohrom, v mukách nemoci aneb výčitek svědomí. Stojíť v chatrči chudého, kde rouhání vedle pláče bídy zaznívá. Tam zase jest hnusnými vředy pokryta, buď smrtelně chroptíc na lůžku ve špitále aneb se vlekouc v okovech žaláře galejního a pomstu soptíc. Zábitnou oběť tu vidíš i v jinochu, jenž prostopášným životem před časem sestárnul a nepravostmi zohyzdiv se, učiněn předmětem opovržení před nebem i lidmi. Ecce homo! Ovšem jest to člověk, ne jak z rukou Božích vyšel, nýbrž jak jej tajné úklady jeho sobství, jak jej opilství, náruživé hrání a vilnost zpotvořily. „Cesta pak bezbožných zklamáť je (bezbožné).“

Bůh povolává nás k věčné radosti, an nám cnost za povinnost ukládá t. j. za nejsladší radosti, jichž požívati zde schopno srdce lidské (a jež ze cnosti plynou), dává Bůh v odměnu nekonečnou blaženost.

Opravdovou cností udržuje se pořádek, provádí se kázeň a proudí láska v žilách člověčenstva. Zhrdá-li jí mudrc, klesá v opovržení; odříká-li se jí strana, jest už překonána. Žádný přátelský svazek, z něhož jest vyloučena, nemá základu; každé štěstí, jemuž se příchuti její nedostává, jest šalbou a sebeklamem; každá sláva, kterouž ona (cnost) nekorunuje, jest už prvé zvadlá a zsinalá.

Cnost zjednává člověku poklid, protože usadivši se v duši, spůsobuje ve všem rovnováhu. Obrazotvornost, kteráž jinak nám vše tělesné v barvách leskavých maluje a zvětšuje, stává se silou cnosti pokornou služebnicí rozumu, jehož očištěný zrak hlouběji vniká do světa neviditelného. Paměť naše, kteráž by jinak stinné obrazy zlého druhu nám na mysl uváděla, počíná při směru cnosti na cudnost a stydlivost našich žádostí dbáti. I smyslové sami nepopichují proti nám tak rychle své nenasytné chtíče. Duše pravou cností ovládaná vidí že jest v držení svobody, kterouž jí žádná moc světa vzíti nemůže. Srdce blahovůní cnosti provanuté jest téměř v ustavičném slavnostném naladění! Svědomí, v němž cnost se ubytovala, neví nic o hryzoucím červu. Pod její správou chová se celá podstata člověkova poddajně jako

tvor se svými povinnostmi souhlasící a poslouchá svého vlastního panování, ana se rozumu (osvícenému) poddává.

Divadelní kus Alfieriho „Nero“ začíná slovy: „Pane světa, co ti schází? — Poklid!“ jest odpověď Neronova. Komu se tohoto pokladu nedostává, jest nešťastným, ať i pánem světa jest; kdo poklad ten má, může všeho oželeti, přízně osudu i lidí. Maje poklad vnitřního poklidu může člověk všem bouřím vzdorovati a odolati i při všech zkusbách veselou mysl zachovati; anobrž kdyby k ostříhání zásad svých i umříti musel, ještě by v posledním okamžení zaslechnul těšící a okřepující hlas, jenž druhdy mladého vojína Viktora rozveselil, hlas totiž znějící. „Zvítězils Viktore, zvítězils!“

Shrnu to v jedno. Jen mezi dvěma věcmi jest člověku nezbytně voliti: buď aby útrapami z pobloudilých náruživostí povstalými vstříc kráčel věčné smrti (odsouzení věčnému), aneb aby si nevýslovnými, ze cnostné odřeklosti vykvetajícími radostmi pojistil dokonalou, neskončenou blaženost. Tyto dvě cesty se před ním otvírají: Smrt se blíží, nebe a peklo stojí před ním otevřeny, Bůh jej volá, ale nebere mu svobody: volba jest mu ponechána. On sám sebe taž: Smí-li se tu člověk ještě rozpakovati?

HLAVA XI.

Kněz.

Jest druh lidí, kteří žijíce ve světě nejsou z tohoto světa; jsou lidé, ku kterým jedni s neobmezenou důvěrou lnou, ješto jiní nepřekonatelnou nelibost k nim chovají. Jim dostalo se, podobně jako Kristu, toho výtečného podílu, že na cestě života svého v pravo přehojné požehnání a v levo strašné utrhačství a osočování sklízejí; oni to jsou, kterým velmocní tohoto světa brzo lichotí a které zase brzo pronásledují, kteří však tak nedotknutelných výsad požívají, že žádný vládař, nechce-li sebe i před svými chvalořečníky směšným učiniti, je pro sebe uchvátiti se neosměluje; jsouť to kněží, o nichž tuto mluvím. — Co jest kněz! Na otázku tu zaznívá z jedné hromady lidí (lidí bezbožců) odpověď: Kněz jest placený rozšiřovatel nevědomosti, úřední zástupce středověku, úhlavní nepřítel všeho pokroku, hrozný Minotaurus (v bájesloví řeckém potvora s tělem lidským a hlavou býčí, kteréžto dáváni k žrádlu jinoši a dívky), jehož se manželové vším právem bojí. Anebo slyšeti z téhož zástupu tak nazvaných osvícenců tuto odpo-

věď: Kněz jest k bezženství od církve zavázaný, od státu placený úředník, ustanovený k tomu, aby lidu kázal mravnost a jej chytře klamal, by tento (lid) učelivým zůstal.

Ve skutečnosti pak jest kněz více méně velikodušný, od Boha podivnou mocí a nesmazatelnou známkou opatřený muž, na nějž vložena vznešená úloha, dvojí obětí spasiti duše, jednou obětí jemu už odevzdanou a druhou obětí, kterouž sám osobně vzdávati musí.

I.

1. „Já jsem cesta a pravda a život.“ (Jan. 14, 6.) Tak řekl Pán k učenníkům svým a v tomto výroku zahrnul celé zřízení výkupného díla svého. Aby svět spasen býti mohl, bylo třeba především usmířiti božskou spravedlnost zapravením výkupného; nad propastí, kteráž nebe od země dělila, musel takořka obrovský most vystaven býti, což všecko právě Spasitel svým všemohoucím, v modlitbě a v oběti záležejícím prostředkováním provedl, který tudíž i říci směl: „Já jsem cesta.“ Aby svět spasen býti mohl, bylo třeba jemu ukázati cestu a cestu tuto poučením o původu, o povaze, o důstojnosti a úkolu člověčenstva jako nějakou pochodní pravdy osvětliti; a tuto pochodeň pravdy roznítil Spasitel ve světě svým učením, kterýmž zapudil temnost, jež zahalovala svět a protož říci mohl: „Já jsem pravda.“ Konečně aby svět spasen býti mohl, bylo třeba,

by účast bral v životě Kristově a sice tím, aby láskou jeho byl oduševněn a právě tento život vlívá nám Kristus sedmi průlivy, jež svátostmi nazýváme a jejichž pramen ustavičně se prýští ze srdce jeho na Golgotě otevřeného a protož Kristus říci mohl: „Já jsem život.“

„Jakožto zástupce jeho lásky, dí sv. Ambrož, pokračuje kněz v jeho poslání. On (kněz) jest prostředníkem, jelikož jakožto dědic jeho moci oběť Kristovu ustavičně obnovuje; on jest pravdou, jelikož světlo víry podává; on jest životem, jelikož milost Kristovu rozdává a ji z pokolení na pokolení přenáší.

V odnášení k Bohu jest člověčenstvo ku trojí oběti zavázáno, totiž k oběti děkoslovné, přiměřené velikosti dobrodiní od něho vzatých, k oběti prosebné, trváním rovnající se jeho mdlobě, kteráž pomoci potřebuje a k oběti smírné, přiměřené prohřeškům, jichž prominutí dosáhnouti chce. Velmi zhusta světu ani netane na mysl, že tuto trojí oběť Bohu vzdáti povinen, a kdyby mu to také napadlo, neměla by přece jeho pocta Boží a jeho pokorná prosba té ceny, kterážby ku zdaru vydatnému stačila. Knězi však dal Kristus rozkaz, zapravovati dluhy člověčenstva, an jej ustanovil nástrojem a ústem jeho modliteb a sluhou jeho oltářův.

Stoje uprostřed mezi Bohem a lidmi, mezi nebem a zemí, působí kněz pro zájmy obou; on jest přetajemný oba spojující prsten,

oba smiřující prostředník. V každé hodině denní, an svět buď při práci aneb při zábavách trvá, leží před knězem otevřená knížka modlitební, breviář (hodinky), jenž knězi jest tím, čím vojínovi meč jest. On říká své hodinky, kteréž do jeho lampy vlívají olej pobožnosti, on opakuje v hodinkách věčně svěží a mladistvé zpěvy (žalmy) Davidovy, výroky prorokův, Krista a apoštolův, ozbrojuje se novou silou při čtení zpráv o velečinech jeho hrdin, světcův a světic Božích, prosí za odpuštění pro svůj lid a žádá při tom o rosu nebeskou k osvěžení duší a ku klíčení-se i zúrodnění setby.

Každého rána, když řemeslník do své práce a rolník na pole jde, an vilník zemdlen chlipností ještě odpočívá, opouští kněz své osamělé lůžko a sbírá ducha svého v pobožných úvahách a takto připraven vstupuje po stupních k oltáři. Tam zvedá rukou svých, rukou posvěcených posvátným olejem a pronáší mocné slovo, jemuž se i nebesa sklánějí a otvírají. Nebo s větší ještě mocí nežli Josue, jenž velel slunci státi, poroučí kněz Tvůrci slunce, aby svou oběť obnovil. A Bůh poslouchá kněze, protože se sám k tomu zavázal a sice vlastním slovem, slovem tak čestným, jakž žádného podobného není, přísahou Boží!

Mezi nebem a zemí, jako druhdy na kříži na Golgatě vznášeje se, sbírá božský Prostředník (Kristus) v ruce svého sluhy při slavném pozdvihování díky, žádosti i lítost po-

zemčanů a praví k Otci jako ve významný den smrti své: „Odpusť, Otče, odpusť lidu svému!“ I není zajisté s podivením, že úžas i obdiv vynutily prsům areopagity (Dionysia) slova: „Kněží nové úmluvy, vy jste větší nežli andělé; nebo aby duchové nebeští stvořeni byli, k tomu nebylo třeba, leč aby Bůh chtěl; ale aby kněze utvořil, kterýžby každodenně Jej obětovati mohl, musel On sám (Kristus) umříti!

2. Kněz jest rozšiřovatel pravdy, proto že jest nástrojem a ústem slova Božího.

Nyní může se svět vykázati mnohými učenci, mudrci, spisovateli a novináři. Také-li tím světu přibývá rozumu? Vším právem lze o tom pochybovati, protože noviny jsou nyní více kšeftem čili obchodem nežli volným slovem, a protože spisatelé jejich jsou spíše více méně placení nádenníci té které strany politické nežli apoštolé čili hlasatelé politické, socialné (společenské) aneb státovědecké pravdy. Toliko listy katolické a přísně konservativné zde vyjmouti třeba, které jak pravdě tak blahu člověčenstva slouží. Co pak učenců, mudrců a spisovatelů rozličných kněh se týče, podotknouti dlužno, že byť člověčenstvo sebe příjemněji bavili a rozbíráním základních sil přírody jemu nové prameny pomůcek otvírali, přece mu nikdy poklidu, plynoucího z poznání úlohy lidské, zjednati nemohou.

Pravým světlem světa, svítidlem jemu nejpotřebnějším, aby netápal ve tmách, jest slovo Boží a proto dí Ježíš Kristus: Já

jsem světlo světa. Toto slovo Boží není nic jiného nežli pravda o Bohu, o člověku, o jeho přirozené povaze, o jeho původu a cíli nám zjevená; toto slovo Boží není leč veškerost všech k obrodu duchovnímu se nesoucích a jemu prospívajících zásad, na jejichžto postupujícím používání a uskutečňování pravá civilisace se zakládá a které by už samy o sobě stačily, člověčenstvo společensko-harmonickým stavem k věčnému pokoji vésti.

Zatím jest to slovo Boží v nádherném hrobě uzavřeno. Bible slove hrob ten, v němž je z mrtvých povstalý Ježíš pod stráží církve své zapečetěné a nepodvržené ale spolu němé nechal, až by anděl právě jako v den vzkříšení pečeti otevřel a kámen odvalil, jenž slovo to v mlčení a jako zavřené drží. Tímto andělem slova Božího, slavně a nesmrtelně povstávajícího, jestiť kněz, o němž jako o sobě samém řekl Kristus: „Vy jste světlo světa!“

Knězi přísluší, aby jako druhdy prorok Ezechiel, knihu zákona polknul, t. j. aby slovu Božímu zase život dal, a to činí kněz tím, že mu tluky srdce svého propůjčuje a že slovo to živě a příjemně zástupům pravdy chtivým podává. Jemu přísluší vstoupiti na stolici pravdy a cítiti, jak život ve všech částech těla jeho stydne a téměř všecka krev k prsům jeho se žene, jakmile rty otevírá, aby mluvil k lidu — nikoliv o jeho právech, nýbrž o jeho povinnostech.

Náboženství jest myšlénka a slovo jest slunce, kteréž myšlénku viditelnou a živou činí a kteréž ji tak uspůsobuje a utvařuje, aby se na jiné přenésti dala. Jako slunce, aby tělesa objasnilo, každodenně (zdánlivě) kolem země putuje, tak jde slovo Boží, starší nežli slunce, kolem světa, aby duchy osvítilo.

Jako na počátku všech věcí božské slovo výrokem: „Budiž světlo!“ — celý hmotný svět osvítilo, nejinak i nyní veškera působnost slova Božího k tomu se nese, aby v duších lidských roznítila světlo, až by někdy v životě věčném Slovo Boží (Kristus) bezprostředně veškeru společnost duchů osvěcovalo. Až do té doby zůstane úředník neodvislého, upřímného a pravdivého slova prvním úředníkem světa, právě jako slovem Božím pojištěné vládnutí nejkrásnějším na zemi zůstane královstvím.*)

3. Jako kněz obětovatelem a apoštolem jest, rovněž tak jest i otcem, poněvadž život, život duchovní rozplozuje.

Život v nejvyšším smyslu slova není jen tolik co býti, trvati, nýbrž záleží také v myšlení, milování a jednání, anobrž žíti slove tolik co ducha ku pravdě, srdce ku

*) Člověk světský byť i pravdu měl, přece by nebyl s to, aby ji příjemnou učinil, protože svět i starcovi přese všechnu vědu i stříbrné vlasy jeho toho nepromíjí, co promíjívá mladému nezkušenému knězi. Příčinou toho jest, že onen (světský) mluví ve jménu svém, onen (kněz) ve jménu Božím. To cítí lid křesťanský a kněžím toliko třeba, aby toho vždy pamětliví byli.

krásnu a vůli k dobru obrátiti; žíti slove tolik co s prapudem a s horoucí tužbou, jež láskou se nazývá, ponořovati se ve světlo trojího slunce: pravdy, dobra a krásna; žíti slove tolik co věčný zákon plniti takovými činy, jež člověka od zvířete nesmírně vzdalují, činy, kteréž základ svůj mají ve svobodné vůli milostí božskou podporované, kterážto milost osvěcuje svědomí věrou posilněné, a činí že ovocem svobodné vůle od ní podporované jest cnost ku svatosti vedoucí a cílem jejím věčně oblažující nebe. Takový život šířiti, jest úkolem vznešeného otcovství, pro které toliko kněz božského poslání dostal.

Ovšem má kněz dle příkladu božského Mistra svého se snažiti, aby ulevoval všeliké bídě, i té, kteráž v následcích svých toliko život tělesný seslabuje a zkormucuje, a aby jí ulevoval brzo svým srdcem, brzo svou peněžní tobolkou. Běda knězi, kterýž by se vínem na oltáři pro jiné dědice nežli pro chudé obohacovati chtěl! Je-li lakomství hanbou pro každého člověka, bude pro kněze mnohem ohyzdnější a zločinnější skvrnou.

Ale přes to vše jest tělesné milosrdenství v povolání jeho jen vedlejší věcí — a to snad příčinou jest, že to Bůh připouští, aby jeho peněžné síly nestačily pro zmírnění běd lidských a aby srdce jeho větší bylo, nežli jeho prostředky peněžné.*)

---

*) Ve mnohých zemích oloupena jest církev o své statky a aby kněz nic dostati nemohl, kladou nepřá-

Podle podstaty zahrnuje poslání kněžské v sobě rozhojňování a především zachování síly duše a nadpřirozeného života. K tomu účelu dáno mu vládnouti mocí, kteráž toliko svobodností vůle lidské obmezena jest. Vizte dítě, na kteréž matka poprvé se dívá, opojena jsouc radostí, jakouž jen vyvolenci, ovšem v míře vyšší znají: dítě to žije, dýchá a usmívá se. Ale onoho nadpřirozeného života, o němž maličko dříve mluveno, nemůže mu matka jeho propůjčiti; a protož velí dítě to nésti ku knězi, aby mu na hlavu vylil spasonosnou vodu a při tom vyslovil slovo života, jímž dítě to na synovství Boží se pozvedá. Na to vracejí dítě matce, kteráž ponenáhlu den co den v něm tuto prvou milost vyvinuje, až pak dítě své silnější lásce duchovního pastýře odevzdá, aby je ku prvnímu přesvatému přijímání připravil. Brzo na to opatřuje je biskup ve svátosti biřmování nebeskou silou ku svatému boji. Stane-li se pak, že mladistvý bojovník v zápasu mravním tytýž podlehne, vrací se s ranami duše ku knězi a tento jako milosrdný samaritán vlívá

---

telé církve štědrotě věřících všemožné překážky v cestu. A stane-li se následkem toho, že ubohý kněz nic dáti nemůže, dělají se ti kteří to zavinili, jakoby jim to bylo s podivením! Může-li se takové počínání spravedlivým nazývati? Lépe by světáci ti učinili, kdyby přísnosti své užili proti starým milionářům, starým to mládencům, jejichž jedinými dědici a dědičkami jsou herečky operetní a kteří jen tenkráte k štědrotě se povznášejí, když o to běží, aby zaplatili a zakryli svou hanbu.

olej a víno pokání v jeho rány, aby se zacelily, a podává mu v nejsvětější svátosti takovou posilu srdce, kteráž s to jest, aby síly jeho k boji opět okřepila. Když pak s pětadvacátým rokem, s věkem mužským, zkoušky života začínají a mladý muž k snadnějšímu vytrvání potřebu cítí, po boku svém míti průvodkyni života, žádá opět kněze, aby utvrdil naděje jeho vyřknutím požehnání nad jeho přísežným slibem. A když naposledy nemoc kmeta neb stradatele na lůžko vrhne, jež mu blízkost smrti připomíná a když mimo to upřímnost nutí lékaře vyznati, že nemoc se umou lékařskou už přemoci nedá, tu opět jeví se před zrakem umírajícího přívětivá tvář pastýře duchovního. Druhdy bylo jej viděti u kolébky, teď lze jej zase spatřiti u hrobu. Přicházíť k lůžku umírajícího, aby poutníka na cestu do věčnosti se strojícího svou útěchou zmužil a posilnil a spolu jej ode vší viny rozhřešil; a protož maže posvátným olejem nohy poutníkovy řka: „Odejdiž, duše křesťanská! ponecháváš nám sice zármutek, ale bereš s sebou své zásluhy; odejdiž s úplnou důvěrou, abys v domě Otce všech klidila ovoce prací svých a abys požívala pokoje, jejž slíbil všem lidem, kteří dobré vůle jsou. Zítra snad odevzdáme rozpadlý tento žalář (tělo), v němž jsi tak mnoho útrap snášela, se ctí zemi, ale srdce naše bude tebe přes hrob na věčnost sprovázeti a naše modlitby za tebe budou k trůnu věčného slitování vstupovati,

až pak nám popřáno bude, s tebou se opět shledati a na tebe zírati.“

Hle, toť kněz, jehož se tak mnozí za našich časů bojí, jemuž lhostejní u víře a lakomci přístup k lůžku nemocného zabraňují, jehož osobnost oni tak rádi očerňují a jehož povahu oni tak rádi zhyzďují.

„Duchovní koná své řemeslo“, tak vyjadřují se světáci tytýž potupně o knězi! Buď si že kněz koná řemeslo, v pravdě však jest to velmi ušlechtilé řemeslo, spasiti duše. Vím ovšem dobře, co se výrazem tím míní: chce se na srozuměnou dáti, že kněz jest úředník podobný všem úředníkům a že za peníze vykonává náboženství a bohoslužbu, zkrátka, že jest člověk bez vnitřního přesvědčení. Proti tomu jen připomínám, že při každém povinnosti konání, s nímž velká obětovnost anobrž i sebeobětovnost spojena jest, přesvědčení vnitřního a sice hlubokého přesvědčení třeba a že kněz povinnosti stavu svého bez přetvářky vykonává, protože dotčené povinnosti ustavičného a obětovného sebezapírání vymáhají.*)

---

*) Světáci říkají, že kněz se přetvařuje, že klame! Zdaliž světáci ti, jenž tak mluví, také kdy rozvážili, co mluví? Ať si jen připomenou, jaká by to muka byla pro člověka, kdyby se viděl k tomu odsouzena, aby po celý svůj život proti své vnitřní přesvědčenosti mluvil a jednal? A nemá-li kněz uvnitř té přesvědčenosti, jak si pak vysvětlíte jeho horlivost při kázaní, katechisování, zpovídání a navštěvování nemocných? Zdaliž by mu svět jen halíř z jeho skrovného služného utrhl, kdyby méně byl horlivým a více pohodlným? Jisto, že by toho neučinil; alebrž stalo by se, že by měl méně nepřátel a méně nesnází.

II.

Kněz jakožto muž v službě u Boha a člověčenstva stojící není svým pánem; musíť všem býti vším a toto sebeobětování vymáhá u kněze oběť, kteráž výhradně od katolictví v jeho kněžstvu nevyrovnaným zázrakem uskutečněna býti mohla a sice tím, že kněz katolický odřekl se radostí rodiny.

V rodině tkví síla společnosti a záruka jejího budoucího trvání; tam (v rodině) jest ohnisko nejčistějších radostí tohoto světa. Má-li člověk někde zde na zemi nějaké štěstí, nalezá je především v lůně pravé křesťanské rodiny. Velmi mnoho lidí zapomíná, že štěstí vlastně bydlí u domácího krbu, kde o zimních večerech oudy své roztahují, aby se ohřáli, kde srdečným rozhovorem anebo nevinnou hrou od svízelů denních se zotavují. Tam okolo stolu bytuje štěstí, kde dělník se statečnou ženou a veselými dítkami svými u skrovného oběda sedí a bez překážky ovoce svého potu požívá. Tam v tom neporušitelném prostoru jízby rozbíjí stan svůj štěstí, kde úředník aneb lékař aneb advokát, výhost dav bídě jej o pomoc prosící aneb stranám v rozepři jsoucím, důvěrný hlas slyší: „Líbo-li, oběd, večeře aneb jídlo jest na stole!“ Tam — v tom nádherném salóně čili besedníku bytuje štěstí, kde šlechtici neb boháči své přátelé uvítávají, kde otec čtveračivé dítě své objímá a líbá, kde dítě při žertovném kárání matky se směje a povídky

z úst tetky neb babičky zvědavě poslouchá.

Radosti tohoto druhu nesmějí knězi býti známy leč z pouhé zpomínky, a je-li mu někdy popřáno, na ně se dívati, smí je toliko obdivovati a Boha chváliti, že takové radosti lidem připravil. Uprostřed světa žije kněz osamocen, uprostřed světa, jenž naň číhá; i má podobně jako Kristus panicem bezrodinným býti, aby jako On cestou, pravdou a životem býti mohl.

Když druhdy Mojžíš na poušti ze kře hořícího zaslechnul hlas jej volající, zezul obuv z nohou svých a uleknul se vlastní mdloby své. Hořícím křem, v němž Bůh bydlí, jest oltář, k němuž po stupních každodenně kněz vystupuje. Jakýsi posvátný hlas, jejž on i všickni naň hledící slyšeti mohou, praví: Rtové jeho buďtež cudní, ruce jeho čisté jako prostěradla oltářní, na nichž kalich stojí, čisté jako andělé jej obstupující a jako oběť od věčnosti bez poskvrny zplozená a v čase z panny zrozená, kterážto oběť (Kristus) panensky žila a jejížto poslední pohled s láskou utkvěl na učenníku pro panickost vroucně milovaném. V tom slavném okamžiku, v němž při hlasu zvonku kloníte hlavy své, abyste v tichosti se Bohu klaněli, zajisté cítí srdce vaše, čeho rozum váš někdy uznati nechce, že totiž muž Boží (kněz) příliš vysoko postaven jest, než aby mužem ženy býti směl.

2. Kněz musí panicem býti, aby pravdou býti mohl. Má-li hodným býti nástro-

jem vykupujícího Slova, musejí rtové jeho uměti ostříhati vědu. Jelikož mu povinnost káže, šířiti světlo a vyvraceti lež (blud), tedy třeba, aby obě znal čili aby byl bohoslovcem, t. j. aby duch jeho byl ohniskem rozsáhlého vědění, rázného rozumu a živé víry. Ale stav ženatý jest blahem, kteréž se s těmito nejvyššími (bohoslovnými) vědami dobře nesnáší, protože blaho to se protiví onomu smyslnosti umrtvování, z něhož vědy bohoslovné svou sílu, svůj život čerpají. Při domácí blahosti rodinného života jest velmi nesnadno, zachovati vytrvalou pilnost a volný pohyb; za touto příčinou proslulí mužové, jejichžto důvtip svět osvítil, začínaje od Platona až k Bossuetu a Leibnici (i Newtonu), mezi nimiž i sv. Tomáš Akvinský, pravdu výroku Ciceronova dosvědčovali, že „tělesné rozkoše s velikými myšlénkami se nesnášejí.“ Panictví však umožňuje, aby jiskry z ducha vyšlehovaly a duch v rozjímání až ku vytržení a k nadšenosti se povznesl.

Rtové knězovi buďtež smělí, protože mu uloženo, velmože i chudé, vysoko postavené i nízko stojící osoby napomínati a jim povinnosti jejich na paměť uváděti. Jakožto nepodkupný bojovník pro věčnou spravedlnost má kněz povinnost, krádež, cizoložství a vraždu na pranýř postavovati, třebas se vinníci Achab, Herodes aneb Theodosius zovou. On nesmí se ostýchati, proletářům (dělníkům) závistí trápeným a na své množství zpupně spoléhajícím opakovati příkaz Nejvyš-

šího: Nepokradeš! Nepřivlastniž si jmění cizího! A rovněž tak směle připomene boháčům rozmařilým a chlipnosti vysilující hovícím příkaz předcházející: Nesesmilniž!

Kdo takto s náruživostmi lidskými ustavičný boj vede, vyslouží si zlost těch, kteří jim hovějí a to hlavní příčinou úkazu bývá, že kněz ve vyšších i nižších vrstvách společnosti lidské nenáviděn jest. A právě proto nesmí kněz, aby z bázně neb ze ziskuchtivosti povinnost svou vyplniti neopominul, ani ženu ani děti míti, jelikož by hlas jeho svědomí nemohl držeti váhu (odolati) slzám ženy a dítek a zpomínce na ně.

Nezávislý a v sobě dosti silen, rci on, upíraje zraky své na kříž, sám u sebe: Co to uškodí? Přijď co přijď! já padnu v oběť ale padnu sám, a odeprou-li mně chléb denní, ponesu břímě chudoby sám, a uvrhnou-li mne do žaláře, aby hlas můj utlumili, tedy vím, že dvě věci důvtipu prospívají: Bůh a vězení; a musím-li umříti, tím líp! ze stinadla vede cesta do nebe; vždyť já nezanechám žádných sirotků.*)

*) Divoký rytíř Ezzelin, svobodomyslnými kázaními sv. Antonína Paduanského rozdrážděn, povolal k sobě jednoho z průvodcův a řekl mu: Zanes tyto velké a drahocenné dary apoštolovi (Antonínovi), odmítne-li je, nech ho na pokoji: nebo má právo, všecko pověděti; vezme-li je, zabij ho.“ Světec Boží však zamítnul dary řka: „Pán tvůj podrž si dary své, já si podržím svobodu svou!“ Kdyby to byl otec rodiny býval, jemuž se dary ty nabízely, byl by se bez pochyby stal synem smrti, poněvadž by hledě na ženu a děti dary ty byl vzal.

Naproti tomu bude ženaté duchovenstvo veždy pohodlnosti hověti a mlčeti. V tom se žádný krutovládce neklame, an si raději ženatého než neženatého duchovenstva přeje. Mimo to nebude ženaté duchovenstvo s to, aby život duše šířilo a rozplozovalo, protože se mu nebude dostávati dvou hlavních podmínek vydatného působení, totiž důvěry a křesťanské lásky.

3. Jakožto lékař duchovní a důvěrník pro všecky slabosti a útrapy požívejž kněz a vlívej do všech srdcí neobmezenou k sobě důvěru, což s jeho strany neporušitelnou mlčenlivost předpokládá. Mimo stav bezženství jest takováto důvěra holou nemožností. To tuším nepotřebuje žádného důkazu, stačí tu zajisté poukázati na pouhý cit. Kdoby mnedle se odvážil, zpovídati se ženatému knězi a o své manželce něco pověděti tomu, jenž sám manželku má? Která matka osmělila by se, vésti dceru svou k němu? Kde bude manželka, kteráž by se neostýchala, zasvětit jej v tajemství trapného života svého? Všickni tito báliby se zajisté jeho rtů i jeho sluchu, protože by jim rtové a sluch jeho nezdáli se býti dosti mlčelivými a svatými od toho času, co jiní rtové a uši se jim až příliš byli přiblížili.*)

---

*) Žije kdesi ve světě starý muž, který s nepopíratelným důvtipem sepsal knihy, o nichž se řeklo, že by vážné paní dobře učinily, kdyby čtení jejich ponechaly babám. Tomuto kmetovi jest mladý kněz nerozluštitelnou záhadou, an dí: „Pohlédnu-li na mladého kněze, jest mně jaksi divno okolo srdce.“ Na-

Aby kněz pravým ž i v o t a rozdavatelem byl, nesmí toliko obyčejnou láskou blíženskou příležitě dar skytající oduševněn býti, nýbrž třeba mu lásky k bližnímu, kteráž sama sebe obětovati dovede. Nemluvím zde o kněžích, kteří se rekovně pro spásu nevěřících národů obětují, nýbrž myslím zde na kněze, kteří posláni jsou na vinici domácí, aby ji vzdělávali. Tu jim třeba takové lásky k četné Bohem jim svěřené rodině, aby nejen svou peněžnou tobolku otvírali bídě, nýbrž aby sami sebe každodenně obětovali toužíce zmírniti bolesti bídy té. Pro takové účely však činí sňatek manželský člověka úzkoprsým, protože city jeho nutně dle zákona přírody do kruhu rodiny uzavírá, lásku blíženskou k apoštolskému úřadu potřebnou ochlazuje anobrž ji také často úplně zhašuje a tak bezplatné a každodenní sebeobětování skoro nemožným činí.

Pomysleme sobě hodného pastora v kruhu manželky a dítek, kteréž všechny z vína a chleba oltářního se živiti musejí. Nenadále tluče někdo na dvéře a volá: Honem! honem na nejzazší konec farnosti k chudému muži, jenž již již umírá! aneb volá: Honem! ho-

---

čež odpovídám: I což pak není třeba kněze za mladu vzíti, abychom staré kněze míti mohli? Mládež do svatyně Boží vstupující ví, jaký závazek na sebe béře, činíc významný krok ten; zhusta však neví, čeho se odříká — a to právě jest velmi dobře. Kdo se nějakého ovoce odříci chce, pro toho je dobře, aby nikdy nebyl do něho kousnul. Tušíme, že svrchu dotčený kmet v této věci s námi více než kdokoliv jiný souhlasiti bude.

nem! mor kráčí městem a všady jest mnoho nešťastných, kteří pomoci tvé potřebují! — Dobrosrdečný pastor slyše to vstane a počne se připravovati na cestu; tu vkročí mu v cestu milá manželka a milené děti volajíce: Ale kam to myslíš? vždyť právě jest nám sednouti k obědu. Anebo volají: Noc jest strašně tmavá tatíčku, povětří jest náramně sychravé a plískavé, cesta blátem bezedná, jak snadno se zachladíš! Praví se také, že chudý muž vydává ze sebe nesnesitelný puch a že jest zachvácen hlavničkou aneb kolerou! O tatíčku, prosíme tebe, šetři se více! Nebo co by z nás bylo, kdybys umřel? A tak šetří se dobrosrdečný muž, bera ohled na to co mu káže srdce manželské aneb svědomí otcovské. Nechci zde pouštěti se v líčení na spůsob románů, přidržuji se jen přísně historických událostí; vždyť všeliké ženaté duchovenstvo jest toho živým dokladem.*)

---

*) Uvádíme zde z anglického spisu: „Dějiny protestantské reformy v Anglicku a Irsku“ od protestantského spisovatele Williama Cobbeta (I. sv. něm. překl. str. 123) příklady: „V čas války roku 1776 byl královský zámek ve Winchesteru obrán za vězení pro zajaté Francouze. Náramně nakažlivá zimnice počala mezi nimi strašně řáditi a tudíž mnozí z nich zemřeli. Byli ponejvíce katolíky a dostalo se jim duchovní útěchy v posledních hodinách dvěma katolickými kněžími, kteří se v tom městě zdržovali. Ale mezi nemocnými zajatci bylo také mnoho protestantův a tito žádali o duchovní pomoc pastorův protestantských. Všecky fary ve Winchesteru měly své pastory. Byl zde i děkan protestantský se svými četnými pomocníky; ale ani jeden z nich nepřišel potěšit umírající protestanty, za kterou pří-

III.

Ale namítne se nám: Co tuto povědíno, jest asi to, čím kněz b ý t i m á, ve skutečnosti však neshledáváme to tak, jak zde vylíčeno. I ve svatyni provozuje mnohá malicherná náruživost, mnohá bídná žárlivůstka své rejdy! Jest dosti kněží, jejichžto osobnost a jednání nemá do sebe náležité důstojnosti! Jsou mezi nimi takoví, jejichžto cnost pod tíží koruny jim velmi obtížné se kolísá. Minulost i přítomnost ukazuje nám

---

činou nejedni z těchto žádali kněze katolického o pomoc a útěchu duchovní a ten přišel a poskytnul ji a tito protestanté umřeli jakožto katolíci. Dr. Milner uvádí to ve svých listech k Dr. Sturgesovi řka: „Slyšel jsem, že takto zněla odpověď protestantských pastorů: „Pro svou osobu nebojíme se, právě jako onino katoličtí kněží smrti vstříc jíti, ale my nesmíme nakažlivý jed zanésti v lůno rodiny!“ — P. Marchal pak uvádí z dějin francouzských tento příklad: „Ve dnech červnových r. 1848 v čas revoluce dostal oddíl pařížské národní měšťanské stráže rozkaz, aby hájil velmi nebezpečné stanovisko proti odbůjcům. Sotva začaly koule fičeti, vzdal se hned setník pod jalovou záminkou velitelství a poradil se s Vaňkem. Poručík nejednal jináče nežli setník a příkladu toho následovali ostatní až konečně po čtvrti hodiny nikdo na místě nezůstal kromě b u b n u, kromě bubnu bez bubeníka; toliko paličky ponechány na bubnu! To může za obraz sloužiti, jak by si asi počínalo ženaté duchovenstvo v čas nebezpečných nemocí; jistě že by udatností svou nepřevýšilo tuto národní stráž Pařížskou. Nejsou mně ovšem mezi ženatými vojíny a ženatými lékaři neznámi příkladové obětovnosti a neohroženosti, i vzdávám jim všecku čest, ale obyčejným podnětem k těmto činům bývá ctižádost, kteráž u kněze nesmí býti podnětem ke skutkům a tudíž také na knězi za hlavní cnost se nepovažuje.

i v tomto stavu mnoho slabot a pohoršení!

Tak mluví svět o kněžích. Neočekávejž nikdo, že bych tyto převrácenosti, slaboty a pohoršení popírati chtěl, abych námitku tu vyvrátil. Nikdy neučiním vám, kteří tuto námitku činíte, nespravedlivého za to pohanění aniž sobě nějakého násilí popíráním; nebo nikdy nezapomenu, co moudrý Job neopatrným přátelům svým řekl: „Co pak Bůh nějaké lži potřebuje a má-li tobě dovoleno býti jej lestně zastávati?“ Tolikéž pamatuji na slova sv. Řehoře řkoucího: „Lépe jest, pohoršení spůsobiti nežli proti pravdě se prohřešiti.“

A protož nepokládám vám za zlé, že na počínání některých kněží naříkáte, toliko přeji, aby toto vaše naříkání a litování opravdové bylo. Ovšem bylo by také přáti, aby ve svatyni Boží pražádná zlá náruživost nevznikala, aby kněží veždy tichomyslnými, ráznými, důstojnými, dobromyslnými, cudnými a obětovnými se osvědčovali a tak ideál čili vzor uskutečňovali, jakýž si lidé světští o knězi představují a aby kněze nikde tak často viděti nebylo, jako ve stínu svatyně Boží, v jizbičce chudého a u lůžka nemocných. Dobře vím ovšem, že tomu veždy tak není: vždyť jest kněz také jenom člověk a musel by celou přirozenou povahu se sebe svléci, kdyby všecky křehkosti se sebe střásti chtěl. A což pak vy, jenž tak rádi na slabost naši toužíte (naříkáte), vždy vzornými jste manžely, otci a občany? Žádný-li z vás nikdy

nebyl rozkošníkem, zbabělcem, šejdířem aneb cizoložníkem? Ješto vy stokrát, hovíce své sobětnosti, zradu pácháte na manželce, jížto jste věrnost přísežně slibovali a kteráž vám kromě ukojení tělesného chtíče i radosti srdce podává, vykřikujete hned velikým hlasem, zaslechnete-li, že některý nešťastný kněz tak zmalátněl, že se vám na okamžení připodobnil. Co se tomu divíte, že kněz nestojí veždy na příkré výši svého idealu čili vzoru, an vy ani s to nejste, aby jste dostoupili vrcholu svého vzoru, kterýž vedle onoho vzoru kněze není leč pahrbek proti hoře!

Víte-li co to slove, dobrým býti knězem? Dobrý kněz jest člověk, jenž neustále v nadpřirozeném t. j. nadlidském životě se pohybuje; kněz jest tělem, kteréž proniknuto jest magnetem milosti, silou krve Kristovy je oživující a kteréž za příčinou ustavičné bdělosti a působivosti přese všecken zákon tíže na povrchu se udržuje, jako velebná kopule na chrámu sv. Petra v Římě, nejsmělejší to dílo lidského umění na světě; nebo kopule ta vznáší se vysoko ve vzduchu, neopírajíc se o pilíře. Dobrý kněz, zkrátka řečeno, jest živým zázrakem, jehož si málo kdo všímá, poněvadž ho lidé každodenně spatřují. Nedobrý kněz však není leč anděl, na stupeň člověckosti na den, na hodinu pokleslý, a sice buď z neopatrnosti aneb z přílišné dobromyslnosti aneb snad i z nemírné upřímosti duše.

Při tom všem jest tento snadno vysvě-

tlitelný úkaz pokleslého kněze takovou událostí, kteráž velmi do očí bije a mnoho povyku nadělá, co světlým jest důkazem, že úkaz ten, byť i často se vyskytal, přece není věcí obyčejnou. Skvrny můžeš toliko na světlé půdě znamenati a sčítati. A v tom nedá se víra pozorného člověčenstva mýliti; ona důvěřuje v naši cnost (cnost kněžskou), poněvadž se o ní přečasto přesvědčila. Protož vyznává nám věřící křesťan hříchy mladého věku z patnáctého roku svého, uvádí k nám dceru a matku, manžel manželku, manželka manžela a vyjevuje nám všecky své předčasné starosti a obavy, i sestárlou zkormoucenost. Co kolikrát neví manžel, čeho nejdůvěrnější přítel často netuší, víme a dozvídáme se my vůči světu, jenž bystrým zrakem nás pozoruje i vůči bezbožným, kteří nám zlořečí. Den co den uvádí nás podivuhodná důvěra věřících do nejsvětějšího stánku duše a odkrývá před námi bez ostychu neviditelné vady i neviditelnou krásu duchův. Jakožto dobrovolní vězni neuchvacujeme sobě, jak svět tytýž říká, nejčistější libovůni srdcí, nýbrž nakapáváme do ran jejich balsam vždy se prýštějící a vlíváme do nich sílu, aby kalich, jejž osočovatelé naši pro ně naplňují, bez nářeku vyprázdnili; anobrž my jim věrnost k těmto našim osočovatelům jakožto povinnost vyličujeme, a sice i uprostřed osamocení, ve kteréž je věrolomnost těchto uvrhla.

Úžasná zajisté to výsada knězům kato-

lickým jedině propůjčená! To pravíte vy a my (kněží) vám v té věci přisvědčujeme dokládajíce, že k bezženství zavázané a ku zpovídání žen úředně ustanovené kněžstvo jest nejsmělejším skutkem katolictví! Knězi přináleží, aby tuto smělou důvěru obezřetným chováním a důkladnou cností ospravedlňoval.

2. A kdyby také pohoršení kněžská od dějepisců a novinářů vypravovaná byla tak pravdivá a četná, jak to tito líčí, co by z toho pravý myslitel vyvoditi musel? Snad že jej víra klame a náboženství že bludem jest? Právě v opak toho by souditi musel.

Vidíte-li loď, která letmo se béře vlnami velmoře a přese všechny bouře přece všelikému úskalí se vyhýbá a posléz ku břehu přistává, pranic se tomu úkazu nedivíte, poněvadž se přirozeným během věcí udál. Má-li loď vítr za sebou, je-li opatřena udatným mužstvem, obratným veslařem a výborným veslem, tedy snadno pochopiti lze, že loď ta šťastně ku břehu přistane. Točí-li se však vítr, zláme-li se veslo, zdřimne-li veslař a pozbude-li loď svého lanoví a vyhne-li se přes to vše tajným úskalím a dožene-li se i při nepříznivém větru do přístavu: tedy říkáte, že jest to pravý zázrak!

Nuže vězte: církev svatá jest tou tajemnou, Kristem na moře puštěnou lodí, kteráž odolávajíc všem bouřím v běhu svém všecky tonoucí do sebe přijímá. Kdyby církev jen samé dobré papeže, svaté biskupy a

neúhonné kněze byla mívala: domnívali by jste se, že pouze lidský úkaz spatřujete, jestliže duchovenstvo, přese všeliké proti němu spiknutí hrubého násilí, důvtipu a tělesnosti, řádným během po všechny časy se béře. Tomu však Bůh nechtěl a proto nechal choť svou (církev) podnikati četné boje a zkoušky anobrž ani toho boje jí neušetřil, že musela zápasiti s nepořádkem ve vlastním lůně jejím vzniklým. Občas nechal bezvětří zavládnouti a mužstvo zdřímati, aby člověčenstvo, vidouc loď svatou šťastně okolo úskalí plouti, zvolalo: „Hle, tuto jest prst Boží!“

Než ještě jiná se činí výčitka nynějšímu duchovenstvu. Říká se, že prý výsadné samostatnosti čili nadpráví požívá, že potají osnuje spiknutí a že obratně umí zasahovati v cizá práva.

Byl ovšem čas, v němž duchovenstvo bylo mocné a svobodné, v němž věřící a vděční národové si ho vysoce vážili a je obohacovali. Mají-li však i za našich časů stížnosti takové nějakého základu, o nějž by se opírati mohly? Vždyť za našich dnů důstojnost kněžská místo obročí a důchodů ukládá jen břemena a kněz, byť i pro svou osobní vážnost neb cnost ctěn byl, nebývá více ctěn pro svůj stav a církev v revoluci statkův svých zloupená v státních výdajích jen nepatrnou číslicí zastoupena jest.

Působení její jest nesčíslnými zákony omezeno a podléhá se strany lidu bdělé a přísné inkvisici čili pozornému dozoru. Mám-li

snad si na to stěžovati? Uchovejž Bůh! V opak toho jest mně milo, že všecko ve státu i církvi pod dozorem a při jasném světle denním se děje a to sice proto, že pokleslost ve státu a církvi obyčejně z přílišné bezpečnosti vyplývá a člověk, smí-li všecko činiti, také snadno v pokušení upadá, aby se všeho odvážil. Nechte nám jenom svobody k bojování! Kapua rozkošná, v nížto nepřemožný Hannibal s vojskem svým v nečinnosti trvaje se vysílil, nehodí se pro nikoho, a pro kněze ještě méně se hodí nežli pro Hannibala, vítěze nad Římany.

3. Čím to však, že katolický kněz v srdcích nevěrců našich nesmířitelnou zášť budí? Vždyť jest přece synem z lidu, v jehož prácech a svízelích účast béře, jejž v útrapách těší, jehož jazykem mluví a s nímž stejnou láskou k vlasti hárá? Čím to, že přece jest nenáviděn? Je-li světec, tedy zaslouží, aby se mu lidé jako rekovi obdivovali, aby mu jako andělu věřili a jej za dar nebes považovali i Bohu děkovali. Ochabnul-li však a zmalátněl, protože nevěrci svými útoky jej zmužilosti pozbavili, tedy jest nejnešťastnějším ze všech lidí a není na zemi neštěstí, kteréž by s jeho neštěstím se porovnati dalo. Vždyť jest mu nemožno zbaviti se známky stavu kněžského, kteráž mu nesmazatelně vtlačena jest a kteráž ho vydává potupě po celý život a tak vleče se kněz ten se znectěnou důstojností svou jako s nějakou koulí dělovou světem, který dvojnásobnou řadou

vedle cesty jeho se postavuje, aby úšklebně se naň díval a naň plil. Z jeho důstojnosti nezbývá mu nic než přírůstek náhnětků svědomí, tak že za šťastného se pokládati může, přetvoří-li jej lítost v trappistu dříve nežli by zoufalost z něho trestance galejního učinila.

Na takový pád kněze nešťastného dlužno ovšem toužiti a jest zcela přirozenou věcí, jestliže někdo ho lituje. Pakliže však někdo kněze, dobrého či nedobrého, nenávidí a k němu se nedůvěrně i posměšně chová, jestiť to úkaz, jehož příčina, pátráme-li po ní, v tom záleží, že pohled na kněze světu úzkosti působí — a proto ho také svět nenávidí.

Pomyslete sobě, že nějaký protestantský kazatel aneb rabin aneb pohanský modlářský kněz vstoupí v zábavný kruh bohopůrcův a prostopášníkův: tu budou snad tito se usmívati, ale nikdo z nich nebude v sobě cítiti pokušení, aby se jim posmíval aneb je osočoval. A k čemu by to také bylo? Vždyť pak onino bohopůrci a prostopášníci vědí, že muž takový zastává nauku, kteráž sama v sobě odpor nese a které netřeba si všímati. Proto jim před takovým není úzko. Jinak jest to s černým mužem, jenž nemá ani ženy ani dětí a na němž při kázaní vnitřní přesvědčenost sezříti lze, kterýž mimo to horlivě se modlí anobrž i milerád se obětuje. Tenť přese všechen žvást světa není už obyčejným člověkem a právě za touto

příčinou budí v srdci jakýsi skličující pocit. Tuší totiž světák, že kněz ten zastává nauku v sobě úplně důslednou, že zastává náboženství, staré a jako svět rozšířené, že zastupuje církev, kteráž se neomylnou jmenuje a pravdu svou proti odpůrcům zmužile hájí, kteráž mimo to těší a žehná a vše s pravdou společné má, cokoliv totiž člověk především u pravdy hledá. Co tedy děje se při takovém zjevu v srdci pokaženém? Děláť samo v sobě s větším menším vědomím tuto úvahu: Má-li černý muž ten pravdu, pak jest po mně veta (jsem ztracen); vždyť pak tvrdí, že jest peklo a já podle všeho co činím, jsem blízek toho, abych si pekla zasloužil. Také nestává žádného světlého protidůkazu proti jeho tvrzení: vždyť on náboženství lépe zná nežli já, jenž jsem ho tak důkladně neštudoval. I spůsob, podle něhož on i druhové jeho žijí, neopravňuje mne tvrditi, že to sami podvodníci jsou. Člověk, jenž se k tomu odhodlá, po celý život státi osamělý ve společnosti lidské, jest buď docela chorý aneb má hlubokou přesvědčenost. Dlužno mi tedy život změniti. Ale k tomu jsem příliš malátným. Za to však jsem příliš rozumným než abych peklo s úplným mysli poklidem popíral, ale jsem také příliš chab než abych s odevzdaností sebe tam padnouti nechal. Toliko k jedné věci ještě se odhodlati mohu, totiž abych toho, jehož slovo, osoba a roucho mně všecky radosti výčitkami svědomí ztrpčuje, posměchem, zá-

ští a utrhačstvím od sebe vzdaloval, odstrašoval a utlačil.“ Tatě tajná příčina přemnohých proti kněžstvu sosnovaných spiknutí anebo zvláštní nechuti, kterou mnozí v srdci svém proti němu chovají. Bezbožníci nenávidějí nás kněze, právě jako Fariseové nenáviděli Krista pro jeho nauku pro ně dusnou a od něho velikými zázraky ztvrzenou. Jednak jest nám sice této nenávisti litovati, jinak ale můžeme se z ní těšiti a jí se chlubiti; nebo nenávist ta slouží víře od bezbožníků neuznané a cnosti od nich odmítnuté ku skvělé cti, a jejich zlořečení podobá se zlořečení tomu, kteréž na Krista, smírce světa, tři dny před jeho z mrtvých vstáním metali nepřátelé t. j. ono padá jako toto na zlořečícího nazpět.

Rozmilí bratří: Doufám, že mně, spisovateli, ostrost a peprnost řádků těchto laskavě prominete, an jsem toliko proto tak smělým byl, abych se vám v otevřenosti a upřímnosti poněkud vyrovnal, a spolu an jsem věděl, že tato má upřímnost vás neurazí. Vždyť pak tyto ostré řeči nepotahují se na vás, na vás, dím, kteří daleci toho jsouce, abyste v knězi spatřovali a nenáviděli strašidlo, raději v něm shledáváte a milujete význak nejsladších nadějí svých. Nepravost leká se ovšem toho, jenž mu v duchu uvádí na paměť trest věčný, ale proč by cnost se měla báti toho, jenž jí věčnou odměnu připomíná? Kněz jest bratr váš. Zrozen na tétéž domácí půdě chlubí se spolu

s vámi slávou národu a miluje jako vy, světlo, pokrok, svobodu a má toliko jednu tužbu a jednu radost: viděti vás šťastny a s vámi spolu spásy dojíti. Chcete-li aby zůstal solí země? Podporujte jeho snahy, dokazujíce mu dobrou vůli svou, že se nadarmo nenamáhá. Nezapomínejte, že kněze v nebezpečenství zoufalosti uvádíte, odsuzujete-li jej k nečinnosti. Na obrat cítí se kněz jen tenkrát silným, když v radosti srdce svého, velikou a výdatnou působností rozšířeného, heslo starodávných řeholníků opakovati může: „Bojovníkům pro Boha a pro pokoj!“ Bůh a pokoj jest cílem našeho snažení kněžského a všech bratrskou přísahou uzavřených spolků — Bůh, dím, k jehož slávě směřujeme, a pokoj, jejž duším nabízíme, an je těšíme, an je při bolestech na zemi, kde i radost slze vylévá, na nezkalenou blaženost nebeskou poukazujeme!

HLAVA XII.

Ježíš Kristus.

Ana ruka má toto nevýslovné jméno píše, prostupuje úcta mou duši i padám na kolena kláněje se aniž vím, mám-li dále mluviti čili mlčeti. Kdybych nakresliti chtěl

obraz zevnější postavy božského Mistra našeho a kdybych jeho božství postaviti chtěl památku velikým hlasem o něm mluvící, nestačila by mně k tomu prostora v této knize. Kdybych však do vnitra jeho vniknouti a několik v jeho nejsvětějším srdci schovaných pokladů vyzdvihnouti chtěl, byl bych musel s jeho milovaným učenníkem Janem na jeho prsou odpočívati. Dokonalost božské povahy této zavírá v sobě jedinost, kteréž žádný duch lidský vysvětliti nedovede; dokonalost ta zatemňuje netoliko vše nejdokonalejší, co před ní bylo, nýbrž i to, co později zplodila horlivost lidská, aby se člověk dotčené dokonalosti Kristově připodobnil.

Postaví-li se otázka, kdo byl největším vojevůdcem, největším řečníkem, největším umělcem, největším světcem, namanuje se nám množství jmen a nelze nám věc tu rozhodně rozsouditi. Vysloví-li se však jméno Ježíš Kristus, pak ustupuje všecko v temnost: nebo jeho obrazu nelze žádného jiného postaviti po boku.*) On není ani výrazem společnosti, ani výrazem nějakého věku, jeho osobnost převyšuje všecko. Následovníkův měl sice Kristus všudy, zůstal však tak nesmírně nad ně vyvýšen, že by to rovněž tak veliká byla zpozdilost jako bohaprázdnost,

*) Velmi dopadně vyjádřil se o velikosti Ježíše Krista jeden z německých výtečných spisovatelů (Jean Paul Richter): „Svět nazývá mnoho mužův v dějinách velikými ku př. Alexander Veliký, Karel Veliký, Petr Veliký atd. ale Jeden toliko byl velik, a toho — svět ukřižoval. Překl.

kdyby Jej někdo v jednu řadu s jinými postaviti chtěl. Při chvalořeči o Něm jest upřílišování tou měrou nemožné, že i nevěrcovi nezdá se býti pohoršlivou věcí, když chvalořeč až ku zbožňování postupuje.

Spasitel pro naše vykoupení ukřižovaný zde na zemi toliko k jednomu cíli směřuje: chce panovati nad dušemi; chce jako nějaký dobyvatel zmocniti se duší, aby je posvěcující milostí svou ku blaženosti své slávy povznesl. K tomu cíli se nesa řídí svět, tluče na dvéře srdcí lidských a tluče s neunavnou vytrvalostí, aby tam vpuštěn byl. A na to mnozí už odpověděli a odpovídají i nyní mnozí: „Zde jsme, vítáme Tě!“ Jiní, a snad u větším počtu, odporují tvrdošijně jeho tajemné přitažlivosti, odpovídajíce se židy: Nechceme, aby tento panoval nad námi! A přece chce Kristus panovati, jak na obelisku v Římě na náměstí svatopetrském velikými literami vyryto: Christus regnat! — panuje Kristus! Panuje nad duchy svým slovem, panuje nad srdci svou láskou, panuje nad vůlí svým zákonem. Pohlednutí na toto duchovní království Kristovo poslouží tuším jedněm ku povzbuzení, druhým ku poučení.

I.

Založiti sobě vládu nad duchy lidskými, není zajisté zázrakem nepatrným. Nebo poslouchá-li člověk přirozeného tihnutí svého,

myslí jak se mu líbí, věří cokoli mu milo, a chce sám býti králem nad svým duchem i záleží mu velmi na tomto kralování; protož pýcha jeho každého času veliký půvab nalezala v názvu „svobodný myslitel.“ Bývátě člověk někdy tak zaryt ve svém přesvědčení, že s tím větší tvrdočelností na svém stojí, čím více pozoruje, že mu někdo svůj náhled vnutiti usiluje. V opak toho, má-li jen poněkud dar výmluvnosti, cítí se puzena, své vlastní náhledy jiným vštěpovati, což denně pozorovati lze při hádkách spůsobu buď rozčilivého aneb zábavného. Ostatně co jest disputace čili hádka jiného nežli souboj dvou duchů o přednost a vládu v říši myšlének zápasících? Ale málo zajisté jest duchův, jimž se podaří, nad jinými panovati! Nebo kde jest člověk, ať sebe rozumnější a výmluvnější, jenž by se chlubiti mohl, že aspoň domněnky, neřku víru, druhého člověka docela změnil? Králové země vývoji ducha lidského někdy napomáhali, někdy jej zastavovali; nikdy ale nad duchem lidským vládnouti nemohli. Podařilo se sice některým mudrcům převahou důvtipu aspoň na den v nějaké velmi omezené škole filosofické vládnouti; ale netrvalo dlouho a čelní myšlénka mistrova byla novou myšlénkou učeníkovou ze školy vytlačena.

Čeho pak lidé slovem, násilím a důvtipem na několika lidech, na nějaký čas, v nějaké rozumu přístupné myšlénce nedovedli, toho dovedl Kristus bez násilí, anobrž proti

násilí, dovedl toho bez lidské učenosti, anobrž proti lidské učenosti, dovedl toho netoliko ve prospěch myšlénky duchem lidským snadno pochopitelné, nýbrž i ve prospěch učebné soustavy, jížto se duch lidský pro přetajemné hlubiny leká, i dovedl toho nikoli jen u několika lidí, nýbrž u nejvybranějšího výkvětu celého člověčenstva. Přede dvěma skoro tisíciletími, když duch ve vše věřil, kromě v Boha a Toho, kterého poslal, tu přikázal duchu lidskému Ježíš Kristus ústy několika rybářův, aby věřil v jeho slovo a v jeho božství, a ejhle, pro tisíc milionů duchův stala se myšlénka Kristova středem a pravidlem všeho myšlení. Náměstek Jeho (papež) nepotřebujeť leč ve jménu Jeho pozdvihnouti hlasu, aby od pólu až k pólu zaslechnul společnou duchův odpověď: „Credo! Věřím!“

Zázrak zplozuje zázrak: ačkoli Kristus duchy lidské ovládá, přece jich nepotlačuje, anobrž propůjčuje jim křídla, jimiž se nad své vlastní síly povznášejí. Nebo kde rozum své hranice má, tam teprv počína víra; kde zrak rozumu se mate, tam září světlo víry; neukládá Kristus rozumu lidskému jařmo, nýbrž činí mu toliko návrh a žádá aby přisvědčil a přivolil k úmluvě a spolčení, při němž mu (rozumu lidskému) možno všemožně těžiti a ničeho neztratiti. A proč by se neměla víra dobře srovnávati s rozumem naším jenž rovněž tak jako víra z věčného Slova pošel? Protož víra váží si rozumu a

předkládá mu dostatečné důkazy, aby jej přesvědčila a nežádá nic od něho leč to, co zdravý rozum víře odepříti nemůže.

Přijal-li rozum lidský zjevení Kristovo, jest ukojeno neuhasitelné a spolu čestné prahnutí jeho po obcování s neskončeným Bohem, a rozum sám jest ochráněn proti tisícerým bludům, do nichž jinak silou náboženského pudu snadno zabřednouti může; nebo pud tento jest duchovní vloha, kterouž rozum, nechce-li se sám nectně snížiti, utlumiti nesmí, kterouž však také nesmí se nechati naprosto vésti, nechce-li v četné bludy zaběhnouti. Tímto spůsobem chrání víra rozum lidský před dvojí jinak nezbytnou propastí, před propastí pochybovačnosti a pověry, a před propastí bezbožnosti a šílenosti.

Zjevením sv. evangelia nabyl rozum lidský opět poznání základních pravd, kteréž druhdy nebyly mimo obzor jeho, kteréž však později v jícen nevědomosti zapadly, v němž i zmizely. Pravdy tyto řítíce se do jícnu dotčeného, otřásly i jinými bližšími a s nimi souvislými pravdami a vytrhly je ze základů jejich. Tyto základní a prastaré pravdy (kpř. o jsoucnosti jednoho Boha, o jeho všemohoucnosti, vševědoucnosti, svatosti a spravedlnosti, o jeho dobrotě a milosrdenství, o nesmrtelnosti duše lidské atd.) víra Kristova zase vštípila v pamět lidu, tak že každý z nich těžiti může a že nikdo ryzost jejich v nebezpečí uvésti nemůže a že věčným zů-

stanou vlastnictvím člověčenstva. Touto podporou opatřen rozum lidský a nabyv světla v tisícerých otázkách a záhadách, vzal nesmírný vzlet i kráčí nyní v oboru věd od pokroku ku pokroku, od vynálezu k vynálezu a dosvědčuje dobyvkami svými pravdu výroku: Bohu sloužiti jest tolik co panovati!

Než Kristus učinil ještě více: opatřiltě rozum náš také pravdami, jichžby tento nikdy sám ze sebe nebyl poznal (kpř. o nejsv. Trojici, o vtělení Páně atd.) Zjevením těchto zcela nových pravd, stalo se slovo Jeho jako dalekohledem, jímž se duchu lidskému nový svět objevil. Dalekohledem tímto spatřuje duch lidský věci jako se samého hlediště Kristova. Jako vědění Kristovo jedním pohledem obsahuje čas a věčnost, nebe i zemi, božské i lidské věci, tak spatřuje i křesťan, jenž přisvědčuje slovu Kristovo vědění jevícímu, všecko se stanoviska vznešeného a tudíž v plnějším světle a spolu vidí dále, nežli všickni domnělí mudrcové, kteříž světlo zjevení Kristova odmítají.*)

---

*) Výborně vyjádřil se v této věci duchaplný mudrc Leibnitz (ve spise: Noví pokusové o lidském poznání) řka: „Jako říci lze, že rozum jest přirozeným zjevením, kteréž jako vše přirozené Boha původcem má, rovněž tak říci smíme, že zjevení Boží jest nadpřirozeným rozumem t. j. rozumem, jenž novým pokladem pravd od Boha bezprostředně pocházejících obohacen a rozšířen byl. Odkrytí tohoto pokladu nedá se pomysliti bez prostředku, jímž jedině možno tento nový poklad od starého pokladu rozeznati a tímto (prostředkem) právě jest přirozený rozum náš.

Křesťanu není však víra spekulativným (rozumářským) věděním, nýbrž ona mu skutkem se jevící jest cností. Jemu nestačí, jen v duchu přisvědčiti zjevení Kristovu, on ji také činí pravidlem svého života. Počínání jeho nespravuje se rozumováním neb pudy přírodními, nýbrž on přispůsobuje myšlení své myšlení Kristovu, soudí jako Kristus o Bohu, o člověku, o událostech, o životě a smrti, a nedbá příliš o prospěchy okamžité anebo na domněnky lidské, pokud ví, že úsudek jeho s úsudkem Kristovým se shoduje. Kristus jest mu vzorem a protože Kristus jest pravdou a spravedlností, tedy plyne z toho, že pravý křesťan jest ze všech lidí nejmoudřejším a nejšťastnějším — kráčíť totiž nejbezpečnější cestou s úplným duše poklidem.

Pěkně dí o té věci sv. Ambrož: „Kde víra jest neporušena, tam učí, bdí a potěšuje Kristus. Tam jest pokoj, tam jest poklid duše, tam jest léčidlo pro veškera zla.“ To jasně poznal i jeden z nejnovějších spisovatelů a vyjádřil to v knize, kterouž bych skoro nejozdobnějším rouháním proti našemu Bohu a Spasiteli nazval. Nebo dí:

„Ježíš položil základy vznešeného spiritualismu (názoru a ponětí o duši lidské),

---

Kdoby tento vytlačiti chtěl, aby tím učinil místo jedinému zjevení (nadpřirozenému), podobal by se nesmyslníkovi, jenž by si oči vyloupil, aby prý dalekohledem tím lépe družice Jupiterovy (čtyry měsíce této oběžnice) rozeznati mohl.“

kterýž po celá století duše v tomto slzavém údolí radostí naplňoval. Poznaltě docela podle pravdy, že nepozornost lidí, nedostatek filosofie a mravnosti u nich ponejvíce pochází z roztržitostí, jimž se oddávají, jakož i z trapných péčí, jimiž sklíčeni jsou a kteréž civilisace nad míru rozmnožila. Tímto spůsobem bylo evangelium velmi působným prostředkem proti útrapám vezdejšího života, bylo neustálým voláním: Sursum corda! vzhůru srdce! bylo nad míru prošpěšným vytrhováním z bídných zemských starostí a vlídným voláním podobným tomu, kterýmž Ježíš Kristus Martě řekl: „Marto, Marto, pečliva jsi o mnohé věci, jednoho jen třeba!“

II.

Snaha Kristova neodnášela se však pouze k dobývání duchův lidských; jemu také o to šlo, dobyti si srdcí lidských a protož žádal na nich lásky.

1. Kde mnedle jest člověk, jenž by se takovým srdce lidského ovládáním chlubiti mohl, že by toto v plnosti lásky do něho vlité denně hotovo bylo, pro něho i život obětovati? Ovšem jest milující srdce nejkrásnějším trůnem světa; ale jak nesnadno na tento trůn se vyšinouti a což ještě nesnadněji, na něm se také udržeti! Jest sice i mnoho srdcí, o kterých se zdá, že se každému zadávaji, která však v pravdě nikomu se neoddávají. Jiní přitulují se rychle a tuším

upřímně; ale ještě rychleji zase odpadají. Žádná půda není tak nejistá, jako ta, na kteréž láska stojí. Žádná loď nezmítá se tak na moři, jako srdce se zmítá ve svých náruživostech. Žádné dějiny nezahrnují v sobě tak častých a nenadálých převratů, jako dějiny křehkého kralování, kteréž záleží ve vládnutí nad srdci lidskými.

A přece dobyl Kristus bezpříkladným zázrakem sobě lásky nade všecko, lásky nepomíjejícné, lásky všeobecné. Dívalť se na to, kterak Magdalena nohy jeho slzami lásky své smáčela a hrob jeho s neumornou věrností ostříhala. Slyšelť i toužebné volání sv. Pavla: „Žádám sobě rozdělenu býti a býti s Kristem!“ Vizte, kterak mučenníci pro něho krev svou prolívají radujíce se, že takovýmto vyznáváním víry lásku k němu zpečetiti mohou; vizte, kterak nesčíslné panny všech radostí světa se odříkají a se svatým zápalem známky ran na chladném a ztrýzněném těle líbajíce volají: Buď trpěti neb umříti! buď pro Tebe, o Ježíši strádati anebo smrtí sejíti!

Od koho není Ježíš milován? Jej milují silní mužové a citupline paní; jej milují starci, kteří ve zkouškách života dozráli; jej milují děti, jejichžto čistota duševní se podobá odblesku zory života. Každodenně zprovázejí Jej miliony duší na místech jeho zemského putování, stojí u jeho jeslí, sdílejí s ním vyhnanství, zarývají se s ním do ti-

chosti jeho chatrče v Nazaretě, kolíbají se s ním na vlnách jezera Tiberiadského, poslouchají ho an rozmlouvá při studni Jákobově, následují Ho na výšinu Táborskou a vstupují s ním na horu Golgatu. Každodenně říkají miliony bytostí andělům podobných: „O přesladký Ježíši, tobě věnuji srdce své.“ A kdyby se zkouška prvních časů křesťanských opakovati měla, jistě by Ježíš opět miliony mučenníkův shledal, kteří by Jej na horu Kalvarii následovali, aby za něho krev svou vycedili.

Tento zázrak lásky přinutil k významnému vyznání veliko vyhnance Napoleona I., jemuž prozřetelnost Boží na skalnatém ostrovu Heleně ještě své poslední záblesky propůjčila, chtíc mu poslední poučení dáti. Poznav totiž, jak nesnadno založiti sobě na světě panování, pronesl se v tato slova:

„Ježíš Kristus žádá na lidech lásky; žádá, čeho tížeji dosáhnouti než čehokoliv na světě; žádá, čeho mudrc nadarmo od svých přátel, otec od svých dítek, manželka od svého manžela, bratr od bratra žádá; zkrátka: On chce míti srdce — toho žádá a také ho ihned dostává. Z toho soudím, že Kristus Bůh jest. Kristus vyřkne jen slovo a už náležejí Jemu pokolení lidská, spojena jsouce s Ním užšími svazky nežli jsou svazky pokrevenství a sjednocena jsouce s ním páskou jednoty nejvroucnější, nejsvětější a nejmocnější. Plamen lásky, jižto On rozněcuje, pře-

vyšuje každou jinou lásku a sežírá samolibost. Kterak možná na tomto zázraku pouhého chtění nepoznati věčné Slovo, Tvůrce světa? Jiní tak nazvaní zakladatelé náboženství neměli ani tušení o této tajemné lásce, kteráž jest podstatou křesťanství, a to proto, že nechtěli zavaditi a uraziti se o úskalí; nebo pro podnikání něčeho takového, jakým jest dobývání lásky, nosí člověk sám v sobě hlubohé vědomí své nemohoucnosti. Království lásky Kristem zřízené jest bez odporu největším jeho zázrakem. Jemu jedinému se podařilo, srdce lidí k neviditelným věcem pozvednouti a to sice tou měrou, že vše časné věci na to obětují; On jediný v sebeobětování odtud pochodícím utvořil pásku mezi nebem a zemí. Všickni, kteříkoli upřímně v Něho věří, cítí tuto zázračnou, nadpřirozenou, přemohútnou lásku, úkaz to rozumu lidskému nepochopitelný a lidské síle nemožný, svatý to a od nového Promethea (velobra) na zem přinešený oheň, jehož moc nemůže čas, tento jinak mohútný bořitel, ani seslabiti ani v trvání obmeziti. Právě tomuto úkazu divím se já, Napoleon, nejvíce, protože jsem často o tom přemýšlel; a to právě jest mi úplným důkazem pro Božství Kristovo.“ (V památkách Napoleonových na ostrově sv. Heleny.)

Kterak mnedle dá se velkolepý zdar tento se strany Kristovy vysvětliti? Dobyl-li sobě Kristus vlády nad srdcem lidským tím, že mu lichotil? Naopak slyšte: Jednoho dne,

dí písmo svaté, šel žid Mardocheus, oblečen v žíni na znamení smutku ke dveřům paláce krále Asvéra, žádaje aby tam vkročiti směl. V tom však bránil mu strážník kleštěnec řka: Mardochee, není dovoleno oblečenému v žíni vjíti do králova dvoru. Cchceš-li, abych ti otevřel bránu, svlec se sebe žíni; nebo nesmí n'kdo kdo před krále vstoupiti chce, něco na sobě míti, co by oči panovníkovy zakabonilo.“ — Tomuto paláci Asvérovu podobá se naše srdce. Mardocheus v žíni a v smutku svém znamená Krista s křížem, s korunou trnovou, s obličejem zraněným a s přísnou naukou mravní. Tluče-li na dvéře našeho srdce, potkává se nezbytně s kleštěncem, jenž mu vkročiti zabraňuje řka: Chceš-li o Ježíši, abych ti otevřel, slož se sebe kříž, jenž mne děsí, ozdob líčicím natěrátkem obličej svůj, jehož se jinak bojím. Učiníme smlouvu: otevru Ti ale pod tou výminkou, abys se vždy tak vlídným ukazoval jako u studně Jábobovy, aby tvář Tvá vždy tak jasná byla jako na hoře Tábor, abys vždy osvědčoval takovou tichomyslnost jako u Šimona a takovou líbeznost jako při svadbě v Kaně Galilejské. Otevru Ti, ale pod tou výminkou, abys mně promíjel všechny slabosti srdce, a jich nikoliv nezatracoval, a aby mně nebylo výhradně voliti jen mezi dvěma věcmi: buď Tobě se nezlíbiti anebo svému zemskému životu odníti všelikou barvitost, blahovůni, půvab a básnickou krásu.

Tak asi by ráda s Kristem smlouvala

naše bídná přirozenost, kdykoli si On našeho srdce žádá; kapitulovati chceme čili vzdáti se chceme Kristu pod některými výminkami — ale Kristus takových výminek nepřijímá. Nikdy ještě nechtěl Kristus v nějakou smlouvu vjíti, nikdy ještě se nějaké výmince nepoddal. A přece vpuštěn jest do paláce srdce lidského, vpuštěn jest nikoli jakožto zkomolený (kusý) Kristus, nýbrž celistvý s křížem, s korunou, žezlem, s přísnou mravní naukou smyslnosti a tělu protivnou, vpuštěn jest v Římě i přes krutosti Neronovy, vpuštěn jest v Korintě i přes vilnou službu Venušinu tam panující, vpuštěn jest v Antiochii Syrské i přes pálčivost tamnějšího podnebí a přese všechny háje Daphny bohyně, jížto se smilstvem sloužilo. Všady byl vpuštěn a všady udržuje se vláda jeho v srdcích lidských přese všechna proti němu sosnovaná spiknutí. Zhusta stává se Kristus pro mnohé nepohodlným, stává se jim břemenem, a přece nemohou se srdce lidská pode jhem jeho strádající odhodlati k tomu, aby Jemu řekli: Odejdiž!

2. Blažen, přeblažen kdož Spasiteli, našed Jej, srdce své darovává a věrnosti k Němu ostříhá. Krása Kristova neklame aniž uvadá; kdo se jí unésti dává, odpočívá ve svatém vytržení. Nebo jediný Kristus může vyplniti srdce lidské. Při každé jiné úvaze padá světlo, ať sebe čistější, na věci proměnlivé a porušitelné: zde však jest světlo věčné a předmět neproměnný. Setkání-se neúhonného

vzoru (ideálu) se skutečnou dokonalostí zplozuje v duši nejprudší náruživost spojenou s nejvyšší ctností, náruživost ušlechtilou, která cnost tu zahřívá a cnost, kteráž náruživost tu blahovůní provívá a jí věčné trvání propůjčuje. Ješto věk a dosti nepatrné nehody i nejútlejší přítulnost naši kalí a změňují, čerpá láska Ježíše Krista novou potravu ze všech našich pohrom a těží ze všech našich křehkostí. Ona nahrazuje, co se v naší jsoucnosti každodenně ztrácí a barvitosti pozbývá, ona bydlí v našich zříceninách, aby je uchovala, a raduje se, když ode všech opuštěni jsme, aby Jemu jedinému (Kristu) zůstala radost, že nás potěšil. Láska Ježíše Krista jest nadějí všech, kterýmž už nic jiného nezbylo nežli zpomínka.

Ale v čem záleží zvláštní povaha lásky? Láska má to do sebe, že slasti a strasti milujících společným činí majetkem, že city, myšlénky a žádosti jejich tak slívá, že milující přinucuje, hlasitě mysliti a sobě vzájemně bez ostychu podávati klíč, kterýž i nejtajnější záhyby ducha a srdce otevírá. Při lásce darovává se duše duši, anobrž láska ještě více činí. Z toužení, jež zhusta bolně cítí svou nemohútnost, vniká až do vnitřní podstaty předmětu milovaného, aby se k němu s nepřemožnou silou přivinula a ze dvou aby jednotu nevýslovnou utvořila. A tak spůsobuje to láska Ježíšova, že křesťan podle slov apoštolských (II. Petr. 1., 4.) stává se účastným samé přirozenosti

Božské.“ Tato z lásky pochodící jednota byla také obsahem modlitby Kristovy, an volal: „Kéžby všickni jedno byli jako Ty Otče ve mně a já v Tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby byli dokonáni v jedno.“ (Jan 17., 21.) Protož nazývá se i milost, kteráž lásku zplozuje, semenem Božím, semenem života nadpřirozeného, božského, semenem kteréž takořka hravě všechny druhy rekovství a všeliké spůsoby sebeobětování zplozuje a světce i světice Boží tvoří.

Světcové a světice Boží! dím — zázrak dosti obyčejný, o němž jsme snad, ač jej láska Kristova denně tvoří, ještě nikdy náležitě nepřemýšleli. Filosofie čili libomudrctví může snad zploditi tak nazvané poctivce, na které však se nesmíme příliš z blízka podívati; svatého však člověka nezplodí nikdy. Kristus jediný jest v držení tajemství, jímž člověka přetvořuje a v takovém stavu udržuje, že všechny zlé pudy přírody přemoženy jsou a všecky tužby i jednání všeliká jen k dobrému, jakožto jedinému předmětu svému se odnášejí; že duše nezvratně a neunavně k věčné dokonalosti obrácena jsouc, vše zapovězené sobě odpírá a i dovoleného se vzdává, že se umrtvuje a křižuje a ze života smyslného jenom tolik sobě ponechává, aby člověk jemu ještě déle odumírati mohl. V tomto duchovním životě velí Kristus duši, aby stupeň po stupni vzhůru se nesla; i pozvedá ji tak vysoko nad sebe samou, že sama sebou zhrzí, že sama sebe obětuje a

se za neužitečnou pokládá, ana zázraky činí.*)

Této vznešené a vroucí oddannosti nesmíme se diviti; nebo jak zkušenost učí, jest to jakýsi velitelský cit, jímž duše milující unášeny bývají. Dychtí-li po bohatství aneb po slávě, stává se to jedině proto, aby na oltář, jejž láska svému bůžku vystavěla, položily odznaky lásky a slávy a říci mohly: Já tebe miluji. Nejsladší odplatou za moje snažení jest tvůj pohled, čtu-li v něm slova: Mám zálibu v tobě! Takovýto vlídný pohled božského Ježíše jest také podnětem, jenž řídí námahy svatých; totě ohnivé ono toužení jež pohání srdce jejich, Ježíše milovati a Jej oslavovati; toť nejsladší jest odměnou za všecky jejich oběti, toť nejlibější jest pro ně rozkoší a to i v samých útrapách ano i v smrti!

Mimo to jest se diviti tomu, že se božskému Ježíši všecko za látku pro svatého hodí; skoro bychom tvrditi mohli, že má libost v tom, zahrávati si s nesnadnostmi, aby moc lásky své tím zračitěji projeviti mohl. Chce-li svítící vzor lásky apoštolské utvořiti, poráží k zemi pronásledovatele na cestě do Damašku a proměňuje jej v nádobu vyvolení.

---

*) Překrásně dí veliký katolický učenec Möhler ve své symbolice (§. 51.): „Záře a lesk svatých není leč výblesk slávy Kristovy a důkaz jeho neskončené moci, kteráž z prachu a hříchu zvedá duchy věčným světlem prozářené. Kdo tedy svaté ctí, oslavuje Krista, z Jehož síly oni pošli a Jehož opravdového Božství oni dosvědčují.“

Chce-li nám ukázati škvělý příklad stálosti hrdinské, obírá si k tomu sv. Anežku, čtrnáctiletou pannu. Chce-li nás poučiti, kterak pokora vítězí nad hrdostí, nad mocí a krví, velí králi Karlomanovi jíti na horu Montekassino, aby tam v klášteře z pokory umýval talíře. Chce-li nám vyjeviti, jak mocné jest tiché vábení milosti, dojímá srdce princezny francouzské Ludviky na dvoře krále Ludvíka XV. (velmi chlipného) a uzavírá ji v klášteře Karmelitském (v němž se i převorkou stala.) A naposledy zjednává jednoduché (prostičké) víře vstup do duše filosofa (k. př. sv. Augustina, sv. Tomáše Akvinského, Balmesa, španěla, Tomáše Štítného, Čecha a j. a dává v duši rolníkově vzejíti nejvznešenější filosofii čili libomudrctví.*)

Tak tedy dospěl jsem ku poznání, že láska Ježíše Krista má božskou moc a že nevývratné kořeny pustila v srdcích lidských. Než zastavuji a ohlídám se s bolnou otázkou, kolik asi lidí Krista miluje, kolik Jej miluje, nedím, jako své manželky, své přátele, nýbrž aspoň jako ta zvířátka, jež pro užitek neb pro zábavu v domě chovají. O! kdyby lidé Krista skutečně milovali, ostýchaliby se více, Jej urážeti. Kousavý posměch sobcův,

---

*) Kdosi vyjádřil sedlákovi ve vsi Angelmodi svou soustrast nad neštěstím, kteréž rolníka toho bylo zastihlo, an mu ledovec na poli žeň zničil. „O milý pane,“ odvětil šedivý sedlák usmívaje se, „neštěstí to není, jest to jenom škoda: toliko hřích jest neštěstím!“ (Tak vypravuje výtečný spisovatel hrabě Stolberg v dějinách náboženství Ježíše Krista.)

smích vilníkův a nářek tolika beznádějných srdcí musel by umlknouti.

A čím to, že není Ježíš milován? Tím, že mnozí nechtějí ani tu maličkou práci podejmouti, aby Naň každodenně aspoň čtvrt hodiny pozírali v evangeliu a ve vlastním srdci; že svaté soudnici pokání (zpovědnici) jako místu příšer vyhýbají a číši božské lásky (ve svátosti oltářní) okusiti se zdráhají; že mnohým ani na mysl netane, aby Krista o milost všech milostí, o lásku k Němu prosili. O! vy synové lidští, jenž v noci vzdychajíce a v blátě uličním se brodíce, okolo jednoho okna chodíte, jenž poklid duše i spaní obětujete, abyste si na tvoru, jenž dnes neb zítra vás oklame, vyžebrali usmívání neb hlavou kývání; vy kteří peníze oběma rukama rozhazujete, abyste drahými krajkami a diamanty pokryly osobu, jejíž půvab dříve nežli půvab růže zvadne, co pak jste až posavad učinili, abyste věčnou krásu (Krista) k tomu přijměli, by se před vašimi zraky odhalila a vám aspoň jeden ze svých unášejících půvabů ukázala?

Pravou lásku k Ježíši měla sv. Theresie; bylať uchvácena takovým žářem lásky, v němž člověk bolem a radostí umírá. Milovala Ježíše, protože Naň v jeho kráse nazírala. Arciť zasloužila sobě této znamenité výsady: činilať pro Ježíše, co vy, synové lidští, pro dcery Eviny vás klamající a zahubující činíte, t. j. ona se Mu oddala v nejdokonalejším sebeobětování.

Když v krásný den jarní lukami chodíte a oči vaše na vonných a spanilých květinách se pasou, rcete, milí bratři, máte-li cit v srdci, není-li mezi všemi těmito kvítky jeden, kterýž vám především do očí bije, protože v ozdobě skromné a vábné před vámi stojí a na vás se tak líbezně usmívá? Není-li to kvítek, jenž ukazujíc vám půvabnou svou korunu květův jasnomodrých (blankytných) volá: Pomni na mne (pomněnka, nezabudka)? Hle, jak veliké nároky činí takovéto kvítko! I smíte mu odpověděti: Kvítečku, čímž pak jsi to sobě zasloužil, abych věčně na tebe zpomínal? Jaké pak máš půvaby lásky, jimiž bys srdce mé zajal a v zajetí držel? Ale tak upýpavě nejednáte vy; anobrž utrhujete kvítek ten, aby jste se blížeji naň podívali. Kvítek ten dívá se na vás, vy se díváte na kvítek a snad mnohému z vás vynořuje se v srdci drahá zpomínka a tímto spůsobem vzniká mezi vámi a kvítkem jakési obcování, jemuž srdce není cizím. Ale k Ježíši, nejlaskavějšímu, nejspanilejšímu a nejdražšímu příteli, Jemu, jenž lukám okrasu dal, nejsme tak náchylni jako k tomuto kvítku. Nadarmo mluví k nám pohledem štědrotu jeho nám vlídně připomínajícím: Pomni na mne!

Jakožto synáčkové Boží, jenž usmívání se kvítka odolati nemůžeme, nebudeme se více tak upýpavě k pohlednutí Ježíšovu chovati, alebrž zbudujeme mu v srdcích svých stánek, aby tam útulek nalezl a dle libosti

tam odpočinouti mohl. Pak bude blahovůně dříve neznámých radostí provívati zemské bytování naše a budeme moci zpívati se žalmistou: „Srdce mne vynáší slovo blažené, králi věnuji své písně a jazyk můj následuje je jako péro hbitého písaře. Krásný jsi ty tvářností svou nad syny lidské, spanilost rozlita jest na rtech tvých, protože požehnal tebe Bůh na věky. Přepaš se mečem svým po bedrách svých, nejsilnější, zahaliž se v zář a slávu svou a ve velebnosti své kráčej k vítězství. Vstup na vítězoslavný vůz pravdy, mírnosti a spravedlnosti a dovede tě k podivným činům pravice tvá. Střely tvé jsou ohnivé, národové jimi pod tebou (pod nohy tvé) padati budou, když proniknou až do srdce nepřátel královských. Trůn tvůj, o Bože, trvá na věky věkův, berla spravedlnosti jest berla království tvého. Mirra a výborné kadidlo a kasia libou vůni vydává z oděvů tvých, z paláců slonových, kde dcery králův jsou slávou a obveselením Tvým.“ (Žalm. 44.)

III.

Konečně chtěl Kristus i nad naší vůlí vládnouti a dosáhl této vlády zázrakem neméně podivuhodným, nežli jsou zázrakové dříve uvedení.

1. Jest čaromocné, s nebe pošlé slovo, slovo, jehož se na mnoze a snadno zle užívá a kteréž přece duši lidskou jako nějakou

elektrickou ranou proniká: „svoboda“, tak zní slovo to. Arciť bývá člověk snadno sveden k tomu, aby jiné utlačoval, sám však má okovy otrocké v největší ošklivosti.*)

Co lidé, ať právě či neprávě učinili, aby svobody ztracené opět nabyli, to v dějinách novějších časů krvavými zaznamenáno jest literami. Kdykoli temnočerné a přeosudné události říše ztroskotávají a staré trůny povalené na prach rozdrcují; kdykoli národové prach pod kroky hněvu svého v louže krve proměňují; kdykoli vražedná domácí válka velká města pobuřuje a každý dům bůď ve tvrz aneb v hrob přetvořuje, veždy na křídlech větru, čmoudem prachovým neb dýmem z ohně naplněného zaznívá jakožto heslo slovo „svoboda“, — svoboda, která jako věčný žid veždy putuje a nikdy odpočinku nedochází ale také nikdy zmužilosti nepozbývá.

Nebo otroctví odnímá člověku, byť i sám k němu svolil, nejvýbornější částku zemských dober (statků); ze všech pak druhů otroctví jest nejsmutnější a nejžalostnější to, kteréž duše lidské tak snižuje, že se svým otroctvím úplně spokojeny jsou.**)

---

*) Jestliže mučenníci a mučennice Boží rádi a ochotně nosili okovy, byla to láska ke Kristu, kteráž jim břímě to činila lehkým a příjemným.

**) Slova „svoboda“ na mnoze se úžasnou měrou za našich časů zneužívá. Mnozí vykládají si slovo to ve smyslu neobmezené volnosti ke všem prostopášnostem, zapomínajíce že lidská svoboda nemůže nikdy jinačí než obmezená býti. Nebo svoboda lidská jest osvobozením od něčeho a volností k něčemu.

A přece vymáhá Kristus na hrdé mysli lidské poslušenství a k tomuto účelu předepsal vůli naší jinak na neodvislost svou velmi žarlivé svůj zákon a sice zákon takový, před nímž člověk z nejtajnějších procitů srdce svého odpovědným jest, zákon, jenž člověku ve dne v noci a ještě více v noci než ve dne, nepohodlným jest, zákon jenž zavrhuje, co my z přirozenosti své schvalujeme a schvaluje, co my z přirozenosti své zavrhujeme, zákon, jenž nám velí milovati, čeho nenávidíme a nenáviděti, co milujeme:

Ale čím, o Pane, chceš tak těžké jařmo na vás vložiti? jaké pak máš k tomu prostředky? — Nemám žádných! u mne není žádného přemlouvajícího slova řečníkův aniž svádějícího zlata a nutícího násilí. — A přece dostává Kristus podivným spůsobem, čeho sobě žádá. Marně pracují proti němu učení právníkové, marně vydávají proti němu císařové své rozkazy, marně omáčejí mudrcové péra svá v žluči proti němu, marně sahají katané po sekeře, marně snášejí davové lidu dříví na stavění hranic: zákon jeho vítězí, zvítězil, a zvítězí i v budoucnosti: nebo dvě nepřekonatelné moci jsou spolčeny s Ježíšem: spravedlnost a jeho vlastní Božství.

Toto něco, od čehož osvobozeni jsme, nemůže býti oproštěním od příkazů Božích čili od dobrého co Bůh přikázal a volnost k něčemu nemůže býti volností k tomu, co Bůh zapověděl, t. j. svoboda lidská má své hranice v zákazích a přikázaních Božích čili svoboda lidská jest obmezená.

Pozn. překl.

Čili neodvážili se rouhači vseho, aby Ježíše Krista s jeho oltářů svrhli a jeho vládu zničili? Skoro po dva tisíce let zmařuje Kristus všecky proti němu zaražené spolky rouhavého vědectví a krutého násilí, po dva tisíce let přemohl Pán všecky své nepřátele a jejich díla a usadil se na rozvalinách jejich.

Ve čtvrtém století křesťanském zapřisáhl se Julian, císař přede svými dvořeníny, kouzelníky a mudrci, že chce jméno křesťanské vyhladiti, jakmile válku svou s Peršany dokončí. Vítězně kráčel na březích Eufratských vpřed a posílal chlubné vítězné zprávy svým přátelům. Tenkráte pohanský řečník Libanius, jeden z důvěrníkův Julianových potkal se s křesťanem na ulici v Antiochii i řekl jemu s nadějným úsměchem: „Nuže co dělá syn tesařův (Kristus)?“ — „Právě teď, odvětil křesťan, dělá rakev!“ Byla to rakev pro odpadlíka Juliana, který přemožen jsa a probodnut nepřátelským kopím, několik krůpějí krve z jeho těla tekoucí proti nebi vyhodiv rouhavě zvolal: „Zvítězils, Galilejče!“

Čtrnácté století později, když náčelník nevěrcův francouzských Voltaire, podporován ochranou paní Pompadurky, (milostnice Ludvíka XV.) vesele si ruce mnul a jásavě zvolal: Po dvaceti letech budeme s Kristem lehce hotovi: tenkráte dělal syn tesařův jinou rakev, rakev prostrannou a dosti hlubobou, aby bezbožnosti a pychy nahnile spo-

lečnosti pohltila; rakev ta měla nápis „1793“, v němž gouillotinou odpraven francouzský král Ludvík XVI. a jeho královna Maria Antonia a v němž ukrutník Robespierre v čele vlády revolučné stoje na každý den v Paříži aspoň čtyrycet osob gouillotinou utratiti dal. Něco později, když nový císař Napoleon I., opojen pýchou a slávou svých vítězství, odvážlivou rukou svou sáhnul na tichomyslného nejvyššího pastýře církve, jejž Kristus na svého náměstka pomazal, tenkráte opět pracoval syn tesařův o jiné rakvi, těsné rakvi na skalnatém ostrově sv. Heleny. Ještě později, když po roku 1830, vítězící lid měšťanský v Paříži, zahnav revolučně svého zákonitého krále Karla X. a Ludvíka Filipa, vévodu Orleanského na jeho místo králem ustanoviv, když tentýž lid opojen radostí nad vítězstvím revoluce palác arcibiskupa Pařížského drancoval a dívaje se na obraz Ukřižovaného ze slonové kosti, jenž po řece Seině dále plul, s posměchem volal: Kristus klidí se! Kristus jde po svých!“ — tenkráte uhlazoval pravý Kristus, syn tesařův (nebo dříve jen obraz jeho se klidil) prkna k jiné rakvi, v nížto dne 24. února 1848 trůn dříve v červenci 1830 pro Ludvíka Filipa zřízený a nyní novou revolucí povalený od lidu Pařížského při jásotu jízlivých výsměšků vynesen býti měl! K doplnění pak odplaty nesl v týž den vítězící lid v znesvěceném paláci králův francouzských nalezený obraz Kristův s velikou vítězoslávou ulicemi Pařížskými.

Nevím, jakou rakev syn tesařův teď v práci má; tolik však vím, že Kristus po 18. století nic jiného nečiní, než že křtí a pohřbívá. Jako druhdy na hoře Kalvarii mezi dvěma lotry pněl, tak kráčí uprostřed člověčenstva dále mezi ušklebujícími se zlosyny v levo a mezi velebícími Jej dobrými v pravo. A tito všickni, mezi nimiž Kristus kráčí, ať dobří neb zlí, opakují každý dle svého spůsobu (jeden v úsměšku, druhý ve chvalozpěvu) starý výrok Julianův: „Zvítězils, Galileane!“

2. O šťastné vítězství! o podivuhodná vítězoslávo! tebou se dostalo člověčenstvu takové civilisace, kteráž jemu k slávě slouží; tebou se mu dostalo cností, kteréž tvář země zcela proměnily!

Ježíš žádá poslušenství na lidech, aby jim za to dal pravou a nejrozsáhlejší svobodu. Kristus činí nás svobodnými, an nás osvobozuje od našich tyranů či krutovládců, t. j. od našich nepravostí, kteréž duši v nejošklivější otroctví vrhají. Činí nás svobodnými, an nás osvobozuje od zotročilosti a sprostoty, ve které se člověk vpravuje, aby si zjednal ukojení nenasytných chtíčů svých. Kristus činí nás svobodnými, protože povzbuzuje nás, abychom si nevšímali všelikých pohrůžek a lichocení světa, a proto že nám sílu vlívá, bychom spravedlnosti dali přednost před životem, a smrti přednost před odpadlictvím: vždyť pak mučennictví, dle výroku velkého myslitele, jest vynálezem nebes k tomu vy-

myšleným, aby pánové světa přemoženi byli.“ Blahoslavena duše, kteráž se odhodlá podniknouti toto lehké jho; nebo ono nás jen obmezuje, aby nás svobodnými učinilo; veselá, hbitá a volná jest duše jako pták, kterýž ušel z léčky lovcovy. I vyplňuje se tu v plné míře výrok starého dějepisce Thukydida: „Jsme služebníky zákonův, abychom svobodnými býti mohli.“

Z této svobody synův Božích (křesťanův pravých) vyvinuje se vznešenost myšlének a velikost charakterův (povah duševních). Nebo Ježíš jest silným orlem, o němž mluví velebný chvalozpěv Mojžíšův. Vznášíť se ustavičně nad duší, aby ji pobádal, by se odvážila vzlítati k výšinám nebes: „Jako orlice ponoukající mladých svých k lítání a lítající nad nimi.“ (V. Mojž. 32., 11.) I roztahuje mocná křídla svá a unáší nás na nich k horám nebeským aby se naplnila slova: „Roztáhl křídla svá a nesl je na ramenou svých.“ (Tamtéž.)

Kristus zakládaje království Boží na zemi, působil tím také blahodějně na všecky obory činnosti lidské; položiltě základy civilisace tím, že pravou spravedlnost opět na zem přivedl; nebo dávno už byla tato do nebe se vrátila, protože nejinak nežli holubice Noemova nenalezla místečka na zemi, kde by stanouti mohla.

Právě v ten čas, v němž andělé narození jeho zvěstovali, skytal svět velmi smutné

divadlo, Všude pozorovati bylo utlačování v rodině i ve státu, všady žena zotročena, opovržena, prodávána a zapuzována; všady to které dítě jakožto oběť barbarských zákonů pohozováno na ulici pro pokrm dobytka; všady slabší silnějšímu jakožto otrok podřízen, všady strádající a chudobní bez pomoci opuštěni! O ti ubozí chudí! Projdu-li čtrnát čtvrti starého Říma, malosvěta tehdejšího času: pro Bůh! jaký to pohled! Zde vidíme obrovské divadlo, v němž mnoho tisíc diváků se sešlo, aby na sta šermířův viděli pěkně umírati. Vystoupím-li s vítězoslavci na kapitol, spatřuji opět mnoho tisíc zajatých ke slonovému vítězoslavnému vozu připoutaných, kteří nic jiného pro sebe netuší nežli otroctví aneb usmrcení. Něco dále odtud vidím zvěřince a v oborách těchto spatřuji rybníky, do nichž břichopásci času toho lososům mařenkám lidi ke žrádlu házeli. Marně hledám nějaký útulek jakožto přístřeší pro chudé a nemocné: Řím (pohanský Řím) jest příliš chud než aby pro bídné lidi vystavěti mohl špitál! Kráčím přes prah do síní učeneckých škol (akademií) a táži se, nikdo-li nepronese slova, aby pomstil spravedlnost? Ale ani jeden hlas neozývá se proti pohoršlivým rejdům a k zastávání spravedlnosti; i kladu ruku na srdce strádajícího člověčenstva a hle! pod rukou tou — necítím žádného velkodušného tluku.

Kdo, probůh! oživí zase obrovskou mrtvolu tuto dechem svým? — Nikdo za-

jisté leč Ten, kterýž k Lazarovi řekl: Lazare, vyjdiž! On vyřkne to slovo, a hle! slunce spravedlnost vychází, tma se klidí, srdce lidská se šíří, okovy se rozlomují, zákonové se vytřibují a člověčenstvo volně sobě oddechuje. Starý věk pohanský znal jen občana, (toliko člověk občanství římské mající měl práva, každý jiný byl bez práva), Kristus však stvořil člověka (propůjčil a vrátil všem občanům i neobčanům práva lidská)! Všady utvrzuje Kristus i podnes právo, an je pod stráž povinnosti staví. Všady klade základy k civilisaci (ku všestrannému vzdělání a zušlechtění člověčenstva.) Jakého spůsobu tato od něho založená civilisace jest, budiž zde líčeno slovy velikého ducha (španělského filosofa Balmesa (ve spisu: Protestantství porovnáno s katolictvím I. díl. str. 301.)

„Každého jednotlivého člověka zdobí teď (po zavedení křesťanství) živý pocit důstojnosti lidské, každého krášlí poklad působnosti, vytrvalosti, ráznosti a současného vývoje všech jeho schopností — žena jest povznešena na průvodkyni života mužova a povinnost její podrobenosti odměňuje se šetrností a úctou, kteráž se jí prokazuje; — útlé a utužené svazky rodinné jsou mocnou zárukou pořádku a spravedlnosti chráněny; — jakýsi podivuhodný veřejný úsudek (obecenstva) jest bohat ve vznešených mravních zásadách, v pravidlech spravedlnosti a slušnosti, v ciťech cti a důstojnosti; úsudek

to, jenž přetrvává bludné zásady mravnosti jednotlivcův a netrpí, aby ohavná mravní zkáza dostoupila vrchole, na němž ji ve starobylosti spatřujeme; — panuje jakási všeobecná lahoda mravův, kteráž ve válkách nedopouští se jako dříve hrozného pustošení a v míru milování činí milostnějším a klidnějším; — vládne jakási hluboká úcta před člověkem a jeho vlastnictvím, kteráž činí, že násilnické činy jednotlivcův řidčeji se vyskytují a kteráž při každém druhu politického panování spasnou jest uzdou, by vlády ve slušných mezích držela; — dále panuje horoucí tužba po dokonalosti ve všech odvětvích a oborech; — jakož i neodolatelná, tytýž špatně řízená, veždy však živá snaha zlepšiti stav četných tříd člověčenstva; — vládne tolikéž tajný pud, jenž slabé ochraňovati a nešťastné podporovati káže; — vládne světoobčanský duch všeobecnosti a rozšiřování, — trvá nevyčerpatelný poklad pomůcek k omlazení, aniž třeba aby omlazení to bylo spolu zahynutím, nýbrž to, co se omladiti má, i v nejvyšší krisi (v rozhodném obratu) se udržuje; konečně panuje také jakási velkodušná netrpělivost, kteráž chce budoucnost předběhnouti, a ze které ustavičná pochází činnost a neustálé pohyby, kteréž někdy nebezpečnými, obyčejně ale zárodkem mnohých dobrých věcí bývají a počinek mocného života projevují. Tenť jest velkolepý ráz evropské civilisace; tyť jsou překrásné rysy, kteréž křesťanskou civilisaci

nade všechny staré a nové civilisace nesmírně povznášejí.“

Ale Ježíš nepřinesl zemi jen spravedlnost, on jí přinesl také svatý oheň křesťanské lásky. Od toho okamžení, co Syn Boží synem člověka učiněn, jest nejvyšší pocty hodná osobnost Bohačlověka přetajemnou páskou, kteráž člověčenstvo s Bohem spojuje; člověčenstvo zírajíc na svého Boha vidí v něm svůj vlastní obraz. Kdo naň patří, nemůže v Něm neviděti člověka, a kdo Jej miluje, miluje i ty, kteréž On svými bratřími učinil. A poněvadž právě nejmenší (nejnižší) z nás nejvíce trpěli při všeobecné zkáze, tedy zalíbilo se Bohočlověku, je zvláštním spůsobem a všemi činy pozemského obcování svého pozvednouti, an přišel na svět (v nízkosti a chudobě) právě jako oni, an žil a umřel nejinak nežli oni. Ježíš Kristus, jenž Bůh jest, tím že jako chudý a ukřižovaný na zemi se objevil, obdal chudobu a neštěstí krásou dříve neznámou a vylil na obě dvojí zář, slávu Golgathy a slávu Tábora, a zůstavil nám, rozloučiv se s námi na chvíli, chudé a ztrápené jakožto nejdražší svůj obraz a nejmilejší podíl svůj. Tak kráčí chudoba a vedle ní neštěstí, oboje chráněno vlastní mocí Kristovou, s úctou skrze veškera století; jejich strasti jsou předmětem snah a skutečné pomoci všech pokolení. Posvěcení Kristovo dotklo se chudoby a bídy veškeré i zřídilo jí přečetná útočiště s nápisem: „Kristu v chudých!“ Zde andělé lá-

sky slouží chudým a nemocným a prokazují jim úctu.

Tím však nedovršena ještě všecka spásodatná činnost Kristova. Jakožto utěšitel božský vrací Ježíš zraněným duším radost, vroucnou a nevýslovnou radost, an je odpouštěním hříchů od výčitek svědomí osvobozuje. Svět nezná žádného slitování nad těmi, kteří se jím zkaziti dali. Svět počíná si právě jako satan: svádí ke zlému a svedené obviňuje. Oloupil-li a zhanobil-li ztraceného syna, káže mu pásti vepře. Přijde-li Jidáš, aby si mu na své náhnětky svědomí postěžoval, odpovídá mu: Co mi do toho? — Ježíš však, jenž při loučení ztraceného syna zármutkem plakal, pohybá jej k slzám lítosti a radosti, an jej při návratu slzami lásky něžné polívá! Bolestí sklíčeno táže se srdce naše, co by se bylo stalo, kdyby Jidáš místo k radě židovské byl přišel k Ježíši a se slzami byl Jemu řekl: „Zradil jsem krev spravedlivého!“

K Tobě tedy, původci tak vznešených zázraků, jenž jakožto svatá páska viditelné věci s neviditelnými spojuješ, z něhož se jako z nikdy nevysychajícího pramene nám nynější radosti a budoucí blaženost vypryskují, k Tobě voláme, Tebe prosíme, bys s naším klaněním přijal holdování našeho se podrobujícího rozumu a našeho srdce, kteréž hlasitě bije tužbou, Tebe vždy více a vždy vroucněji milovati.

O nejsladší prostředníku náš, vyslyš

prosby naše. Odpusť těm, kteří Tebe tupí a Tobě se rouhají, odpušť jim, dobrotivý Bože, i tenkráte, když vědí, co činí! Zůstaň s námi, o Ježíši; nebo se zvečeřívá a pravdy mezi syny lidskými velmi ubývá. Lahodnou mocí svou prostup veškera srdce, kteráž Tobě odpírají; probuď, třeba-li toho, ranami blesku všechny lhostejníky, kteří na Tebe zapomínají. Utěšiteli božský, setři slze těch, kteří pláčí, a napadne-li zoufalci v sebevraždě hledati pomoci, otevři mu v srdci svém útulek a vrať mu naději propůjčením milosti, aby Tebe za odpuštění prosil. Ušlechtilým avšak oklamaným duším, kteréž blaho národův bez Tebe na nekonečném pokroku založiti chtějí, dej porozuměti, že Ty jediný jsi světlo, jsi spravedlnost, že Ty jediný máš dosti moci, abys pustošícím náruživostem postavil hráz a zem opět v pořádku a svobodě utvrdil. Osvoboď všechny Tvou krví vykoupené duše, o božský Spasiteli, zhotov ještě jednu rakev pro poslední tyranství a podej pomocnou ruku svou všem potlačeným, kteří podléhají hrdinsky volajíce: Ježíš! Maria!

OBSAH.

Stránka

Předmluva 1

I. Na tom mně nic nesejde 5

II. Stačí-li to? 31

III. Světlárna 54

IV. Zlaté tele 81

V. Hrdina 106

VI. Nabuchodonosor 140

VII. Perle manželův 167

VIII. Otec 196

IX. Hvězda 222

X. Smíme-li ještě se rozpakovati? 252

XI. Kněz 285

XII. Ježíš Kristus 313

STANOVY

Dědictví sv. Cyrilla a Methodia

v Brně.

§ 1.

Účel dědictví sv. Cyrilla a Methodia.

Dědictví pečuje o zvedení lidu moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické s vyloučením všeliké politiky.

§ 2.

Prostředky k dosažení účelu tohoto.

1. Spisování a vydávání kněh, a sice netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohlédajících, zvláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a

orby atd. I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování pravdy některé katolické, jížto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou dědictvím, pokud jmění stačí:

a) Obšírné životopisy svatých,
b) spisy poučné,
c) spisy zábavné,
d) časopisy a všelijaké listy běžné,
e) předměty umělecké, ku př. obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

Poznamenání. Orgánem dědictví sv. Cyrilla a Methodia jest „Hlas“, časopis církevní.

§ 3.

Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, kněh běžných, obrazů atd. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávati.

§ 4.

Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, kdo za sebe jedenkráte na vždy položí 15 zl. r. m.

2. Vklad tento může se zapraviti buď najednou, aneb ve třech po sobě jdoucích ročních lhůtách ve 5 zl. r. m., které až do

dne 31. září každého roku vplaceny buďtež. Kdo by do této lhůty vkladek nezaplatil, přestává býti údem Dědictví.

3. Kdo však témuž ústavu 105 zl. r. m. věnuje, považován bude za spoluzakladatele a obdrží 4 výtisky věcí Dědictvím vydaných zdarma.

4. Kdo jednou na vždy dá 50 zl. r. m. bude téhož ústavu spoluúdem I. třídy a obdrží 3 výtisky. Kdo 30 zl. r. m. dá, stane se spoluúdem II. třídy a obdrží 2 výtisky. Kdo 15 zl. r. m. položí, bude spoluúdem III. třídy a obdrží 1 výtisk zdarma:

Spojí-li se manžel s manželskou v jeden toliko základ o 15 zl. r. m., vydávati se jim budou knihy jen do úmrtí toho, který první v diplomu poznamenán jest.

Poznamenání. Starší až posud přistouplí údové nezavazují se k doplatkům k nově zvýšenému vkladu, avšak vybízejí se, aby sami dobrovolně svůj vklad doplniti ráčili. —

Kdyby bylo zapotřebí II. neb III. vydání některé již vydané knihy, spoluúdové ji dostávati nebudou, nýbrž knihy ty prodávati se budou ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

Aby úmrtí spoluúda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se vel. pp. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třebas přímo poštou oznámiti ráčili. Podobného oznámení písemného zapotřebí

jest, kdykoliv spoluúd některý bud k vyšší důstojnosti vynikl, neb se jinam přestěhoval.

5. Věční údové, jako řeholy, děkanství (vikariáty), osady, kněhárny, školy, rodiny, spolky, bratrstva atd. se více nepřijímají.

6. Každému volno, doplněním vkladu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudíž ku př. spoluúd III. třídy k prvním 15 zl. r. m. opětně 15 zl. r. m., stane se spoluúdem II. třídy atd. Avšak spoluúdství postoupiti jinému nedovoluje se.

7. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého, jakož i biskupství a děkanství (vikariátu) a poslední poštu zevrubně udati.

8. Každý kněz, který jest údem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, béře na sebe povinost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě sv. apoštolů Cyrila a Methodia každoročně sloužiti mši svatou za všecky živé a mrtvé spoluúdy dotčeného Dědictví; a bude-li libo a možno-li jinou mši svatou za obrácení národův slovanských od jednoty církevné odloučených, kterouž pobožnost jistě každý spoluúd co věrný katolík spolu konati neopomine.

9. Zemřelí, za které někdo vkladek k Dědictví učinil, tak jako ti, kteří na smrtelné posteli nejméně 15 zl. r. m. za sebe do Dědictví odkázali, stávají se účastnými

duchovních milostí, v předešlém (8.) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vkladek učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu — ovšem nejméně 15 zl. r. m. — po jednom výtisku dostávati má.

10. Správu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia vede výbor, sestávající z kněží, kteří buď v Brně buď na blízku přebývají.

11. U jiných osob a úřadů zastupuje Dědictví sv. Cyrilla a Methodia starosta, a v jeho zaměstnání jeden z jednatelů.

12. Výbor scházívá se čtvrtletně, a k vyzvání starostou i častěji v Brně, aby, čeho zapotřebí, v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníků o nálezích pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo, počet údův svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožiti, avšak ne jinak, než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

13. Každý spoluúd Dědictví má právo písemně návrhy své činiti a přání svá projevovati dotčenému výboru, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti a dle nich, pokud potřebno, prospěšno a možno jest, se zachovati.

14. Ve sporech z poměru spolkového snad vzniklých, odvolává se k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění k příslušícím c. k. úřadům.

15. Kdo témuž Dědictví obětuje práce

své literní neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorár podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

§ 5.

Rozesílání kněh a výtvorův uměleckých.

O rozesílání kněh, spisův a jiných předmětův Dědictvím vydaných postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví ihned račiž oznámiti, ze které z ustanovených expedicí si knihy bráti bude.

Poznamenání I. Pravidlem v této věci ostane, co na lístku tištěno jest: že na poukázání lístku svého každý spoluúd v hlavní komisi u pana Antonína Nitše, kněhkupce v Brně, Františka Řivnáče v Praze a Bedřicha Grosse v Olomouci knihy sobě vybírati má. Kdo by však chtěl poštou knihy své dostati, račiž se obrátiti frankovaným listem na jmenovaná kněhkupectví.

Poznamenání II. Všechké dopisy v záležitostech Dědictví sv. Cyrilla a Methodia buďtež posílány pod adresou na prof. M. Procházku, starostu Dědictví; zásilky peněz pak buďtež činěny v listech frankovaných pod adresou:

Pokladnictví sv. Cyrilla a Methodia

v Brně, Veverská ulice pacholecký seminář.

§ 6.

Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává nahlédati v jednání spolku, bdíti nad zachováním nařízení v propůjčeném potvrzení daných, aneb všeobecnými předpisy stanovených, a uzná-li za potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného císařského komisara.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v duchu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, a podá o tom předběžnou zprávu vys. c. k. místodržitelství, a svému P. T. nejdůstojnějšímu panu biskupovi.

Příjem Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje.

Od 1. ledna až do 31. prosince 1874.

Rubriky	Příjem	Na úpisech		Na hotovosti	
		zl.	kr.	zl.	kr.
	Zbytek od roku 1873	59550	—	951	67
	Nový příjem.				
I.	Úroky			2580	70
II.	Přistoupením nových údů, doplácením a dary . .	100	—	724	—
III.	Za odprodané knihy			346	89
IV.	Rozličné jiné příjmy			20	—
	Souhrn příjmů . .	59650	—	4623	26

Vydání Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje.

Od 1. ledna až do 31. prosince 1874.

Rubriky	Výdaj.	Na úpisech zl.	Na úpisech kr.	Na hotovosti zl.	Na hotovosti kr.
	Přenáška příjmů . . .	59650	—	4623	26
	Na nová díla:				
I.	Honoráru			100	—
II.	Za tisk a papír			1350	—
III.	Za vazbu			1000	—
IV.	Na daně			8	78
V.	Povozného			14	40
VI.	Poštovného			15	—
VII.	Rozličné jiné výlohy			236	42
	Souhrn výdaje . .			2724	60

Bilance Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje.

Od 1. ledna až do 31. prosince 1874.

B i l a n c e	**Na úpisech**		**Na hotovosti**	
	zl:	kr.	zl	kr.
Přenáška příjmů . . .	59650	—	4623	26
Přenáška výdajů . . .	—	—	2724	60
Když se od příjmů	59650	—	4623	26
odčítá vydání	—	—	2724	60
Zbývá ukončením roku 1874 . . .	59650	—	1898	66
Výkaz jmění.				
A. Ve veřejných fondech	59650	—	—	—
B. Na hotovosti	—	—	1898	66

V Brně, dne 31. prosince 1874.

Robert Šuderla, t. č. skoumatel účtů.

Matěj Procházka, t. č. starosta.

Fabián Roháček, t. č. pokladník.

Výprodej kněh z našeho Dědictví za velmi sníženou cenu.

Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje má, jak z níže položeného seznamu spatřiti lze, hojnost kněh na skladě, které za velmi levnou, v témž seznamu naznačenou cenu prodává. I vybízí všechny ušlechtilé podporovatele dobrého čtení, aby si neobtěžovali tu neb onu knihu aneb i více kněh z našeho Dědictví buď pro sebe aneb pro místní knihovnu objednati. Poslouží tím předně sobě samým, neboť obdrží knihy obsahu dobrého, velmi poučného a na mnoze i mile zábavného, na nichž spolu nelpí nic z onoho kalu jedovaté nevěry a nemravnosti, jímž za našich dnů mnohé knihy potřísněny jsou; poslouží tím ale také i našemu Dědictví v jeho finanční tísni a umožní, aby se budoucně údům větší podíly dávati mohly. — Kdo si řečené knihy opatřiti hodlá, ať se obrátí ústně neb písemně na pokladníka našeho Dědictví, vp. Fabiána Roháčka, prefekta pacholeckého semináře v Brně, na Veverské ulici.

Seznam kněh, které Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje na skladě má a za snížené ceny prodává.

Jméno díla	Počet exemplářův na skladě	Původní cena zl.	Původní cena kr.	Snížená cena zl.	Snížená cena kr.
Josefus Flavius o válce židovské . .	450	1	40	—	50
Život sv. Alžběty II. vydání	1150	—	70	—	50
Život sv. Cyrilla a Methoděje	29	1	05	1	—
Fabiola	20	1	52	1	—
Život sv. Jana Kapistrána	860	1	60	—	80
Děje sv. mučedlníkův	788	—	70	—	30
Dějepis církve katolické	1436	2	—	1	—
Sv. František Borgiáš	825	1	20	—	60
Blah. Jan Sarkander	3358	2	—	1	—
Život sv. Angely	790	—	60	—	30
Život sv. Augustina	655	2	—	—	80
Hospodářská kniha	918	1	—	—	60
Cesta do sv. země I. díl	927	1	50	—	60
„ „ „ „ II. díl	1220	1	50	—	60
Cesta do Francouz a Španěl I. . .	890	1	—	—	40
„ „ „ „ II. . .	2100	—	75	—	30
„ „ „ „ III. . .	2100	—	50	—	20
Žena křesťanská	2250	—	60	—	30
Moravan, kalendář od roku 1857 . .	15	—	36	—	15
„ „ „ „ 1858 . .	25	—	36	—	15
„ „ „ „ 1860 . .	25	—	36	—	15
„ „ „ „ 1861 . .	30	—	36	—	15
„ „ „ „ 1862 . .	25	—	36	—	15
„ „ „ „ 1863 . .	28	—	36	—	15
„ „ „ „ 1864 . .	25	—	36	—	15
„ „ „ „ 1865 . .	30	—	36	—	15
„ „ „ „ 1866 . .	30	—	36	—	15
„ „ „ „ 1867 . .	35	—	36	—	15
„ „ „ „ 1868 . .	75	—	36	—	15
„ „ „ „ 1869 . .	165	—	36	—	15
„ „ „ „ 1870 . .	75	—	36	—	15
„ „ „ „ 1871 . .	166	—	36	—	15
„ „ „ „ 1872 . .	265	—	36	—	15
Obraz sv. Ludmily	1000	—	60	—	20
„ „ Vojtěcha	920	—	60	—	20
„ „ Cyrilla a Methoděje . . .	245	—	50	—	20
Menší obrázky ss. Cyrilla a Methoděje	5200	—	—	—	02
Mapa Palestiny	75	—	—	—	10
„ Černégory	250	—	—	—	05
Podobizna Sušilova	10	—	—	—	20

Seznam

zemřelých údů Dědictví svatého Cyrilla a Methoděje,

kteří během roku 1874. zemřeli, aneb, ač dříve mrtví, správě Dědictví teprv letos oznámeni byli.*)

---

*) Uctivě se žádají všickni příznivci našeho Dědictví, aby úmrtí spoluúdův správě Dědictví rychle oznamovali, jelikož se to u mnohých spoluúdův teprva po letech stávalo.

Z arcibiskupství Olomuckého.

4706 Okoun Frant. v Opatovicích.
13247 Glas-ova Kateřina v Chrastilově.
9952 Pika Josefa v Chlebičově.
3039 Klímek Jan v Opavě.
11747 Hlaváčkova Marie v Životicích.
12320 Uvíra Ondřej v Litultovicích.
9570 Radkova Marie v Litultovicích.
674 Pospíšilova Kateřina v Holešově.
648 Balšan Frant. v Zahnášovicích.
1637 Kocianova Terezie v Boršicích.
2179 Pospěch Josef v Zahnášovicích.
8818 Švehlíkova Petronila v Holešově.
9725 Šimčíkova Barbora v Dobroticích.
13507 Grossmann-ova Marie v Příboru.
8711 Šterc Petr v Příboru.
7130 Čep Josef v Haňovicích.
7166 Ovesný Jan na Sokolu.
9974 Böhm Valentin v Měrotíně.
2840 Šindler Jan v Nebotíně.
8175 Onderkova Teresie ve Vlachové Lhotě.
6351 Ondrouch Josef v Mal. Prosenicích.
5134 Bouchal Cyrill v Mal. Prosenicích.
1702 Novotný Frant. v Prosenicích.
9847 Přikrylova Josefa v Pavlovicích.
12996 Schneider-ova Josefa ve Slavkově.
7247 Žebrákova Terezie z Hrabin.
12698 Krajča František ve Zlíně.
2730 Čelechovský Frant. v Maletíně.
10037 Dp. Molitor Karel, farář Brumovský.

11726 Navrátilova Marie z Doloplaz.
12558 Vojtěch Jan v Uher. Brodě.
13225 Mertova Kateřina v Leštíně.

Z biskupství Brněnského.

4639 Křivánek Augustin ve Star. Rousinově.
12993 Kulus Florian ve Slavkově.
1296 Sedláček Frant. v Pustoměři.
1757 Trávníček Frant. v Pustoměři.
1759 Pokorný Beneš v Německých Prusích.
1760 Taušova Marie v Drysicích.
3425 Pospíšil Karel v Německých Prusích.
11378 Spisar Petr v Drysicích.
11379 Adamec Matouš v Drysicích.
1272 Švábenský Jakub v Židenicích.
2304 Popovský Josef v Bořeticích.
3326 Vaněčkova Anna v Rosicích.
3516 Suský Jan v Bořeticích.
4225 Kadlec Jan v Bořeticích.
4873 Hluska Josef v Maršově.
5044 Hermann Anton v Nosislavě.
8628 Fundelova Marie ve Vladislavě.
1629 Jurka Havel v Hradšanech.
2515 Vlček Štěpán v Mor. Prusích.
3876 Krejčí Frant. v Hradšanech.
4053 Lukášek Frant. ve Vážanech.
7019 Hájek Melichar v Brně.
9623 Slavíkova Marie v Silůvkách.
5163 Zouharova Josefa v Senetárově.
12428 Olejníčkova Marie v Brně.
1534 Steinmetz-ova Veronika ve Vejmyslicích.

5255 Kučera Florián v Želeticích.
8386 Janhuba Frant. v Želeticích.
8423 Krejčí Karel ve Stražovicích.
12921 Pořízka Vavřinec ve Stražovicích.
6340 Hellmanova Eleonora v Jaroměřicích.
4543 Vidlář Tomáš v Moutnicích.
2459 Floriánova Anna v Újezdě.
897 Staněk Jakub v Lomnici.

Z arcibiskupství Pražského.

9313 Hlaváček Josef v Novém Bydžově.
12066 Hyka Frant. ze Dřís.
13262 Dinibrova Kateřina v Brandýse.
8498 Vojtěch Kebrdle z Těn.

Z biskupství Králohradeckého.

9333 Havlíčkova Kateřina z Velké Losenice.
5516 Fazler Ferdinand v Chodovicích.
6078 Vinařova Alžběta ve Vysokém Mýtě.
6442 Louda Václav v Zadražanech.
6262 Trnka Jan v Černčicích.
6735 Hanuš Josef ve Lhotě.
9292 Lederova Marie v Petrovicích.
10061 Dp. Hübl Josef, farář v Kladrubech.
7796 Mastný Vojtěch z Hůrky.
62 Vp. Slavík Antonín v Litomyšli.
4875 Dp. Machačka Alois, farář Novo-Packý.
8251 Těhníkova Anežka ve Žďárci.
9485 Jelenova Kateřina v Dubanech.

Z biskupství Budějovického.

683 Josef a Kateřina Vítek ve Velici.
7456 Vp. Zloch Václav, kaplan na Týnci.
11072 Šaškova Marie v Nezamyslicích.
12136 Rus Ondřej z Domoraz.
407 Dp. Tonner Frant., farář v Sudoměřicích.
6629 Dp. Neckař Karel, farář v Němčicích.
3604 Dp. Kyncl Jan, vikář a farář v Tuklatech.

Z biskupství Litoměřického.

8124 Šolc Jan, děkan v Turnově.
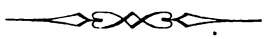
Tedy úhrnem v Pánu zesnulých údův letos, jak dalece správě Dědictví oznámeni byli 91, kteřížto se modlitbám živoucích odporučují.